

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY WIERZBICA NA LATA 2017-2023

projekt dokumentu

Unia Europejska
Fundusz Spójności

2017

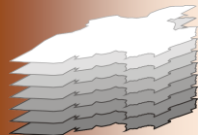
SPIS TREŚCI

1. POWIĄZANIE Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY.....	7
2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH.....	9
2.1. Identyfikacja głównych problemów gminy Wierzbica	9
2.2. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Wierzbica	11
2.3. Położenie i podział administracyjny gminy Wierzbica	13
3. ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY).....	15
3.1. Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	15
3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźnikowa.....	17
3.3. Delimitacja obszaru rewitalizacji.....	55
4. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI	56
5. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	65
6. CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM REWITALIZACYJNYM SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	67
7. LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	71
8. LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ	78
9. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY	80
10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	82
11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI.....	89
12. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI.....	91
12.1. System instytucjonalny w procesie rewitalizacji	91
12.2. Zarządzanie procesem rewitalizacji	93
12.3. System budowania i wspierania partnerstw	94
13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU	96
13.1. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych	96
13.2. Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji.....	98
13.3. Zasady i tryb aktualizacji programu.....	99
14. PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	101
15. ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU.....	101
16. ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY	107
16.1. Rys historyczny	107
16.2. Sfera społeczna.....	107
16.3. Sfera gospodarcza	135

16.4.Sfera środowiskowa	154
16.5.Sfera przestrzenno – funkcjonalna.....	167
16.6.Sfera techniczna.....	183
16.7.Charakterystyka przestrzeni publicznych w gminie Wierzbica.....	191
17.POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU	194
18.ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI	201

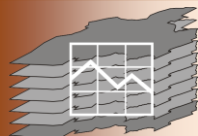
DEFINICJE KLUCZOWYCH POJĘĆ¹

Rewitalizacja

kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych). Rewitalizacja jest prowadzona zgodnie z zasadami zawartymi w Umowie Partnerstwa, a w szczególności z zasadami polityki przestrzennej zawartymi w rozdziale 1.5.4 Umowy.

Stan kryzysowy

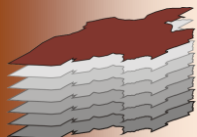
charakteryzuje obszary, na których skoncentrowane są negatywne zjawiska społeczne tj. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz musi wystąpić przynajmniej jedno z wymienionych poniżej negatywnych zjawisk:

- ❖ gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- ❖ środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;
- ❖ przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;
- ❖ technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

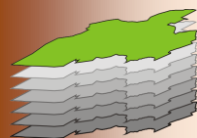
Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy. Obszar charakteryzujący się w/wym. kryteriami można wyznaczyć jako **obszar zdegradowany**.

Obszar zdegradowany

to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Może on być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w pkt. 2, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe (w tym poportowe i powydobywcze), powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Program rewitalizacji

inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

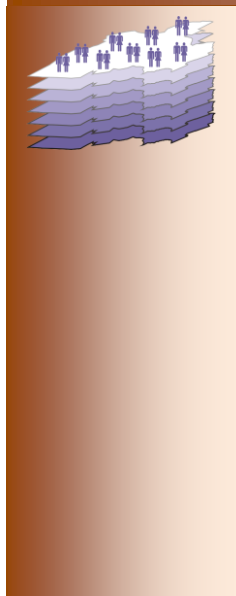
Projekt rewitalizacyjny

projekt w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu, zgłoszony do

objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

Emisariusze rewitalizacji to:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- mieszkańcy gminy inni niż wymienieni powyżej;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty, inne niż wymienione w pkt. 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

1. POWIĄZANIE Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

Dokument Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Wierzbica na lata 2017-2023 stanowi interdyscyplinarną płaszczyznę łączącą różne dyscypliny polityk. W swych założeniach uwzględnia występujące problemy oraz kompleksowe działania ujęte w dokumentach strategicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Poniżej wymieniono najważniejsze dokumenty strategiczne i planistyczne z wyszczególnieniem celów i kierunków działania powiązanych z Lokalnym Programem Rewitalizacji dla gminy Wierzbica na lata 2017- 2023. Tak integracyjne podejście zapewni trwale i efektywne zmiany na określonych obszarach gminy Wierzbica. Podejmowana interwencja wiązać się będzie z wdrożeniem szeregu projektów rewitalizacyjnych integrujących działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i gospodarki.

1.1. Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Wierzbica na lata 2015 - 2020

Strategia rozwoju gminy jest dokumentem wyznaczającym najważniejsze kierunki rozwoju gminy Wierzbica w najbliższych latach. W sposób najbardziej generalny kierunki działań rozwojowych określa przyjęta wizja i misja rozwoju. Sama zaś strategia wskazuje zasadnicze obszary rozwoju gospodarczego, a w ich ramach cele strategiczne oraz działania.

W dokumencie tym przyjęta misja prowadzi do realizacji wizji „*Gmina Wierzbica atrakcyjnym miejscem zamieszkania, oferującym usługi publiczne na wysokim poziomie, z rozwijającym się lokalnym rynkiem pracy i wygodnym połączeniem komunikacyjnym z najważniejszymi ośrodkami regionu i kraju*”. Realizowana jest przez 4 cele strategiczne:

Cel nr 1	Wykorzystanie dostępnego potencjału dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego
Cel nr 2	Rozwój lokalnego rynku pracy połączony ze zwiększeniem konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki
Cel nr 3	Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków gospodarowania poprzez inwestycje infrastrukturalne
Cel nr 4	Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków gospodarowania poprzez działania nie inwestycyjne

Cele rewitalizacji niniejszego dokumentu są spójne z wyżej wymienioną wizją oraz wyznaczonymi z dwoma obszarami strategicznymi, a kluczowym jest:

- 1) *Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji oraz*
- 2) *Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.*

1.2. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wierzbica na lata 2015 - 2020

Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica wpisują się w „Gminną Strategię rozwiązywania problemów społecznych na lata 2015 – 2020”. W dokumencie tym wyodrębnione zostały obszary interwencji tj. Edukacja; Pomoc Społeczna; Bezpieczeństwo,

Kultura i Zdrowie, w których będą realizowane cele szczegółowe prowadzące do zwiększenia:

- współpracy rodziców ze szkołą;
- zakresu usług opiekuńczych;
- bezpieczeństwa mieszkańców;
- aktywności społeczności lokalnej poprzez wzbogacanie oferty kulturalnej;
- aktywizacji osób starszych oraz
- aktywizacji osób bezrobotnych.

Szczególne korelacje obu dokumentów można dostrzec w następujących obszarach i w przyporządkowanym im celach strategicznych/operacyjnych w każdym z podobszarów rewitalizacji, w szczególności:

- 1) *Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych;*
- 2) *Aktywizacja społeczno - kulturalna mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.*

1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym i obligatoryjnym dokumentem planistycznym na szczeblu lokalnym. Opisuje ono stan zagospodarowania przestrzeni, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego i wytycza kierunki prowadzenia polityki przestrzennej gminy. Cele i ustalenia przyjętych rozwiązań w studium definiują polityki przestrzenne przyszłego rozwoju, warunkując w ten sposób możliwości realizacji programów oraz polityk strategiczno - planistycznych w granicach administracyjnych gminy. Dlatego też cele i przedsięwzięcia niniejszego LPR muszą być komplementarne z zapisami studium.

Ustalenie celów rozwoju przestrzennego gminy Wierzbica jest określeniem zasad zagospodarowania przestrzennego gminy zgodnych ze strategią rozwoju gospodarczego gminy zgodnie ze strategią rozwoju gospodarczego gminy. Określone cele rozwoju przestrzennego gminy, odnosząc się jednocześnie do możliwości i ograniczeń wynikających ze stanu istniejącego, uwzględniają istniejące uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczno – gospodarcze i techniczne.

Jako podstawową zasadę przyjęto: dążenie do zaspokojenia potrzeb mieszkańców poprzez kompleksowy rozwój ekonomiczno – gospodarczy gminy. Natomiast wśród celów należy wymienić;

- wykorzystanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego z uwzględnieniem regionalnej polityki ekologicznej;
- stały wzrost gospodarczy i zwiększenie aktywności gospodarczej;
- wykorzystanie walorów położenia gminy w regionie, dla jej dalszego rozwoju, między innymi poprzez przyciąganie nowych, atrakcyjnych z punktu widzenia przyjętej strategii, inwestycji z zewnątrz;
- tworzenie warunków przestrzennych dla rozwoju przedsiębiorczości.

Cele rewitalizacji określone w niniejszym dokumencie tj.:

- 1) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego;
 - 2) Kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem środowiska naturalnego
- są spójne z celami strategicznymi Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, gdyż postulują rozwój przestrzeni w wymiarze funkcjonalnym, społecznym i gospodarczym.

1.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Aktualnie w gminie Wierzbica, są 2 obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a mianowicie:

1. MPZP Gminy Wierzbicy, obejmujący obszar jednostki strukturalnej „A” – zatwierdzony uchwałą nr XXXVI-187/06 z dnia 11 sierpnia 2006 roku;
2. MPZP Gminy Wierzbicy – zatwierdzony Uchwałą Nr XVI – 90/04 z dnia 6 sierpnia 2004 roku.

W granicach obszaru rewitalizacji obowiązuje mpzp gminy Wierzbicy, zatwierdzony Uchwałą Nr XVI – 90/04 Rady Gminy Wierzbica z dnia 6 sierpnia 2004 roku. Wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizujące cele Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 będą zgodne z zapisami obowiązującego mpzp.

2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica rozpoczęto od szczegółowej diagnozy społeczno-ekonomicznej, w której szczególne znaczenie ma pogłębiona analiza kwestii społecznych niezbędna do określenia potrzeb podjęcia działań o charakterze społecznym, co pozwoliło na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. W celu identyfikacji obszaru zdegradowanego w gminie Wierzbica przeprowadzono diagnozę obejmującą sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. W niniejszym rozdziale dokonano podsumowania diagnozy społeczno-ekonomicznej gminy obejmującego ogólne informacje o położeniu i podziale administracyjnym oraz identyfikacji głównych problemów w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.

2.1. Identyfikacja głównych problemów gminy Wierzbica

Problemy zidentyfikowane w sferze społecznej:

Analiza wskaźników w obszarze trendów demograficznych wskazuje na pogarszające się zjawiska zachodzące na obszarze części gminy. Dotyczy to przede wszystkim:

- wyludnianie się gminy - świadczy o tym wskaźnik zmiany liczby ludności, który niekorzystnie wpływa na wszystkie procesy demograficzne;
- niski przyrost naturalny;
- ujemne saldo migracji;

- niekorzystne prognozy demograficzne, które w znaczny sposób wpłyną na kapitał ludzki obszaru;
- wysokie wskaźniki bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego;
- niski poziom kwalifikacji osób bezrobotnych;
- spadek liczby osób pracujących w porównaniu do 2010 roku;
- znaczna liczba osób korzystająca z pomocy społecznej, gdzie najczęstszymi powodami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, co świadczy o problemach zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych przez rodziny z obszaru gminy;
- brak infrastruktury pomocy społecznej;
- brak miejsc integracji i aktywizacji osób starszych i osób niesamodzielnych;
- wzrost zagrożenia patologiami społecznymi (w szczególności przemocy domowej);
- niewystarczająca i niezadawalająca infrastruktura społeczna, w tym: miejsc spotkań i integracji społecznej lokalnej;
- duży odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania;

Problemy zidentyfikowane w sferze gospodarczej:

- niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- brak zakładów oferujących miejsca pracy;
- słaba kondycja lokalnych firm przejawiająca się niskim wskaźnikiem opisującym ilość jednostek nowo zarejestrowanych;
- niski wskaźnik zatrudnienia;
- uboga oferta terenów inwestycyjnych;
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
- gospodarka rolna mimo licznych inwestycji oraz nowych technologii nie gwarantuje mieszkańcom gminy znaczących dochodów.

Problemy zidentyfikowane w sferze środowiskowej:

- duża podatność na zanieczyszczenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 „Chełm – Zamość”;
- zły stan wód powierzchniowych i pogarszający się stan wód powierzchniowych spowodowany zanieczyszczeniami bakteriologicznymi;
- degradacja jakościowa wód, zrzuty ścieków i wód o pogorszonych parametrach jakościowych niekorzystnie oddziałują na stan sanitarny cieków, zaś rolnicze i bytowe skażenia łatwo przedostają się do wód gruntowych;
- dotychczasowa gospodarka wodno-ściekowa w sposób decydujący wpływająca na niską jakość wód powierzchniowych i płytkich wód gruntowych;
- bardzo niski wskaźnik zaopatrzenia w sieć kanalizacyjną, braki w wyposażeniu w sieć wodociągową;
- gęsta sieć rowów melioracyjnych i kanałów, głównie o charakterze odwadniającym;
- występujące zjawisko suszy;
- nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin;
- tereny o niekorzystnych warunkach fizjograficznych do zabudowy;

- pogarszanie się standardów jakości powietrza na skutek stosowania węgla kamiennego do celów grzewczych (problem niskiej emisji);
- zaniedbane i niezadowalające zagospodarowanie nielicznych terenów zielonych.

Problemy zidentyfikowane w sferze funkcjonalno – przestrzennej:

- niski wskaźnik zaopatrzenia w sieć kanalizacyjną;
- brak sieci gazowej;
- zły stan techniczny dróg wszystkich kategorii, znacząca długość dróg nieutwardzonych, brak wydzielonych specjalnych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów;
- zdegradowane tereny i obiekty, niezadawalający stan zagospodarowania przestrzennego przestrzeni publicznych obszarów gminy;
- bardzo słabe zagospodarowanie zasobów wodnych (stawy, zbiorniki wodne) i terenów przyległych dla rozwoju rekreacji i turystyki (jezioro Syczyńskie);
- brak obiektów służących zajęciom sportowym i rekreacyjnym w okresie całorocznym – sporty zimowe;
- zła jakość przestrzeni publicznych ograniczająca jakość świadczonych w gminie usług społecznych;
- brak placówki zapewniającej opiekę dla dzieci w wieku do 3 lat;
- brak Gminnego Ośrodka Kultury;
- brak reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, stanowiących wizytówkę gminy.

Problemy zidentyfikowane w sferze technicznej:

- zdegradowana tkanka mieszkaniowa, zwłaszcza zabudowa wielorodzinna wymaga remontu, w tym termomodernizacji;
- problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych;
- gospodarka ciepła oparta na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia;
- mało efektywne i wysokoemisyjne źródła ciepła;
- duże straty energii spowodowane brakiem ocieplenia budynków;
- zły stan większości obiektów zabytkowych ograniczający rozwój funkcji turystycznej;
- brak parkingów i miejsc postojowych co utrudnia dojazd do pracy i rozwój turystyki.
- brak wystarczającej infrastruktury społecznej przeznaczonej dla osób starszych oraz dzieci i osób niepełnosprawnych – brak świetlic i warsztatów.

2.2. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Wierzbica

Sfera społeczna

Potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze społecznej to przede wszystkim aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i uzależnionych od zasiłków pomocy społecznej. Wskazuje się konieczność włączenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w prace pielęgnacyjne w rewitalizowanym obszarze na terenie gminy. Konieczna jest integracja mieszkańców (w tym osób starszych i zagrożonych patologiami społecznymi), edukacja

i podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (co będzie przeciwdziałało emigracji z terenu gminy), włączenie społeczne mieszkańców w procesy ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym w zaplanowanie i realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, w tym osób długotrwale bezrobotnych. Niezbędne jest również podjęcie działań, by zapobiegać przemocy w rodzinie.

Sfera gospodarcza

W gminie Wierzbica, występują liczne potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze gospodarczej. Jest to przede wszystkim: wspieranie podejmowania działalności gospodarczej m.in. przez osoby pracujące w rolnictwie (stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców); wspieranie rozwijania działalności gospodarczej, współpraca z przedsiębiorcami i właścicielami nieruchomości w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

Sfera środowiskowa

Potrzeby rewitalizacyjne w sferze środowiskowej koncentrują się wokół ograniczenia zanieczyszczenia i poprawy jakości środowiska przyrodniczego, w tym: powietrza, wody i gleb oraz zapewnienia lepszego wykorzystania zasobów przyrodniczych. Działania, mogące przyczynić się do tego to m.in. wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, propagowanie rolnictwa ekologicznego, nie zanieczyszczającego środowiska, rozwój infrastruktury zapobiegającej dalszemu osuszaniu obszaru. Bardzo istotne jest wykorzystanie bardzo wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych, bowiem północna część gminy znajduje się w Poleskim Parku Narodowym, dolin rzek: Świnki z kompleksem stawów w sołectwie Święcica, Lepituchy oraz ciekłu wpływającego z jeziora Tarnowskiego.

Sfera funkcjonalno - przestrzenna

Potrzebą gminy Wierzbica w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest podjęcie działań ukierunkowanych na zagospodarowanie przestrzeni publicznych. Wskazane jest opracowanie *Wstępnej koncepcji funkcjonalno - przestrzennej zagospodarowania wybranego obszaru rewitalizacji*, w której zaprojektowane zostaną funkcjonalne i estetyczne przestrzenie publiczne. Koncepcja powinna mieć na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy oraz podwyższenie jakości życia jej mieszkańców poprzez poprawę walorów przestrzeni publicznej. Niezbędne jest podjęcie pilnych prac w centrum sołectwa Wierzbica-Osiedle i w sołectwie Ochoża w zdegradowanych przestrzeniach. Dotyczy to przede wszystkim zdewastowanego budynku wielofunkcyjnego w Wierzbicy-Osiedle, w którym obecnie mieści się biblioteka, zniszczony dworzec autobusowy, a także zagospodarowanie przestrzeni po byłym komisariacie policji i targowiska. W Ochoży konieczna jest modernizacja i remont budynku po byłej szkole, co będzie sprzyjać integracji społeczności sołectwa. Poza tym wymienia się potrzebę realizacji inwestycji w oświetlenie, dzięki czemu nastąpi poprawa bezpieczeństwa, w infrastrukturę drogową, co przyczyni się do poprawy dostępności

komunikacyjnej sołectw położonych na obrzeżach gminy. Wskazane są także działania proekologiczne.

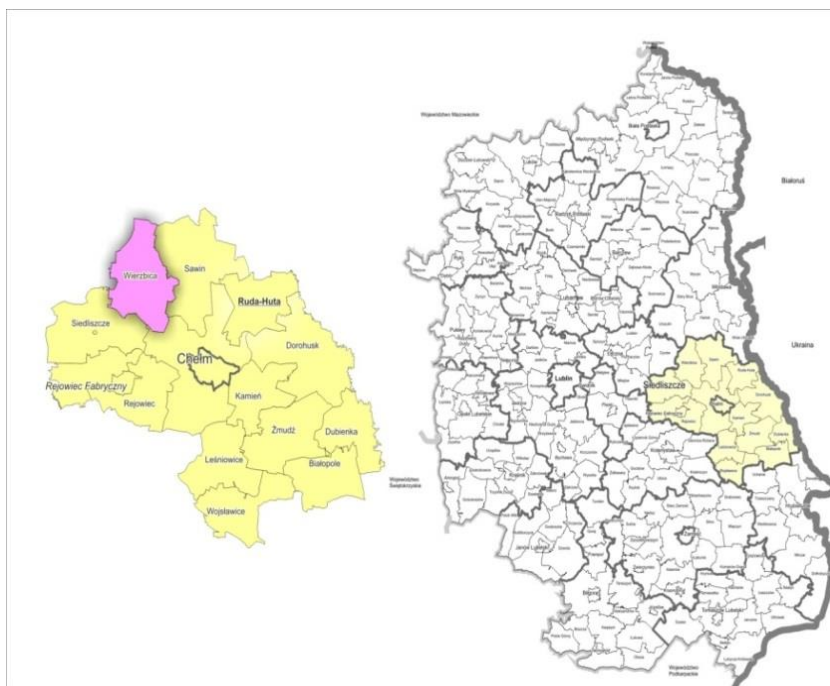
Sfera techniczna

W gminie Wierzbica istnieją potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych w sferze technicznej: poprawa jakości zabudowy (w tym wspieranie likwidacji eternitu jako pokrycia dachowego), wymiana kotłów węglowych na ogrzewanie proekologiczne, likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych oraz odnowa zabytków. W przypadku budynków o wartościach historycznych, wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

2.3. Położenie i podział administracyjny gminy Wierzbica

Gmina Wierzbica położona jest w we wschodniej części województwa lubelskiego i północno-zachodniej części powiatu chełmskiego. Zajmuje powierzchnię 145,8 km². Graniczy z 3 gminami powiatu chełmskiego: od zachodu z gminą Siedliszcze, od wschodu z gminą Sawin, od południa z gminą Chełm oraz od północy z gminą Hańsk i Urszulin (powiat włodawski) i gminą Cyców (pow. łęczyński). Najbliższym dużym miastem jest Chełm oddalony o około 25 km oraz Włodawa w odległości – 40 km. Odległość do Lublina – stolicy województwa – wynosi około 70 km. Gmina jest położona w odległości około 50km od przejścia granicznego z Ukrainą w Dorohusku.

Rycina 1. Położenie gminy Wierzbica w powiecie chełmskim i województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne

Obszar gminy tworzy 27 miejscowości, administracyjnie jest podzielona na 20 sołectw: Bakus Wanda, Busówno, Chylin, Chylin Wielki, Helenów, Kamienna Góra, Karczunek, Koza Góra, Ochoża, Olchowiec, Olchowiec-Kolonia, Pniowno, Syczyn, Święcica, Tarnów, Terenin, Wierzbica, Wierzbica-Osiedle, Władysławów, Wólka Tarnowska.

Rycina 2. Podział administracyjny gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne

W procesie diagnostycznym, służącym delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, obszar gminy, podzielono na dwa podobszary, a mianowicie: Wierzbica-Osiedle i Ochoża. Tak przyjęty podział obszaru gminy, pozwolił na uzyskanie bardziej szczegółowych i wiarygodnych zjawisk zachodzących na wyżej wymienionych obszarach. Jest to zgodne z *Wytycznymi*..., według których łączna powierzchnia wybranych obszarów, zakwalifikowanych jako obszary rewitalizacji, nie może przekroczyć 20% powierzchni gminy, a ludność zamieszkująca te tereny, nie może stanowić więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

3. ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY)

3.1. Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Wyznaczenie obszarów zdegradowanych w gminie Wierzbica zostało przeprowadzone przy pomocy dwóch odrębnych analiz: jakościowej i wskaźnikowej.

Analiza jakościowa obejmowała obszar całej gminy i w dokumencie przyjęła formę szczegółowej diagnozy, zawierającej charakterystykę sfery społecznej, sfery przestrzenno-funkcjonalną, sfery gospodarczej, sfery środowiskowej i sfery technicznej. Jednym z dokumentów źródłowych dla opracowania diagnozy była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wierzbica na lata 2015-2020. W diagnozie uwzględniono problemy zidentyfikowane w strategii i przeanalizowano je w skali sołectw. Analiza problemów społecznych została uzupełniona analizą problemów gospodarczych, środowiskowych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Kluczowym etapem podczas prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego było przeprowadzenie analizy wskaźnikowej, obejmującej obszar gminy Wierzbica w podziale administracyjnym na sołectwa, który pozwolił na prezentację poszczególnych wskaźników w konkretnych częściach gminy i porównanie ich do średniej referencyjnej wartości danego wskaźnika dla całej gminy. Wykorzystano zestaw wskaźników dla 5 analizowanych sfer.

Pierwszym krokiem analizy wskaźnikowej było wybranie odpowiednich wskaźników, jak najpełniej obrazujących degradację społeczną, przestrzenno-funkcjonalną, gospodarczą, środowiskową i techniczną Gminy Wierzbica. Przyjęto następujące wskaźniki wyznaczenia obszaru zdegradowanego:

sfera społeczna - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze społecznej było zobrazowanie w przestrzeni gminy wskaźników określających koncentrację negatywnych zjawisk społecznych:

- ❖ *gęstość zaludnienia w 2015 roku;*
- ❖ *zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015;*
- ❖ *wskaźnik młodości demograficznej w 2015 roku;*
- ❖ *wskaźnik obciążenia demograficznego w 2015 roku;*
- ❖ *poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w 2015 roku;*
- ❖ *liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ *liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2015 roku;*
- ❖ *przyrost naturalny w 2015 roku;*
- ❖ *wskaźnik salda migracji w 2015 roku;*
- ❖ *poziom wykształcenia ludności;*
- ❖ *liczba niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców;*
- ❖ *liczba interwencji domowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ *poziom przestępczości i naruszeń prawa w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ *frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 roku;*

- ❖ *liczba organizacji pozarządowych i stowarzyszeń w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*

sfera gospodarcza - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze gospodarczej było wyznaczenie obszaru koncentracji przedsiębiorczości na podstawie wskaźników:

- ❖ *liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ *liczba podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2015 roku;*

sfera środowiskowa - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze środowiskowej było wskazanie obszarów o przekroczeniach standardów jakości środowiska na podstawie wskaźników:

- ❖ *obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska (odpady zawierające wyroby azbestowe);*
- ❖ *zanieczyszczenie powietrza benzo(a)piranem;*
- ❖ *udział budynków z węglowymi kotłami w ogólnej liczbie budynków w 2015 roku.*

sfera funkcjonalno – przestrzenna - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze przestrzennej było zobrazowanie w przestrzeni gminy wskaźników określających problemy związane z dostępnością w infrastrukturę techniczną i społeczną, poziom obsługi komunikacyjnej, a także jakość terenów publicznych na podstawie wskaźników:

- ❖ *udział budynków bez kanalizacji w ogólnej liczbie budynków w 2015 roku;*
- ❖ *udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków w 2015 roku;*
- ❖ *gęstość dróg nieutwardzonych w sołectwie [km/km²] w 2015 roku;*
- ❖ *stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji w 2015 roku;*
- ❖ *dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji w 2015 roku;*
- ❖ *ilość i jakość przestrzeni publicznych w 2015 roku;*
- ❖ *liczba obiektów kulturowych na 1000 mieszkańców w 2015 roku;*

sfera techniczna - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze technicznej było wyznaczenie obszarów braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska na podstawie wskaźnika:

- ❖ *udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej liczbie budynków;*
- ❖ *udział budynków do remontu na 1 km² w 2015 roku.*

Po wybraniu wskaźników, zebrane zostały dane liczbowe, dotyczące poszczególnych sołectw gminy Wierzbica. Dane zostały pozyskane z Urzędu Gminy w Wierzbicy i jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy oraz Posterunku Policji w Sawinie. Na ich podstawie wyliczone zostały wskaźniki obrazujące problemy społeczne, gospodarcze, środowiskowe, techniczne i przestrzenno-funkcjonalne, a następnie wynik został porównany ze wskaźnikiem prezentującym średnią wartość dla obszaru całej gminy. Porównanie sytuacji

w sołectwach/obrębach w oparciu o wymienione kryteria pozwoliło wyodrębnić obszary, w obrębie których występuje najwięcej problemów. Przyjęto założenie, iż obszary gminy, na których można zauważyć gorszą sytuację społeczną niż średnia w gminie oraz na których współwystępują gorsze wskaźniki problemów gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych i przestrzennych – zostały zakwalifikowane jako obszary zdegradowane w gminie Wierzbica.

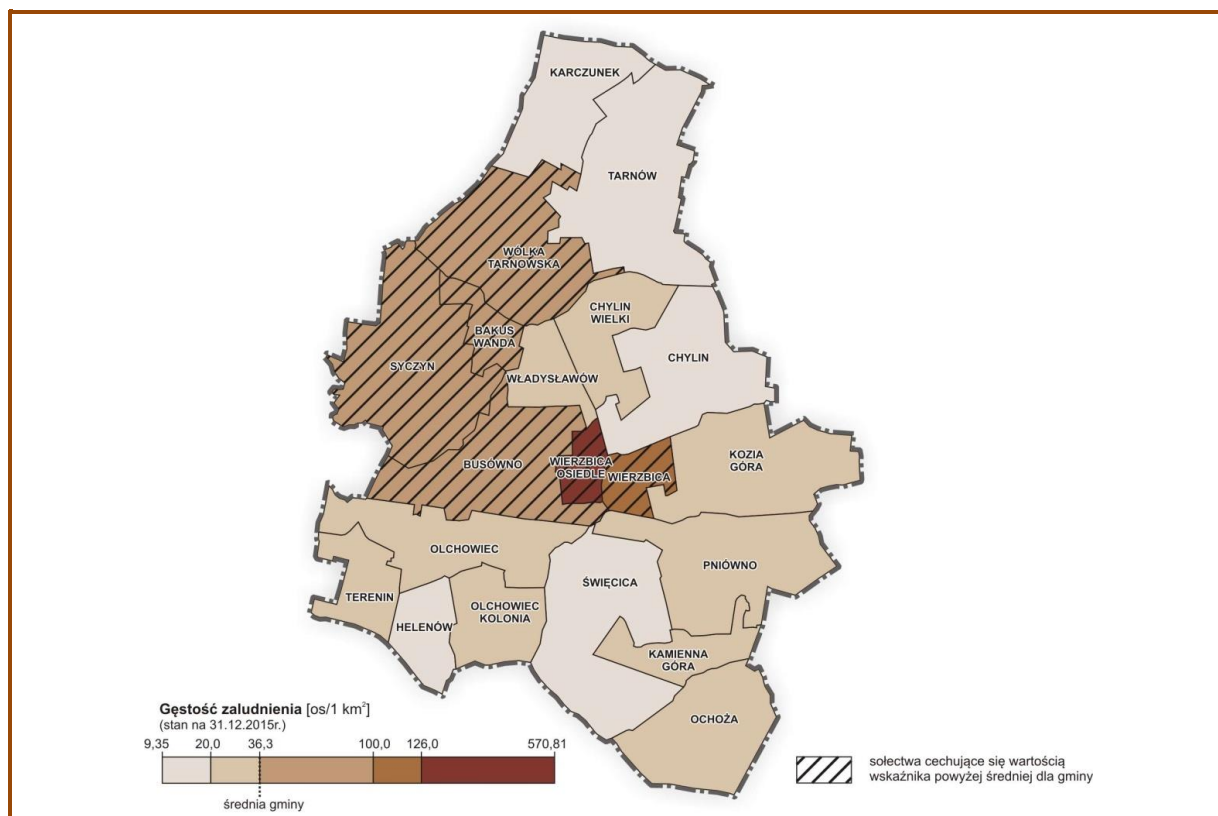
3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźnikowa

Analiza wskaźnikowa, w podziale administracyjnym na podobszary, którymi były sołectwa, była kluczowym narzędziem umożliwiającym delimitację obszarów problemowych na obszarze gminy Wierzbica. Poniżej zestawienie wskaźników koncentracji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzennych w podziale na podobszary gminy.

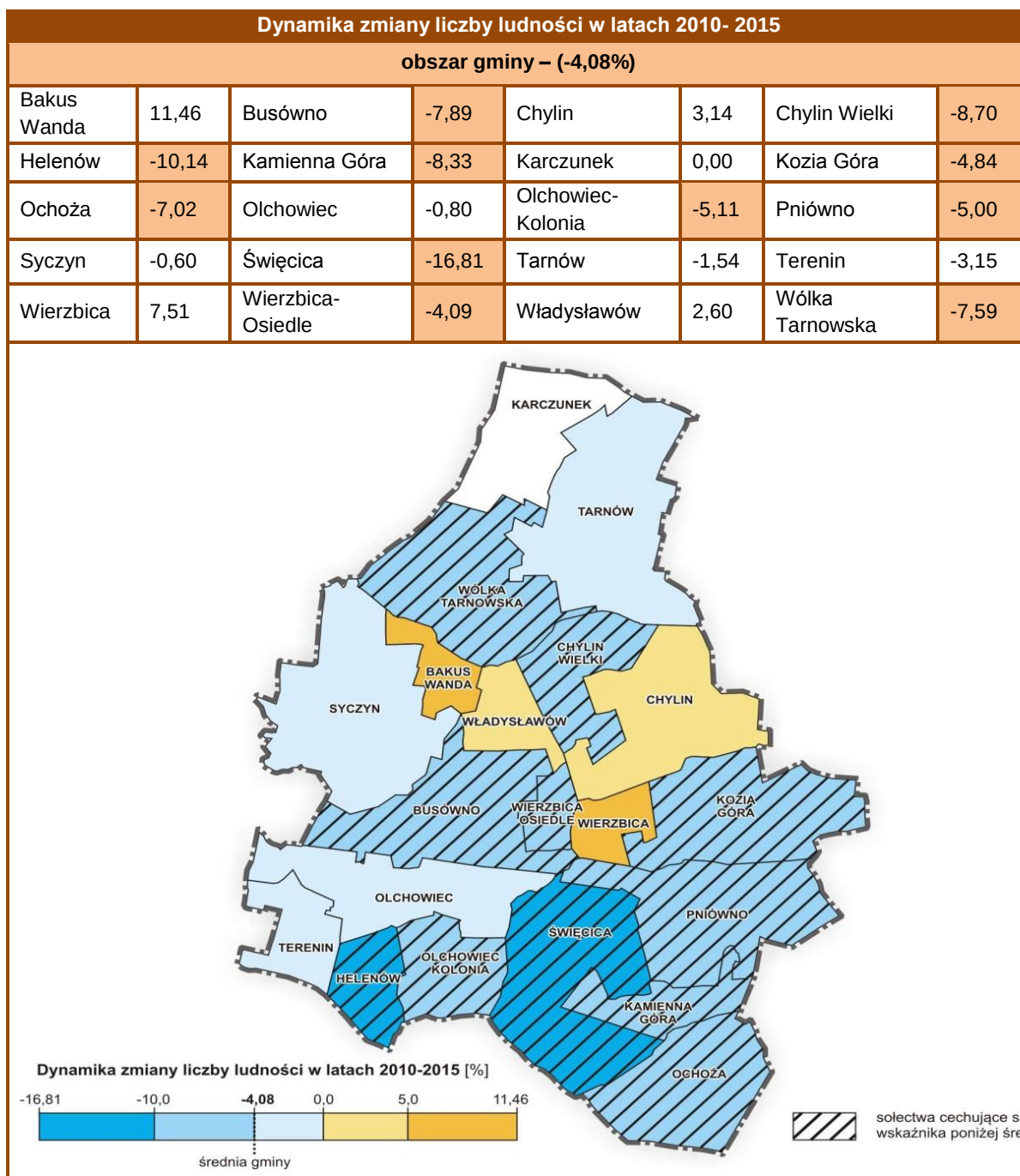
3.2.1. Wskaźniki społeczne delimitujące obszary zdegradowane

Gęstość zaludnienia - w gminie Wierzbica średnia gęstość zaludnienia w 2015 roku stanowiła 36,30os./km². Analiza gęstości zaludnienia na terenie poszczególnych sołectw pozwala zauważyć, iż wartość analizowanego wskaźnika znacznie powyżej średniej cechuje sołectwo Wierzbica-Osiedle oraz Wierzbica. Świadczy to o koncentracji ludności na tym obszarze, co wynika z pełnionych funkcji centrotwórczych. Skoncentrowane są tu najważniejsze funkcje gminne, tj. administracyjna, handlowa i usługowa, mieszkaniowa, a także edukacyjna i zdrowotna. Im wyższy wskaźnik, tym większa liczba osób może zostać objęta efektami procesu rewitalizacji.

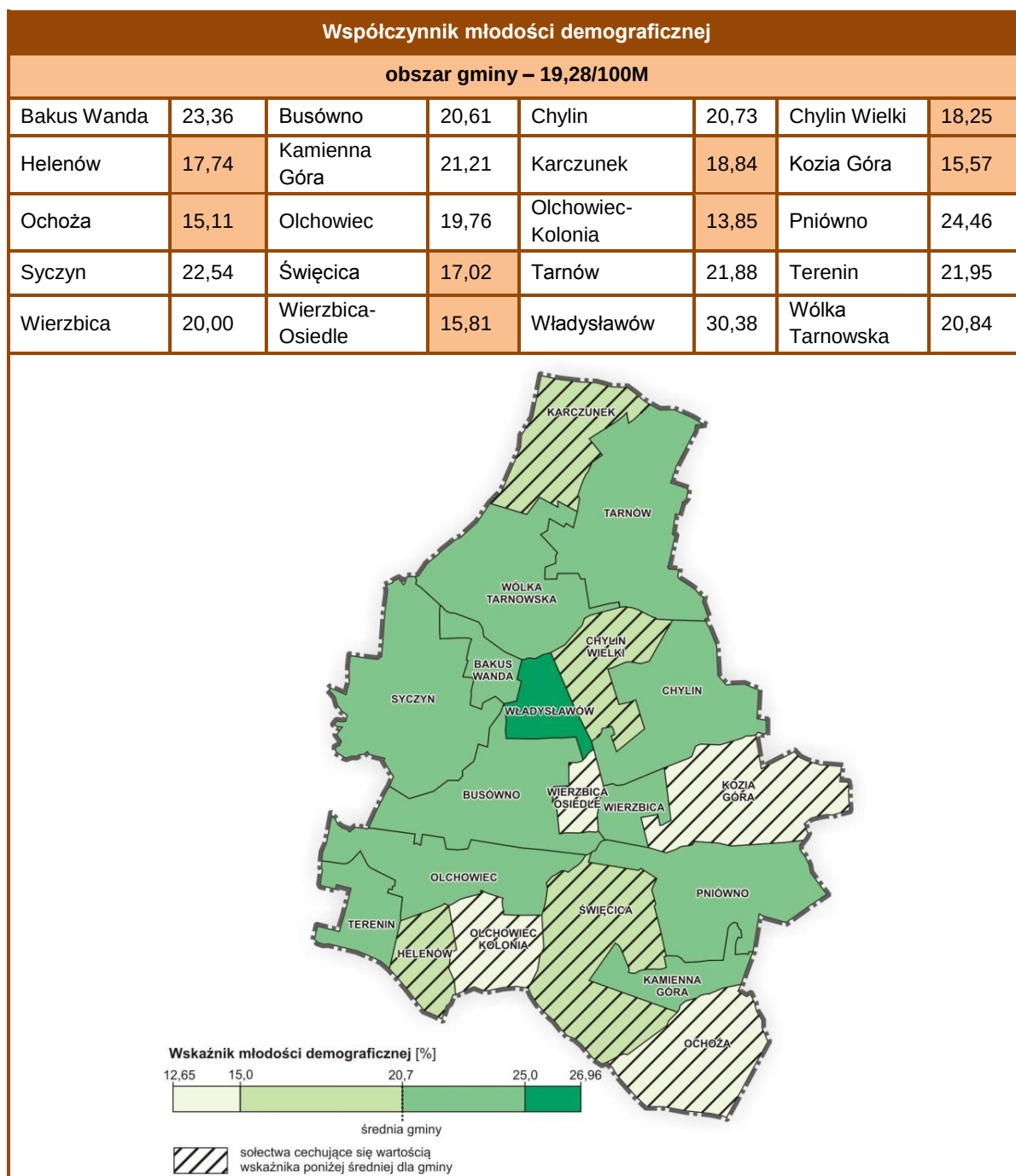
Gęstość zaludnienia (os./km ²)							
obszar gminy 36,30 os./km ²							
Bakus Wanda	44,58	Busówno	47,34	Chylin	16,13	Chylin Wielki	22,18
Helenów	19,14	Kamienna Góra	27,42	Karczunek	9,35	Kozia Góra	33,91
Ochoża	33,78	Olchowiec	29,84	Olchowiec-Kolonia	27,48	Pniówno	30,41
Syczyn	37,06	Święcica	15,33	Tarnów	9,67	Terenin	33,24
Wierzbica	126,00	Wierzbica-Osiedle	570,81	Władysławów	24,92	Wólka Tarnowska	42,91

Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2010/2015 – wielkość wskaźnika uzależniona jest od zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na danym obszarze i jednocześnie pozwala określić zainteresowanie ludności do osiedlania się na stałe na danym obszarze. W grupie obszarów, cechujących się najmniej korzystnym wskaźnikiem, w porównaniu do średniej dla gminy (-4,08%), wymienia się sołectwa tj.: Święcica, Helenów, Chylin Wielki, Kamienna Góra, Wólka Tarnowska, Busówno, Ochoża, Olchowiec-Kolonia, Kozia Góra i Wierzbica-Osiedle.

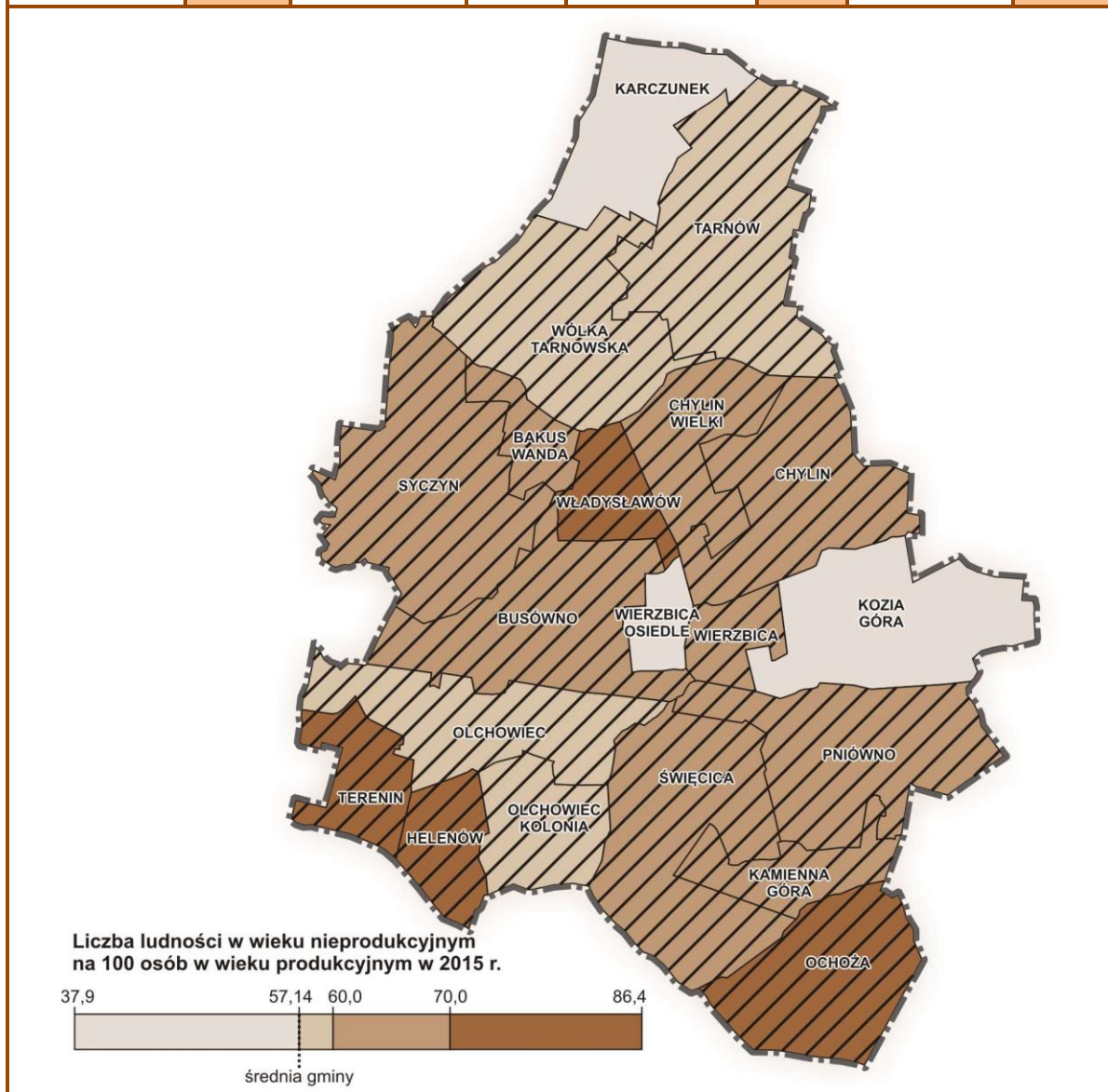

Współczynnik młodości demograficznej – udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%). Bardzo istotną cechą danego obszaru jest potencjał demograficzny, przejawiający się dużą liczbą dzieci i osób młodych. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią kapitał, w który należy inwestować, aby stały się odpowiedzialnymi dorosłymi, poważnie podchodzącymi do życia i dbającymi o środowisko z którego wyrosły. Niezwykle istotne są również działania przeciwdziałające emigracji i przyczyniające się do zatrzymania w gminie młodych ludzi. Najmniejszy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, co jest bardzo niekorzystnym wskaźnikiem, cechuje sołectwa: Olchowiec-Kolonia, Ochoża, Wierzbica-Osiedle, Kozia Góra, Święcica, Helenów, Chylin Wielki oraz Karczunek.

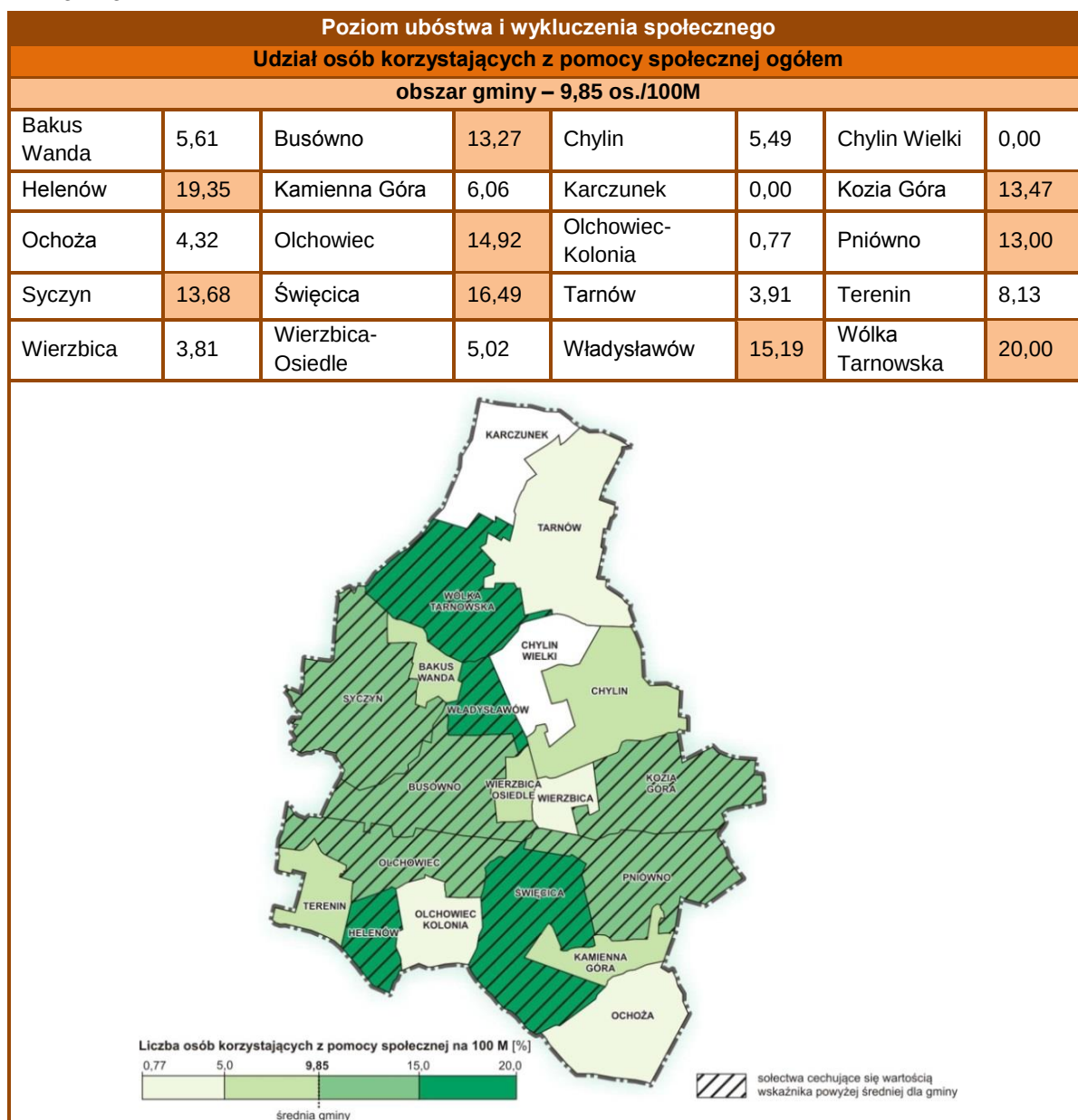

Wskaźnik obciążenia demograficznego – określa stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed i poprodukcyjny) na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik identyfikuje przyszłe zmiany w obciążeniu demograficznym ludności poszczególnych sołectw gminy. Najmniej korzystnie cechują się następujące sołectwa: Terenin, Władysławów, Helenów, Ochoża, Chylin, Syczyn, Chylin Wielki, Święcica, Busówno, Kamienna Góra, Bakus Wanda, Wierzbica, Pniówno i Tarnów.

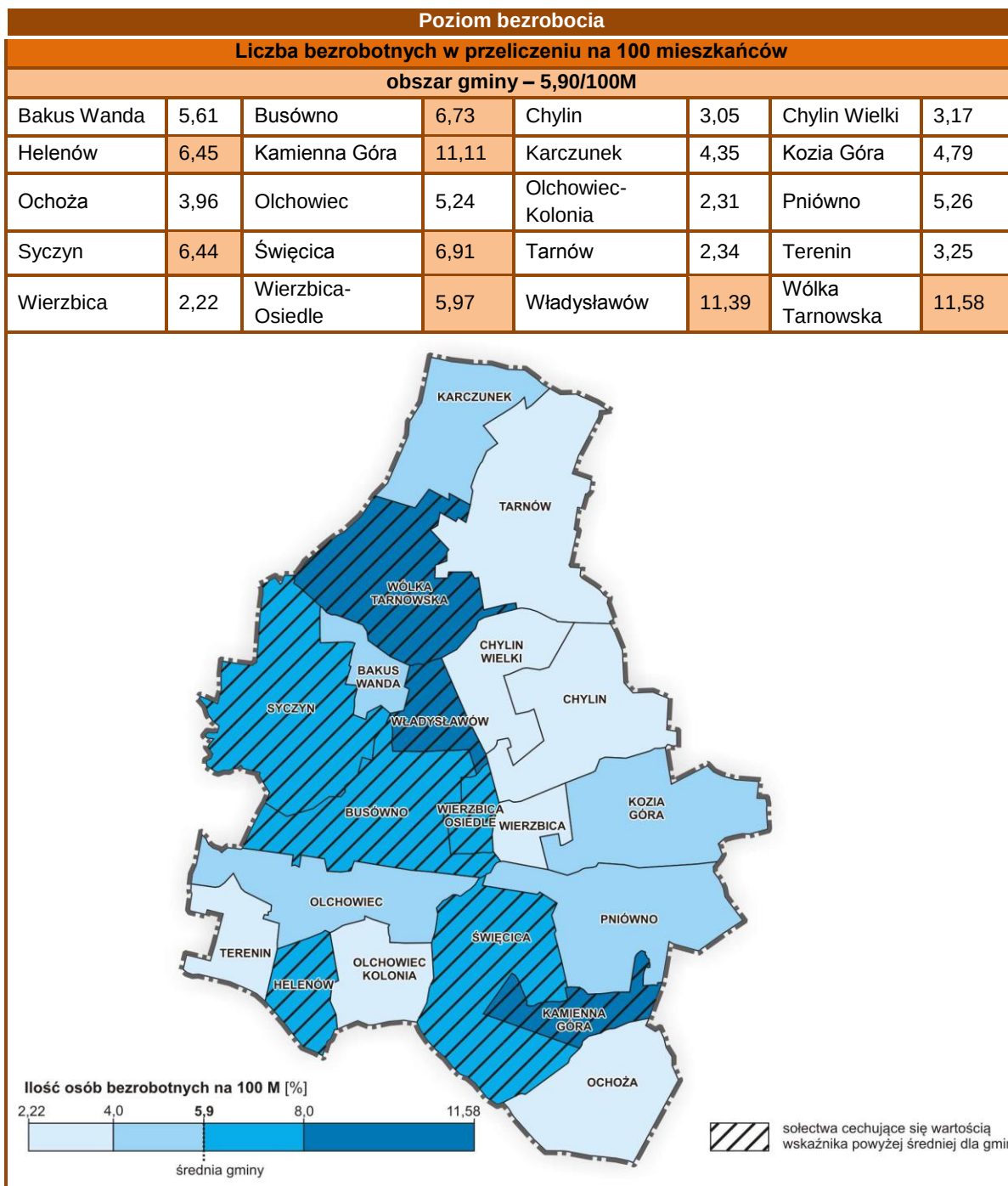
Wskaźnik obciążenia demograficznego							
obszar – 57,14/100M							
Bakus Wanda	62,12	Busówno	62,79	Chylin	69,07	Chylin Wielki	65,79
Helenów	77,14	Kamienna Góra	62,30	Karczunek	56,82	Kozia Góra	45,85
Ochoża	73,75	Olchowiec	58,97	Olchowiec-Kolonia	58,54	Pniówno	61,50
Syczyn	68,47	Święcica	63,48	Tarnów	60,00	Terenin	86,36
Wierzbica	61,54	Wierzbica-Osiedle	37,86	Władysławów	83,72	Wólka Tarnowska	58,33

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego - pomoc społeczna jest jednym z ważnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej, gdyż zapewnia pomoc w trudnych sytuacjach życiowych, jednak uzależnienie od pomocy społecznej jest niewątpliwie jedną z cech występujących na obszarze kryzysowym. Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzbicy ma za zadanie wspieranie rodzin i osób mających trudności w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz podejmowanie wszelkich działań zmierzających do ich życiowego usamodzielniania. Zapewnia m.in. pomoc finansową, materialną, psychologiczno-pedagogiczną. Z zasiłków pomocy społecznej korzystają osoby w najtrudniejszej sytuacji życiowej: dotknięte ubóstwem, bezrobociem, ciężką chorobą, niepełnosprawnością. Są to osoby, które bez pomocy z zewnątrz nie potrafią przezwyciężyć kryzysu. Właśnie takim osobom dedykowana jest rewitalizacja, będąca procesem skoncentrowanym na działaniach mających na celu poprawę jakości życia osób w najtrudniejszej sytuacji. Na wykluczenie społeczne, w największym stopniu zagrożeni są mieszkańcy takich sołectw jak: Wólka Tarnowska, Helenów, Święcica, Władysławów, Olchowiec, Syczyn, Kozia Góra, Busówno i Pniówno.

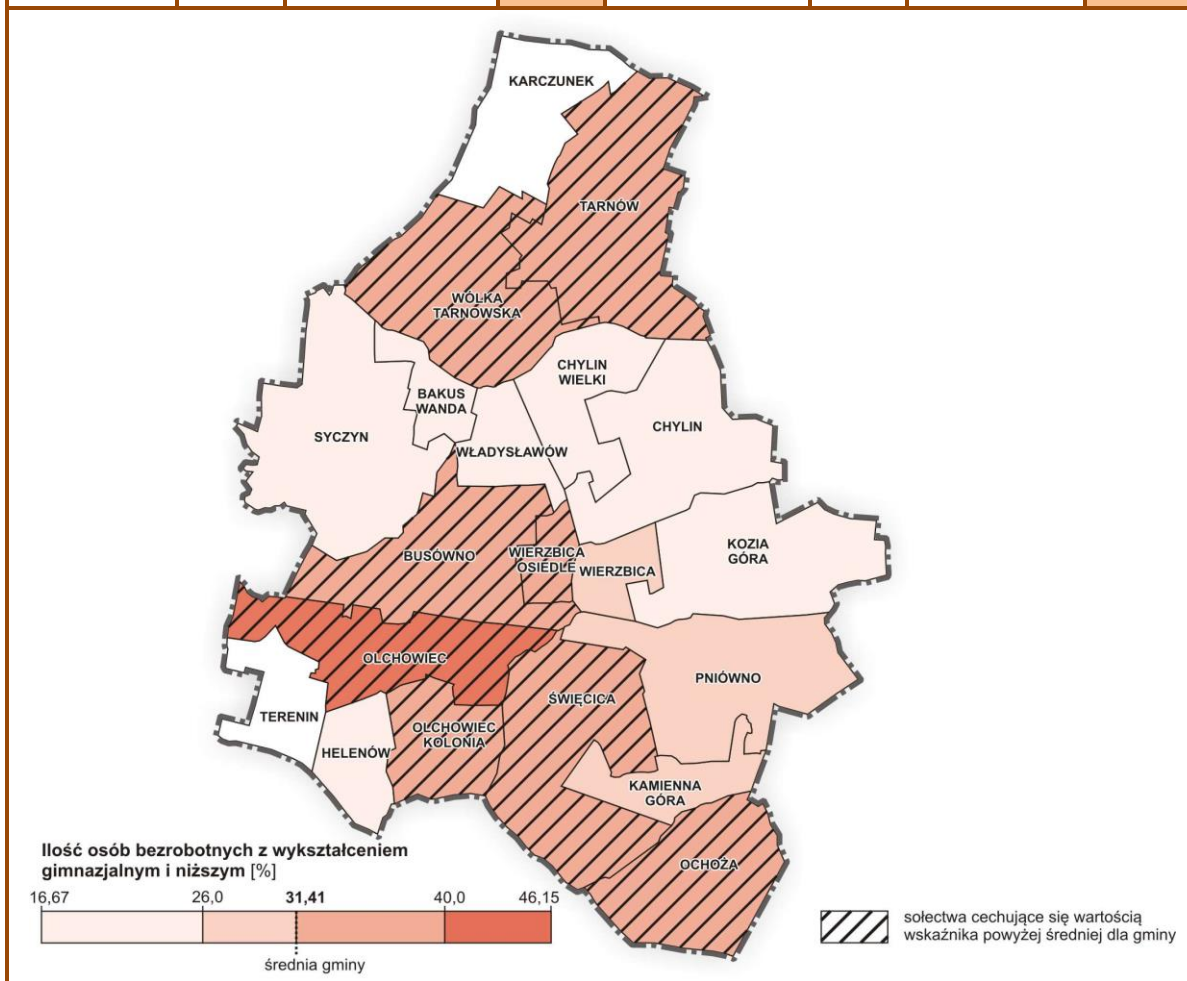

Poziom bezrobocie - założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa z największym odsetkiem osób bezrobotnych, co jest szczególnie istotne w przypadku analizy zjawiska jakim jest wykluczenie społeczne. Bezrobocie znacząco zwiększa prawdopodobieństwo jego wystąpienia oraz stanowi odzwierciedlenie warunków życia i sytuacji ekonomicznej mieszkańców. Koncentracja wysokiego poziomu bezrobocia, ma miejsce w sołectwach: Wólka Tarnowska, Władysławów, Kamienna Góra, Święcica, Busówno, Helenów, Syczyn i Wierzbica-Osiedle.

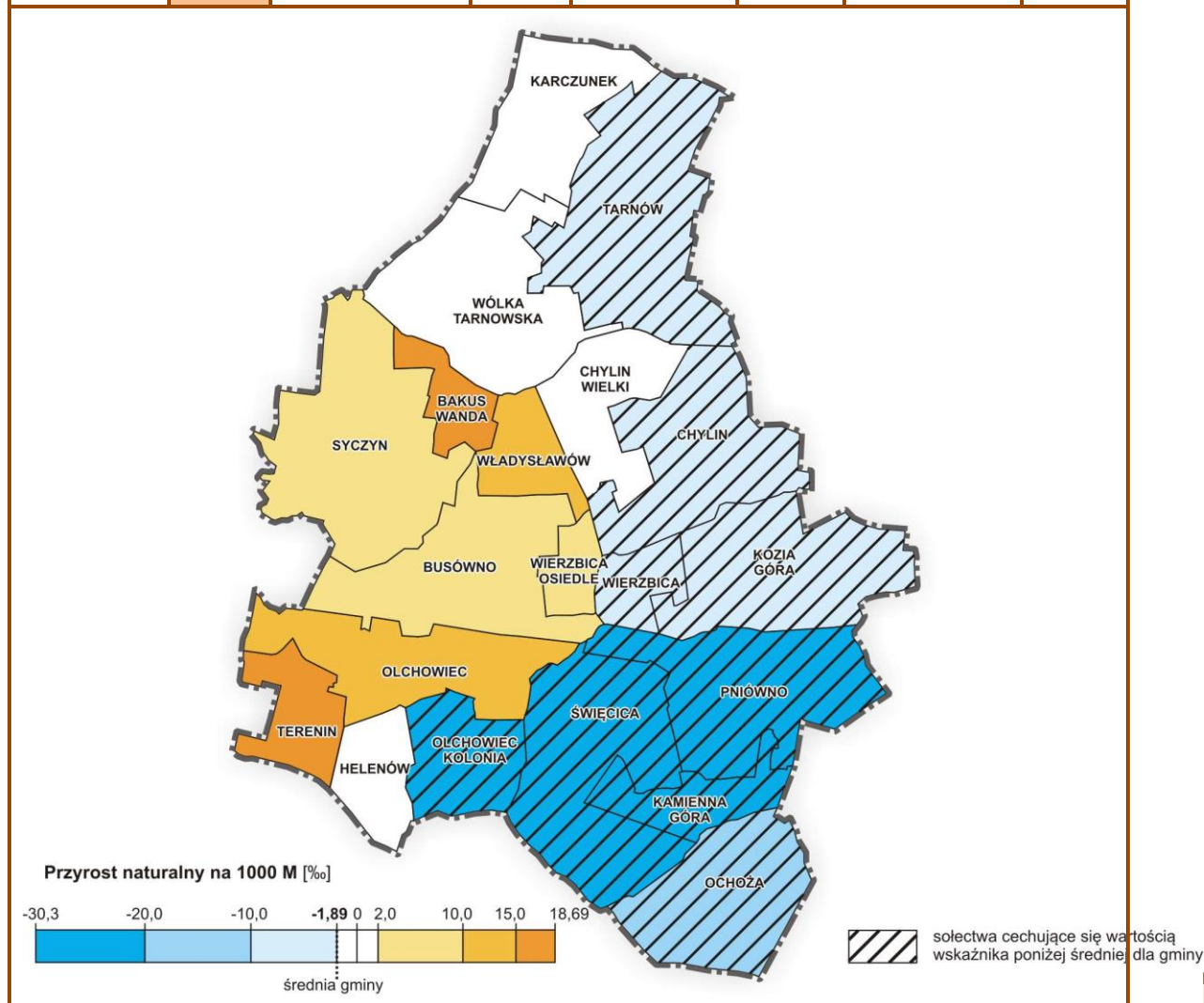
Poziom bezrobocie – bezrobocie jest problemem, który dotyka każdą gminę w Polsce. Szczególną grupą osób bezrobotnych są bezrobotni z niskim wykształceniem tj. gimnazjalnym i poniżej. Niskie wykształcenie tych osób może być jedną z przyczyn bezrobocia, dlatego ważne jest podjęcie działań w zakresie aktywizacji zawodowej oraz poprawy ich kwalifikacji, a także działań mających na celu przekwalifikowanie takich osób. Pod względem analizowanego wskaźnika niekorzystnie wypadają sołectwa: Olchowiec, Świącica, Busówno, Ochoża, Wólka Tarnowska, Wierzbica-Osiedle, Olchowiec-Kolonia i Tarnów.

Poziom bezrobocie							
Udział liczby bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych							
obszar gminy – 31,41%							
Bakus Wanda	16,67	Busówno	36,36	Chylin	20,00	Chylin Wielki	25,00
Helenów	25,00	Kamienna Góra	27,27	Karczunek	0,00	Kozia Góra	18,75
Ochoża	36,36	Olchowiec	46,15	Olchowiec-Kolonia	33,33	Pniówno	29,41
Syczyn	25,00	Świącica	38,46	Tarnów	33,33	Terenin	0,00
Wierzbica	28,57	Wierzbica-Osiedle	34,62	Władysławów	22,22	Wólka Tarnowska	36,36

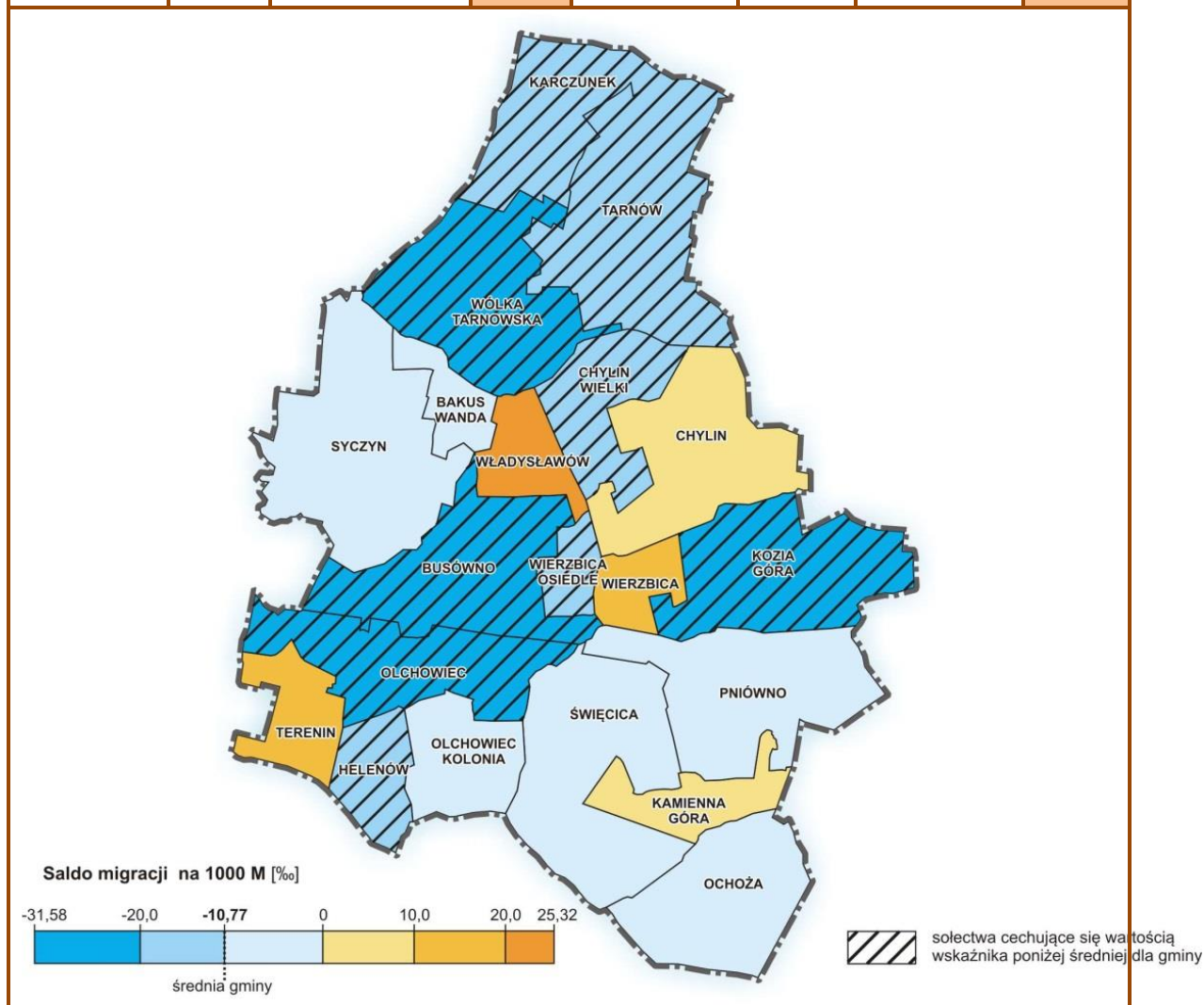
Przyrost naturalny – wskaźnik opisujący wielkość przyrostu naturalnego obliczony został na podstawie danych dotyczących liczby urodzeń i liczby zgonów pozyskanych z Urzędu Gminy Wierzbica. W 2015 roku przyrost naturalny w gminie Wierzbica był ujemny (-1,89‰), nie gwarantując w przyszłości zastępowalności pokoleń, co może pogłębić zjawisko recesji liczby ludności. Stosunek liczby urodzeń do liczby zgonów bardzo niekorzystny cechuje sołectwa: Kamienna Góra, Pniówno, Olchowiec-Kolonia, Święcica, Ochoża, Tarnów, Chylin, Wierzbica oraz Kozia Góra.

Przyrost naturalny							
obszar gminy – (-1,89‰)							
Bakus Wanda	18,69	Busówno	2,04	Chylin	-6,10	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	-30,30	Karczunek	0,00	Kozia Góra	-2,99
Ochoża	-10,79	Olchowiec	12,10	Olchowiec-Kolonia	-23,08	Pniówno	-24,77
Syczyn	6,04	Świecica	-21,28	Tarnów	-7,81	Terenin	16,26
Wierzbica	-3,17	Wierzbica-Osiedle	2,84	Władysławów	12,66	Wólka Tarnowska	0,00

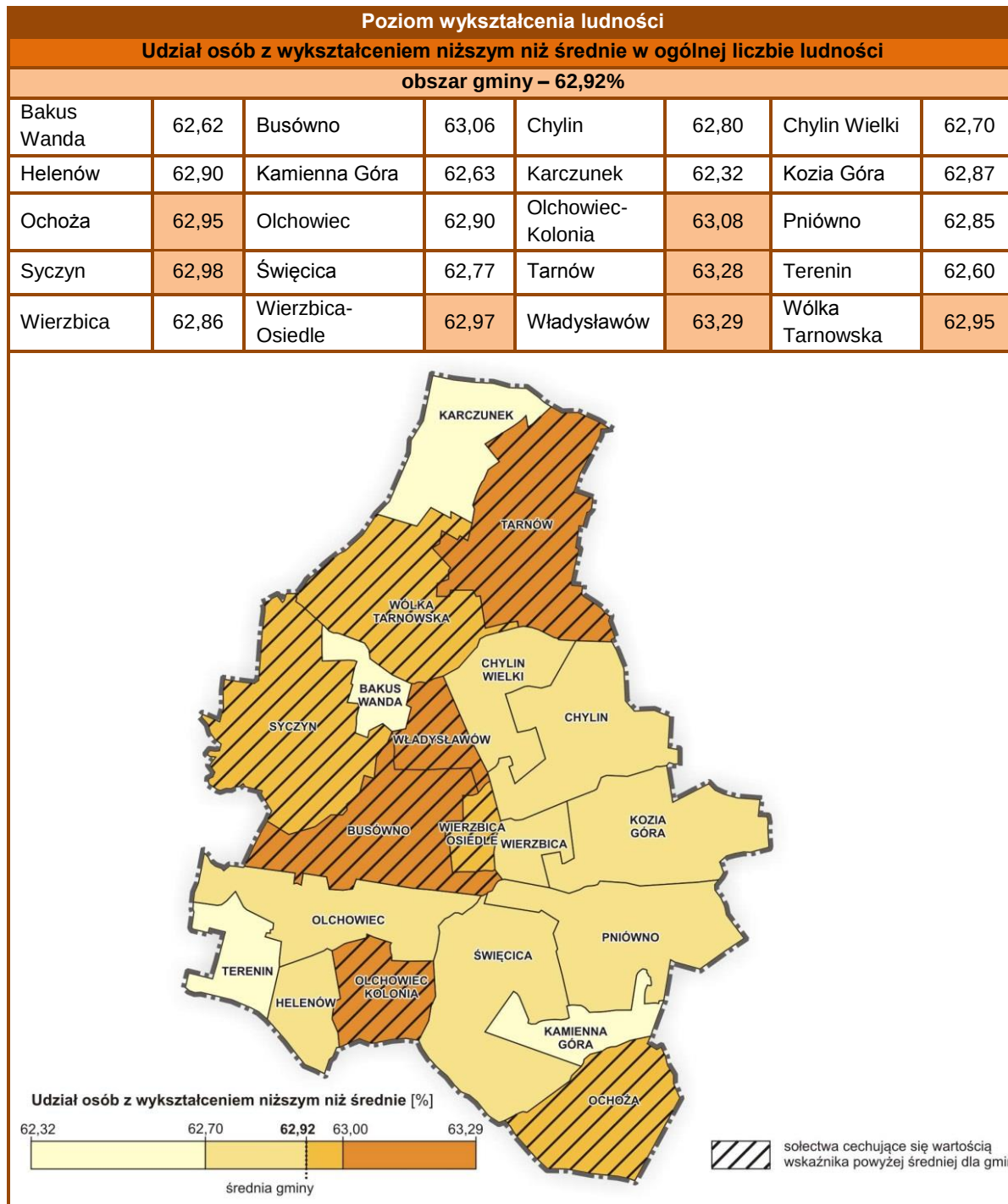

Wskaźnik salda migracji na 1000 osób - wskaźnik opisujący ruch migracyjny w gminie w 2015 roku jest ujemny (liczba osób emigrujących na stałe z gminy była wyższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach) kształtując się na poziomie – (-10,77‰). Najmniej korzystna sytuacja, pod względem analizowanego wskaźnika, cechuje sołectwa: Wólka Tarnowska, Kozia Góra, Busówno, Olchowiec, Helenów, Chylin Wielki, Tarnów, Karczunek i Wierzbica-Osiedle.

Wskaźnik salda migracji							
obszar gminy – (-10,77‰)							
Bakus Wanda	-9,35	Busówno	-20,41	Chylin	6,10	Chylin Wielki	-15,87
Helenów	-16,13	Kamienna Góra	0,00	Karczunek	-14,49	Kozia Góra	-23,95
Ochoża	-3,60	Olchowiec	-20,16	Olchowiec-Kolonia	-7,69	Pniówno	-6,19
Syczyn	-6,04	Święcica	-10,64	Tarnów	-15,63	Terenin	16,26
Wierzbica	15,87	Wierzbica-Osiedle	-12,31	Władysławów	25,32	Wólka Tarnowska	-31,58

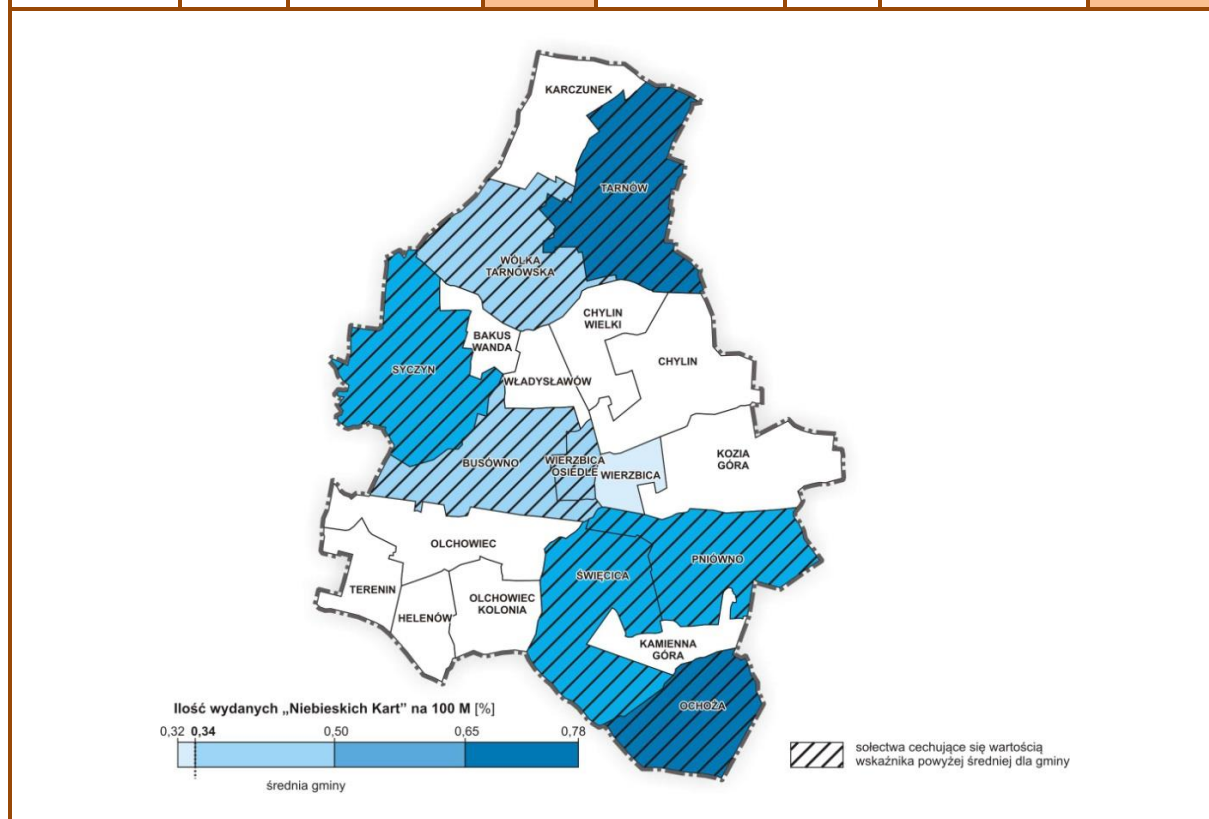

Poziom wykształcenia ludności–wskaźnik opisuje udział osób z wykształceniem niższym niż średnie (tj. gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym oraz bez wykształcenia), w ogólnej liczbie ludności poszczególnych sołectw. Dane pozyskane z Urzędu Gminy w Wierzbicy świadczą o niskim poziomie wykształcenia ludności. Niskie wykształcenie osób może być przyczyną bezrobocia, dlatego też ważne jest podjęcie działań w zakresie aktywizacji zawodowej tych osób oraz poprawy ich kwalifikacji. Z uwagi na poziom wykształcenia mieszkańców niekorzystnie wypadają sołectwa: Olchowiec-Kolonia, Tarnów, Władysławów, Syczyn Wierzbica-Osiedle, Ochoża oraz Wólka Tarnowska.

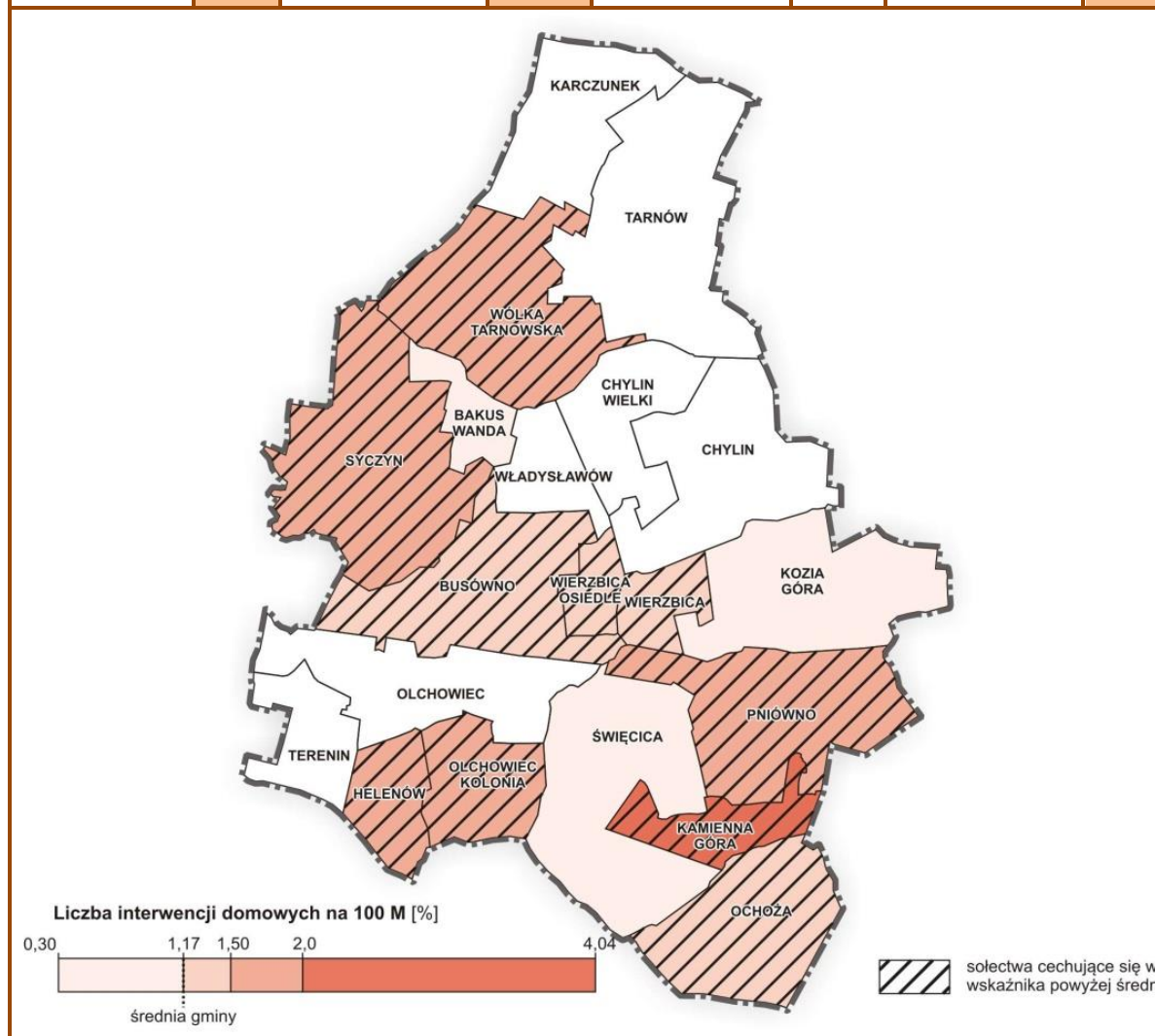
Przemoc w rodzinie – występowanie patologii społecznych, w tym przemocy w rodzinie, to jedna z najważniejszych cech obszaru będącego w sytuacji kryzysowej. Przemoc w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty” bardzo rzadko jest jednorazowym zdarzeniem, a często długofalowym procesem. Zjawisko przemocy w rodzinie zazwyczaj współwystępuje ze zjawiskami uzależnienia od alkoholu, problemów socjalno-bytowych, rozpadu związku lub małżeństwa, problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz zaburzeń lub chorób psychicznych. Zadaniem władz gminy jest pomoc rodzinom dotkniętym przemocą poprzez wsparcie finansowe, które jednak często nie wystarcza, dlatego konieczne jest opracowanie wieloletniego planu wyprowadzenia tych osób z sytuacji kryzysowej. Mogą to być działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości, ponieważ znalezienie stałej pracy poprawi sytuację rodziny w dłuższym okresie niż doraźne zasiłki. Istotne jest również stworzenie odpowiedniej przestrzeni sprzyjającej integracji. Największa liczba „Niebieskich Kart” w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwach: Tarnów, Ochoża, Pniówno, Syczyn, Święcica, Wólka Tarnowska, Busówno oraz Wierzbica-Osiedle.

Przemoc w rodzinie							
Liczba niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców							
obszar gminy - 0,34/100M							
Bakus Wanda	0,00	Busówno	0,41	Chylin	0,00	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	0,00	Karczunek	0,00	Kozia Góra	0,00
Ochoża	0,72	Olchowiec	0,00	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	0,62
Syczyn	0,60	Święcica	0,53	Tarnów	0,78	Terenin	0,00
Wierzbica	0,32	Wierzbica-Osiedle	0,38	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	0,42

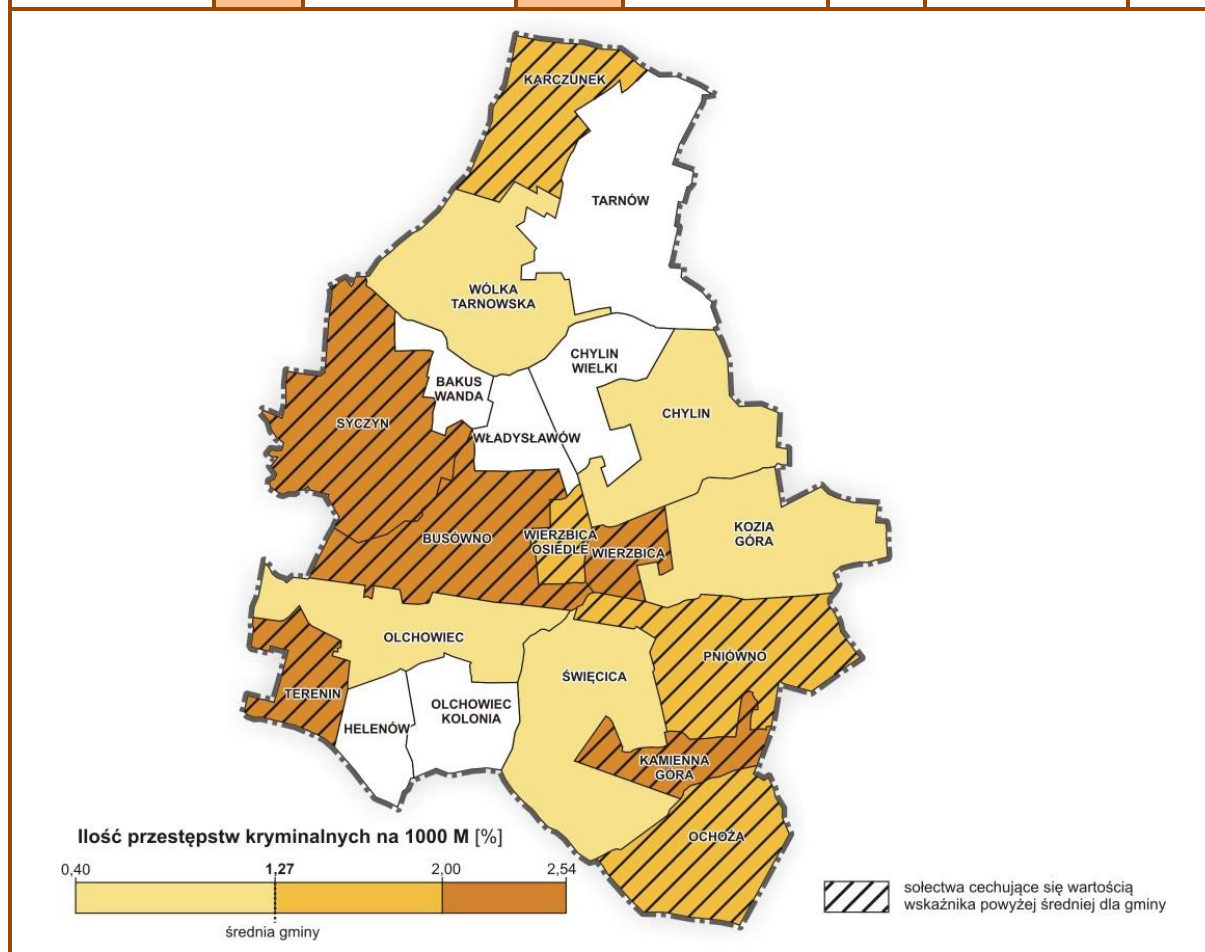
Przemoc w rodzinie – statystycznie około 90% policyjnych interwencji domowych związanych jest z przemocą w rodzinie, jednak niewielki procent z nich związany jest jednocześnie ze wszczęciem procedury założenia „Niebieskiej Karty”. Liczba interwencji domowych świadczy o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych, którym należy przeciwdziałać. Analizując liczbę interwencji domowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Wierzbica, interwencja policji najczęściej miała miejsce w sołectwach: Kamienna Góra, Wólka Tarnowska, Syczyn, Helenów, Pniówno, Olchowiec-Kolonia, Ochoża, Busówno, Wierzbica-Osiedle oraz Wierzbica.

Przemoc w rodzinie							
Liczba interwencji domowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców							
obszar gminy – 1,17/100M							
Bakus Wanda	0,93	Busówno	1,43	Chylin	0,00	Chylin Wielki	0,00
Helenów	1,61	Kamienna Góra	4,04	Karczunek	0,00	Kozia Góra	0,30
Ochoża	1,44	Olchowiec	0,00	Olchowiec-Kolonia	1,54	Pniówno	1,55
Syczyn	1,81	Święcica	0,53	Tarnów	0,00	Terenin	0,00
Wierzbica	1,27	Wierzbica-Osiedle	1,33	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	1,89

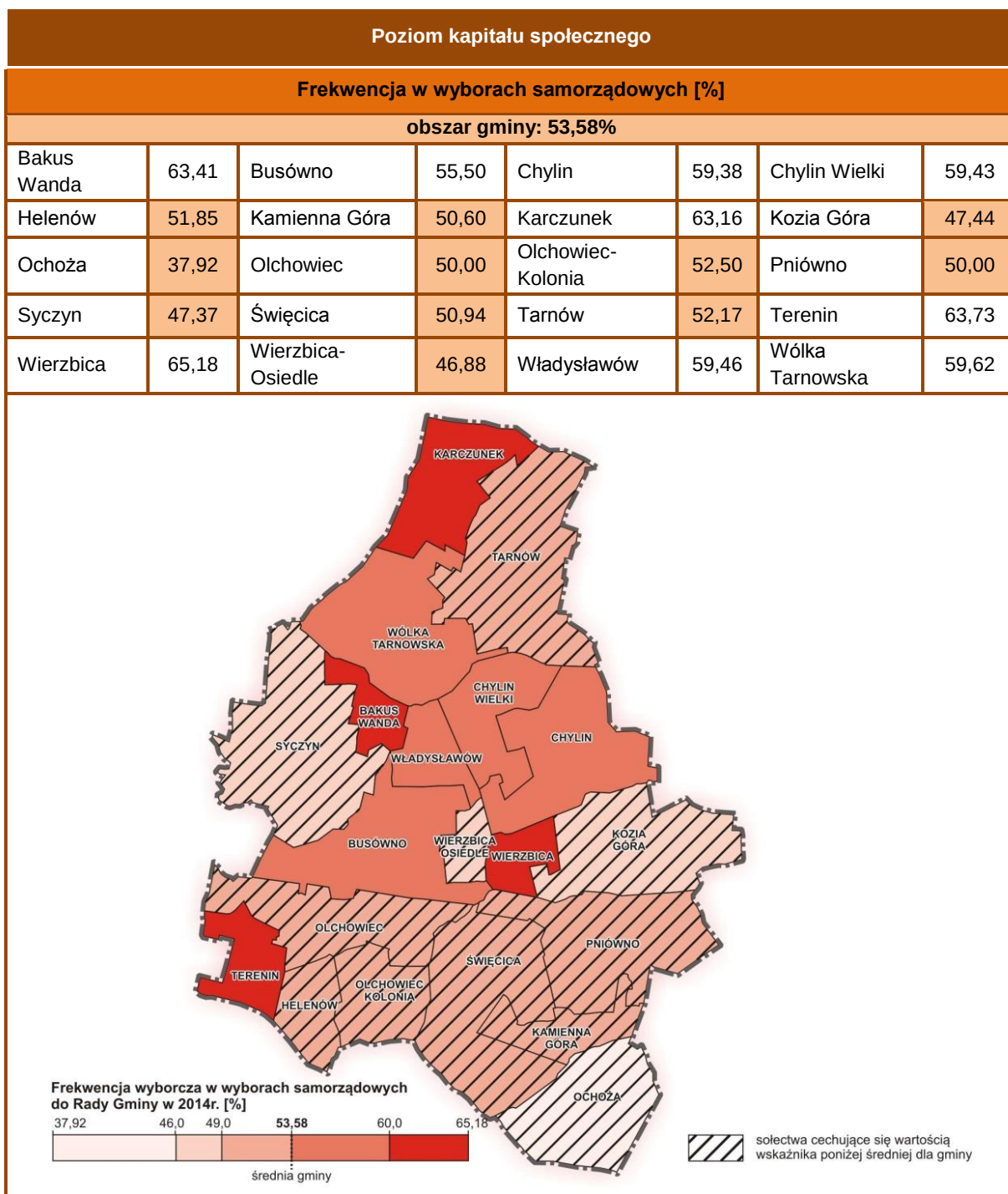

Poziom przestępczości i naruszeń prawa - przestępczość znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Liczba popełnionych przestępstw kryminalnych świadczy o miejscach szczególnie niebezpiecznych, w których występuje kumulacja zjawisk patologicznych i problemów społecznych. Podjęcie działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni w takich miejscach i ich odpowiedniego zagospodarowania przyczyni się do ich ożywienia społecznego i ekonomicznego oraz zniwelowania występujących zjawisk kryzysowych. Do wskazania poziomu przestępczości w poszczególnych sołectwach przyjęto liczbę przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który w gminie kształtuje się na poziomie 1,27 przestępstw/100M. W grupie obszarów cechujących się najwyższym poziomem przestępczości, wymienia się sołectwa tj.: Wierzbica, Terenin, Syczyn, Busówno, Kamienna Góra, Pniówno, Karczunek, Ochoża i Wierzbica-Osiedle.

Poziom przestępczości i naruszeń prawa							
obszar gminy – 1,27/100M							
Bakus Wanda	0,00	Busówno	2,04	Chylin	0,61	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	2,02	Karczunek	1,45	Kozia Góra	0,60
Ochoża	1,44	Olchowiec	0,40	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	1,86
Syczyn	2,21	Święcica	0,53	Tarnów	0,00	Terenin	2,44
Wierzbica	2,54	Wierzbica-Osiedle	1,33	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	0,63

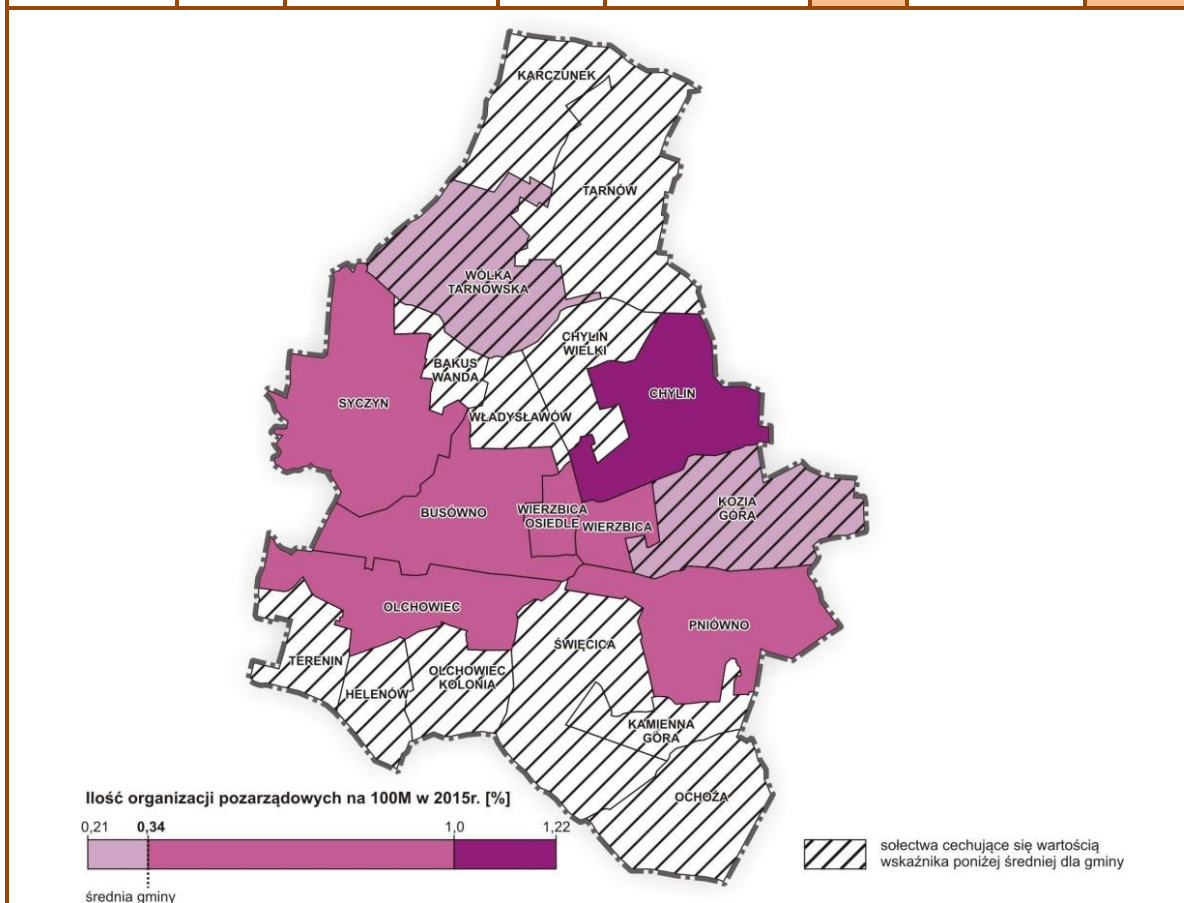
Poziom kapitału społecznego – charakterystyczną cechą obszarów zdegradowanych jest najczęściej niski kapitał społeczny. Najwygodniejszą miarą kapitału jest niższa, niż średnio na terenie gminy, frekwencja w wyborach samorządowych. Wskaźnik, którym się posłużono, chcąc ocenić poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy Wierzbica, to udział mieszkańców w wyborach samorządowych w 2014 roku. Najmniej korzystnie, pod kątem analizowanego wskaźnika, wypadają sołectwa: Ochoża, Wierzbica-Osiedle, Syczyn, Kozia Góra, Olchowiec, Pniówno, kamienna Góra, Święcica, Helenów, Tarnów oraz Olchowiec-Kolonia.

Ilość organizacji pozarządowych i stowarzyszeń – zaangażowanie w działalność społeczną pozwala oszacować, jak duże jest zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie prywatne osób z inicjatywy których powstały organizacje pozarządowe czy też stowarzyszenia. Z uwagi na brak dostępnych publikowanych danych statystycznych sołectwami, analizę oparto o liczbę zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na poziomie każdego sołectwa przeliczeniu na 100 mieszkańców. Z uwagi na analizowany wskaźnik, najgorsza sytuacja cechuje sołectwa: Bakus Wanda, Chylin Wielki, Helenów, Kamienna Góra, Karczunek, Ochoża, Olchowiec-Kolonia, Święcica, Tarnów, Terenin oraz Władysławów, z uwagi brak na tych terenach zarejestrowanych i nie zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń.

Ilość organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców

obszar gminy: 0,34/100M							
Bakus Wanda	0,00	Busówno	0,41	Chylin	1,22	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	0,00	Karczunek	0,00	Kozia Góra	0,30
Ochoża	0,00	Olchowiec	0,81	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	0,62
Syczyn	0,40	Świecica	0,00	Tarnów	0,00	Terenin	0,00
Wierzbica	0,63	Wierzbica-Osiedle	0,38	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	0,21

3.2.2. Wskaźniki gospodarcze delimitujące obszary zdegradowane

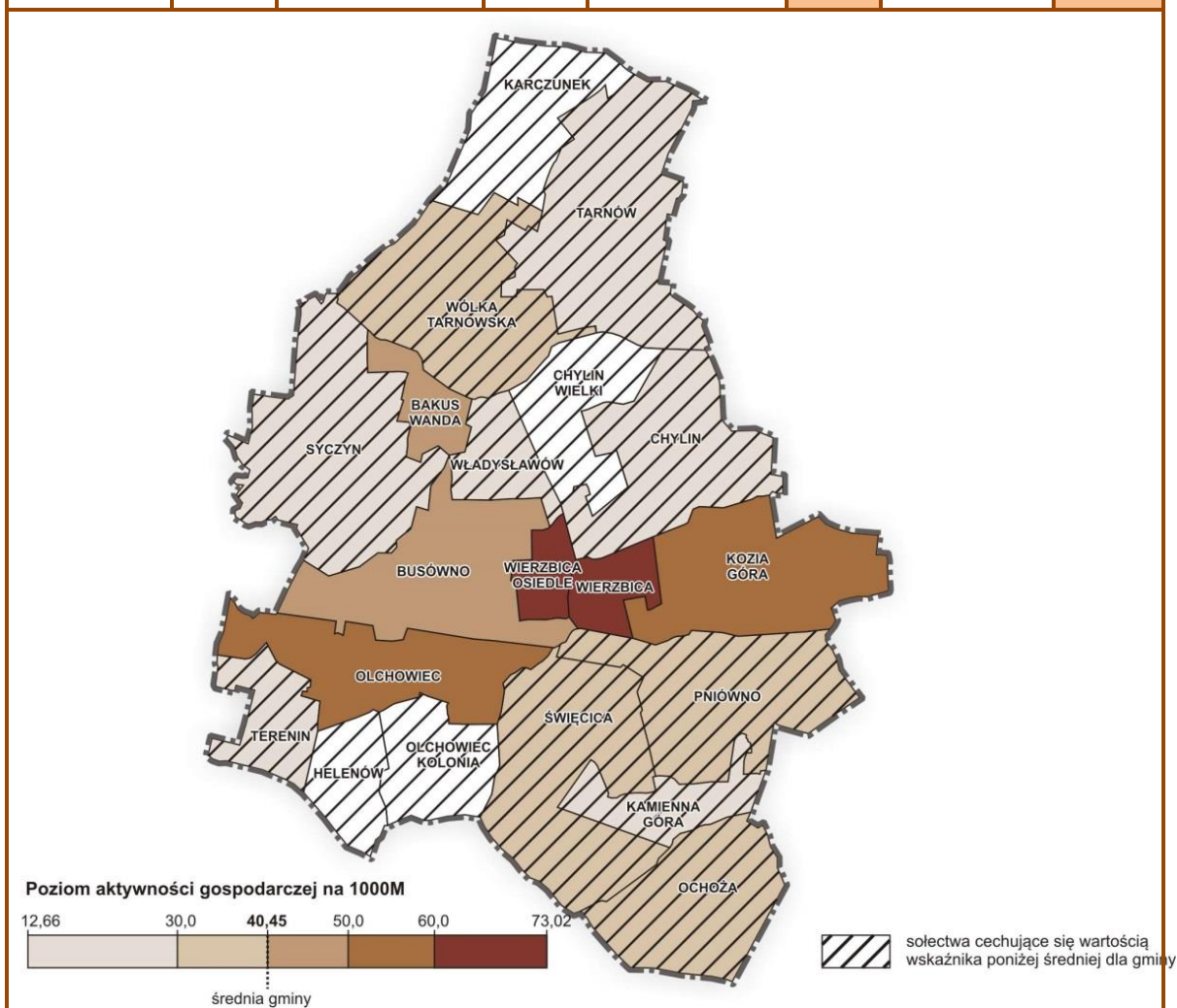
Wskaźnikami wskazującymi na problemy natury gospodarczej są: poziom aktywności gospodarczej i kondycja lokalnych przedsiębiorstw. Do obliczenia poziomu aktywności gospodarczej posłużono się liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach na podstawie danych Banku Danych Lokalnych. Miara, jakkolwiek posiada pewne wady związane choćby np. z oparciem się o adres rejestracji podmiotu, a nie faktycznego miejsca prowadzenia działalności, pozwala w większości przypadków wskazać obszary odpowiadające rzeczywistemu zasięgowi kryzysu. Podstawę wyznaczenia wskaźnika stanowi przelicznik liczby zarejestrowanych podmiotów na danym obszarze w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Do określenia kondycji lokalnych przedsiębiorstw posłużono się wskaźnikami opisującymi liczbę podmiotów wyrejestrowanych w 2015 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wskaźniki opisujące sytuację gospodarczą w gminie Wierzbica jednoznacznie wpisują się w szereg zjawisk (tendencji) identyfikowanych jako niekorzystne dla obszarów problemowych. Relatywnie wysokie dysproporcje pomiędzy średnią wartością wskaźnika przedsiębiorczości w gminie, a sytuacją na wyszczególnionych obszarach to pochodna relatywnie niskiej i malejącej jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Dzięki temu zidentyfikowano jednostki o niskim poziomie aktywności gospodarczej, co w dalszej części pomoże ukierunkować przyszłe działania oraz wskaże obszary podjęcia przyszłych interwencji skoncentrowanych na zwiększenie przedsiębiorczości danej społeczności. Większość sołectw gminy Wierzbica wykazuje cechy kryzysu z punktu widzenia zjawisk gospodarczych (dot. stopnia przedsiębiorczości, jak i kondycji lokalnych przedsiębiorstw). Liczne podmioty gospodarcze działające na obszarze miasta na prawach powiatu tj. Chełma, położonego w bliskim sąsiedztwie gminy, tworzą znaczną konkurencję dla mniejszych podmiotów działających na obszarze gminy. Niski poziom przedsiębiorczości cechuje sołectwa tj.: Chylin Wielki, Helenów, Karczunek, Olchowiec-Kolonia, Władysławów, Kamienna Góra, Tarnów, Syczyn, Chylin, Terenin, Pniówno, Święcica, Ochoża oraz Wólka Tarnowska.

Poziom aktywności gospodarczej

Ilość podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

obszar gminy: 40,45/1000M

Bakus Wanda	46,73	Busówno	42,86	Chylin	24,39	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	20,20	Karczunek	0,00	Kozia Góra	50,90
Ochoża	35,97	Olchowiec	52,42	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	30,96
Syczyn	24,14	Święcica	31,91	Tarnów	23,44	Terenin	24,39
Wierzbica	73,02	Wierzbica-Osiedle	61,55	Władysławów	12,66	Wólka Tarnowska	40,00

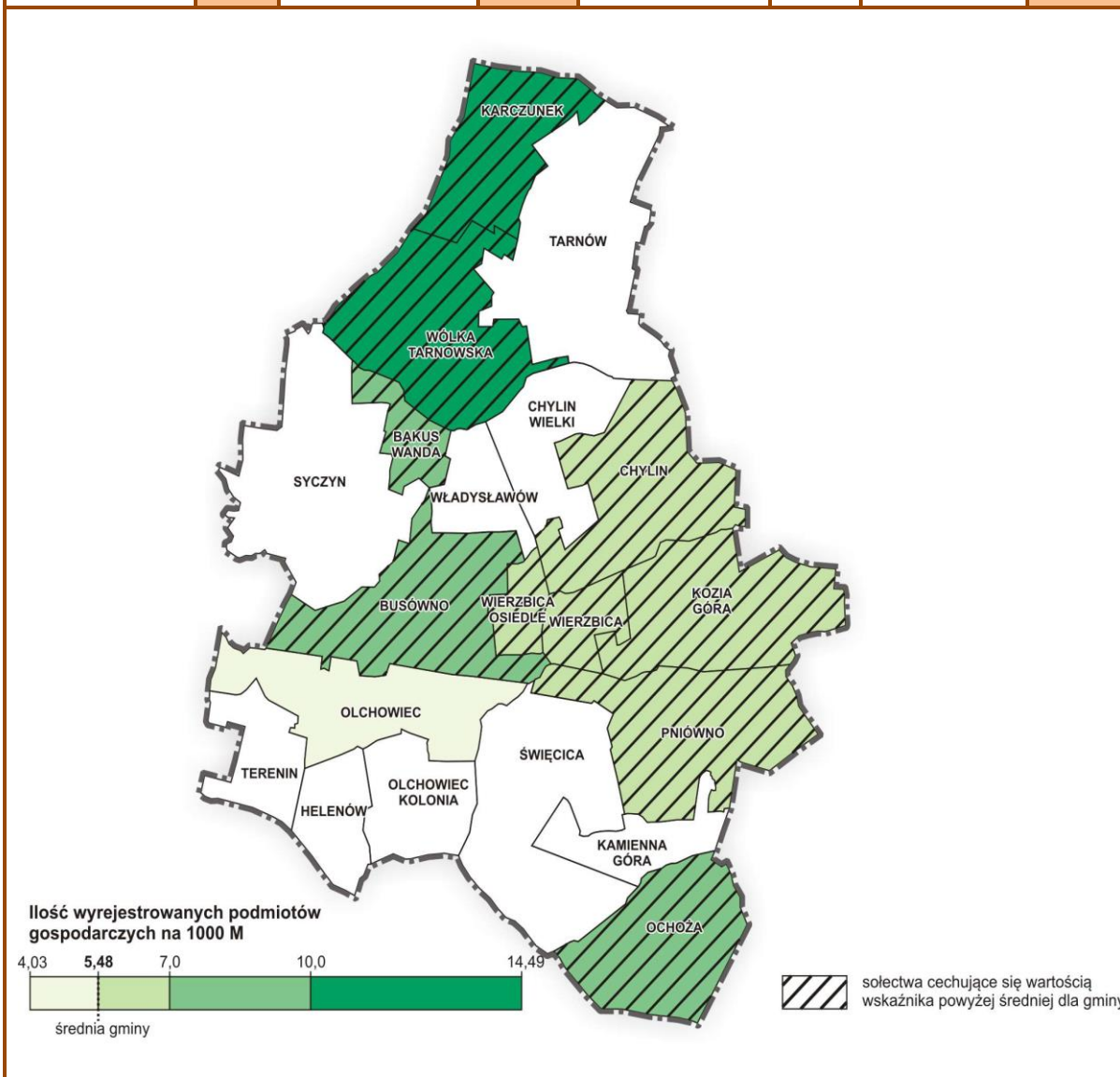

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw

Ilość wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

obszar gminy: 5,48/1000M

Bakus Wanda	9,35	Busówno	8,16	Chylin	6,10	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	0,00	Karczunek	14,49	Kozia Góra	5,99
Ochoża	7,19	Olchowiec	4,03	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	6,19
Syczyn	0,00	Święcica	0,00	Tarnów	0,00	Terenin	0,00
Wierzbica	6,35	Wierzbica-Osiedle	6,63	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	12,63

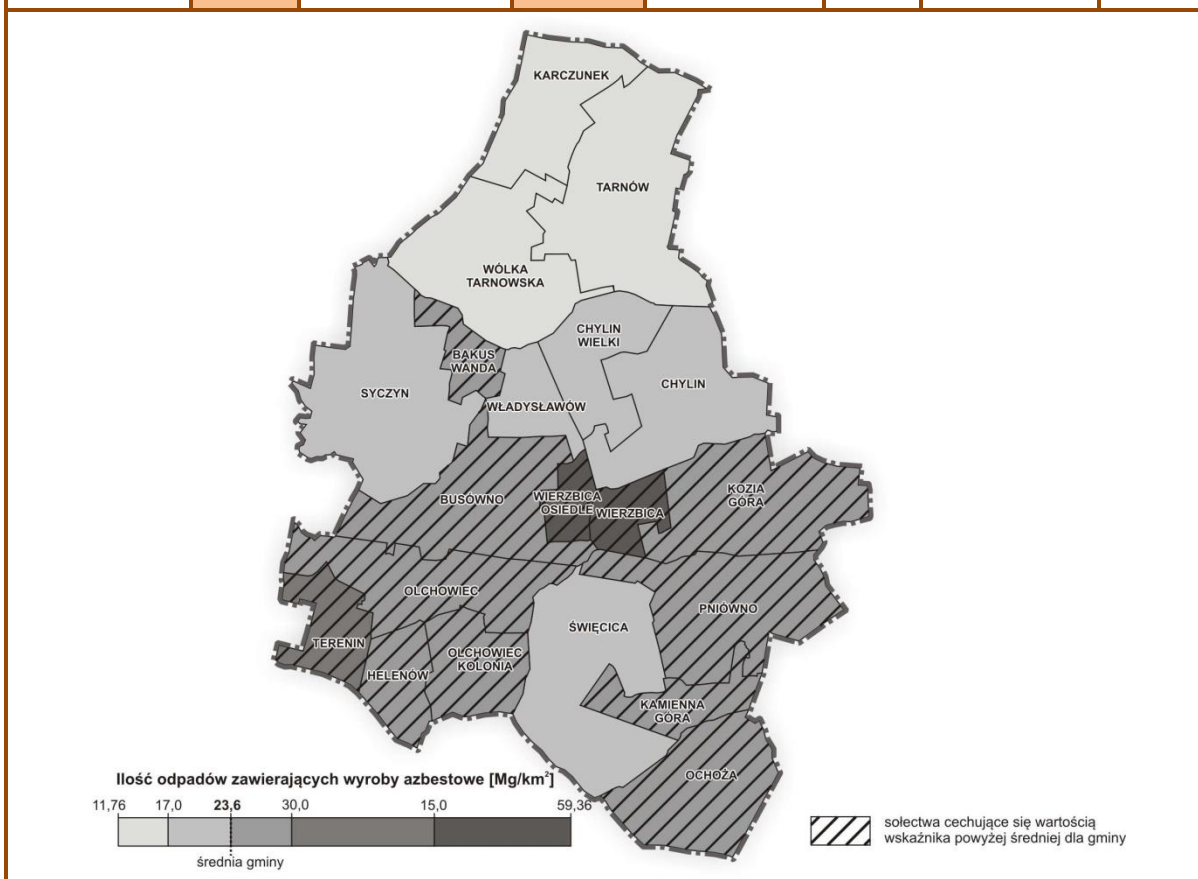
3.2.3. Wskaźniki środowiskowe delimitujące obszary zdegradowane

Do wyznaczenia sołectw, w obrębie których występują problemy środowiskowe, pozwalające na zakwalifikowanie obszarów kryzysowych jako obszary zdegradowane posłużono się wskaźnikami opisującymi obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi (ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe). O obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi świadczy wskaźnik opisujący ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe do unieszkodliwienia w przeliczeniu na powierzchnię sołectwa [Mg/km²]. Problemy związane z obecnością odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi występują w większości sołectw gminy Wierzbica. Pod względem analizowanego wskaźnika, niekorzystnie wyróżniają się sołectwa: Wierzbica-Osiedle, Wierzbica, Terenin, Ochoża, Olchowiec – Kolonia, Kozia Góra, Bakus Wanda, Busówno, Helenów, Kamienna Góra, Olchowiec, Pniówno.

Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe [Mg] na 1km²

obszar gminy: 32,75Mg/km²

Bakus Wanda	38,40	Busówno	41,44	Chylin	22,46	Chylin Wielki	27,20
Helenów	38,39	Kamienna Góra	35,95	Karczunek	9,17	Kozia Góra	45,09
Ochoża	47,20	Olchowiec	35,97	Olchowiec-Kolonia	45,95	Pniówno	41,86
Syczyn	30,32	Święcica	20,38	Tarnów	11,63	Terenin	59,12
Wierzbica	92,96	Wierzbica-Osiedle	111,71	Władysławów	21,59	Wólka Tarnowska	19,66

Jakość powietrza kształtowana jest głównie przez niską emisję (ogrzewanie budynków), produkcję energii cieplnej i przemysł (emisję punktową) oraz ruch komunikacyjny (emisję liniową). O przekroczeniach standardów jakości powietrza świadczy zakwalifikowanie strefy lubelskiej (do której zaliczona się gmina Wierzbica) dla kryterium ochrony zdrowia, do klasy C (stężenia substancji zanieczyszczającej powietrze przekraczają poziomy dopuszczalne bądź poziomy docelowe) ze względu na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM₁₀, średniorocznych stężeń PM_{2,5} lub benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀. W gminie poziom zanieczyszczenia benzo(a)pirenem przekroczył poziomy dopuszczalne w sołectwach: Wierzbica-Osiedle, Wierzbica, Busówno oraz Pniówno.

Poziom zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem

Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	
Syczyn		Święcica		Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle		Władysławów		Wólka Tarnowska	

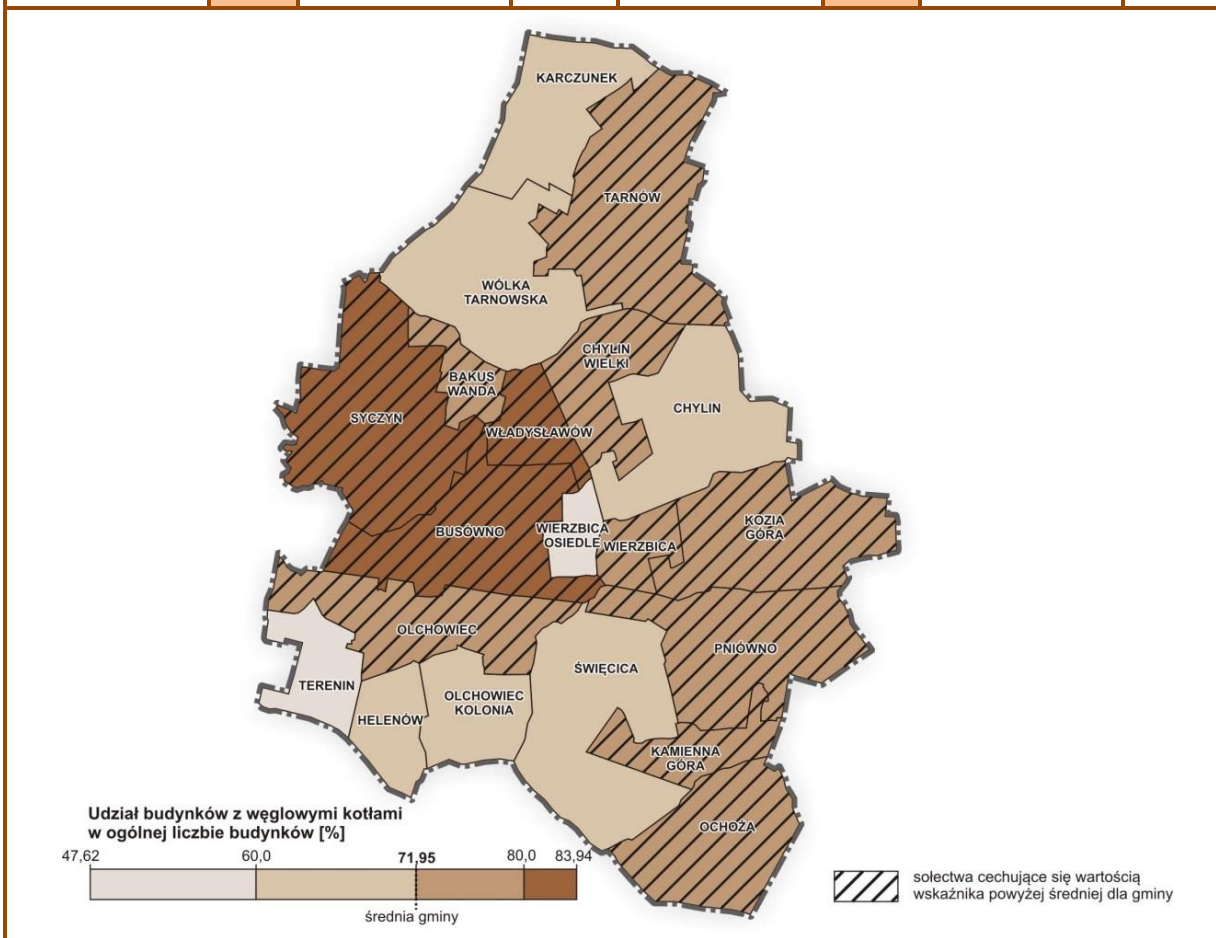
źródło: Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim w 2015 roku, WIOS 2016

W gminie Wierzbica, problemy środowiskowe wynikają z nieodpowiednio dobranych, przestarzałych źródeł ciepła. Jest to jeden z powodów niskiej emisji dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych do atmosfery i problemów z tym związanych tj. zanieczyszczenie powietrza, niski komfort życia i problemy zdrowotne ludności. Analizie poddano udział budynków na terenie sołectw korzystających z węglowych kotłów ciepła w ogólnej liczbie budynków. W gminie największa koncentracja budynków mieszkalnych posiadających węglowe kotły ciepła ma miejsce w sołectwach: Busówno, Syczyn, Władysławów, Kamienna Góra, Wierzbica, Tarnów, Bakus Wanda, Pniówno, Chylin Wielki, Olchowiec, Kozia Góra i Ochoża.

Udział budynków z węglowymi kotłami w ogólnej liczbie budynków

obszar gminy: 71,95%

Bakus Wanda	76,92	Busówno	83,94	Chylin	71,83	Chylin Wielki	74,00
Helenów	62,96	Kamienna Góra	79,55	Karczunek	65,22	Kozia Góra	73,20
Ochoża	72,34	Olchowiec	74,00	Olchowiec-Kolonia	68,00	Pniówno	75,81
Syczyn	81,89	Święcica	69,47	Tarnów	79,07	Terenin	47,62
Wierzbica	79,35	Wierzbica-Osiedle	59,84	Władysławów	80,00	Wólka Tarnowska	63,16

3.2.4. Wskaźniki przestrzenno – funkcjonalne delimitujące obszary zdegradowane

Kolejnymi wskaźnikami, potwierdzającymi, iż dane sołectwo kwalifikuje się do uznania jako obszar zdegradowany, są wskaźniki opisujące zjawiska przestrzenno-funkcjonalne. Aby ocenić, czy w danym sołectwie występuje stan kryzysowy, dokonano analizy wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, jej stan techniczny, dostęp do podstawowych usług i ich jakość, poziom obsługi komunikacyjnej, stan, jakość oraz niedobór terenów publicznych.

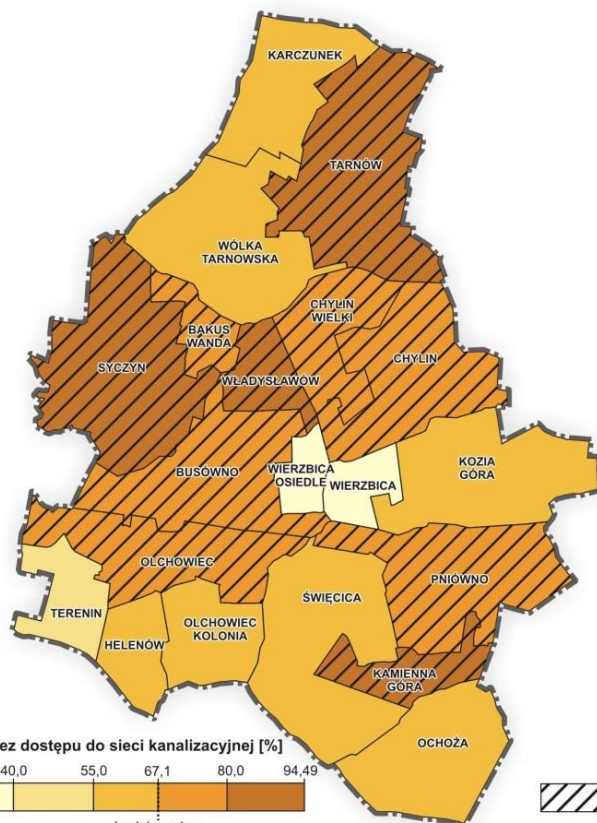
Dostęp do infrastruktury technicznej stanowi wyznacznik jakości życia jej mieszkańców. Analizie poddano dostęp do sieci kanalizacyjnej mieszkańców w poszczególnych sołectwach. Najgorsza sytuacja pod kątem analizowanego wskaźnika cechuje sołectwa: Syczyn, Kamienna Góra, Tarnów, Władysławów, Bakus Wanda, Busówno, Pniówno, Chylin Wielki, Olchowiec, Chylin, Ochoża, Święcica, Olchowiec-Kolonia, Helenów, Karczunek, Kozia Góra oraz Wólka Tarnowska.

Dostępność do infrastruktury technicznej

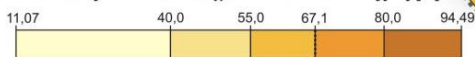
Udział budynków bez kanalizacji w ogólnej liczbie budynków

obszar gminy – 67,10%

Bakus Wanda	88,46	Busówno	87,59	Chylin	80,28	Chylin Wielki	84,00
Helenów	74,07	Kamienna Góra	93,18	Karczunek	73,91	Kozia Góra	73,20
Ochoża	79,43	Olchowiec	83,00	Olchowiec-Kolonia	76,00	Pniówno	84,68
Syczyn	94,49	Święcica	76,84	Tarnów	90,70	Terenin	52,38
Wierzbica	11,96	Wierzbica-Osiedle	11,07	Władysławów	90,00	Wólka Tarnowska	71,05

Udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej [%]

średnia gminy

sołectwa cechujące się wartością wskaźnika powyżej średniej dla gminy

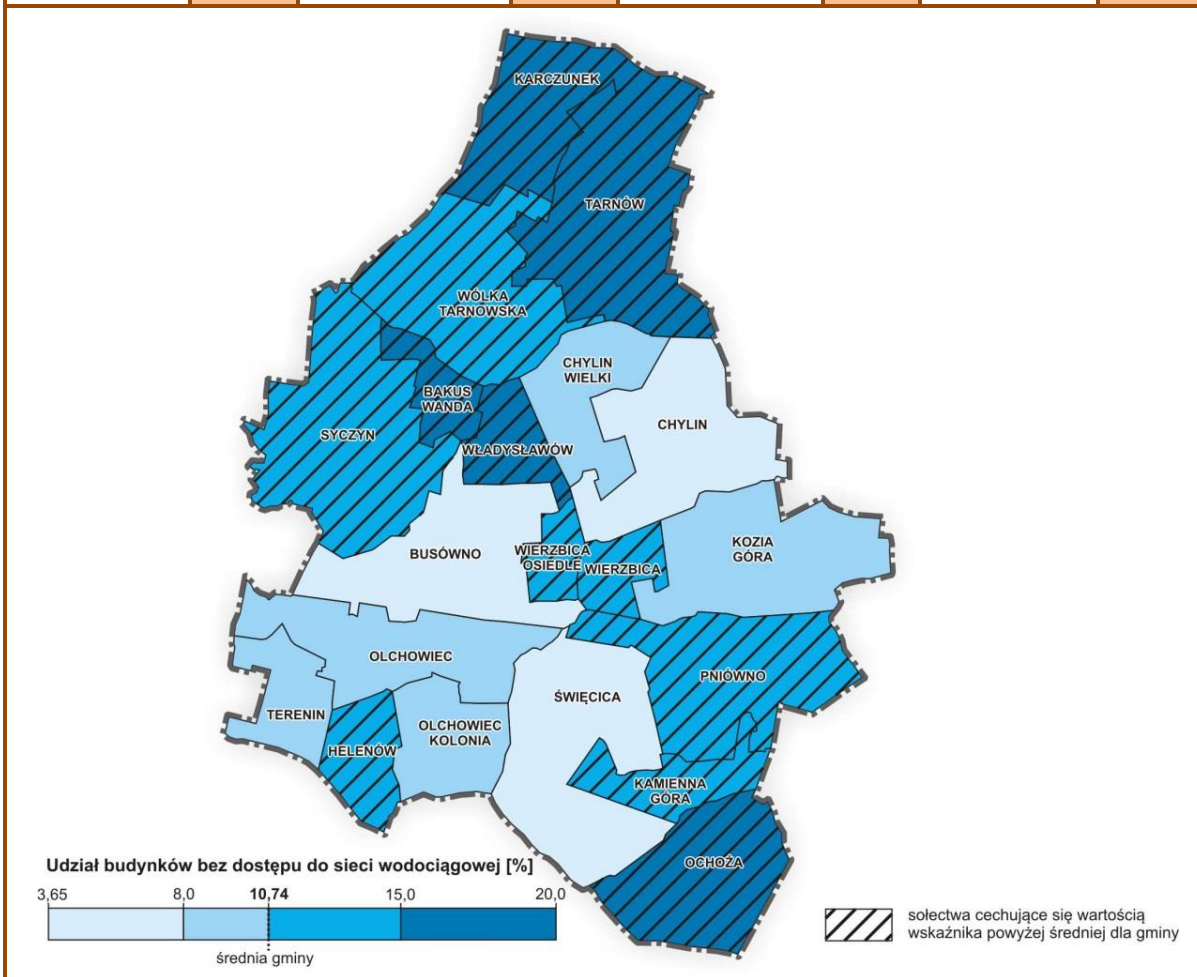
W dalszej kolejności analizie poddano dostęp do sieci wodociągowej mieszkańców w poszczególnych sołectwach. Najgorsza sytuacja pod kątem analizowanego wskaźnika cechuje sołectwa: Władysławów, Karczunek, Ochoża, Tarnów, Bakus Wanda, Kamienna Góra, Wólka Tarnowska, Pniówno, Syczyn, Helenów, Wierzbica-Osiedle oraz Wierzbica.

Dostępność do infrastruktury technicznej

Udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków

obszar gminy – 10,74%

Bakus Wanda	15,38	Busówno	3,65	Chylin	7,04	Chylin Wielki	10,00
Helenów	11,11	Kamienna Góra	13,64	Karczunek	17,39	Kozia Góra	10,31
Ochoża	17,02	Olchowiec	8,00	Olchowiec-Kolonia	8,00	Pniówno	12,10
Syczyn	11,81	Święcica	5,26	Tarnów	16,28	Terenin	9,52
Wierzbica	10,87	Wierzbica-Osiedle	11,07	Władysławów	20,00	Wólka Tarnowska	13,16

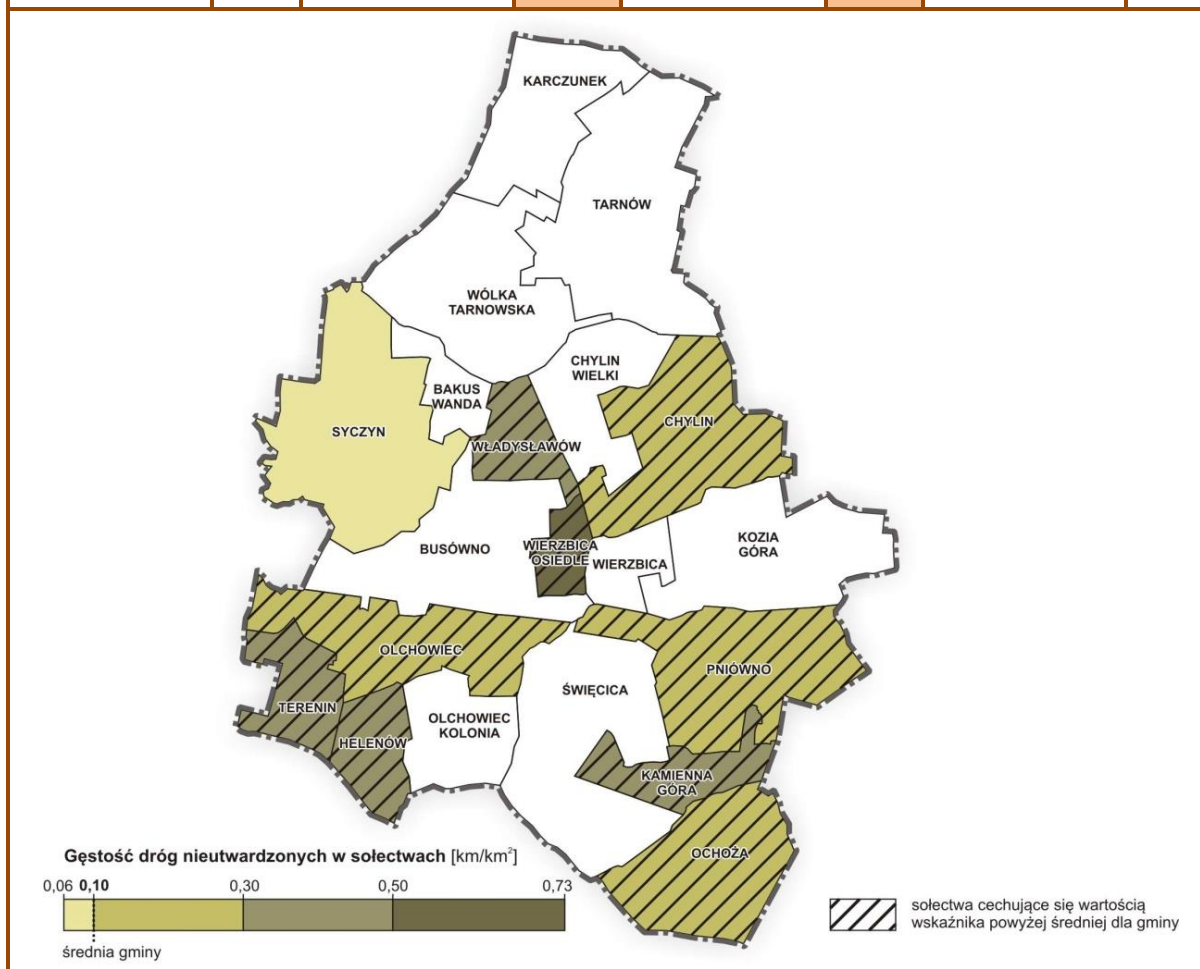

Dostępność komunikacyjna rzutuje na rozwój gospodarczy gminy poprzez podnoszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, jak również jest ważnym wyznacznikiem jakości życia jej mieszkańców. Zła jakość infrastruktury drogowej wpływa nie tylko na utrudnienia w ruchu, ale także hamuje rozwój gospodarczy. Na terenie gminy znajduje się blisko 15 km dróg nieutwardzonych. Są to przede wszystkim drogi publiczne gminne. Największy ich udział cechuje sołectwa: Wierzbica-Osiedle, Kamienna Góra, Władysławów, Helenów, Terenin, Chylin, Olchowiec, Pniówno i Ochoża. Szczególną uwagę zwraca się na sołectwo Wierzbica-Osiedle, które z racji pełnionej funkcji w gminie, centrum usługowe, kulturalne, szkolne, ochrony zdrowia, miejsc pracy itp. cechuje się najwyższym wskaźnikiem opisującym gęstość dróg nieutwardzonych w sołectwie, co może utrudniać dostęp ludności zamieszkującej te obszary do podstawowych usług publicznych.

Dostępność komunikacyjna

Gęstość dróg nieutwardzonych w sołectwie - 0,10km/km²

Bakus Wanda	0,00	Busówno	0,00	Chylin	0,28	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,36	Kamienna Góra	0,43	Karczunek	0,00	Kozia Góra	0,00
Ochoża	0,11	Olchowiec	0,25	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	0,13
Syczyn	0,06	Święcica	0,00	Tarnów	0,00	Terenin	0,33
Wierzbica	0,00	Wierzbica-Osiedle	0,73	Władysławów	0,40	Wólka Tarnowska	0,00

Dostępność komunikacyjna							
jakość nawierzchni (zła, zadowalająca, dobra)							
Bakus Wanda	zadowalająca	Busówno	zadowalająca	Chylin	zadowalająca	Chylin Wielki	zadowalająca
Helenów	zadowalająca	Kamienna Góra	zadowalająca	Karczunek	Zła	Kozia Góra	Dobra
Ochoża	zadowalająca	Olchowiec	zadowalająca	Olchowiec-Kolonia	Zła	Pniówno	Dobra
Syczyn	zadowalająca	Święcica	zadowalająca	Tarnów	Zła	Terenin	zadowalająca
Wierzbica	zadowalająca	Wierzbica-Osiedle	zadowalająca	Władysławów	zadowalająca	Wólka Tarnowska	zadowalająca
bezpieczeństwo (małe, umiarkowane, duże)							
Bakus Wanda	Umiarkowane	Busówno	umiarkowane	Chylin	małe	Chylin Wielki	Umiarkowane
Helenów	Małe	Kamienna Góra	małe	Karczunek	małe	Kozia Góra	Umiarkowane
Ochoża	Małe	Olchowiec	duże	Olchowiec-Kolonia	małe	Pniówno	Umiarkowane
Syczyn	Umiarkowane	Święcica	małe	Tarnów	małe	Terenin	małe
Wierzbica	umiarkowane	Wierzbica-Osiedle	duże	Władysławów	małe	Wólka Tarnowska	umiarkowane
komunikacja publiczna (jest/nie ma; połączenia wystarczające, niewystarczające, brak połączeń)							
Bakus Wanda	wystarczające	Busówno	wystarczające	Chylin	wystarczające	Chylin Wielki	wystarczające
Helenów	wystarczające	Kamienna Góra	wystarczające	Karczunek	wystarczające	Kozia Góra	wystarczające
Ochoża	wystarczające	Olchowiec	wystarczające	Olchowiec-Kolonia	wystarczające	Pniówno	wystarczające
Syczyn	wystarczające	Święcica	wystarczające	Tarnów	wystarczające	Terenin	wystarczające
Wierzbica	wystarczające	Wierzbica-Osiedle	wystarczające	Władysławów	wystarczające	Wólka Tarnowska	wystarczające
ścieżki rowerowe (brak, ilość wystarczająca, niewystarczająca, jakość dobra, umiarkowana, zła)							
Bakus Wanda	brak	Busówno	brak	Chylin	brak	Chylin Wielki	brak
Helenów	brak	Kamienna Góra	brak	Karczunek	brak	Kozia Góra	brak
Ochoża	brak	Olchowiec	brak	Olchowiec-Kolonia	brak	Pniówno	brak
Syczyn	brak	Święcica	brak	Tarnów	brak	Terenin	brak
Wierzbica	brak	Wierzbica-Osiedle	brak	Władysławów	brak	Wólka Tarnowska	brak

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji – stopień zaspokojenia potrzeb w całej gminie jest wysoko niezadawalający.

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji							
boiska i hale sportowe							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	x
Syczyn		Święcica	x	Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	
plac zabaw							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec	x	Olchowiec-Kolonia		Pniówno	
Syczyn		Święcica	x	Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	x

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji – edukacja jest istotnym elementem polityki społecznej. Wprawdzie w gminie istnieją dobre warunki zapewniające dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkola, niemniej jednak stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie jest niezadawalający - odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu samorządowym w 2015 roku wynosił niewiele ponad 51%. W gminie odczuwa się brak miejsc opieki nad małym dzieckiem - brak żłobka. Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji i tworzenia nowych.

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji							
Przedszkole							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	
Syczyn		Święcica		Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	
oddziały podstawowe							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	

Syczyn		Święcica	x	Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	x
Gimnazjum							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża		Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	
Syczyn		Święcica		Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	

Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dlatego też, za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców. Na terenie gminy obserwuje się ogromny deficyt jeśli chodzi o tego typu obszary. Przestrzenie wymagają pilnych działań rewitalizacyjnych celem ożywienia i poprawy jakości życia mieszkańców gminy.

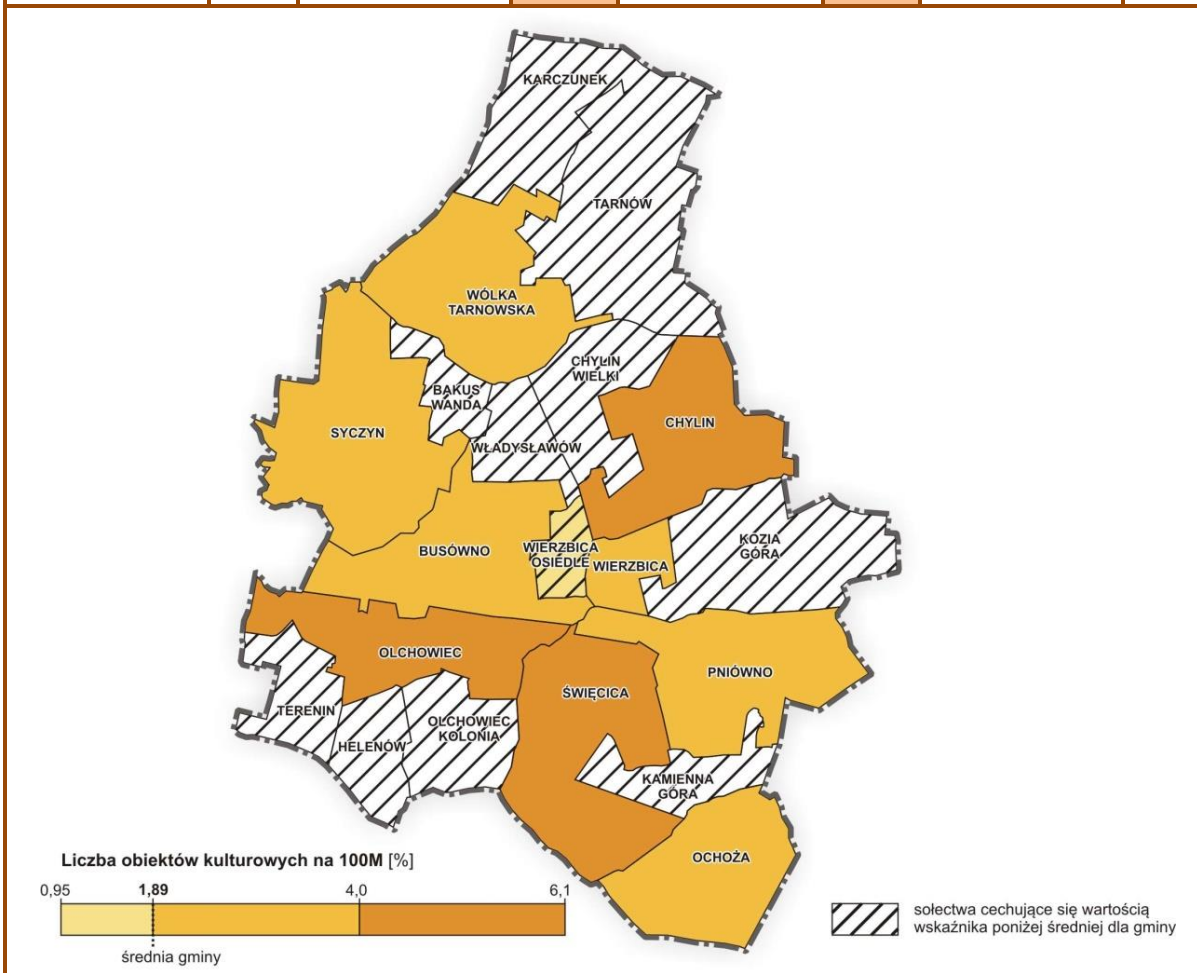
Przestrzenie publiczne							
Bakus Wanda		Busówno		Chylin		Chylin Wielki	
Helenów		Kamienna Góra		Karczunek		Kozia Góra	
Ochoża	x	Olchowiec		Olchowiec-Kolonia		Pniówno	
Syczyn		Święcica		Tarnów		Terenin	
Wierzbica		Wierzbica-Osiedle	x	Władysławów		Wólka Tarnowska	

Dostępność infrastruktury kultury- w kultywowaniu lokalnych tradycji, jak również budowaniu więzi międzyludzkich, bardzo istotne są obiekty kulturowe (m.in.: świetlice, ośrodki kultury, izby regionalne). Dostępność do obiektów kulturowych jest bardzo ważna w kontekście rozwoju społecznego gminy. W przypadku większości sołectw gminy Wierzbica, dostępność ta jest ograniczona. Aż połowa sołectw gminy nie posiada na swoim obszarze obiektów o charakterze kulturowym, zaś w przypadku osiedla Wierzbica-Osiedle wskaźnik jest znacznie powyżej średniej dla gminy.

Dostępność do infrastruktury kultury

Liczba obiektów kulturowych na 1000 mieszkańców – 1,89/1000M

Bakus Wanda	0,00	Busówno	2,04	Chylin	6,10	Chylin Wielki	0,00
Helenów	0,00	Kamienna Góra	0,00	Karczunek	0,00	Kozia Góra	0,00
Ochoża	3,60	Olchowiec	4,03	Olchowiec-Kolonia	0,00	Pniówno	3,10
Syczyn	2,01	Święcica	5,32	Tarnów	0,00	Terenin	0,00
Wierzbica	3,17	Wierzbica-Osiedle	0,95	Władysławów	0,00	Wólka Tarnowska	2,11

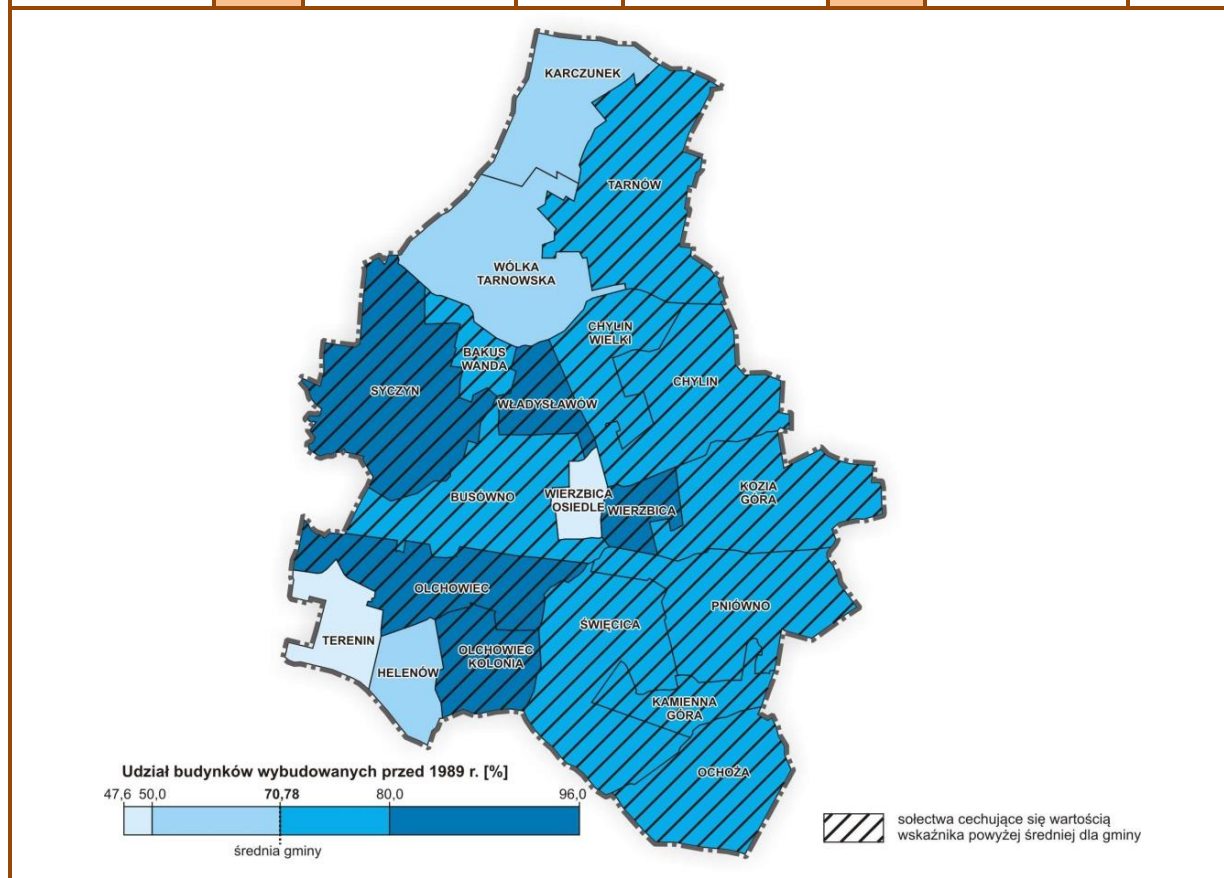

3.2.5. Czynniki techniczne – w szczególności stopień degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz stopień nefunkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska

Degradacja tkanki mieszkaniowej - Stan techniczny tkanki mieszkaniowej jest bardzo ważny dla jakości życia mieszkańców. Zdegradowane budynki mieszkalne, stwarzają szereg problemów w ich użytkowaniu. Jest to związane m.in. z utrzymaniem ciepła (nieszczelne drzwi i okna, problemy z ogrzewaniem), wilgoci itp. W gminie Wierzbica, blisko 71% budynków wybudowanych zostało przed rokiem 1989. Największy ich udział cechuje sołectwa: Olchowiec-Kolonia, Wierzbica, Syczyn, Olchowiec, Władysławów, Busówno, Pniówno, Bakus Wanda, Chylin, Tarnów, Kozia Góra, Ochoża, Chylin Wielki oraz Święcica.

Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków [%]

obszar gminy: 70,78%							
Bakus Wanda	76,92	Busówno	79,56	Chylin	76,06	Chylin Wielki	72,00
Helenów	55,56	Kamienna Góra	72,73	Karczunek	69,57	Kozia Góra	74,23
Ochoża	72,34	Olchowiec	80,00	Olchowiec-Kolonia	96,00	Pniówno	79,03
Syczyn	80,31	Święcica	71,58	Tarnów	74,42	Terenin	47,62
Wierzbica	81,52	Wierzbica-Osiedle	44,67	Władysławów	80,00	Wólka Tarnowska	64,47

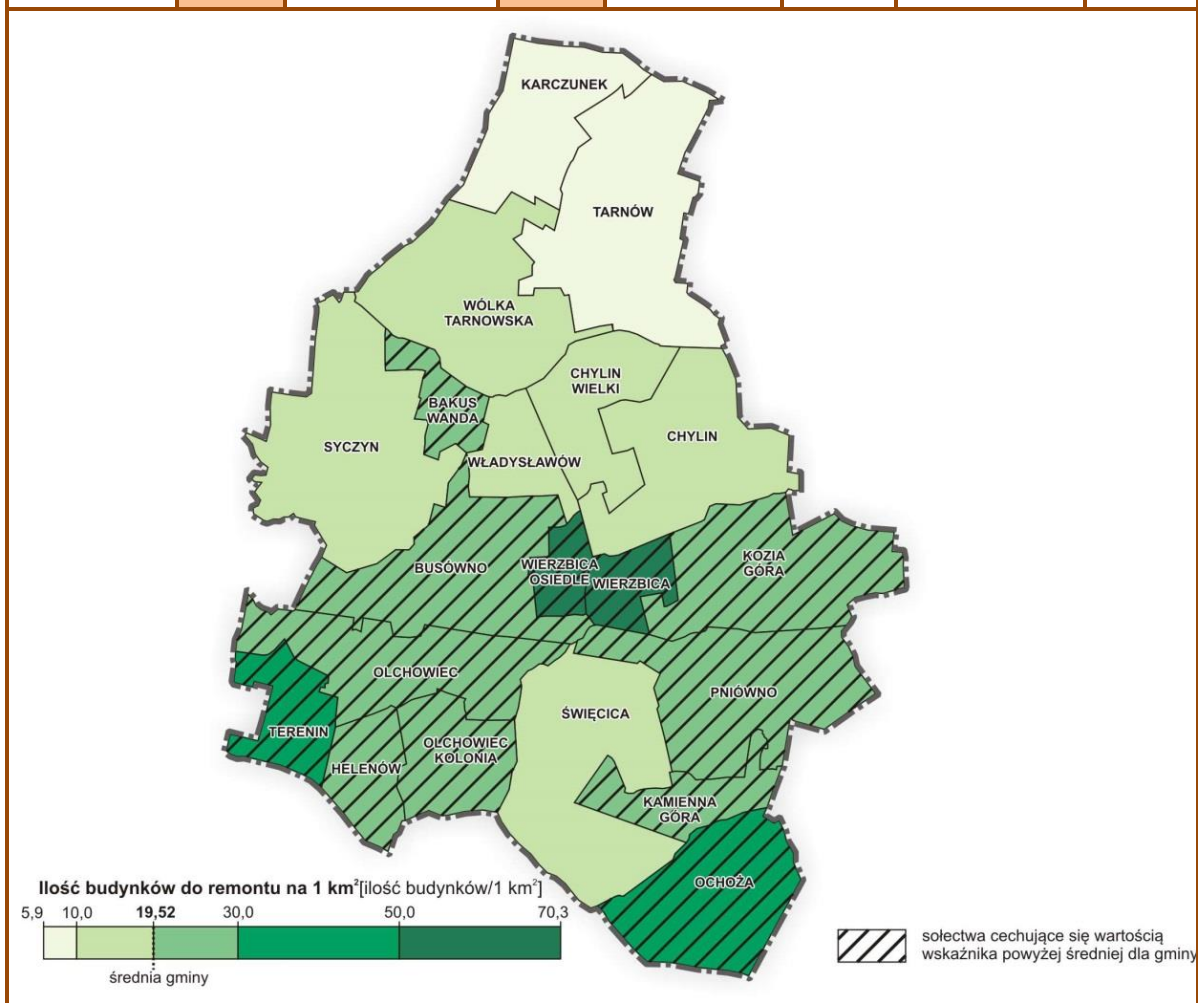

Problemem w sferze technicznej jest degradacja budynków, którą potwierdza liczba budynków wymagających remontu na obszarze 1 km². Są to budynki wymagające pilnego remontu (dot. ocieplenia i wymiany okien). Zdegradowane budynki przyczyniają się do obniżenia jakości przestrzeni, w szczególności przestrzeni publicznych. Koncentracja budynków wymagających remontu na 1km² znajduje się w sołectwach: Wierzbica-Osiedle, Wierzbica, Terenin, Ochoża, Pniówno, Busówno, Helenów, Kamienna Góra, Kozia Góra, Bakus Wanda, Olchowiec i Olchowiec-Kolonia.

Ilość budynków do remontu na 1km²[ilość budynków/km²]

obszar gminy: 19,52budynków/km²

Bakus Wanda	23,33	Busówno	26,76	Chylin	13,37	Chylin Wielki	15,85
Helenów	25,31	Kamienna Góra	24,38	Karczunek	5,96	Kozia Góra	23,96
Ochoża	30,86	Olchowiec	22,38	Olchowiec-Kolonia	20,72	Pniówno	28,15
Syczyn	15,36	Święcica	11,91	Tarnów	6,20	Terenin	35,14
Wierzbica	58,80	Wierzbica-Osiedle	70,27	Władysławów	14,83	Wólka Tarnowska	10,03

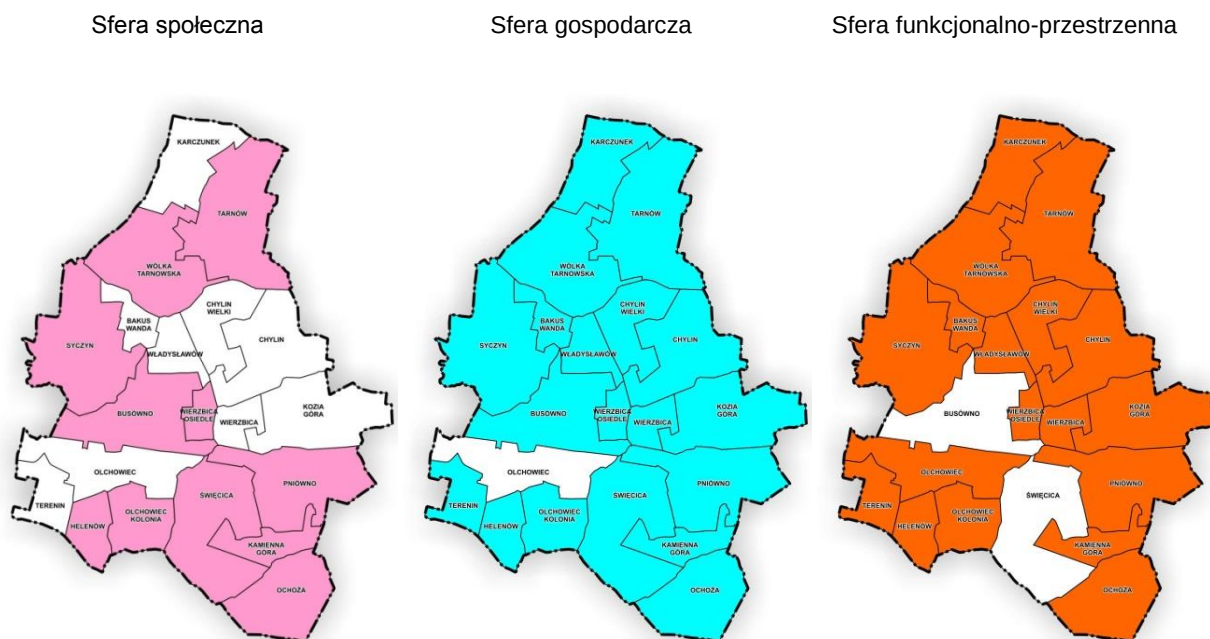

Dla wyznaczenia zasięgu obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji kierowano się przesłankami wynikającymi z *Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. 2015 poz. 1777)* oraz zapisami *Wytycznych Ministerstwa w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*:

- obszar rewitalizacji to całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk;
- obszar rewitalizacji to obszar o istotnym znaczeniu dla rozwoju lokalnego; obszar rewitalizacji nie może obejmować terenów większych niż 20% gminy oraz nie może być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców gmin.

Podstawą wyznaczenia obszaru zdegradowanego były wyniki analiz w sferze społecznej, które zestawiono z wynikami w pozostałych sferach. Przyjęte założenia oraz procedura badawcza pozwoliła określić obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji, będący zestawieniem wszystkich wyników. Na terenie tym prowadzona będzie kompleksowa rewitalizacja. Niemniej jednak, przedsięwzięcia rewitalizacyjne zamieszczone w Lokalnym Programie Rewitalizacji mogą być realizowane również poza obszarem rewitalizacji, jeśli wynika to z ich specyfiki. Na rycinie 4. przedstawiono zestawienie końcowe wyników delimitacji w podstawowych sferach: społecznej, funkcjonalno-przestrzennej, gospodarczej i techniczno-środowiskowej oraz wyznaczone obszary największej degradacji (obszar zdegradowany) a także obszar rewitalizacji. W przypadku sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej wybrano jednostki analityczne, w których suma stanów kryzysowych jest minimum 3 razy gorsza aniżeli średnio w gminie, natomiast w przypadku sfery społecznej, do analizy której wykorzystano najwięcej wskaźników, wybrano te jednostki, w których na 16 analizowanych wskaźników, minimum 10 jest gorszych aniżeli średnia dla gminy.

Rycina 3. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej

Sfera środowiskowa

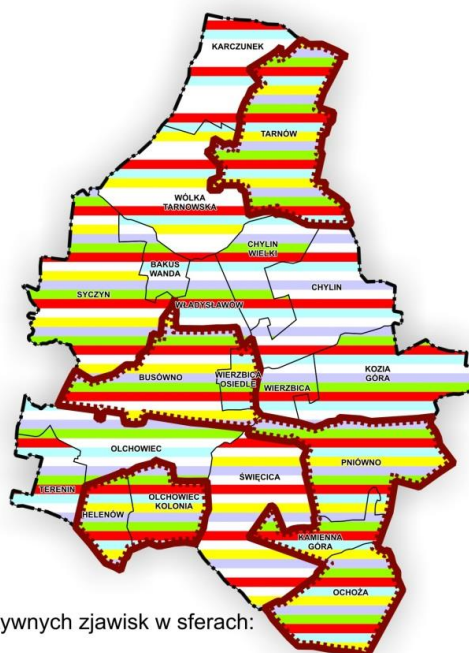

Sfera techniczna

Mapa gminy (rycina) wynikowa pokazuje nawarstwianie problemów i zjawisk kryzysowych w poszczególnych sołectwach gminy we wszystkich podnoszonych sferach, a więc: społecznej, gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej.

Rycina 4. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferach:

 obszar kryzysowy pod względem społecznym, współwystępujący z największą liczbą problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno - funkcjonalnych oraz technicznych

źródło: opracowanie własne

Przeprowadzoną analizę przestrzenną potwierdzają dokonane badania statystyczne, co szczegółowo prezentują tabele poniżej.

Tabela 1. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna

SOŁECTWO	WARTOŚĆ WSKAŹNIKA W ODNIESIENIU DO WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA GMINY:															
	 WARTOŚĆ WSKAŹNIKA WSKAZUJĄCA NA BRAK STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE															
	 WARTOŚĆ WSKAŹNIKA WSKAZUJĄCA NA WYSTĘPOWANIE STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE															
	SFERA SPOŁECZNA															
	Gęstość zaludnienia	Dynamika zmian liczby ludności	Wskaźnik młodości demograficznej	Wskaźnik obciążenia demograficznego	Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego	Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych z niskim wykształceniem w ogólnej liczbie bezrobotnych	Przyrost naturalny	Wskaźnik salda migracji	Liczba niebieskich kart na 100 mieszkańców	Niskie wykształcenie ludności (brak kwalifikacji)	Liczba interwencji domowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Poziom przestępczości i naruszeń prawa	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	SUMA STANÓW KRYZYSOWYCH
Bakus Wanda																3
Busówno																11
Chylin																2
Chylin Wielki																5
Helenów																9
Kamienna Góra																8
Karczunek																4
Kozia Góra																7

Przyjazna okolica
2023

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017 —

Ochoża	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	11
Olchowiec	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	5
Olchowiec-Kolonia	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	9
Pniówno	↑	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↑	8
Syczyn	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↑	9
Święcica	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↓	10
Tarnów	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	8
Terenin	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↓	3
Wierzbica	↓	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↑	5
Wierzbica-Osiedle	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	11
Władysławów	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	4
Wólka Tarnowska	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	11

Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna

SOŁECTWO	WARTOŚĆ WSKAŹNIKA W ODNIESIENIU DO WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA GMINY:													
	 WSKAZUJĄCA NA BRAK STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE													
	 WSKAZUJĄCA NA WYSTĘPOWANIE STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE													
	SFERA GOSPODARCZA		SFERA ŚRODOWISKOWA			SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA				SFERA TECHNICZNA		SUMA STANÓW KRYZYSOWYCH (4 SFERY)	SFERA SPOŁECZNA – STAN KRYZYSOWY	ŁĄCZNE ZESTAWIENIE OCENY STANU KRYZYSOWEGO
	Ilość podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Ilość podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe niezbędne do unieszkodliwienia [Mg/km ²]	Zanieczyszczenie powietrza benzo/a/pirenem	Udział budynków z węglowymi kotłami w ogólnej liczbie budynków	Udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej	Udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej	Gęstość dróg nieutwardzonych w sołectwie	Dostęp do infrastruktury kultury	Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989r. w ogólnej liczbie budynków	Udział budynków mieszkalnych wymagających remontu (ocieplenie, wymiana okien itp.)			
Bakus Wanda												8	3	11
Busówno												7	11	18
Chylin												5	2	7
Chylin Wielki												5	5	10
Helenów												7	9	16
Kamienna Góra												9	8	17
Karczunek												5	4	9

Kozia Góra	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	7	7	14
Ochoża	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↓	9	11	20
Olchowiec	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↓	6	5	11
Olchowiec-Kolonia	↓	↑	↓	↑	↑	↓	↑	↑	↓	↓	↓	6	9	15
Pniówno	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↓	10	8	18
Syczyn	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↑	5	9	14
Święcica	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↑	3	10	13
Tarnów	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↑	6	8	14
Terenin	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↓	5	3	8
Wierzbica	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↓	↓	7	5	12
Wierzbica-Osiedle	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	7	11	18
Władysławów	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	7	4	11
Wólka Tarnowska	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↑	↑	↑	4	11	15

Kolorem szarym oznaczono sołectwa, w których występuje koncentracja problemów natury gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno – przestrzennej i technicznej

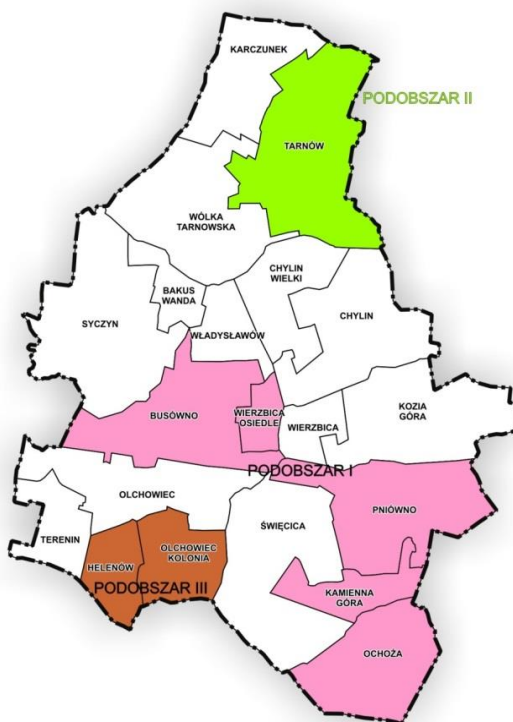
Kolorem brązowym oznaczono sołectwa, w których występuje koncentracja problemów społecznych

Kolorem czerwonym oznaczono sołectwa, w których koncentrują się problemy społeczne, współwystępujące z problemami gospodarczymi, środowiskowymi, funkcjonalno – przestrzennymi i technicznymi – obszar zdegradowany

Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a dopiero potem – aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Mając na uwadze przeprowadzoną gruntowną analizę uwarunkowań wewnętrznych, czynników kryzysowych oraz zasięgów problemów występujących w gminie Wierzbica, jako obszary zdegradowane wskazuje się sołectwa, które cechują się nagromadzeniem zjawisk i problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Zidentyfikowano obszar zdegradowany na terenie gminy Wierzbica, który swoim zasięgiem obejmuje 3 podobszary, nieposiadających ze sobą wspólnych granic, a mianowicie:

- ❖ Podobszar I obejmuje 5 jednostek urbanistycznych (sołectwa), położone w centralnej i południowo - wschodniej części gminy Wierzbica tj.: Wierzbica-Osiedle, Busówno, Pniówno, Ochoża i Kozia Góra. Podobszar I zajmuje powierzchnię 3466 ha, stanowiąc 23,78% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 2246 osób, stanowiąc 42,45% ludności gminy;
- ❖ Podobszar II obejmuje 1 jednostkę urbanistyczną, sołectwo Tarnów w północnej części gminy Wierzbica. Podobszar II zajmuje powierzchnię 1323 ha, stanowiąc 9,07% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 128 osób, stanowiąc 2,42% ludności gminy.
- ❖ Podobszar III obejmuje 2 jednostki urbanistyczne, sołectwo Helenów i Olchowiec-Kolonia w południowo – zachodniej części gminy Wierzbica. Podobszar III zajmuje powierzchnię 797 ha, stanowiąc 5,47% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 192 osoby, stanowiąc 3,63% ludności gminy.

Rycina 5. Obszary zdegradowane na terenie gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne

Wyznaczony w oparciu o analizę jakościową i wskaźnikową obszar zdegradowany, obejmujący 3 podobszary, zajmuje 5586 ha (55,86km²) stanowiąc 38,32% powierzchni gminy i zamieszkiwany jest przez 2566 osób stanowiąc 48,50% ludności ogółem. Obszar cechuje się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań w różnych sferach. Rewitalizacja dla swojej skuteczności na wyznaczonym obszarze na terenie gminy wymaga wieloletnich, wieloaspektowych i kompleksowych działań, a jej osiągnięcie będzie możliwe poprzez aktywność w ramach wyznaczonych celów w sferach:

- ❖ społecznej – likwidacja oraz ograniczenie zjawisk patologicznych, ograniczenie ubóstwa i poprawa dostępności do usług publicznych,
- ❖ funkcjonalno - przestrzennej – poprawa i rozwój infrastruktury technicznej, modernizacja zabudowy, uporządkowanie przestrzeni publicznej;
- ❖ gospodarczej – rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru rewitalizacji, ograniczenie zjawiska bezrobocia;
- ❖ środowiskowej – poprawa jakości środowiska naturalnego przyczyniająca się do poprawy komfortu życia w gminie.

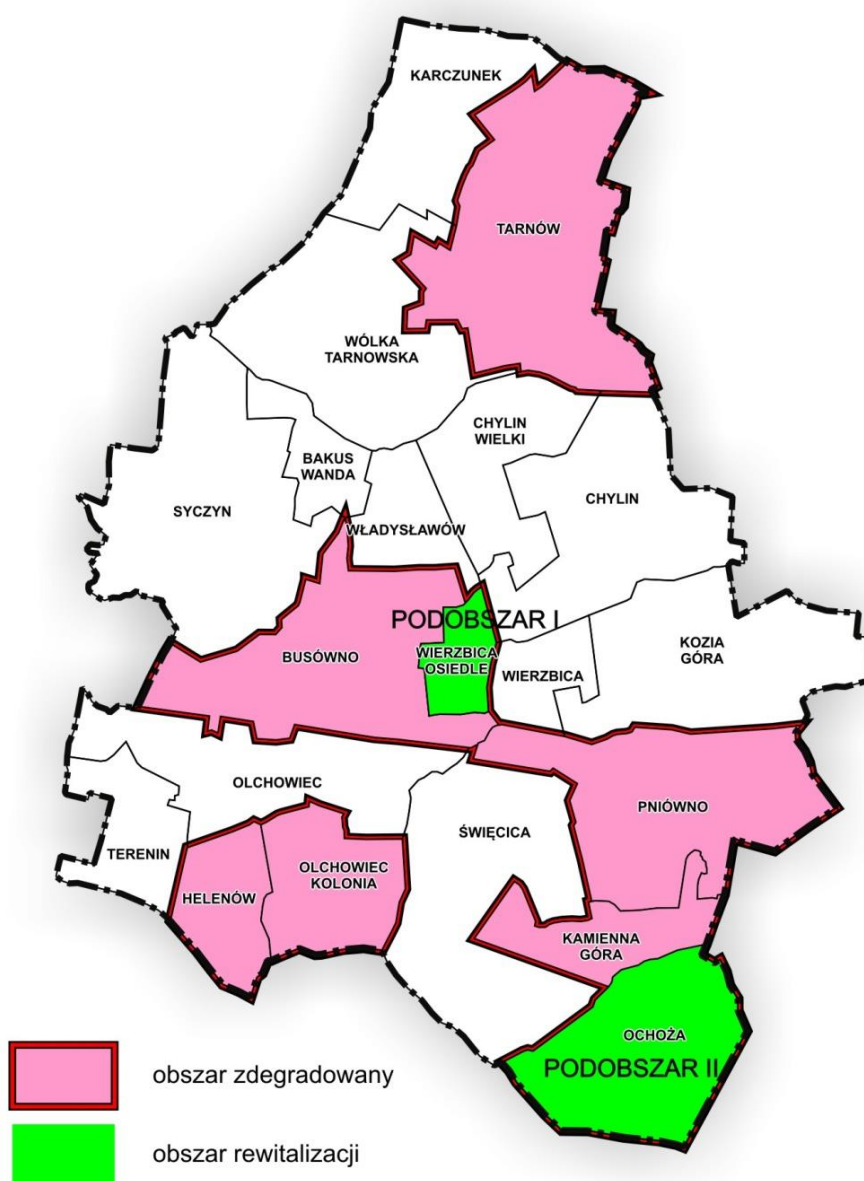
3.3. DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

W związku z wynikami delimitacji, która wskazała jako obszar zdegradowany 5 sołectw w gminie Wierzbica (zajmujący niewiele ponad 23,5% powierzchni gminy i zamieszkały przez niemal 42% mieszkańców) oraz odnosząc się do *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministerstwa Rozwoju* oraz *Ustawy o rewitalizacji z dn. 3 października 2015r.*, które wskazują iż obszar rewitalizacji nie może zajmować więcej niż 20% powierzchni gminy oraz obejmować więcej niż 30% ludności, zaszła konieczność ograniczenia obszaru rewitalizacji w ramach obszaru zdegradowanego. Po wykonaniu szczegółowej analizy obszaru, na podstawie informacji dotyczących rozwoju gminy oraz wyników przeprowadzonych konsultacji społecznych, wybrano sołectwa cechujące się kumulacją negatywnych zjawisk. Wyznaczono podobszary rewitalizacji:

- ❖ Podobszar I obejmuje 1 jednostkę urbanistyczną, sołectwo Wierzbica-Osiedle. Podobszar I zajmuje powierzchnię 185 ha (1,85km²), stanowiąc 1,27% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 1056 osób, stanowiąc 19,95% ludności gminy;
- ❖ Podobszar II obejmuje 1 jednostkę urbanistyczną, sołectwo Ochoża w południowo – wschodniej części gminy Wierzbica. Podobszar II zajmuje powierzchnię 823 ha, stanowiąc 5,64% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 278 osób, stanowiąc 5,25% ludności gminy.

Obszar rewitalizacji składający się z 2 podobszarów zajmuje powierzchnię 1008 ha (10,08km²), co stanowi 6,91% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 1334 osób, co stanowi 25,21% ludności Gminy.

Rycina 6. Obszary rewitalizacji na terenie gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne

4. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji obejmuje dwa podobszary w gminie Wierzbica, tj. centrum sołectwa Wierzbica-Osiedle i sołectwo Ochoża. W szczegółowej diagnozie obszaru rekomendowanego do rewitalizacji wykorzystano:

- analizę wskaźnikową;
- dokumentację fotograficzną z wizji terenowej, prowadzoną na etapie sporządzania projektu LPR.

Należy podkreślić, iż wskazany obszar rewitalizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji nie obejmuje wszystkich zidentyfikowanych obszarów zdegradowanych, które były efektem

sporządzonej delimitacji. W dokumencie wskazano obszary, w których występuje wysoki stopień koncentracji negatywnych zjawisk kryzysowych, zwłaszcza społecznych, a jednocześnie obszary te mają istotne znaczenie dla rozwoju całej gminy Wierzbica.

Sołectwo Wierzbica-Osiedle

Obszar rekomendowany do rewitalizacji zajmuje powierzchnię 185ha (1,27% powierzchni gminy) i zamieszkiwany jest przez 1056 osób (19,95% populacji gminy). Cechuje go wysoka gęstość zaludnienia co oznacza, iż znaczna część społeczności lokalnej będzie korzystać z efektów zrealizowanych projektów podczas procesu rewitalizacji. Obejmuje swoim zasięgiem ściśle centrum, gdzie mieści się większość obiektów użyteczności publicznej, tereny mieszkaniowe, a także przestrzenie i obiekty pełniące różne funkcje usługowe. Wierzbica – Osiedle jako siedziba władz samorządowych oraz głównych usług publicznych i komercyjny posiada charakter wielofunkcyjny i spełnia szereg istotnych funkcji (m.in. administracyjne, gospodarcze, usługowe, społeczne, mieszkaniowe), zarówno względem mieszkańców samego sołectwa, jak również mieszkańców gminy. W centrum sołectwa usytuowane są obiekty: Urzędu Gminy, poczty, telekomunikacji, gminnej biblioteki publicznej, zespół szkół i ośrodek zdrowia. W granicach obszaru rewitalizacji znajdują się zdegradowane przestrzenie pełniące funkcje handlowo-targowe, komunikacyjne (zajezdnia autobusowa) i usługowe (opuszczony i zdegradowany budynek posterunku policji). Jest to zatem obszar o znacznym potencjalnie wewnętrznym i niezwykle ważnym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego sołectwa i gminy. Ze względu na występowanie różnych zjawisk kryzysowych obszar ten wymaga wsparcia w ramach procesu rewitalizacji w celu wyeliminowania lub ograniczenia problemów i barier rozwojowych oraz wzmocnienia jego wewnętrznego potencjału rozwojowego.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W SFERZE SPOŁECZNEJ NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM PODOBSZAR WIERZBICA-OSIEDLE

Centrum sołectwa Wierzbica-Osiedle i tereny przylegające są obszarem koncentracji różnych zjawisk kryzysowych, w tym zwłaszcza problemów o charakterze społecznym. Wśród determinant określających obszar należy podkreślić: niekorzystne trendy demograficzne, w tym ujemne saldo migracji, bezrobocie, ubóstwa i wykluczenia społecznego, niskiego poziomu wykształcenia ludności, w tym osób bezrobotnych, przestępczości i naruszeń prawa oraz kapitału społecznego.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na stosunkowo niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (młodość demograficzna) niż średnia dla gminy. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do ruchu wędrownego ludności, co określa saldo migracji. W sołectwie wskaźnik ten kształtował się na poziomie (-12,31‰) przy średniej dla gminy (-10,77‰), zjawisko to jest bardzo niekorzystne, ponieważ liczba osób emigrujących na stałe z sołectwa była wyższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach.

Jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. Obszar ten cechuje aczkolwiek nieznacznie wyższy udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 5,97% przy średniej dla gminy 5,90%. W sołectwie Wierzbica-Osiedle daje się zauważyć niski poziom wykształcenia ludności, w tym osób bezrobotnych. Wśród osób bezrobotnych 34,64% legitymuje się wykształceniem

gimnazjalnym i niżej (gmina – 31,41%). Skutkować to może postępującą degradacją ekonomiczną oraz degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych. W obszarze rekomendowanym do rewitalizacji zaobserwowano zarówno wysoki wzrost interwencji i przemocy domowej oraz przestępczości i naruszeń prawa. Omawiany obszar cechuje się wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest wyższy od przeciętnego dla gminy. W sołectwie Wierzbica-Osiedle są miejsca szczególnie niebezpieczne, w których występuje kumulacja zjawisk patologicznych. Dotyczy to zdegradowanych przestrzeni, które są miejscem generującym patologie społeczne, przejawiające się nadużywaniem alkoholu i stwarzaniem sytuacji konfliktowych, a świadczy o tym wskaźnik przestępczości i naruszeń prawa, który stanowił 1,33 naruszeń prawa/100M (wskaźnik dla gminy był niższy i wynosił 1,27).

Ważnym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej jest poziom kapitału społecznego. Określa on zdolność mieszkańców całej gminy do działania wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. W celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej w celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej posłużono się frekwencją w wyborach samorządowych w 2014 roku. Sołectwo Wierzbica-Osiedle ze wskaźnikiem uczestnictwa na poziomie 46,88% w wyborach samorządowych cechowało się niskim zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W POZOSTAŁYCH SFERACH NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM PODOBSZAR WIERZBICA-OSIEDLE

Sfera gospodarcza

W obszarze rekomendowanym do rewitalizacji funkcjonowało 65 podmiotów gospodarczych, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odpowiada 5 podmiotom gospodarczym/100M (średnia dla gminy 61,55 podmiotów/1000M). Zdecydowana większość przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie obszaru rewitalizacji to mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników. Kondycję lokalnych przedsiębiorstw opisuje m.in. wskaźnik liczby podmiotów nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Obszar rewitalizacji wypada niekorzystnie pod kątem analizy wskaźnika opisującego liczbę podmiotów wyrejestrowanych na 1000 mieszkańców, stanowił 6,63 podm./1000M, co jest wartością wyższą od średniej dla gminy (5,48 podm./1000M) i wskazuje na malejący poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Stosunkowo wysoki jest tu udział rolnictwa w strukturze sektorów gospodarczych i rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz uzyskiwana niska dochodowość, która nie sprzyja rozwojowi tego sektora.

Sfera środowiskowa

Omawiany obszar rewitalizacji również cechuje występowanie przekroczeń dopuszczalnego stężenia benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM10. Bardzo istotną kwestią do rozwiązania są odpady zawierające wyroby azbestowe, z uwagi na chorobotwórcze działanie azbestu, a właściwie włókien azbestu zawieszonych w powietrzu. Wskaźnik opisujący ilość odpadów

zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na km², kwalifikuje obszar rewitalizacji jako kryzysowy. Wskaźnik obrazujący omawiane zjawisko w 2015 roku jest trzykrotnie wyższy niż średnio w gminie i stanowił 111,71 Mg/km², przy średniej dla gminy 32,75Mg/km². W zakresie gospodarki odpadami, dotychczas w sołectwie, jak i w gminie nie został rozwiązany ten problem. Na pograniczu sołectwa Wierzbica-Osiedle i Busówno gmina zamierza utworzyć Punkt Selektywnej Zbiorki Odpadów Komunalnych, co pozwoli na prawidłową gospodarkę odpadami.

Sfera funkcjonalno – przestrzenna

W omawianym obszarze główną oś transportową stanowi droga wojewódzka nr 841, która łączy drogę krajową o znaczeniu międzynarodowym S-12 (E373) biegnącą na południe od granic gminy z drogą krajową nr 82 z Lublina do Włodawy. Droga przebiega przez obszary intensywnie zabudowane. Oprócz drogi wojewódzkiej, zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej sołectwa pełnią drogi powiatowe i drogi gminne. Parametry techniczne i użytkowe drogi wojewódzkiej i większości dróg powiatowych oraz gminnych nie odpowiadają standardom. Brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych w większej części odcinków dróg wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany. Wiele z nich wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy. Ponadto braki w oświetleniu dróg (szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach), zdewastowany i zdegradowany dworzec autobusowy oraz plac manewrowy świadczą o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych. Również należy zwrócić uwagę na brak miejsc parkingowych, w tym dla osób niepełnosprawnych, większość z nich wymaga pilnych remontów.

Obszar rewitalizacji charakteryzuje niezadowalająca dostępność do sieci wodociągowej. Udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej jest niższy (11,07%) niż średnia dla gminy (10,74%), istnieje potrzeba uzbrojenia całego obszaru w infrastrukturę wodociągową, co sprzyjać będzie poprawie warunków bytowych mieszkańców.

Ważnym obszarem do rewitalizacji jest przestrzeń publiczna. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Zarówno dla sołectwa Wierzbica-Osiedle jak i dla gminy, ważnym obszarem przestrzeni publicznej jest niewątpliwie zdewastowany budynek IV-kondygnacyjny wielofunkcyjny, w którym mieści się poczta, telekomunikacja, gminna biblioteka publiczna, dworzec autobusowy i usługi handlu.

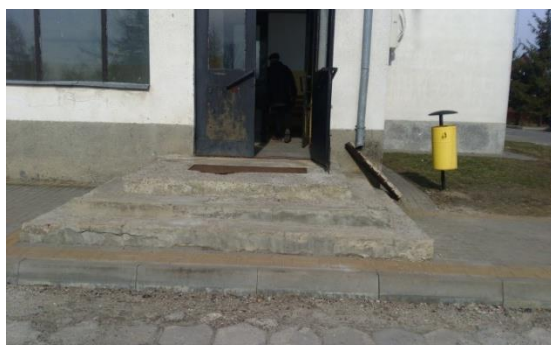
zdeprawiony budynek wielofunkcyjny

otoczenie budynku wielofunkcyjnego

zaniedbana przestrzeń wokół budynku wielofunkcyjnego w centrum sołectwa

Dworzec autobusowy

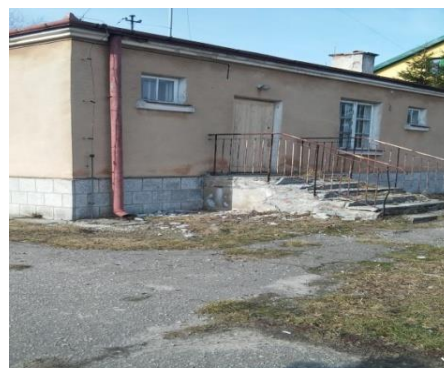
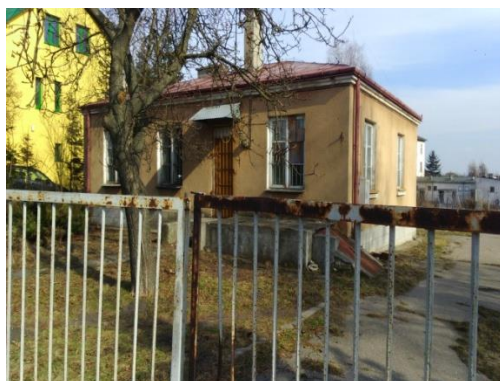

Otoczenie dworca autobusowego

Obok zdegradowanego obiektu i jego otoczenia znajduje się targowisko, które nie spełnia żadnych standardów, brak jest utwardzenia nawierzchni, parkingów, przejść dla pieszych i rowerzystów a także urządzeń sanitarnych.

Z „quasi” targowiskiem graniczy bezpośrednio wspomniany zdegradowany obiekt wraz z zdewastowanym otoczeniem, z drugiej zaś strony opuszczony budynek po komisariacie policji wraz z zaniedbaną działką.

Na terenie byłego komisariatu, gmina planuje budowę przedszkola. Wszystkie wymienione przestrzenie winny być zagospodarowane wyposażone w podstawowe punkty usługowe oraz zmodernizowane obiekty użyteczności publicznej, a ich otoczenie wyposażone w zadbaną zieleni, co będzie sprzyjać powstawaniu atrakcyjnej, wielofunkcyjnej i ogólnodostępnej przestrzeni zarówno wypoczynkowej, jak i rekreacyjnej dla potrzeb społeczności lokalnej. W bliskim sąsiedztwie centrum zlokalizowana jest zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna jak i niska, która wymaga przeprowadzenia prac modernizacyjnych w zakresie termomodernizacji i wymiany dachu (zdjęcie płyt azbestowych).

Sołectwo Ochoża

Obszar rekomendowany do rewitalizacji zajmuje powierzchnię 823ha (5,64% powierzchni gminy) i zamieszkiwany jest przez 278 osób (5,25% populacji gminy), cechujący się monofunkcyjnością. Nawarstwia się tutaj szereg niekorzystnych zjawisk, świadczących o sytuacji kryzysowej występującej w obszarze. Należy tu podkreślić niekorzystne trendy demograficzne, w tym struktura wieku ludności (starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych, przemoc w rodzinie, przestępczość i naruszenia prawa oraz niski kapitał społeczny. Obecnie jest to obszar o niskim potencjalnie wewnętrznym, ale niezwykle ważnym znaczeniu dla rozwoju społecznym całego sołectwa. Ze względu na występowanie różnych zjawisk kryzysowych obszar ten wymaga wsparcia w ramach procesu rewitalizacji w celu wyeliminowania lub ograniczenia problemów i barier rozwojowych oraz wzmocnienia jego wewnętrznego potencjału rozwojowego.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W SFERZE SPOŁECZNEJ NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM PODOBSZAR OCHOŻA

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym (starość demograficzna) niż średnia dla gminy. Jak również wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazuje wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (73,75 osób/100M; średnia dla gminy – 57,14 osób/100M). Biorąc pod uwagę analizy danych za lata 2010 – 2015 oraz prognozy demograficzne można stwierdzić, że w następnych latach będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych może powodować dalsze wyludnianie się obszaru.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. W obszarze zjawisko to było niższe od średniej dla gminy, ale należy zauważyć, iż wykształcenie osób bezrobotnych jest bardzo niskie, świadczy o tym 36,36% udział osób bezrobotnych, które posiada wykształcenie gimnazjalne i niższe (średnia dla gminy 31,41%). Są to osoby szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych. W efekcie reintegracja zawodowa tej grupy będzie szczególnie trudna i kosztowna społecznie.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych oraz przestępczość i naruszenia prawa. W obszarze zaobserwowano zarówno wzrost interwencji i przemocy domowej oraz przestępczości i naruszeń prawa. Omawiany obszar cechuje się wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest również wyższy od przeciętnego dla gminy.

Ważnym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej jest poziom kapitału społecznego. Określa on zdolność mieszkańców całej gminy do działania wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. Frekwencja dla obszaru

rewitalizacji kształtowała się na poziomie 37,92%, co oznacza, że była dużo niższa niż średnia dla gminy – 53,58%.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W POZOSTAŁYCH SFERACH NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM PODOBSZAR OCHOŻA

Sfera funkcjonalno-przestrzenna

Na terenie rekomendowanym do rewitalizacji nie są świadczone żadne usługi służące zaspokajaniu podstawowych, codziennych potrzeb życiowych. Dlatego też dla mieszkańców sołectwa, zwłaszcza dla najmłodszych i najstarszych bardzo ważny jest dostęp do przestrzeni publicznych, w których mogliby spędzać swój wolny czas. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dla sołectwa Ochoża najważniejszym obszarem przestrzeni publicznej jest niewątpliwie zdewastowany budynek zlikwidowanej szkoły podstawowej, w którym mieści się punkt biblioteczny oraz niewielka świetlica. Obiekt ten został wybudowany około 1900 roku i jest w bardzo złym stanie technicznym, wymaga podjęcia jak najszybszych prac modernizacyjnych, a jego otoczenie prac porządkowych, by społeczność lokalna mogła się spotykać i integrować.

Punkt biblioteczny w Ochoży

Brak zagospodarowanej przestrzeni w otoczeniu budynku po dawnej szkole w Ochoży

Poza wymienionym obiektem szkoły na szczególną uwagę zasługuje studnia z ok. 1910 r., z opoki (wł. wspólnota wiejska) jako przykład budownictwa przemysłowego oraz krzyż

drewniany z ok. 1907 r. Na zainteresowanie również zasługują liczne dawne zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie, drewniane wybudowane nawet przed 1900r. mające wyraźne cechy architektury regionalnej.

Sfera techniczna

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej sołectwa pełni droga powiatowa i drogi gminne. Parametry techniczne i użytkowe drogi powiatowej oraz większości gminnych nie odpowiadają standardom i wymaga modernizacji i przebudowy. Brak ciągów pieszych i rowerowych wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Ponadto brak oświetlenia drogi (szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach) świadczy o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych.

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się niezadowalającą dostępnością do infrastruktury wodociągowej i infrastruktury kanalizacyjnej. Zarówno rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej stanowi istotny czynnik zwiększający pozycję obszaru wśród terenów atrakcyjnych inwestycyjnie, w związku z tym na terenie sołectwa konieczne jest podjęcie działań w zakresie pełnego zwodociągowania i skanalizowania wraz z przyłączami do budynków mieszkalnych. Udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków w obszarze rewitalizacji stanowi 79,43% w, co jest wartością zdecydowanie wyższą niż średnio w gminie (67,10%). Uzbrojenie tego obszaru w pełną infrastrukturę wodociągowo-kanalizacyjną sprzyjać poprawie warunków bytowych mieszkańców.

Sfera środowiskowa

Jednym z głównych problemów w obszarze rewitalizacji są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. W obszarze rewitalizacji, ponad 30,86% budynków wymaga remontu, przy średniej dla gminy kształtującej się na poziomie 19,52%.

Bardzo istotną kwestią do rozwiązania jest usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków mieszkalnych, o czym świadczy wskaźnik opisujący ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe do unieszkodliwienia w przeliczeniu na powierzchnię sołectwa [Mg/km^2], wynosił on odpowiednio: sołectwo Ochoża – $47,20 \text{ Mg}/\text{km}^2$, zaś gmina – $32,75 \text{ Mg}/\text{km}^2$.

5. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych

Wizja podobszarów wyznaczonych do rewitalizacji, to pożądaný, docelowy rezultat sekwencji przedsięwzięć i projektów, które stanowią zwięźczenie części postulatywnej opracowania i tworzą bazę do zdefiniowania celów strategicznych oraz kierunków działań. Zawartość wizji jest wypadkową analizy eksperckiej oraz konsultacji społecznych i spotkań warsztatowych prowadzonych z mieszkańcami gminy. Pomimo występującego zbliżonego charakteru oraz intensywności występowania problemów społecznych, to ze względu na duże różnice w sferze

środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej, dla wskazanych dwóch podobszarów przyjęto dwie wizje ich rewitalizacji.

Wizja stanu zdegradowanego podobszaru sołectwa Wierzbica-Osiedle w perspektywie roku 2023 została zdefiniowana następująco:

Obszar rewitalizacji Wierzbica - Osiedle w 2023 roku jest obszarem o atrakcyjnej i funkcjonalnie zagospodarowanej przestrzeni publicznej, zrównoważonym rozwoju społecznym, gospodarczym i środowiskowym ukierunkowaną na potrzeby mieszkańców, zapewniającą mieszkańcom integrację i wzmacnianie więzi społecznych, zapewniającą wysoką jakość życia i atrakcyjną przestrzeń dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

Powyższej zdefiniowana wizja podobszaru sołectwa Wierzbica-Osiedle po przeprowadzeniu rewitalizacji określa precyzyjnie zakładany zakres przeobrażeń oraz planowany efekt rewitalizacji. Zapisy wizji zostały opracowane przy aktywnym udziale interesariuszy zaangażowanych w powstawanie dokumentu. Zawartość treściowa wizji ma charakter wypracowanego konsensusu, a wartości na podstawie, których wypracowano ostateczny kształt zapisów są podzielane przez społeczność biorącą udział w pracach nad opracowaniem na każdym etapie partycypacji społecznej. Wizja stanu podobszaru zdegradowanego w Rudzie-Hucie jest wizją korzystnej zmiany, której osiągnięcie wymaga podjęcia przez samorząd i społeczność lokalną konkretnych działań, które zostały zdefiniowane w niniejszym Programie Rewitalizacji. Zawartość programu interwencji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 została zaprezentowana w formie celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań wynikających z przyjętej wizji rozwoju. Cele strategiczne wskazują pożądaną kierunek działań, których realizacja w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli skutecznie urzeczywistnić zdefiniowane w wizji założenia planistyczne.

Natomiast w odniesieniu do podobszaru sołectwa Ochoża przyjęto wizję:

Zrównoważony rozwój społeczny w obszarze rewitalizacji, nastawiony na potrzeby mieszkańców, prowadzący do integracji i wzmacniania więzi społecznych.

Podobnie jak przyjęta wizja dla podobszaru sołectwa Wierzbica-Osiedle, wizja rewitalizacji dla podobszaru sołectwa Ochoża zawiera w sobie opis pożądanego stanu docelowego w sferach, tj. społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. W wymiarze społecznym na rewitalizowanym obszarze nastąpi: integracja społeczna mieszkańców, zniwelowanie wykluczenia i izolacji wielu grup społecznych, wzrost aktywności społecznej, wzrost poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców poprzez odkrywanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz atrakcyjnych form rekreacji, wzrost możliwości bezpiecznego i atrakcyjnego spędzania czasu wolnego. W wymiarze przestrzenno-funkcjonalnym zauważalne będą następujące zmiany: dostosowanie przestrzeni publicznych do osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier architektoniczno-urbanistycznych, poprawa estetyki przestrzeni, stworzenie infrastruktury rekreacyjno-sportowej i oświatowo-turystycznej, bezpieczna przestrzeń dla mieszkańców, zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego i obiektów dziedzictwa kulturowego. W wymiarze technicznym rewitalizacja przyczyni się do: poprawy jakości i zwiększenia ilości infrastruktury rekreacyjno-sportowej. W wymiarze środowiskowym proces

rewitalizacji wpłynie na: redukcję niskiej emisji zanieczyszczeń do powietrza, ochronę środowiska naturalnego, wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

6. CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM REWITALIZACYJNYM SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Zaprezentowane poniżej cele strategiczne wraz z celami operacyjnymi i kierunkami działań zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i są odpowiedzią na zidentyfikowane problemy i potrzeby rewitalizacyjne. Ostateczny kształt i forma oraz wybór następującej struktury celów jest wynikiem przeprowadzonych badań ankietowych, konsultacji społecznych i warsztatów przeprowadzonych z Zespołem ds. Rewitalizacji. Odmierna skala i charakter potrzeb wyznaczonych podobszarów rewitalizacji tj. sołectwa Wierzbica-Osiedle i sołectwa Ochoża sprawiły, iż wyznaczone zostały odrębne cele strategiczne i operacyjne dla każdego z podobszarów. W Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023 wyróżniono dwa cele strategiczne i 5 celów operacyjnych ujmujące wszystkie sfery rewitalizacji: społeczną, gospodarczą, przestrzenno - funkcjonalną, środowiskową i techniczną. Wyznaczone cele i kierunki działań spełniają założenia metody SMART, oznacza to że są:

- *Konkretne* – jasno stwierdzają, czego dotyczy Lokalny Program Rewitalizacji i w jaki sposób zamierza to osiągnąć;
- *Mierzalne* – umożliwiające pomiar założonych celów;
- *Osiągalne* – technicznie wykonalne biorąc pod uwagę zakres LPR;
- *Realistyczne* – wyznaczone w oparciu o środki, czas i zakres interwencji;
- *Ograniczone w czasie* – osiągnięcie ich jest możliwe do końca 2023 roku.

Każdy z celów został rozpisany na bardziej szczegółowe kierunki działania, wskazujące rodzaj przedsięwzięć, jakie należy podejmować w procesie rewitalizacji. Struktura celów wraz ze zidentyfikowanymi problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi została zaprezentowana poniżej.

PODOBSZAR REWITALIZACJI WIERZBICA-OSIEDLE

Cel strategiczny podobszaru Wierzbica - Osiedle

Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.

Cele operacyjne i wiodące kierunki interwencji podobszaru Wierzbica-Osiedle:

1. (W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego

Kierunki działań:

- ✓ kreowanie pozytywnego wizerunku obszaru rewitalizacji, poprzez utworzenie reprezentacyjnego i funkcjonalnego centrum;

- ✓ wykreowanie otwartych, estetycznych, bezpiecznych i wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych integrujących różne grupy społeczne i wiekowe;
- ✓ poprawa stanu infrastruktury technicznej i budynków mieszkalnych wspólnot mieszkaniowych oraz podniesienie atrakcyjności osiedleńczej obszarów rewitalizowanych;
- ✓ nadanie nowych funkcji zrewitalizowanym budynkom (poprawa funkcjonalności, estetyki, wygody użytkowania i jakości świadczenia usług społecznych, budowa, adaptacja zdegradowanych obiektów);
- ✓ zwiększenie różnorodności funkcjonalnej przestrzeni publicznych i zmiana sposobu ich wykorzystania – wyposażenie w zieleni, małą architekturę i obiekty rekreacyjne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ✓ podejmowanie działań na rzecz poprawy energooszczędności budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowej;
- ✓ poprawa bezpieczeństwa publicznego (oświetlenie uliczne, monitoring zwłaszcza miejsc niebezpiecznych).

Realizacja tego celu operacyjnego wraz z wskazanymi powyżej kierunkami działania pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Planowane inwestycje infrastrukturalne przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa (sfera techniczna), jednocześnie mając silny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego (środowiskowa) oraz poprawy jakości, estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w gminie (przestrzenno-funkcjonalna). Powyższe kierunki działania akcentują poprawę infrastruktury technicznej – budynków i przestrzeni użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych oraz dróg z zachowaniem wysokich standardów dbałości o środowisko naturalne. W wymiarze społecznym natomiast podkreślają włączenie mieszkańców w tworzenie przestrzeni na obszarze rewitalizowanym. Społeczność ma czuć się także kreatorem zmian, stąd mocne powiązanie zapisów kierunków działania tego celu z celem operacyjnym nr 3.

2. (W) Rozwój gospodarczy podobszaru Wierzbica – Osiedle, przeciwdziałanie bezrobociu, wzmocnienie jego potencjału rozwojowego na zdegradowanych obszarach

Kierunki działań:

- ✓ wzmocnienie lokalnej gospodarki, utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy;
- ✓ tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, przede wszystkim dla rozwoju usług lokalnego handlu detalicznego, rzemiosła i gastronomii;
- ✓ rozwój lokalnej przedsiębiorczości, w szczególności w zakresie ekonomii społecznej;
- ✓ wspieranie podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej;
- ✓ wspieranie i rozwój aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- ✓ prowadzenie programów aktywizacji zawodowej i przeciwdziałaniu bezrobociu;
- ✓ promocja przedsiębiorczości i postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców.

Realizacja tego celu wraz ze wskazanymi powyżej kierunkami działania pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej i gospodarczej.

Wyniki badań ankietowych wyraźnie pokazały, że największym problemem dla mieszkańców jest problem znalezienia zatrudnienia. Dlatego główny akcent w realizacji tego celu dotyczy aktywizacji zawodowej i niwelowania nierówności społecznych oraz przerwania łańcucha tworzenia enklaw biedy, pasywności zawodowej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez wzmocnienie i rozwój możliwości zatrudnienia. Mowa tu przede wszystkim o przedsięwzięciach wspierających osoby młode, które wchodzi na rynek pracy lub zrobią to w najbliższej przyszłości i warto je gruntownie przygotować. Mowa tu również o osobach, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować na otwartym rynku pracy i dla których warto tworzyć mechanizmy wspierające zatrudnienie.

3. (W) Kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem środowiska naturalnego

Kierunki działań:

- ✓ uporządkowanie gospodarki odpadami, w tym urządzenie punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych;
- ✓ wdrażanie programu niskiej emisji wraz z edukacją ekologiczną i likwidacji odpadów zawierających wyroby azbestowe;
- ✓ wykorzystanie energooszczędnych rozwiązań (termomodernizacja, energooszczędne oświetlenie);
- ✓ działania inwestycyjne w zakresie gospodarki niskoemisyjnej.

Realizacja celu wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji, pozwoli niwelować problemy wskazane głównie w sferze środowiskowej oraz technicznej. Planowane działania przyczynią się m.in. do poprawy efektywności energetycznej budynków i obiektów użyteczności publicznej, a także do promocji energooszczędnych rozwiązań, w tym także wśród inwestorów indywidualnych oraz poprawy skuteczności gospodarki odpadami, zwłaszcza w zakresie selektywnej zbiórki odpadów i ich ponownego wykorzystania.

4. (W) Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych

Kierunki działań

- ✓ rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego;
- ✓ stworzenie stref przyjaznych dla dzieci i młodzieży;
- ✓ tworzenie miejsc integracji i spotkań dla mieszkańców tj. świetlic środowiskowych, klubów młodzieżowych i klubów seniora – adaptacja budynków, doposażenie i organizacja zajęć;
- ✓ adaptacja i remont istniejących obiektów, przestrzeni publicznych i nadanie im nowych funkcji przede wszystkim: edukacyjnej, integracyjnej, rekreacyjnej w przestrzeni rewitalizowanej.

Realizacja tego celu strategicznego oraz celów operacyjnych wraz ze wskazanymi kierunkami działań pozwoli zaspokoić potrzeby i niwelować problemy podobszaru Wierzbica-Osiedle wskazane przede wszystkim w sferze społecznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Szczególnie dotkliwym problemem wymagającym rozwiązania w procesie rewitalizacji jest duże uzależnienie od pomocy społecznej. Również dużym problemem jest brak dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych i osób niesamodzielnych. W oparciu o powyższe istotne jest zapobieganie

zjawisku wykluczenia społecznego. W zawiązku z powyższym zidentyfikowane cele odnoszą się do zdiagnozowanych problemów i przyczyniają się do ograniczenia ich negatywnego wpływu na społeczność lokalną.

PODOBSZAR REWITALIZACJI OCHOŻA

Cel strategiczny podobszaru Ochoża

Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji

Cel operacyjny i wiodące kierunki interwencji podobszaru Ochoża

1. (O) Aktywizacja społeczno - kulturalna mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań:

- modernizacja placówek kultury i poszerzenie ich oferty oraz estetyzacja ich najbliższego otoczenia;
- wsparcie działalności instytucji kultury nadanie nowych funkcji budynkom zrewitalizowanym (właściwe zapewnienie możliwości korzystania z usług społecznych, zapewnienie osobom niepełnosprawnym właściwego dostępu do usług społecznych);
- poprawa dostępności do obiektów kultury poprzez modernizację odcinków dróg o niskim standardzie;
- wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz podniesienie poziomu integracji społecznej mieszkańców poprzez utworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego;
- odbudowa więzi społecznych i aktywizacja mieszkańców do realizacji w partnerstwach inicjatyw lokalnych;
- podniesienie poziomu aktywności i integracji społecznej (stworzenie sprzyjających warunków do dalszego rozwoju różnych form aktywności społecznej);
- integracja mieszkańców, zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz ograniczenie patologii społecznych.

Realizacja tego celu wraz ze wskazanymi kierunkami działania pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Szczególnie dotkliwym problemem, wymagającym rozwiązania w procesie rewitalizacji jest niski poziom aktywności społecznej mieszkańców w powiązaniu z znikomym stopniem integracji społeczności lokalnej. To skutkuje niewystarczającą liczbą inicjatyw lokalnych wśród mieszkańców, dużą liczbą rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, szczególnie skala ta widoczna jest wśród rodzin z dziećmi, obniżeniem szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz dalece niewystarczającą ofertą usług społecznych. Główny akcent w realizacji tego celu dotyczy aktywizacji i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wspieranie aktywności społecznej, wzmocnianie integracji społeczności obszaru rewitalizowanego, przede wszystkim w wymiarze rodzinnym i sąsiedzkim przyczyni się do wzmocnienia oddziaływania realizowanych inicjatyw i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tych twardych, infrastrukturalnych oraz tych o charakterze społecznym. Ten cel operacyjny artykułuje

mocno i wyraźnie konieczność wzmocnienia poczucia działania wśród mieszkańców, ich wzajemnego zaufania oraz zaangażowania w przedsięwzięcia lokalne. Dla powodzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych konieczne jest włączenie społeczności obszaru i aktywizowanie jej przez działania edukacyjne, kulturalne, społeczne, nastawione na samorozwój i odpowiadające na zdiagnozowane problemy społeczne. Wskazane powyżej kierunki działań niewątpliwie charakteryzują się tym, że ich rezultaty są oddalone w czasie, jednak bez zmiany sposobu myślenia, postaw i nawyków społeczności lokalnej nie da się prowadzić rzetelnego procesu rewitalizacji. Jednak realna zmiana w tym aspekcie przełoży się na poprawę jakości życia nie tylko w podobszarze, ale również i w całej gminie.

7. LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które zostały uwzględnione w LPR stanowią wyraz oddolnej aktywności podmiotów publicznych, prywatnych oraz społecznych, które formułując własne propozycje działania chcą przyczynić się do rewitalizacji na obszarach kumulacji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych oraz negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne. Lista planowanych podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych obejmuje zdefiniowane na etapie tworzenia Programu rewitalizacji projekty i zadania, charakteryzujące się znacznym stopniem zaawansowania planów realizacji. Zidentyfikowane przedsięwzięcia wyrażają podstawowe interwencje mające w sposób zintegrowany i kompleksowy przyczynić się do rewitalizacji sołectwa Wierzbica-Osiedle oraz sołectwa Ochoża, wykazując silną zbieżność z celami rewitalizacji. Podstawowym założeniem przy identyfikacji przedsięwzięć było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji nieinwestycyjnych (miękkich) oraz inwestycyjnych. Lista podstawowych przedsięwzięć została sformułowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rewitalizacji oraz zgłoszone fiszki projektowe realizujące cele programu rewitalizacji. Poniższe karty zadań prezentują opis podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych planowanych do realizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Wierzbica na lata 2017-2023. Każdy projekt/przedsięwzięcie zawiera wszystkie niezbędne informacje na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych tj. nazwa, podmiot realizujący, zakres projektu, lokalizacja, szacowana wartość, prognozowane rezultaty.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 1	
Poprawa standardu zamieszkania oraz efektywności energetycznej nieruchomości znajdujących się w zarządzie Spółdzielni Mieszkaniowej w Wierzbicy-Osiedle	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Celem przedsięwzięcia jest poprawa standardu zamieszkania –stanu technicznego i/lub efektywności energetycznej –budynków mieszkaniowych znajdujących się pod zarządem Spółdzielni Mieszkaniowej w Wierzbicy-Osiedle. Potrzeba realizacji przedsięwzięcia wynika z daleko posuniętej degradacji części wspólnych obiektów mieszkaniowych i niewydolności energetycznej oraz degradacji terenów zielonych. Obiekty te charakteryzują się ponadto negatywnym oddziaływaniem na środowisko wynikającym z niskiej efektywności energetycznej. Planowane do realizacji	Spółdzielnia Mieszkaniowa w Wierzbicy-Osiedle

inwestycje będą obejmować: 1) termomodernizację budynków mieszkalnych, w tym remonty elewacji, docieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej; 2) modernizację instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej (przebudowa grupowych węzłów cieplnych); 3) zmianę sposobu przygotowania ciepłej wody użytkowej; 4) wymianę oświetlenia części wspólnych; 5) rewitalizację terenów zielonych	
	WARTOŚĆ 1 600 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Budynki mieszkalne wielorodzinne w Wierzbicy-Osiedle: ul. Kasztanowa nr 1, Kasztanowa nr 2, Kasztanowa nr 4, Kasztanowa nr 5, Kasztanowa nr 10, Leśna nr 1, Lubelska nr 4, Parkowa nr 1, Pogodna nr 9.	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Planowane przedsięwzięcie przyczyni się do poprawy stanu technicznego tych obiektów oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko. W efekcie zapewniona zostanie wysoka jakość warunków życia mieszkańców zdegradowanych obszarów sołectwa. Realizacja przedsięwzięcia będzie korzystnie wpływać na estetykę przestrzeni, a także przyczyni się do ograniczenia zużycia energii.	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
1. (W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego 3. (W) Kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem środowiska naturalnego	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
Wskaźniki produktu: – liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – liczba zmodernizowanych źródeł ciepła – powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji Wskaźniki rezultatu: – ilość zaoszczędzonej energii cieplnej – zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej (CI32) – szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34) – poprawa poziomu efektywności energetycznej budynku mieszkalnego wielorodzinnego	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 2	
Budowa i modernizacja obiektów sportowych przy Zespole Szkół im. Kazimierza Górskiego w Wierzbicy-Osiedle	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Działania będą prowadzone przy Zespole Szkół i będą dotyczyć zagospodarowania i urządzenia terenu sportowo-rekreacyjnego w odpowiednią infrastrukturą sportową pozwalającą na prowadzenie zajęć sportowych dla młodzieży szkolnej na świeżym powietrzu oraz wspieranie aktywności rekreacyjnej. Ponadto będzie to otwarta przestrzeń publiczna wspierająca integrację lokalnej społeczności. W ramach zadań prowadzonych przy Zespole Szkół przewiduje się wykonanie płyty boiska oraz boiska	Gmina Wierzbica
	WARTOŚĆ

wielofunkcyjnego lekkoatletycznego oraz wykonanie bieżni i ogrodzenia.	3 000 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Zespół Szkół im. Kazimierza Górskiego w Wierzbicy, Wierzbica-Osiedle ul. Pogodna 8, 22-150 Wierzbica	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Integracja i aktywizacja lokalnej społeczności. Dostosowanie obiektów w zakresie pełnienia funkcji edukacyjnych, społecznych i sportowych. Podnoszenie atrakcyjności i dostępności do miejsc sprzyjających aktywności mieszkańców sołectwa.	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
(W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego (W) Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
Wskaźniki produktu: - Liczba zmodernizowanych boisk sportowych przyszkolnych. - Liczba organizowanych wydarzeń sportowych aktywizujących mieszkańców. - Powierzchnia zmodernizowanego i zagospodarowanego terenu. Wskaźniki rezultatu: - Liczba uczniów korzystających z edukacyjnych projektów rewitalizacyjnych. - Liczba osób korzystających w oferty społecznej, sportowej i rekreacyjnej.	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 3	
Modernizacja budynków i przywrócenie działalności gospodarczej obszaru po dawnym Państwowym Ośrodku Maszynowym w Wierzbicy-Osiedle	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Obszar pod planowane zamierzenie obejmuje teren po dawnym Państwowym Ośrodku Maszynowym. W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się: - modernizację budynków, w tym: wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana pokrycia dachowego, wykonanie termomodernizacji; - wykonanie instalacji elektrycznej; - wykonanie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz telekomunikacyjnej; - utworzenie ciągów pieszych i jezdnych; - wyposażenie obszaru w monitoring; - zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do produkcji: - przetwórstwa drewna; - przetwórstwa owoców i warzyw; oraz napraw, montażu i demontażu pojazdów.	F.H.U. „TRANS – MAJ” Józef Majewski zam. Podgłębokie 1A/1 21-070 Cyców
	WARTOŚĆ
	7 000 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Wierzbica-Osiedle ul. Lubelska 5, 22-150 Wierzbica	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Rozwój terenów objętych rewitalizacją, zmniejszenie liczby bezrobotnych, zwłaszcza osób	

pobierających świadczenia z pomocy społecznej. Ożywienie gospodarcze i aktywizacja zawodowa mieszkańców. Rozszerzenie działalności firmy o nowe kierunki i wykorzystanie jej potencjału do eksportu towarów. Zwiększenie konkurencyjności firmy na rynku.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

2.(W) Rozwój gospodarczy podobszaru Wierzbica – Osiedle, przeciwdziałanie bezrobociu, wzmocnienie jego potencjału rozwojowego na zdegradowanych obszarach.

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba zmodernizowanych obiektów

Wskaźniki rezultatu:

- Powierzchnia zrewitalizowanego obszaru
- Liczba nowoutworzonych miejsc pracy

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 4

Termomodernizacja i adaptacja budynku dworca w Wierzbicy-Osiedle wraz z zagospodarowaniem terenu

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Zadanie obejmuje termomodernizację, w tym prace remontowe i modernizacyjne zdemastowanego budynku dworca polegające na: • docieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu, • wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana pokrycia dachowego; • remont wewnętrznych pomieszczeń dworca, w tym przebudowa pomieszczeń piwnicznych; • usprawnienie systemu wentylacji, • wymiana instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i modernizacja instalacji centralnego ogrzewania; • modernizacja i instalacja energooszczędnego oświetlenia ulicznego; • dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych; • zagospodarowanie otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, mała architektura jak: ławki, stojaki na rowery, tablice informacyjne, budowa i modernizacja parkingów) • montaż instalacji z zakresu OZE (pompy ciepła, kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne) Działaniom inwestycyjnym realizowanym towarzyszyć będą równocześnie projekty miękkie (warsztaty, szkolenia, spotkania z kulturą i sztuką).	Gmina Wierzbica
	WARTOŚĆ
	4 000 000,00

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Wierzbica-Osiedle ul. Włodawska 10, 22-150 Wierzbica

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Rozwój gospodarczy terenów objętych rewitalizacją, w tym zwiększenie zatrudnienia, a także udostępnienia części lokali na potrzeby kulturalne integrujące społeczność lokalną.
2. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do obiektów usługowych, ożywienie drobnego handlu, poprawa efektywności energetycznej, poprawa wizerunku obszaru rewitalizacji.
3. Zwiększenie komfortu korzystania z usług przez społeczność lokalną i przedsiębiorców oraz poprawę zagospodarowania/estetyki centrum sołectwa Wierzbica-Osiedle.

4. Poprawa efektywności energetycznej i stanu technicznego budynku dworca
5. Realizacja projektu przyczyni się do podniesienia jakości świadczonych usług publicznych (w tym kulturalnych, usługowych, rzemieślniczych, medycznych i edukacyjnych), a także do poprawy stanu środowiska w skali lokalnej, dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szkodliwych dla jakości życia ludzi.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego
2. (W) Rozwój gospodarczy podobszaru Wierzbica – Osiedle, przeciwdziałanie bezrobociu, wzmocnienie jego potencjału rozwojowego na zdegradowanych obszarach
3. (W) Kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem środowiska naturalnego
4. (W) Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- liczba zmodernizowanych energetycznie budynków
- liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE
- liczba zmodernizowanych źródeł ciepła
- powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji
- Liczba utworzonych miejsc pracy,
- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.

Wskaźniki rezultatu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34)
- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30)
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI32)

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 5

Aktywizacja gospodarcza terenu poprzez zagospodarowanie placu targowego na cele promocji lokalnych produktów

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Przewiduje się zagospodarowanie targowiska wraz z towarzyszącą infrastrukturą, co przyczyni się do zwiększenia przedsiębiorczości mieszkańców, zwłaszcza producentów rolnych. Budowa infrastruktury ma za zadanie aktywizację lokalnego rynku producentów rolnych w szczególności rolników indywidualnych poprzez sprzedaż produktów wytworzonych we własnych gospodarstwach, w tym produktów ekologicznych, wytwarzanych na bazie lokalnego surowca i lokalnej tradycji. Zakres rzeczowy proponowanego przedsięwzięcia obejmował będzie m.in. następujące działania: – utwardzenie placu targowego; – budowa infrastruktury dla handlu produktami rolnymi, w tym: stoły handlowe, budowa zadaszeń nad stołami handlowymi; – urządzenie ciągów pieszych;	Gmina Wierzbica

– budowę oświetlenia; – budowę publicznej toalety tworząc dogodne warunki dla funkcjonowania zarówno kupujących jak i sprzedających produkty.	WARTOŚĆ 500 000,00
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Wierzbica-Osiedle, przy ulicy Włodawskiej, 22-150 Wierzbica	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Projekt ma na celu organizację przestrzeni sprzyjającej nawiązywaniu więzi międzyludzkich oraz poprawie wizerunku sołectwa. Poprzez zrealizowane inwestycje nastąpi wzbogacenie i poszerzenie oferty lokalnych produktów, a także rozwój rynku lokalnych produktów, dobrej, zdrowej i tradycyjnej żywności. Budowa targowiska ułatwi dystrybucję produktów rolnych, lepsze zintegrowanie producentów oraz komfort kupujących. Przewiduje się, że efektem realizacji projektu będzie: • poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie estetyki przestrzeni sołectwa; • podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców gminy; • poprawa jakości infrastruktury gospodarczej; • poprawa standardu jakości oraz dostępności do miejsca promocji i sprzedaży produktów lokalnych; W aspekcie społecznym realizacja zadania przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnej, powstania nowych miejsc pracy i spadku bezrobocia.	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
1. (W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego 2. (W) Rozwój gospodarczy podobszaru Wierzbica – Osiedle, przeciwdziałanie bezrobociu, wzmocnienie jego potencjału rozwojowego na zdegradowanych obszarach	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
Wskaźniki produktu: – Infrastruktura służąca sprzedaży produktów rolnych, udostępnianie jej lokalnym producentom, przetwórcom; – Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej sprzedaży produktów rolnych Wskaźniki rezultatu – Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych. – Liczba podmiotów które otrzymały wsparcie	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 6	
Przebudowa i modernizacja budynku byłego posterunku policji wraz z zagospodarowaniem otoczenia	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Przedmiotem proponowanego przedsięwzięcia jest gruntowna przebudowa i modernizacja byłego posterunku policji z adaptacją na potrzeby żłobka i przedszkola o nowe powierzchnie użytkowe wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia. W	Gmina Wierzbica

ramach przedsięwzięcia planuje się: • kapitalny remont zdewastowanego budynku posterunku policji adaptujący budynek z przeznaczeniem na żłobek i przedszkole. W przypadku gdyby okazało się, iż stopień zdegradowania budynku jest bardzo znaczny, co uniemożliwiłoby jego modernizację, przewiduje się wyburzenie i wybudowanie nowego budynku; • zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, placu zabaw i małej architektury). • zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu gwarantującego wysoką jakość świadczonych usług; • dostosowanie pomieszczeń do potrzeb dzieci niepełnosprawnych		
		WARTOŚĆ
		3 500 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA		
Wierzbica-Osiedle ul. Chełmska 7, 22-150 Wierzbica		
PROGNOZOWANE REZULTATY		
Poprawa dostępności i jakości oferty usług społecznych, zwłaszcza edukacyjnych. Zwiększenie komfortu korzystania z usług przez społeczność lokalną. Poprawa zagospodarowania/estetyki centrum sołectwa Wierzbica-Osiedle.		
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE		
1. (W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego 4. (W) Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych		
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE		
Wskaźniki produktu: – Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej. – Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb dzieci i osób z niepełnosprawnościami. – Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi. – Liczba zakupionego wyposażenia w obiektach objętych wsparciem. Wskaźniki rezultatu: – Rzeczywista liczba użytkowników infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej – Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka. – Wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru wsparcia.		

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 7	
Centrum Aktywności Lokalnej w Ochoży	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Zakres rzeczowy obejmuje kapitalny remont i modernizację budynku świetlicy wiejskiej, zakup wyposażenia oraz zagospodarowanie otoczenia. Zakres rzeczowy projektu obejmował będzie następujące działania: • zwiększenie powierzchni użytkowej budynku z przeznaczeniem na działalność kulturalną, edukacyjną (utworzenie Klubu Malucha), sali tematycznej, kafejkę internetową;	Gmina Wierzbica

• modernizację instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej; • modernizację instalacji c.w.u. i c.o.(zamontowanie pieca i grzejników) wraz z montażem instalacji OZE (kolektory słoneczne, fotowoltaika);; • wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu; • budowa placu zabaw i zewnętrznej siłowni; • zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, placu zabaw i małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery); • zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu; • dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych.	WARTOŚĆ 1 200 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Ochoża 50, 22-151 Ochoża	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
– Stworzenie funkcjonalnego miejsca integracji lokalnej społeczności i pobudzenie jej aktywności społecznej. – Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. – Wzrost jakości życia mieszkańców dzięki zwiększonej dostępności i atrakcyjności do oferty kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej. – Stworzenie przestrzeni do organizowania imprez kulturalnych i kulturalno-dydaktycznych niezależnie od wieku i sprawności fizycznej. – Utworzenie miejsca rekreacyjno-wypoczynkowego dla mieszkańców, sprzyjającego integracji społecznej oraz umożliwiającego korzystanie ze wykonanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (boiska sportowego, placu zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznej).	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
1. (O) Aktywizacja społeczno - kulturalna mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
Wskaźniki produktu: – liczba zmodernizowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne – Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją Wskaźniki rezultatu: – Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej będącej przedmiotem projektu – Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność społeczną, kulturalną – Rozwój wysokiej jakości oferty kulturalnej; – Poprawa dostępności i jakości oferty usług społecznych/kulturalnych	

8. LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ

Ze względu na dużą ilość występujących problemów należało wprowadzić listę pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (uzupełniających). Poniższa lista zawiera przedsięwzięcia uzupełniające istotne ze względu na założenia programu rewitalizacji.

1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - przedsięwzięcie obejmuje kompleksowe działania związane z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej, których celem jest m.in.: wymiana źródeł ciepła i systemów ogrzewania w budynkach użyteczności publicznych (w tym: Urzędu Gminy Wierzbica, Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Szkół oraz Gminnego Przedszkola). Zrealizowanie projektu wpłynie bezpośrednio

- na zwiększenie atrakcyjności terenu, poprawę bezpieczeństwa korzystających z obiektu oraz poprawiona zostanie estetyka i funkcjonalność przestrzeni. Projekt będzie miał również bezpośredni wpływ na środowisko naturalne
2. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i innych energooszczędnych rozwiązań m.in.:
 - montaż instalacji OZE (panele fotowoltaiczne, instalacje solarne, pompy ciepła – w budownictwie mieszkaniowym, obiektach użyteczności publicznej (budynek Zespołu Szkół oraz Gminnego Przedszkola) oraz budynkach wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej;
 - wykorzystanie energooszczędnego oświetlenia ulicznego w miejscowości Wierzbica-Osiedle oraz Ochoża.
 3. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w gminie Wierzbica poprzez budowę dróg gminnych w m. Wierzbica-Osiedle znajdujących się w ciągu komunikacyjnym z drogą wojewódzką Nr 841: nr 104550L; nr 104549L; nr 104537L i nr 104542L;
 4. Budowa ciągów pieszych i ścieżki rowerowej Busówno - Wierzbica – Kozia Góra;
 5. Szkolenia z zakresu aktywizacji zawodowej osób wykluczonych z rynku pracy;
 6. Cykl szkoleń z zakresu założeń pakietu klimatycznego;
 7. Promocja proekologicznych zachowań;
 8. Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa lubelskiego;
 9. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim – edycja III – informatyzacja społeczeństwa wiejskiego.
 10. Wdrażanie Programu usuwania azbestu z obszaru rewitalizacji
 11. Utworzenie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) na terenie sołectwa Busówno. Przeprowadzona na potrzeby LPR diagnoza, wskazała sołectwo Busówno jako obszar zdegradowany, a więc cechujący się nagromadzeniem zjawisk i problemów społecznych, współwystępujących z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Argumentami, potwierdzającymi zasadność uwzględnienia projektu w obrębie obszaru zdegradowanego są:
 - bezpośrednie sąsiedztwo sołectwa Busówno z obszarem rewitalizacji Wierzbica-Osiedle;
 - możliwość korzystania z punktu przez mieszkańców całej gminy, w tym obszarów rewitalizacji (sołectwo Wierzbica-Osiedle oraz Ochoża), przyczyniając się do pozyskania większej ilości odpadów, zwłaszcza odpadów niebezpiecznych i budowlanych;
 - położenie w centralnej części gminy – dogodny dojazd do PSZOK dla mieszkańców z całej gminy Wierzbica;
 - teren stanowi własność gminy;
 - obszar stanowi strefę gospodarki komunalnej – znajduje się tu gminna oczyszczalnia ścieków. Zaletą lokalizacji jest obecność pracowników w godzinach funkcjonowania oczyszczalni, obszar wyposażony jest w odpowiednią infrastrukturę. Z uwagi na istniejące zagospodarowanie - małe prawdopodobieństwo konfliktów społecznych.

9. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY

Komplementarność przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych, które mogą być współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego, lub technicznego, lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Program rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii projektów rewitalizacyjnych.

Głównym celem zapewnienia powiązań pomiędzy poszczególnymi zadaniami, projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi jest efektywniejsze wykorzystanie potencjału przestrzeni rewitalizowanej oraz przede wszystkim potencjału społeczności, mieszkańców, którzy są użytkownikami tej przestrzeni. Komplementarność ma doprowadzić do efektu synergii również w wymiarze proceduralno-instytucjonalnym, tj. zarządzania wdrażaniem programu rewitalizacji oraz w wymiarze finansowym, tj. lepszym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

Zapisy Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju jako wymóg konieczny przy opracowaniu programów rewitalizacji, stawiają zapewnienie komplementarności projektów i szerzej – przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji.

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, przewidzianymi do realizacji na obszarze rewitalizacji jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałującymi na obszar rewitalizacji. Wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji. Narzędziem osiągnięcia komplementarności przestrzennej są dokumenty planistyczne tj.: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica.

Komplementarność problemowa – oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym), a tym samym będzie wpływać kompensująco albo naprawczo na zjawiska zdiagnozowane w gminie Wierzbica jako kryzysowe. Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna – oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle. Zasadnicze elementy systemu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica oraz jego osadzenie w systemie zarządzania gminą opisano w dalszej części opracowania.

Komplementarność międzyokresowa - Lokalny Program Rewitalizacji gminy Wierzbica na lata 2017 - 2023 zwraca uwagę na zachowanie ciągłości programowej. Projekty zaplanowane w Programie są komplementarne wobec przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności na lata 2007-2013. Działania te dotyczą przede wszystkim walki z bezrobociem, ubóstwem, negatywnym zjawiskiem patologii, wspieraniem przedsiębiorczości-poprzez organizację kursów doszkalających dla mieszkańców. W zakresie środowiska naturalnego programy są związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych, obiektów użyteczności publicznej, dofinansowania do wymiany kotłów na niskoemisyjne. W zakresie sfery technicznej oraz działań mających na celu poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznej, wymienić należy: inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej poprawiająca mobilność mieszkańców, podłączeń do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej, poprawa jakości przestrzeni publicznych. Działania podejmowane w poprzednich okresach są kontynuowane w obecnym dokumencie. Doświadczenie zdobyte podczas realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych.

Komplementarność źródeł finansowania - zróżnicowanie tematyczne projektów wpisanych do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017 - 2023 przewidzianych do realizacji ze wsparciem UE, będzie skutkować (pod warunkiem uzyskania dofinansowania) połączeniem wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ze wsparciem z Europejskiego Funduszu Społecznego lub Funduszu Spójności. Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020 oznacza, że projekty rewitalizacyjne, a wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków UE z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Wdrożenie Lokalnego Programu Rewitalizacji wymaga zapewnienia zdywersyfikowanych źródeł finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Biorąc pod uwagę różnorodność zaplanowanych celów interwencji oraz określonych rezultatów, ma to kluczowe znaczenie dla efektywnej realizacji LPR. Montaż finansowy zakłada możliwość pozyskania środków pochodzących ze wszystkich możliwych do wykorzystania źródeł. Szansą jest tutaj zaangażowanie podmiotów prywatnych i publicznych, dla których dedykowane są poszczególne możliwości. Kluczową rolę odgrywać tu będą zdolności administracyjne i gotowość do absorpcji środków, a także ich dostępność. Podstawowym źródłem finansowania są środki pochodzące ze źródeł Unii Europejskiej, a dedykowane wprost na przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji lub inne możliwe do wykorzystania na jej rzecz. Biorąc jednak pod uwagę ograniczoność tych środków, dużą konkurencję podczas procedur konkursowych oraz ograniczony czas możliwości ich pozyskiwania, głównym wyzwaniem będzie zaangażowanie środków pochodzących ze źródeł prywatnych. Mogą one stanowić istotne dopełnienie i wpłynąć na przyspieszenie procesu rewitalizacji, bazującego na potencjale endogenym. Istotne znaczenie dla zapewnienia finansowania procesu rewitalizacji będzie miała koordynacja zapewniona ze strony Zespołu ds. Rewitalizacji Gminy Wierzbica. W ramach prac Zespołu prowadzony będzie stały monitoring możliwych do wykorzystania źródeł finansowania, a także włączanie różnorodnych interesariuszy do udziału w montażu finansowym.

Środki publiczne UE

Głównym źródłem finansowania realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji są środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przewidziane w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w ramach działania 13.4. *Rewitalizacja obszarów wiejskich*. Realizacja projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych przy współfinansowaniu RPO WL w ramach tego działania będzie możliwa jedynie pod warunkiem wpisania ich do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na dofinansowanie szansę mają projekty infrastrukturalne, mające na celu przywracanie bądź nadanie nowych funkcji obszarom zdegradowanym pod względem społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym.

W działaniu 13.4. określony został szeroki katalog beneficjentów, którzy mogą starać się o dofinansowanie projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

- podmioty publiczne: m.in. JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- podmioty prywatne: spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki, MŚP (przedsiębiorstwa muszą prowadzić działalność na terenie województwa lubelskiego),
- podmioty społeczne: przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, organizacje pozarządowe,
- podmioty mieszane: podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.

Zakres, organizacja i finansowanie rewitalizacji powinny być dostosowane do specyfiki obszaru, z wykorzystaniem doświadczeń wszystkich podmiotów planujących realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Spośród innych Programów Operacyjnych należy wymienić m.in. :

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, w ramach programu nie wyodrębniono działań dedykowanych przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jednak przyjęto rozwiązania promujące tego rodzaju projekty wprowadzając dodatkowe kryteria wyboru. Preferencje dla projektów rewitalizacyjnych przewidziane zostały w Osi Priorytetowej I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój –w ramach programu nie wyodrębniono działań dla przedsięwzięć rewitalizacyjnych, niemniej jednak przedstawione w programie kategorie interwencji pozwalają wzmocnić procesy rewitalizacyjne. Przede wszystkim Oś priorytetowa II *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji* wspiera działania zmierzające do poprawy kapitału ludzkiego i społecznego obszaru rewitalizacji. W ramach tej osi funkcjonuje *Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych*, którego jednym z celów jest podniesienie jakości działań realizowanych przez publiczne i niepubliczne podmioty na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Kolejne działanie, które może być źródłem finansowania jest *Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie*, które ma na celu zwiększenie dostępu osób dorosłych do różnych form uczenia się przez całe życie oraz zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług z zakresu całozyciowego doradztwa edukacyjno-zawodowego. W Programie alokowane są środki Europejskiego Funduszu Społecznego, co umożliwia zaplanowanie i realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie sfery społecznej.

Środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, gdzie głównym źródłem finansowania mogą być programy dotacyjne poszczególnych ministerstw:

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020, który za cel przyjął poprawę jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Promowane są tutaj działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności. Podejmowane przedsięwzięcia ukierunkowane na rozwój usług z zakresu aktywizacji seniorów oraz związane z zaspokojeniem potrzeb osób starszych, przewidziane w LPR mogą znaleźć być dofinansowanie z tego Programu. Promowane są tutaj działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności. W programie wyznaczono 4 Priorytety:

- *Priorytet 1. Edukacja osób starszych* ukierunkowany na zwiększenie różnorodności oraz poprawę jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych. W ramach priorytetu wspierane będą działania obejmujące np. tworzenie oferty zajęć edukacyjnych i warsztatów o aktywnym starzeniu się, kształcenie opiekunów.
- *Priorytet 2. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz i międzypokoleniową*, nawiązujący do tworzenia odpowiednich warunków dla integracji wewnątrzpokoleniowej,

a także międzypokoleniowej osób starszych w oparciu o istniejącą infrastrukturę społeczną. Przewidziano tutaj wsparcie dla projektów dotyczących m.in.: aktywności społecznej oraz fizycznej i turystyczno-rekreacyjnej osób starszych, działania angażujące różne pokolenia, przeciwdziałania e-wykluczeniu.

- **Priorytet 3. Partycypacja społeczna osób starszych**, koncentrujący się na rozwoju zróżnicowanych form aktywności społecznej osób starszych, w tym zwłaszcza ich partycypacji w życiu społecznym, procesach decyzyjnych i kształtowaniu polityk publicznych. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty dotyczące m.in.: form aktywności osób starszych wobec społeczności lokalnych, aktywności wspierających uczestnictwo i integrację w życiu społecznym i publicznym, pomocy obywatelskiej.
- **Priorytet 4. Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)**, ukierunkowany na zwiększenie poziomu dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych, a także wspieranie różnych działań na rzecz samoorganizacji i samopomocy. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty obejmujące m.in.: szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym), wspieranie różnych form samopomocy, poprawę dostępności osób starszych do różnorodnych usług (m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, doradczych, sportowych i turystycznych).

Wnioskodawcami mogą być: organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, przepisów o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego, spółdzielnie socjalne, spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe, towarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, źródłem finansowania przedsięwzięć wyznaczonych w LPR mogą być w szczególności następujące programy:

- Program Rozwój infrastruktury kultury zakładający wsparcie infrastruktury oraz poprawę funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, domów kultury, jak również szkół i uczelni artystycznych:
 - **Priorytet 1. Infrastruktura kultury**, gdzie głównym celem jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez rozbudowę oraz modernizację infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów prowadzących działalność w tym obszarze. Dofinansowywane będą projekty dotyczące m.in. budowy, przebudowy i remontu infrastruktury oraz zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej. O dofinansowanie mogą się ubiegać m.in. samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki, a także bibliotek w skład których wchodzi powyższe instytucje), jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, jak również kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.
 - **Priorytet 3. Infrastruktura domów kultury** (Zasadniczym celem priorytetu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury. Zadania możliwe do realizacji w ramach tego priorytetu to: prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia

niezbędnego dla realizacji celów statutowych. O wsparcie finansowe w ramach priorytetu mogą się ubiegać: domy i ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy i ośrodki kultury bądź centra kultury i sztuki, a także jednostki samorządu terytorialnego (wyłącznie jako organy prowadzące dla wyżej wskazanych podmiotów).

- Program Edukacja. Ukierunkowany na rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności, podnoszenie kompetencji artystycznych i medialnych.
 - *Priorytet 1. Edukacja kulturalna* wspieranie zadania z zakresu edukacji kulturalnej, ważne dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do dwóch rodzajów projektów: działań edukacyjno-animacyjnych, stymulujących kreatywność i aktywizujących twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne oraz przedsięwzięć artystycznych dla dzieci i młodzieży, kształtujących potrzebę stałego uczestniczenia w życiu kulturalnym. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie wydarzeń artystycznych dla dzieci i młodzieży do 18 r. ż. (festiwali, koncertów, spektakli teatralnych) oraz zadań edukacyjno-kulturalnych (projektów rozwijających kreatywność i umiejętności twórcze uczestników, zadań integracji międzypokoleniowej i społecznej). O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego), organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne; podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
- Program Promocja literatury i czytelnictwa.
 - *Priorytet 4. Partnerstwo publiczno-społeczne* wspierający aktywizowanie lokalnych społeczności wokół bibliotek publicznych jako ważnych instytucji kultury w gminach, a także wzmacnianie roli bibliotek publicznych jako miejsc integracji życia lokalnych społeczności. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie na rzecz organizowania i prowadzenie wolontariatu na rzecz biblioteki, organizację i prowadzenie działań aktywizujących lokalną społeczność wokół biblioteki. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się organizacje pozarządowe, będące podmiotami prawa polskiego, które nawiążą współpracę z biblioteką publiczną, poświadczoną umową określającą warunki współpracy umożliwiające realizację zadania.
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Przedsięwzięcia dotyczące działań termomodernizacyjnych i remontowych, przewidziane do realizacji w LPR, mogą zostać wsparte w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów. Celem Programu jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Działania dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego oraz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego, przewidziane do realizacji w ramach niniejszego dokumentu, mogą zostać dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W kontekście zadań zaproponowanych w niniejszej Strategii szczególnie istotnymi źródłami finansowania wydaje się być program:

- **Edukacja ekologiczna.** Głównym celem programu Edukacja ekologiczna jest „podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju”. W ramach tego programu wspierane są przedsięwzięcia edukacyjne dotyczące m.in.: kształtowania postaw społeczeństwa z wykorzystaniem tradycyjnych mediów i Internetu, aktywizacji społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju, wsparcia systemu edukacji w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, a także budowy, rozbudowy, remontu i wyposażenia obiektów infrastruktury służących edukacji ekologicznej
- Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016-2020, umożliwiający finansowanie działań dedykowanych różnym grupom wiekowym, w tym wsparcia rodziny na różnych etapach życia oraz stworzenia warunków rozwoju młodzieży;
- Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020 umożliwiający realizację przedsięwzięć dotyczących aktywizacji społecznej i obywatelskiej przez organizacje pozarządowe. Możliwość finansowania działań “miękkich” ma kluczowe znaczenie dla powodzenia procesu rewitalizacji. Dodatkowym źródłem mogą być fundusze inwestycyjne i instrumenty zwrotne BGK.

Środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania

Środki finansowe Gminy Wierzbica, przewidziane na prowadzenie inwestycji publicznych na obszarze rewitalizacji, będą kluczowym źródłem finansowania. Gmina będzie miała możliwość angażowania środków jako udziału w prowadzonych inwestycjach oraz w miarę możliwości zapewni wkład własny dla lokalnych interesariuszy.

Środki prywatne

Możliwość zaangażowania środków pochodzących z sektora biznesu czy osób fizycznych uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, np. dostępności środków w ramach programów pomocowych, kondycji finansowej. Zaangażowanie środków pochodzących z sektora biznesu może mieć różnorodną formę określoną w możliwościach prawnych. Środki pochodzące i/lub pozyskane przez organizacje pozarządowe mogą stanowić istotne dopełnienie działań podejmowanych na obszarze rewitalizacji, co wymaga włączenia przedstawicieli lokalnych organizacji.

Inne środki publiczne to m.in. fundusze celowe, kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST.

Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 zawierają przedsięwzięcia realizowane do końca obowiązywania dokumentu. Wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych kształtuje się na poziomie 20 800 000 zł.

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia	Planowany termin realizacji								Możliwe źródło finansowania z indykatywnym podziałem środków	Potencjalne środki finansowania			kwota
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		publiczne	prywatne	Zewnętrzne (w tym unijne)	
1.	Poprawa standardu zamieszkania oraz efektywności energetycznej nieruchomości znajdujących się w zarządzie Spółdzielni Mieszkaniowej w Wierzbicy-Osiedle									RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego PO Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki Fundusz Termomodernizacji i Remontów Środki własne				1 600 000zł
2.	Budowa i modernizacja obiektów sportowych w Zespole Szkół im. Kazimierza Górskiego w Wierzbicy									RPO WL 2014-2020 Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich Działanie 13.7. Infrastruktura szkolna Środki własne				3 000 000zł
3.	Modernizacja budynków i przywrócenie działalności gospodarczej obszaru po dawnym Państwowym Ośrodku Maszynowym									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 9.3. Rozwój przedsiębiorczości Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich Środki prywatne				7 000 000 zł
4.	Termomodernizacja i adaptacja budynku dworca w Wierzbicy-Osiedle wraz z zagospodarowaniem terenu									RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego PO Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki Fundusz Termomodernizacji i Remontów Środki własne				4 000 000zł

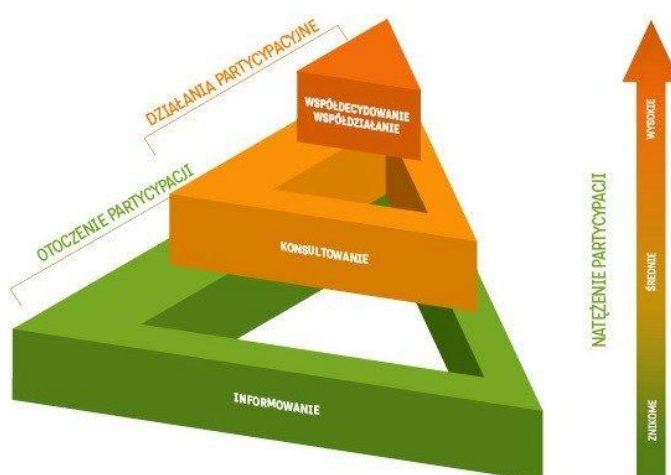

5.	Aktywizacja gospodarcza terenu poprzez zagospodarowanie placu targowego na cele promocji lokalnych produktów									PROW 2014 – 2020: M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich; M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatyw LEADER Program Ochrona Powierzchni Ziemi (NFOŚiGW) Środki własne				500 000zł
6.	Przebudowa i modernizacja budynku byłego posterunku policji wraz z zagospodarowaniem otoczenia									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.2. Usługi społeczne i zdrowotne Działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi Środki własne				3 500 000zł
7.	Centrum Aktywności Lokalnej w Ochoży									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				1 200 000zł

11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Jednym z niezbędnych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 jest proces włączenia społeczności lokalnej w proces rewitalizacji. Poza Wytycznymi, które wymieniają „realizację zasady partnerstwa i partycypacji” jako jedną z podstawowych cech programu rewitalizacji. Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji gminy na każdym jego etapie: opracowania i wdrażania poprzez projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz monitorowania, oceny i aktualizacji LPR. Partycypacja opiera się na drabinie partycypacyjnej, mającej na celu nawiązanie kontaktu z interesariuszami procesu rewitalizacji na etapie opracowania LPR i utrzymanie go podczas wdrażania dokumentu.

Rycina7. Schemat partycypacji społecznej

źródło: www.partycypacjaobywatelska.pl

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem wypracowanym przez samorząd gminny, ekspertów zewnętrznych oraz mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli instytucji publicznych i prywatnych (w tym organizacji pozarządowych) działających na terenie gminy Wierzbica. Prace nad przygotowaniem LPR, jego realizacja oraz aktualizacja oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.

Proces partycypacji społecznej umożliwia społeczności lokalnej czynny udział w kształtowaniu przestrzeni wokół siebie oraz działanie na rzecz własnych interesów. Interesariusze byli źródłem informacji nt. problemów, potencjałów i potrzeb gminy Wierzbica, a następnie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Na spotkaniach konsultacyjnych (oraz dzięki innym metodom partycypacji) udało się wyznaczyć obszar rewitalizacji, a następnie wyznaczyć wizję i cel do podobszarów rewitalizacji. Mieszkańcy oraz pozostali użytkownicy obszaru zdegradowanego i rewitalizacji zidentyfikowali i zweryfikowali przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne wymienione we wcześniejszym rozdziale. Zarówno spotkania konsultacyjne jak i konferencje

zorganizowane w trakcie prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji wywarły korzystny wpływ na integrację społeczności lokalnej wokół przedsięwzięć i projektów na rzecz poprawy stanu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Dzięki wykorzystaniu różnych metod i dotarciu do szerokiego grona interesariuszy (dzięki wykorzystaniu różnego rodzaju środków przekazu: strony internetowej, zaproszenia, tablica ogłoszeń Urzędu) ustalenia i wypracowane rozwiązania nie prowadzą do uprzywilejowania części społeczności lokalnej kosztem innych interesariuszy.

Tak, jak wcześniej wskazano, partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji gminy Wierzbica na każdym etapie tego procesu (opracowania, wdrażania, monitorowania i aktualizacji LPR). W poniższej tabeli zestawiono metody partycypacyjne wykorzystane podczas tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023. Raporty z poszczególnych spotkań stanowią załącznik nr 4 do niniejszego dokumentu.

Tabela 3. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej

Nazwa metody	Podstawowe informacje o jej przeprowadzeniu	Efekty spotkania
Ankietyzacja	06.02.2017r. – 14.02.2017 r. Ilość ankiet: 108	Ankieta identyfikująca jakość życia mieszkańców i braki na terenie gminy Wierzbica i problemów grup interesariuszy.
Zamieszczenie dokumentu pn. „ Diagnoza wyznaczająca obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na terenie gminy Wierzbica ” na stronie internetowej gminy, celem zgłaszania uwag do przedmiotowego dokumentu.	22.02.2017 r.- 02.03.2017 r.	Dokument został zweryfikowany o zgłoszone uwagi
I spotkanie informacyjno – konsultacyjne - dotyczące 1 etapu sporządzania LPR, jakim jest diagnoza oraz delimitacja obszarów zdegradowanych oraz rewitalizacji	28 lutego 2017r. w Sali narad w siedzibie UG Wierzbica Liczba uczestników: 29 osób	Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Wierzbica. Wstępna prezentacja propozycji wizji oraz celów rozwoju obszarów rewitalizacji w gminie Wierzbica. Przeprowadzenie dyskusji metodą Democs.
Zamieszczenie na stronie internetowej gminy Karty projektu rewitalizacyjnego Możliwość zgłoszenia przez mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe propozycji własnych projektów rewitalizacyjnych	8 kart	Identyfikacja projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych
II spotkanie informacyjno - konsultacyjne	24 marzec 2017r.	Dyskusja nad prezentowanymi projektami, w tym podstawowymi i uzupełniającymi. Wybór projektów do realizacji
Konferencja podsumowująca końcowy dokument LPR		Konferencja obejmowała podsumowanie procesu prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji

Ze względu na to, że proces partycypacji społecznej obejmuje również fazę realizacji, monitoringu i aktualizacji LPR dotyczy on okresu do 2023 r. Proces partycypacji sprzyja inicjatywom oddolnym mieszkańców i włączaniu się w realizację zidentyfikowanych projektów rewitalizacyjnych.

Konieczne jest także podejmowanie stałych działań mających na celu informowanie interesariuszy o zrealizowanych działaniach, w tym wynikach przeprowadzonych analiz oraz konsultacji, opracowanych planów i wizualizacji przestrzennych, harmonogramu realizacji projektów i monitoringu procesu. Poniżej zestawienie działań informacyjnych przeprowadzonych w trakcie opracowywania Programu Rewitalizacji.

Działanie informacyjne	Grupa interesariuszy	Etap realizacji LPR
Informacja na stronach internetowych (strona nt. rewitalizacji i strona główna Urzędu Gminy),	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
tablica Urzędu Gminy;	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
Plakaty informacyjne	Osoby starsze, Bezrobotne; pozostali mieszkańcy gminy	Na etapie wyznaczania celów i identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Mapa obszaru rewitalizacji	mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz podmioty działające na jego obszarze (przedsiębiorcy, instytucje publiczne)	Na etapie wyznaczania celów i identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Broszura informacyjna	mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz podmioty działające na jego obszarze (przedsiębiorcy, instytucje publiczne)	Na etapie identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Indywidualne zaproszenia	podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem

Gmina Wierzbica na etapie sporządzenia dokumentu stosowała zasady partycypacji społecznej wynikające z umowy dotacji na realizację projektu „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wierzbica szansą na ożywienie społeczno-gospodarcze gminy”, który jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Lubelskiego.

12. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI

12.1. System instytucjonalny w procesie rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze operacyjnym, wpisując się w system zarządzania rozwojem lokalnym Gminy Wierzbica i stanowi jeden z istotnych elementów procesu zarządzania sprawami publicznymi w gminie. W związku z tym wymaga zintegrowanego systemu wdrażania, który zapewni efektywne łączenie różnych źródeł

finansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz współpracy podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności zaangażowanych w cały proces rewitalizacji.

Na czas opracowywania LPR, Wójt Gminy Wierzbica, zarządzeniem nr 38a/2016 z dnia 25 października 2016 roku, powołał Zespół roboczy ds. opracowania „Lokalnego Programu rewitalizacji dla Gminy Wierzbica”, co wiąże się z przeprowadzeniem prac związanych z zarządzaniem projektem oraz opracowaniem Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica.

Do głównych zadań należało:

- zbieranie materiałów diagnostycznych, niezbędnych do sporządzania dokumentu;
- ścisła współpraca z operatorem zewnętrznym opracowującym Program;
- zgłaszanie propozycji projektów i ich programowanie,
- weryfikacja opracowanego projektu dokumentu LPR.

Po przyjęciu przez Radę Gminy opracowania pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023”, Zespół projektowy ds. LPR, odpowiednim Zarządzeniem Wójta Gminy, powinien zostać przekształcony w Zespół ds. wdrażania LPR, jako jego kontynuacja. W skład Zespołu będą wchodzić pracownicy Urzędu Gminy w Wierzbicy mający duże doświadczenie w realizacji projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych oraz zarządzaniu przestrzenią publiczną, jak i doświadczenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Ponadto instytucjami wspomagającymi powinny być jednostki organizacyjne Urzędu Gminy (m.in. Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Zespół Szkół). Szczególną rolę we wdrażaniu LPR przypisuje się Radnym Gminy oraz sołtysom, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy. W związku z powyższym celowe byłoby rozszerzenie składu Zespołu ds. rewitalizacji o sołtysów i radnych, co najmniej obszarów rewitalizacji: tj.: obszar sołectwa Wierzbica-Osiedle oraz sołectwo Ochoża.

Za prawidłową realizację założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji odpowiada Wójt Gminy Wierzbica, natomiast nad bieżącą koordynację wszystkich działań związanych z rewitalizacją czuwać będzie Zespół ds. rewitalizacji, który zostanie powołany zarządzeniem Wójta Gminy, po uchwaleniu LPR. Do głównych kompetencji Zespołu ds. rewitalizacji nadzorowanego przez Wójta Gminy należeć będzie:

- Koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji LPR;
- Przeprowadzanie monitoringu wdrażania LPR (zbieranie danych dotyczących postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych);
- Przygotowywanie raportów ewaluacyjnych nt. wdrażania LPR;
- Przyjmowanie i weryfikacja wniosków od podmiotów zgłaszających udział w programie oraz planowanie kolejnych działań w ramach programu;
- Prowadzenie konsultacji społecznych mających na celu włączenie wszystkich interesariuszy w proces rewitalizacji;
- Prowadzenie działań informacyjnych i publikacja informacji na temat realizacji programu.

12.2. Zarządzanie procesem rewitalizacji

Proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest przedsięwzięciem złożonym wymagającym odpowiedniego przygotowania organizacyjnego i kadrowego oraz stałej komunikacji z otoczeniem. Opracowanie programu rewitalizacji to konieczny warunek do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego, jednak aby przyniósł on zaplanowane efekty konieczne jest jego sukcesywne wdrażanie oraz kontrolowanie przebiegu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podstawowymi aspektami zarządzania procesem rewitalizacji są:

- umiejętne włączanie wielu interesariuszy w sposób skłaniający do współpracy;
- wybór i inicjowanie przedsięwzięć o wysokim potencjale do wywołania pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji;
- angażowanie w realizacji LPR różnych środków finansowych;
- planowanie realizacji poszczególnych inicjatyw w czasie mając na uwadze logiczną konsekwencję wprowadzania przez nie zmian;
- ciągle monitorowanie postępów w realizacji przedsięwzięć oraz stopnia osiągnięcia założonych celów rewitalizacji;
- czuwanie nad trwałością osiągniętych rezultatów.

Właściwy proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i obejmuje następujące etapy:

Właściwy proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i obejmuje następujące etapy:

Etap pierwszy:

Pierwszy etap wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmuje powołanie koordynatora w postaci Zespołu ds. rewitalizacji. Zespół ds. rewitalizacji zarządza bezpośrednio całokształtem procesu rewitalizacji.

Istotnym elementem pierwszego etapu wdrażania LPR jest redukcja głównych barier rozwojowych gminy Wierzbica poprzez inicjowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Inicjatorem pierwszych przedsięwzięć jest Gmina Wierzbica, co pociąga za sobą identyfikację kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze strony podmiotów prywatnych (społecznych i gospodarczych).

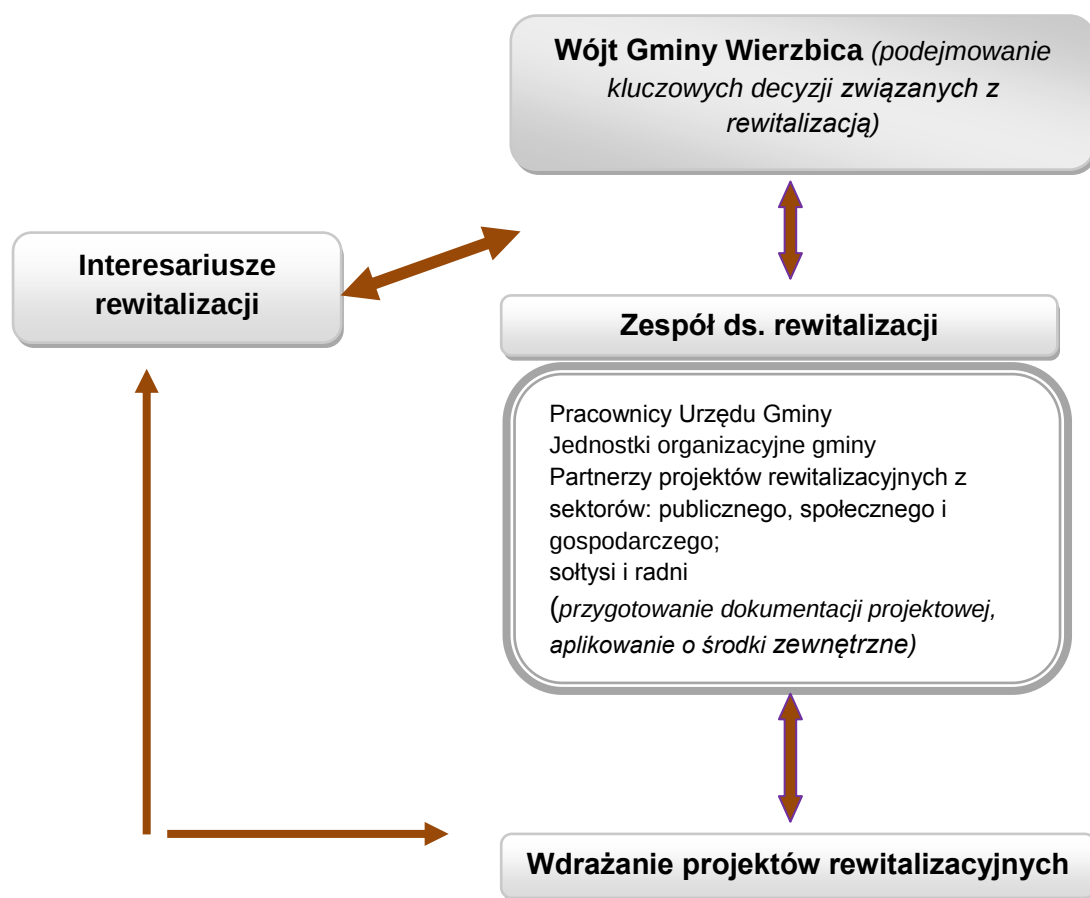
Etap drugi:

Drugi etap procesu obejmuje ustalenie harmonogramu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz określenie tych priorytetowych. Dzięki temu realizacja przedsięwzięć priorytetowych otworzy drogę do realizacji kolejnych podobnych projektów indywidualnych i partnerskich. Przedsięwzięcia wskazane w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą przygotowywane systematycznie, tak aby charakter przedsięwzięć odpowiadał aktualnym potrzebom mieszkańców zdegradowanego obszaru.

Etap trzeci:

Trzeci etap wdrażania LPR to przede wszystkim prowadzenie stałego monitoringu i ewaluacji realizowanych przedsięwzięć oraz analiza ich wpływu na otoczenie (efekty ich realizacji). Ważnym elementem etapu trzeciego jest aktualizacja podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w tym aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji) i prowadzony w ramach tego procesu mechanizm włączania społeczności lokalnej.

Rycina 8. Schemat struktury zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Wierzbica

12.3. System budowania i wspierania partnerstw

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracy poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, zakładającą prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy Wierzbica, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Współpraca podmiotów powinna dotyczyć w szczególności:

- ❖ prowadzenia dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych i ich komplementarności;

- ❖ budowy trwałej sieci partnerstwa na rzecz rozwoju gminy Wierzbica, a tym samym zapewnienia kompleksowego podejścia do rozwiązywania problemów zdiagnozowanych w programie rewitalizacji;
- ❖ kojarzenia partnerów do wspólnych przedsięwzięć oraz projektów, poprzez tworzenie płaszczyzny i podstaw wymiany pomysłów, potencjału i potrzeb,
- ❖ poprawy skuteczności działania tych podmiotów poprzez wymianę doświadczeń i informacji o trendach/pomysłach rozwojowych,
- ❖ prowadzenia badań i analiz w zakresie zmian społeczno-gospodarczych w gminie, które są rezultatem prowadzonych działań rewitalizacyjnych;
- ❖ współdziałania w zakresie doboru rozwiązań zapobiegających sytuacjom kryzysowym o charakterze społeczno-gospodarczym,
- ❖ tworzenia warunków sprzyjających wdrażaniu programu rewitalizacji, wdrażania programu rewitalizacji.

Określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy rewitalizacji jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej na etapie konsultacji społecznych. Ponadto istotne jest ograniczenie występowania potencjalnych konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, co jest podstawą do tworzenia współczesnych form samoświadomości społecznej. Współpraca międzysektorowa, podczas wdrażania LPR, odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- *Merytorycznym* – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów przy wdrażaniu LPR; podmiot wykonawczy cyklicznie będzie organizował spotkania z przedstawicielami sektora gospodarczego i społecznego;
- *Organizacyjnym* – poprzez angażowanie zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- *Finansowym* – poprzez współudział finansowy partnerów i zapewnienie wkładu własnego (w przypadku projektu partnerskiego, w tym wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego).

Inicjatorem przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest Wójt Gminy Wierzbica wraz z Zespołem ds. rewitalizacji, których zadaniem jest zachęcenie do współpracy jak największej liczby partnerów. Będzie to możliwe dzięki organizacji naborów na partnera przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. Dodatkowo zostanie wdrożony system zachęt pozwalający na zidentyfikowanie osób zaangażowanych w życie społeczności lokalnej (tzw. lokalni liderzy) i będą w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Partnerstwa zostaną sformalizowane stosowymi porozumieniami, umowami lub listami intencyjnymi, co pozwoli na określenie zakresu obowiązków poszczególnych partnerów i terminów wykonywanych zadań.

Współpraca pomiędzy partnerami LPR ma na celu:

- wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,
- optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców,

- wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym

13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 to dokument otwarty, który poddawany będzie okresowej analizie, ocenie i aktualizacji. W związku z czym niezbędne jest systematyczne zbieranie oraz analiza i wykorzystanie informacji o przebiegu wdrażania założeń LPR.

13.1. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych

System monitorowania oraz oceny Programu rewitalizacji jest niezwykle istotny z punktu widzenia weryfikacji skuteczności podejmowanych działań, określonych w ramach celów strategicznych i operacyjnych oraz odpowiadających im kierunków działań. Za monitoring i ocenę Programu będzie odpowiedzialny Zespół ds. Rewitalizacji. W tabeli poniżej zestawiono cele strategiczne i operacyjne wraz z przypisanymi do nich wskaźnikami, a także źródłem pozyskania danych.

Tabela 4. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Wierzbica

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźnik rezultatu	Źródło danych
(W) – Wierzbica-Osiedle			
Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.	1.(W) Uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych i zapewnienie spójnego ładu przestrzennego	Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie	Sprawozdania z realizacji projektów
	2. (W) Rozwój gospodarczy podobszaru Wierzbica – Osiedle, przeciwdziałanie bezrobociu, wzmocnienie jego potencjału rozwojowego na zdegradowanych obszarach	Liczba utworzonych miejsc pracy. Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie.	Sprawozdania z realizacji projektów

	3. (W) Kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem środowiska naturalnego	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych, Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków, Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	Sprawozdania z realizacji projektów
	4. (W) Wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb społecznych	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie Liczba inicjatyw oddolnych mieszkańców, którym udzielono wsparcia finansowego w danym roku Liczba zrealizowanych projektów z zakresu aktywizacji i zaangażowania społecznego	Sprawozdania z realizacji projektów
O – sołectwo Ochoża			
Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku	1. (O) Aktywizacja społeczno - kulturalna mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje, Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, Liczba utworzonych miejsc pracy, Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach	Sprawozdania z realizacji projektów

Podmiotem koordynującym wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Wójt Gminy Wierzbica, gdyż odpowiada za kreowanie i realizację polityki rozwoju na terenie gminy. Ważnym elementem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica jest umiejętne określenie systemu kontroli i monitorowania realizacji celów. Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Zespół do spraw rewitalizacji, powołany zarządzeniem Wójta Gminy na etapie opracowania dokumentu.

Bardzo istotną rolę w procesie społecznego monitorowania realizacji LPR będą pełnić Radni Gminy i sołtysi obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, którzy przy pomocy mieszkańców będą kontrolować realizację poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, a zatem wyznaczonych celów rewitalizacji.

Zespół ds. rewitalizacji odpowiedzialny będzie za zbieranie danych obrazujących tempo i jakość wdrażania projektów, ich raportowanie, a następnie interpretowanie informacji opisujących postęp i efekty realizowanego zadania. Obejmuje także okresowe i końcowe sprawozdania z realizacji projektów.

Przyjęty system monitorowania jest podstawą do efektywnej ewaluacji i aktualizacji LPR w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów. Systematyczna ocena i aktualizacja umożliwi dostosowywanie założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji do

bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

13.2. Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji

Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz ewentualną poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji Programu Rewitalizacji w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizacji z jednoczesnym uwzględnieniem założeń programowych. Jej zadaniem jest sprawdzenie czy w wyniku podejmowanych działań powstały oczekiwane rezultaty oraz czy wpłynęły one na osiągnięcie wyznaczonych celów określonych w LPR.

Ocena wszystkich zrealizowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o 5 zasadniczych kryteriów ewaluacyjnych:

- 1) skuteczność (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
- 2) efektywność (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
- 3) użyteczność (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej.
- 4) trafność (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele programu odpowiadają charakterowi i skali potrzeb wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizacji.
- 5) trwałość (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Ewaluacja założeń programowych i stopnia realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w dokumencie zostanie podzielona na następujące części:

- ❖ *ex-ante* (przed realizacją programu) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji (ocena ta została przeprowadzona na etapie przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji, listę podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o lokalne potrzeby oraz analizę zgłoszonych kart projektów);
- ❖ *on-going* (w trakcie realizacji LPR) – instrument obserwacji prowadzonej przez Zespół, który będzie na jej podstawie przygotowywał sprawozdanie z realizacji LPR, co najmniej raz na 2 lata (jest to również instrument monitorowania bieżących zmian w otoczeniu);
- ❖ *ex-post* (po zakończeniu realizacji LPR) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych projektów w ramach Programu z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie. W 2023r., sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny celem weryfikacji założonych celów rewitalizacji, wskaźnika oddziaływania i wskaźników rezultatu,

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych

w dokumencie, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

Wszelkie dokumenty ewaluacyjne będą sporządzane przez Zespół ds. rewitalizacji i adresowane do Wójta Gminy Wierzbica. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji LPR, natomiast po przeprowadzeniu ewaluacji ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami LPR, a jego rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

13.3. Zasady i tryb aktualizacji programu

Proces rewitalizacji, jako rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co implikuje konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia okoliczności istotnie wpływających na LPR.

Do podjęcia okresowych działań naprawczych i aktualizacji LPR podstawą będzie system monitorowania i ewaluacji. Okresowa aktualizacja będzie przeprowadzana w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, zmiany harmonogramu realizacji projektów, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Do LPR na późniejszym etapie jego realizacji będą mogli dołączyć dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących). Preferowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Biorąc pod uwagę czas obowiązywania dokumentu (2017-2023), może zajść konieczność aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, dlatego LPR będzie posiadać formułę otwartą. W przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawiania się nowych problemów, zmian w otoczeniu oraz potrzeby utworzenia nowych projektów – będzie on aktualizowany. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, potrzeby mieszkańców obszarów zdegradowanych, możliwości budżetu gminy oraz dostępność środków zewnętrznych będą determinować nowych odbiorców i zakres nowych projektów. Informacje o stanie realizacji LPR oraz ewentualnych zamierzeniach aktualizujących dokument będą publicznie udostępniane. Ewentualność wprowadzenia poprawek i aktualizacji dokumentu wiązała się będzie z przyjęciem odpowiedniej Uchwały przez Radę Gminy, tak aby LPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wszelkie zmiany w dokumencie będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące czynności:

- 1) Zainteresowane podmioty publiczne i prywatne, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach LPR lub zainteresowane podjęciem takiej działalności w trybie ciągłym zgłaszają swoje propozycje w zakresie zmiany LPR w formie pisemnej do Urzędu Gminy lub w formie karty projektu umieszczonej na stronie internetowej gminy, jeżeli propozycja dotyczy wprowadzenia nowego projektu rewitalizacyjnego.

Tabela 5. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego

Podmiot, który będzie realizował projekt np. gmina, powiat, przedsiębiorstwo, stowarzyszenie, spółdzielnia, szkoła, podmiot leczniczy, itp.	
Nazwa projektu:	
Opis projektu:	
Zadania planowane do realizacji w ramach projektu:	
Miejsce realizacji projektu:	
Szacowana wartość projektu:	
Planowany okres realizacji: (mm/rrrr –mm/rrrr)	
Źródło finansowania: (fundusze UE, środki gminy, środki prywatne):	
Rezultaty planowanego projektu: (znaczenie dla obszaru, wpływ na redukcję problemów, oddziaływanie na otoczenie):	

- 2) Podczas przeprowadzania ewaluacji on-going (w 2019 i 2021r.) Wójt Gminy Wierzbica wraz z Zespołem ds. rewitalizacji dokona weryfikacji zgłoszonych propozycji i wyda opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego projektu bądź innej proponowanej zmiany do Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- 3) Jeżeli przeprowadzona ewaluacja skuteczności dotychczasowych działań i propozycje interesariuszy spowodują konieczność włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji, Wójt Gminy Wierzbica wraz z Zespołem ds. rewitalizacji podejmuje decyzję o przystąpieniu do okresowej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- 4) Dokument LPR zostaje uaktualniony zgodnie z proponowanymi zmianami, a następnie poddany konsultacjom społecznym,
- 5) Zaktualizowany LPR, poddany będzie konsultacjom społecznym poprzez bezpośrednie konsultacje z mieszkańcami w zakresie identyfikacji nowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych.
- 6) LPR po konsultacjach z mieszkańcami, jest ponownie uchwalany przez Radę Gminy Wierzbica,
- 7) W celu przejrzystości LPR dla wszystkich zaangażowanych podmiotów (w tym IZ RPO WL) oraz partnerów, zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian,
- 8) Zaktualizowany LPR po przyjęciu przez Radę Gminy jest zgłaszany do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego.

W przypadku, gdy do LPR zgłoszone zostaną wyjątkowo istotne dla społeczności lokalnej projekty, a termin okresowej aktualizacji jest stosunkowo odległy lub gdy zaistnieją istotne zmiany w otoczeniu wpływające na LPR, Wójt Gminy ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji. Do 31 grudnia 2023 r., Gmina Wierzbica będzie realizować działania rewitalizacyjne w oparciu o niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji okresowo poddawany aktualizacji. Systematyczny monitoring, ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych i jasny system wprowadzania modyfikacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji w reakcji na zmiany w otoczeniu umożliwi dostosowywanie jego założeń do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań, mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

14. PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Rozdział zostanie uzupełniony po przeprowadzeniu „Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko” projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023 – proces prowadzony równoległe z weryfikacją projektu dokumentu przez Instytucję Zarządzającą RPO WL.

15. ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU

15.1. Kontekst oraz podstawy prawne opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji

Prace związane z opracowaniem Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica zostały zapoczątkowane Uchwałą Nr XXII-125/2017 Rady Gminy w Wierzbicy z dnia 20 lutego 2017 roku w sprawie przystąpienia do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023”.

Działania rewitalizacyjne w obecnym okresie programowania Unii Europejskiej zyskały nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie *Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777)* doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do 31 grudnia 2023 roku ustawa dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez dwa typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- *Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji – gminny program rewitalizacji;*
- *Ustawę o samorządzie gminnym;*
- *Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne – lokalny lub miejski program rewitalizacji;*

- *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.;
- *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r.

Opracowanie programu rewitalizacji zgodnie z zasadami określonymi w każdym z powyższych źródeł wiąże się z konkretnymi konsekwencjami, które zostały przedstawione na poniższym schemacie.

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica został opracowany zgodnie z *Wytycznymi*² i *Zasadami*³, w związku z czym na zaplanowane działania rewitalizacyjne, oprócz środków własnych i środków inwestorów prywatnych, gmina Wierzbica ma możliwość pozyskania funduszy unijnych i środków krajowych.

W obecnym okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji. Obecna definicja rewitalizacji wynika z *Ustawy o rewitalizacji*, *Narodowego Planu Rewitalizacji 2022* (będącego obecnie na etapie projektu i założeń), *Wytycznych* oraz *Zasad*. Według ich zapisów rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji w sposób zaplanowany oraz zintegrowany na podstawie gminnego programu rewitalizacji (wg *Ustawy o rewitalizacji*) lub innego programu rewitalizacji (lokalnego, miejskiego wg *Wytycznych* oraz *Zasad*).

Zasadniczym elementem lokalnego programu rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, tj. obszaru na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Jest to sytuacja,

²Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

³Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r.

w której mierniki poziomu rozwoju sfer społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej i technicznej są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy należy uznać sytuację występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami co najmniej z jednej ze sfer gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno - funkcjonalnej lub technicznej.

Kolejnym etapem jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji, który może się zawierać w całości lub w części obszaru zdegradowanego. Niezwykle ważny jest fakt, że *Ustawa, Wytyczne i Zasady* ograniczają powierzchnię obszaru rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni gminy oraz liczbę zamieszkującej go ludności do maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

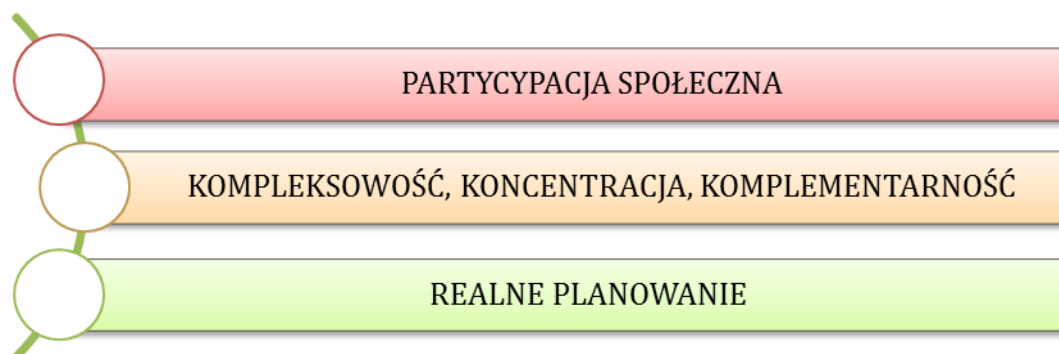
Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 został poddany weryfikacji pod kątem zgodności z *Wytycznymi* przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. Weryfikacja została przeprowadzona w oparciu o Procedurę oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020.

15.2. Przyjęta metodyka prac

Zasady opracowania LPR

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wierzbica opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad Programem, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu. Przy opracowaniu LPR kierowano się następującymi zasadami, dzięki którym powstał dokument najlepiej odpowiadający na potrzeby rewitalizowanego obszaru i jego mieszkańców:

- partycypacja społeczna,
- kompleksowość, koncentracja, komplementarność,
- planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środków.

Proces rewitalizacji w dokumencie został przedstawiony jako przedsięwzięcie całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni, środowiska i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Rewitalizacja poprzez realizację

spójnych i komplementarnych działań, jest kompleksowa, co prowadzi do zmian w różnych sferach życia mieszkańców.

Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna jest nieodłącznym elementem procesu rewitalizacji i stanowi fundament wszelkich działań na każdym etapie tego procesu. Kluczowym elementem prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji było zapewnienie włączenia lokalnej społeczności w proces jego opracowania. Mieszkańcy gminy zostali włączeni w proces diagnozowania problemów, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, określenia celów rewitalizacji oraz identyfikacji przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych. Niezbędne dla opracowania LPR było nawiązanie dialogu z szerokim kręgiem interesariuszy i przeprowadzanie transparentnego procesu konsultacji społecznych. Dzięki zapewnieniu wkładu społeczności lokalnej w opracowanie LPR będzie miała ona czynny wkład przy wdrażaniu i utrzymaniu przyjętych założeń. Partycypacja społeczna w ramach rozpoczętego procesu rewitalizacji opierała się na drabinie partycypacyjnej, mającej na celu nawiązanie kontaktu z interesariuszami procesu rewitalizacji:

- Informowanie:
 - strona internetowa Urzędu Gminy Wierzbica (główna i ta poświęcona rewitalizacji) – informacje nt. opracowania, wdrażania i monitoringu LPR oraz dokumenty do konsultacji i ankiety (dotarcie do mieszkańców, w tym osób młodych),
 - ogłoszenia na terenie gminy – plakaty, broszury (dotarcie do mieszkańców, w tym osób starszych),
 - ogłoszenia w Urzędzie Gminy oraz Ośrodku Pomocy Społecznej w Wierzbicy (dotarcie do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).
- Konsultowanie (ankiety, badania, spotkania i uzgodnienia):
 - bezpośrednie spotkania z mieszkańcami,
 - ankietyzacja w formie papierowej i elektronicznej,
 - wyłożenie projektu LPR do publicznego wglądu wraz z możliwością wnoszenia uwag i propozycji projektów (na kartach projektów).
- Aktywne uczestnictwo zainteresowanych stron:
 - włączenie się interesariuszy w realizację działań rewitalizacyjnych.

Kompleksowość, koncentracja, komplementarność Lokalnego Programu Rewitalizacji

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków europejskich, w tym: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno - funkcjonalnego i technicznego. Zaplanowane inwestycje nie są nastawione jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, czy skupione tylko na działaniach remontowych i modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze zdegradowanym. Lokalny Program Rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Projekty inwestycyjne oraz tzw. "miękkie" są wzajemnie powiązane, jak również charakteryzują się synergia.

Podczas przygotowania dokumentu zastosowano zasadę koncentracji:

- terytorialnej przejawiającej się w tym, iż działania rewitalizacyjne skierowane są ku pewnemu, określone dzięki diagnozie, obszarowi. LPR został skierowany do obszarów najbardziej potrzebujących pomocy, gdzie koncentracja problemów jest największa;
- tematycznej, która polega na tym, że działania skupiają się na rozwiązaniu problemów, które według diagnozy najbardziej szkodzą obszarowi problemowemu. Koncentracja interwencji i konieczność hierarchizacji potrzeb powoduje, że LPR dotyczy obszaru zdegradowanego w obszarach gminy, tj. tych, gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich **komplementarności** w różnych wymiarach:

- *Komplementarność przestrzenna* – na etapie tworzenia dokumentu wzięto pod uwagę wzajemne powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.
- *Komplementarność problemowa* oznacza konieczność realizacji projektów rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar zdegradowany we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym).
- *Komplementarność proceduralno-instytucjonalna* dotyczy takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.
- *Komplementarność międzyokresowa* – do chwili obecnej samorząd gminy nie posiadał Lokalnego Programu Rewitalizacji skupiającego się na zdefiniowanym w diagnozie obszarze zdegradowanym.
- *Komplementarność źródeł finansowania*, w kontekście polityki spójności 2014-2020 – projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach EFS i EFRR jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru zdegradowanego. Jednocześnie koordynacja środków programów operacyjnych ze środkami polityk i instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków UE. Komplementarność finansowa oznacza zdolność łączenia prywatnych i publicznych

źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian.

Planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środki

W związku z ograniczonymi środkami budżetowymi gminy Wierzbica, konieczne jest pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Przy programowaniu działań z udziałem środków zewnętrznych uwzględniono realne możliwości uzyskania dofinansowania z dostępnych funduszy. Uwzględniono również konieczność posiadania wkładu własnego do projektów. Ponieważ na etapie tworzenia LPR koszty projektów są szacunkami, plan finansowy programu jest z konieczności indykatywny. Realizacja poszczególnych przedsięwzięć, w tym wkład własny zostanie ujęty w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Jednocześnie podczas naboru projektów do LPR oraz jego aktualizacji o nowe przedsięwzięcia, potencjalni partnerzy procesu rewitalizacji zadeklarują zabezpieczenie wkładu własnego.

Elementy LPR i etapy jego opracowania

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017 - 2023 składa się z trzech zasadniczych części:

- diagnostyczno – analitycznej;
- strategicznej;
- wdrożeniowo - ewaluacyjnej.

W ramach prac nad szeroką diagnozą w pierwszej kolejności przeprowadzono prace przygotowawcze polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących Gminy Wierzbica, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Dane pozyskano z Urzędu Gminy, strony internetowej gminy (<http://www.ugwierzbica.pl/>), Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, a także raportów nadrzędnych instytucji samorządowych i wyspecjalizowanych jednostek. Dokumentami źródłowymi dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji była Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015 – 2020. Problemy zidentyfikowane w strategii zostały uwzględnione podczas opracowania diagnozy gminy, a wskaźniki odpowiednie dla poszczególnych problemów zostały przeanalizowane w skali sołectw. Po zebraniu wszystkich niezbędnych danych i informacji przeprowadzono szczegółową analizę problemów społecznych, która została uzupełniona analizą wskaźników odpowiednich dla problemów w sferach gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno - funkcjonalnej. Na podstawie analizy wskaźnikowej, uwzględniającej w szczególności wskaźniki społeczno - gospodarcze, wyznaczony został obszar zdegradowany, na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Wyznaczone sołectwa wchodzące w skład obszaru zdegradowanego, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

Podczas dalszych prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji określona została wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji oraz cele i kierunki działań rewitalizacyjnych. Następnie zidentyfikowano projekty rewitalizacyjne realizujące przyjęte cele, opracowano szczegółowy plan ich finansowania z podaniem możliwych źródeł, opracowano harmonogram ich realizacji, a także opisano komplementarność projektów.

Jednym z ostatnich etapów prac nad LPR było opracowanie systemu wdrażania oraz monitorowania efektów podejmowanych działań rewitalizacyjnych, a także systemu ewaluacji i aktualizacji.

16. ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY

16.1. Rys historyczny

Najstarsze ślady osadnictwa na obszarze dzisiejszej gminy Wierzbica pochodzą z epoki kamienia. Osadnictwo rozwijało się na przestrzeni wieków, powstawały nowe osady. Szczególnie bogata i dobrze rozwinięta sieć osadnicza powstała we wczesnej epoce brązu oraz we wczesnym średniowieczu. Najstarsze wsie na terenie dzisiejszej gminy Wierzbica to wsie: Busówno i Ochoża, odnotowane w kronikach już w pierwszej połowie XIII wieku. Następne datowania pochodzą z pierwszej połowy XV wieku i dotyczą wsi: Chylin, Kozia Góra, Olchowiec, Pniówno, Syczyn, Święcica, Tarnów, Wólka Tarnowska. Kolejne wzmianki o poszczególnych miejscowościach dzisiejszej gminy Wierzbica pojawiają się dopiero w XIX wieku. Dotyczą one wsi: Bakus – Wanda, Buza, Karczunek, Terenin, Wierzbica, Władysławów, Wygoda. W miejscowości Władysławów zamieszkiwała ludność niemiecka. Pozostałe miejscowości gminy to najmłodsze miejscowości datowane w XX wieku: Busówno Kolonia, Chylin Mały, Chylin Wielki, Helenów, Kamienna Góra, Ochoża Pniaki, Olchowiec Kolonia, Staszycze, Werejce. Miejscowości położone na terenie dzisiejszej gminy Wierzbica do roku 1961 w większości należały do Gminy Olchowiec. Część położona we wschodniej części gminy, do gminy Sawin. W 1961 r. utworzono Gromadzką Radę Narodową w Wierzbicy, która funkcjonowała do 1974 r. W 1974 r. w wyniku kolejnej reformy administracyjnej powołano gminę Wierzbica funkcjonującą do dnia dzisiejszego, obejmującą teren 14.636 ha i 27 miejscowości. Aktualnie gmina Wierzbica administracyjnie położona jest na terenie powiatu chełmskiego, województwa lubelskiego i liczy 20 sołectw. Dnia 29 czerwca 2001 r. Rada Gminy podjęła Uchwałę Nr XXIII – 143 / 2001 w sprawie ustanowienia herbu i flagi miejscowości Wierzbica i gminy Wierzbica⁴.

16.2. Sfera społeczna

16.2.1. Demografia

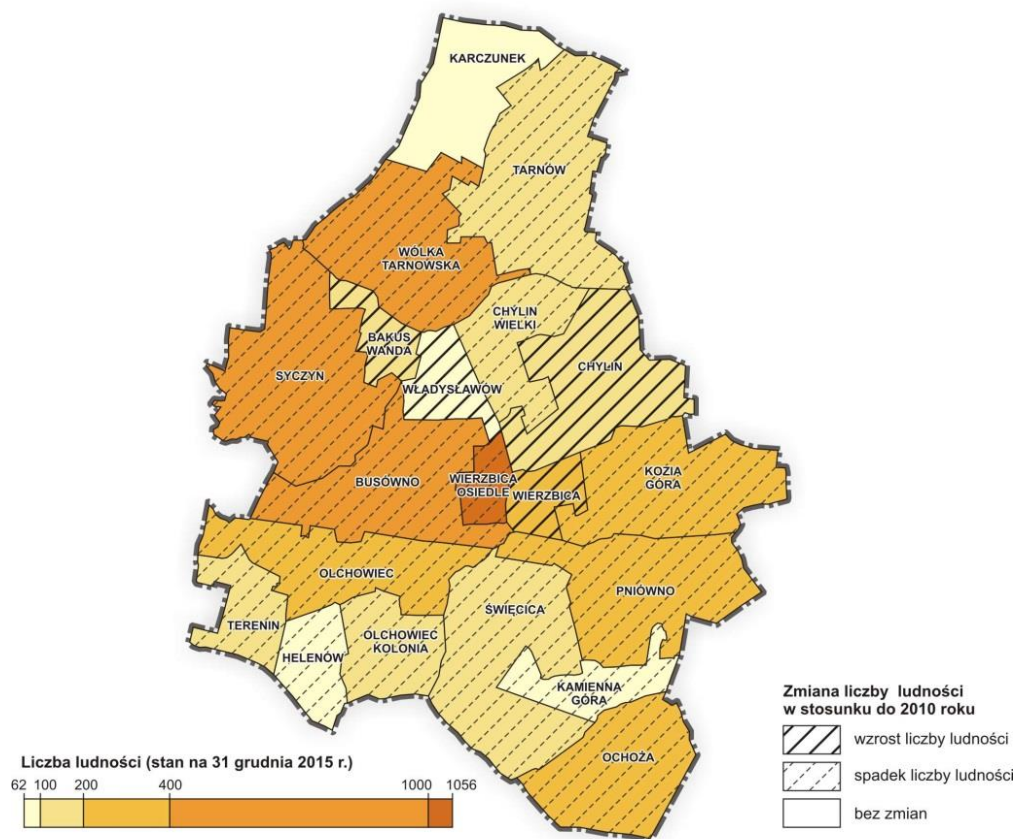
Przemiany demograficzne są niezwykle istotną składową rozwoju społeczno-gospodarczego, bo decydują one m.in. o zmianach udziału ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Znaczny udział ludności przedprodukcyjnej i produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. Powoduje też określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się na wysokość dochodów władz samorządowych. Z drugiej strony wizja kurczenia się zasobów siły roboczej i odpływu wykwalifikowanej ludności zagraża nowym inwestycjom. Podobnie wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym, o czym informują wskaźniki obciążenia demograficznego, to konieczność zwiększenia wydatków socjalnych.

⁴Wg Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica – 2002 r.

Pod koniec 2015r. gminę zamieszkiwało 5 291osób⁵. W porównaniu do 2010 roku odnotowano spadek liczby mieszkańców o 4,08% (o 225 osób). Analiza danych wykazała, iż pod względem zaludnienia największymi sołectwami w gminie są: Wierzbica – Osiedle (1056 osób), Syczyn - (497), Busówno - (490 osób), Wólka Tarnowska (475), Kozia Góra (334), Pniówno (323) oraz Wierzbica (315). Udział liczby mieszkańców w ogólnej liczbie ludności wynosił: Wierzbica-Osiedle – 19,95%, Syczyn – 9,39 %, Busówno – 9,26%, Wólka Tarnowska – 8,97%, Kozia Góra -6,31%, Pniówno 6,10% i Wierzbica – 5,39%. Liczba ludności w pozostałych sołectwach kształtowała się na poziomie od 287 do 62 osób. Najniższy odsetek mieszkańców zamieszkiwał sołectwo Helenów (1,17%), Karczonek (1,30%), Władysławów (1,49%) oraz Kamienna Góra (1,87%).

Od 2010 roku w większości sołectw w gminie Wierzbica nastąpił znaczący spadek ludności tj. Wierzbica – Osiedle (o 45 osób), Wola Tarnowska (o 39), Busówno (o 42), Święcica (o 38 osób) i Ochoża (o 21 osób). Jedynie w czterech sołectwach: Bakus Wanda, Chylin, Wierzbica i Władysławów odnotowano wzrost liczby ludności.

Rycina 9. Zmiana liczby ludności w latach 2010– 2015 w poszczególnych sołectwach gminy Wierzbica

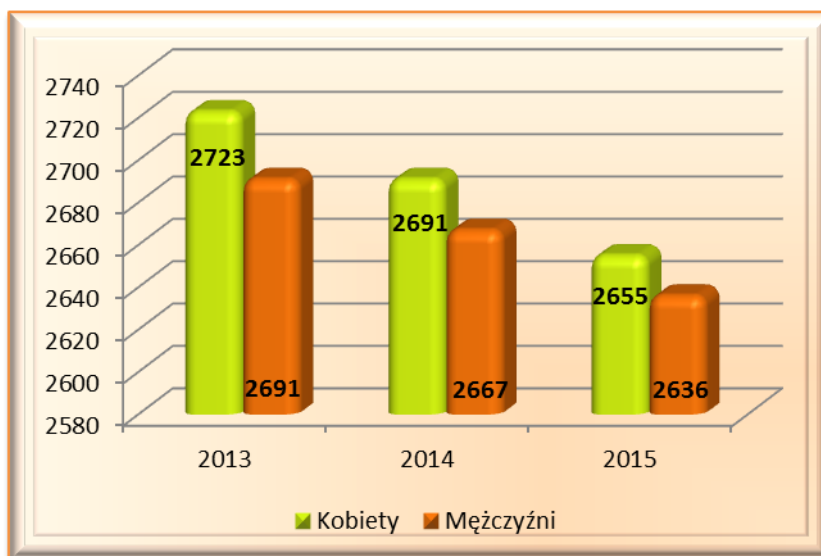

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych UG Wierzbica

⁵Wg danych uzyskanych z UG Wierzbica

Spośród 5291 mieszkańców zamieszkujących gminę, 50,2% stanowiły kobiety (2655), a 49,8% mężczyźni (2636). Średnio na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet, co jest wynikiem niższym od średniej dla województwa (106) i średniej dla powiatu chełmskiego (104).

Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015

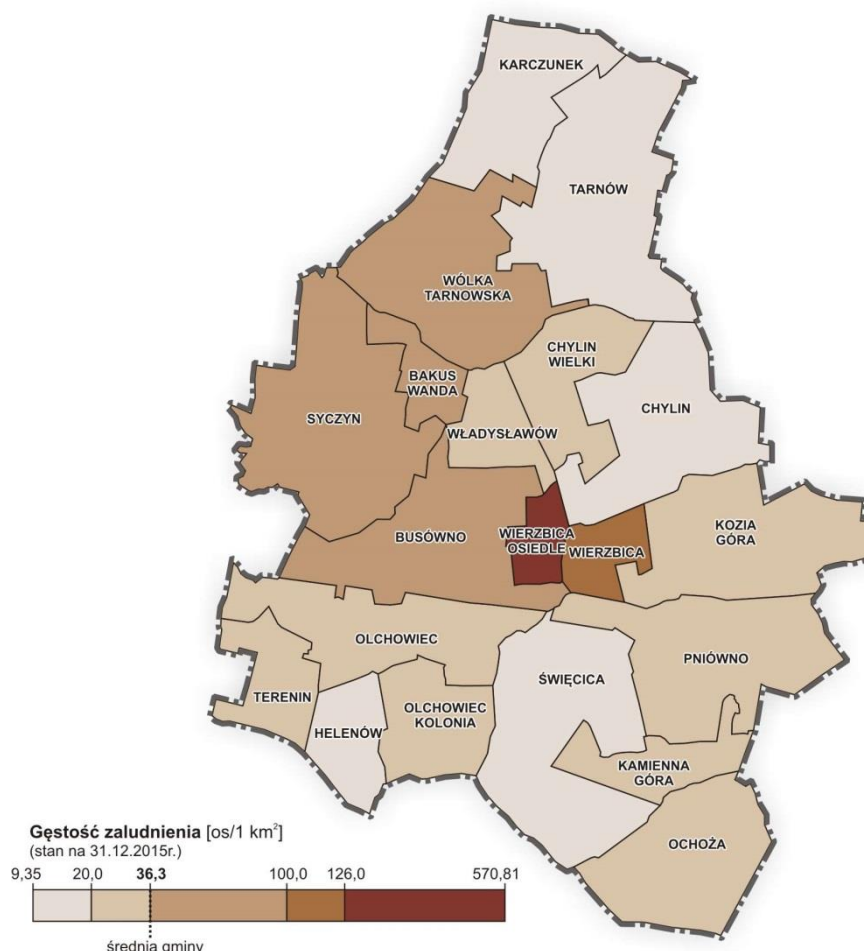

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Wierzbica

Gęstość zaludnienia

Gminę Wierzbica charakteryzuje bardzo niski wskaźnik gęstości zaludnienia – 36 osób/1km². Oznacza to, że gęstość zaludnienia jest zdecydowanie niższa od średniej dla powiatu chełmskiego (42 osoby/km²), jak również od średniej dla województwa wynoszącej 85 osób/km². Biorąc pod uwagę liczbę ludności zamieszkałej w gminie, najwyższą gęstością zaludnienia charakteryzują się sołectwa: Wierzbica-Osiedle (571 osób/1km²) i Wierzbica (126 osób/1km²). Poza wymienionymi sołectwami, powyżej średniego wskaźnika gęstości zaludnienia dla gminy Wierzbica cechują się jedynie cztery sołectwa: Busówno, Bakus Wanda, Wólka Tarnowska i Syczyn. Najrzadziej zaludnionym obszarem jest sołectwo Karczunek i Tarnów, w których wskaźnik, w 2015 roku nie przekroczył 10% i wynosił odpowiednio: 9,35 osób/1km² oraz 9,67 osób/1km².

Rycina 10. Gęstość zaludnienia w sołectwach gminy Wierzbica

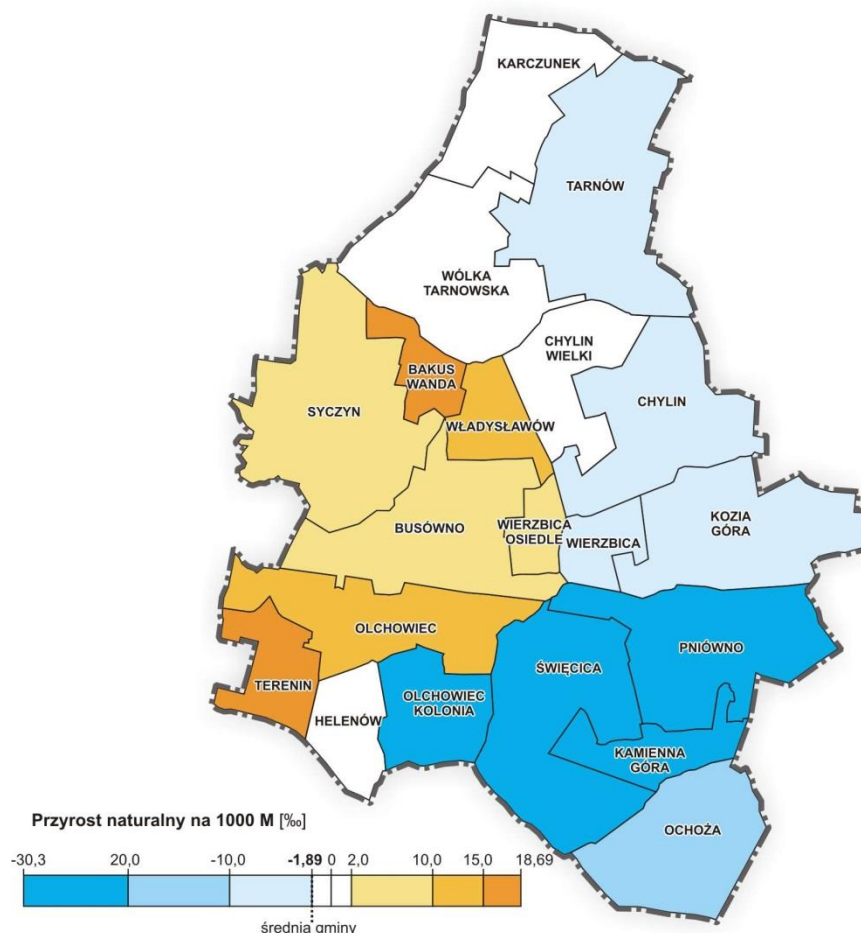
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Wierzbica

Ruch naturalny i wędrownikowy ludności

Dynamika zmian liczby ludności kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu wędrownikowego (migracyjnego). Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie, powodowane przez urodzenia i zgony. W latach 2013 – 2015 zaobserwowano przewagę zgonów nad urodzeniami, co w konsekwencji daje ujemną wartość przyrostu naturalnego.

Wartość przyrostu naturalnego w 2015 roku w liczbach bezwzględnych była na poziomie (-10), przy czym w 2013 wynosiła (15), by w następnym roku osiągnąć (5). Niekorzystne tendencje potwierdzają wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 ludności. Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego dla gminy wynosiła – (-1,89‰). Bardzo duży wzrost tego ujemnego wskaźnika wystąpił w sołectwach: Kamienna Góra z 9,35‰ w 2013 roku do (-30,30‰) w 2015r., Olchowiec - Kolonia z 14,60‰ do (-23,08‰), Pniówno z 3,07‰ do (-24,77‰). Znaczący dodatni przyrost naturalny zaobserwowano w sołectwach: Terenin, Władysławów i Olchowiec, wynoszący odpowiednio: 16,26‰, 12,66‰ oraz 12,10‰.

Rycina 11. Przyrost naturalny w latach 2013 - 2015 w gminie Wierzbica

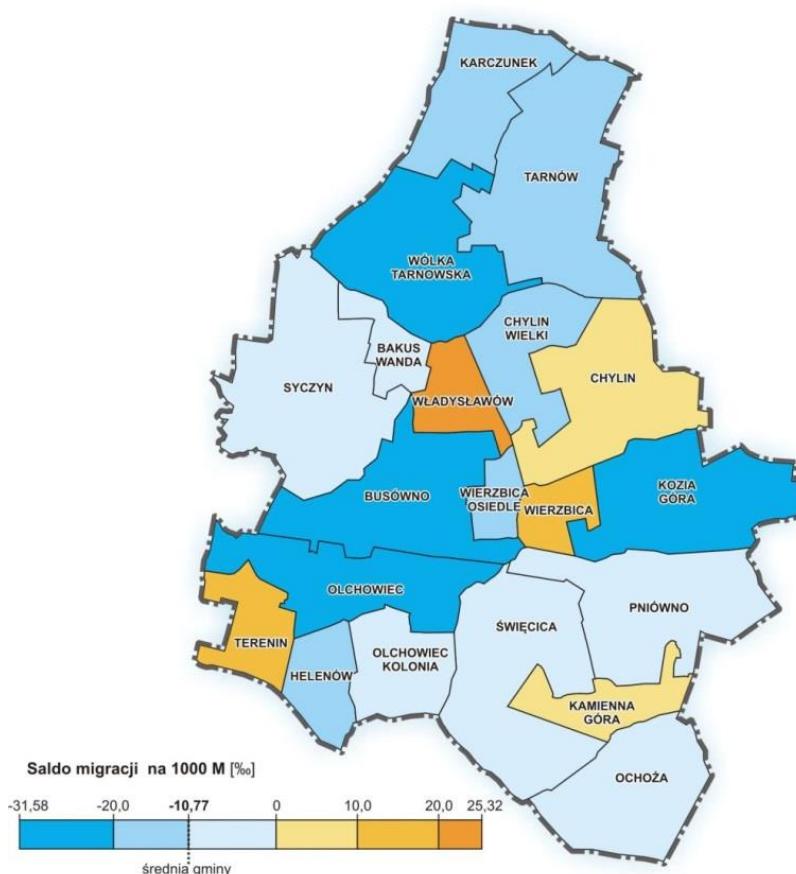
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Wierzbica

Podobnie jak w przypadku malejącej liczby zgonów, od 2013 roku odnotowuje się malejącą liczbę urodzeń (o 20 urodzeń). Należy spodziewać się utrzymania niekorzystnej tendencji, która w kolejnych latach będzie oscylowała na zbliżonym poziomie.

Od 2013 roku w gminie utrzymuje się stale ujemne saldo ruchu wędrownego (migracyjnego) co oznacza, iż liczba osób emigrujących na stałe z gminy była zdecydowanie wyższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach. W 2015r. na terenie gminy zameldowało się łącznie 69 osób, zaś wymeldowało prawie dwukrotnie więcej bo aż 126 osób, co daje saldo migracji dla gminy (-57). Wartość wskaźnika salda migracji na 1000 osób w 2015r. wyniosła (- 10,77‰) dla obszaru całej gminy. Największą liczbę zameldowań w gminie odnotowano w 2014r. i wyniosła ona 82 osoby, przy czym w tym okresie wymeldowało się aż 140 osób. Od 2015 roku ruch osiedleńczy na teren gminy zmalał. W 15 sołectwach odnotowano ujemny wskaźnik salda migracji, zaś w sołectwie Kamienna Góra omawiany wskaźnik kształtował się na poziomie zerowym. Dodatnie saldo migracji zaobserwowano w zaledwie w czterech sołectwach z tym, że najwyższe dodatnie saldo migracji na 1000 mieszkańców odnotowano w sołectwie Władysławów 25,32‰ i ta sytuacja utrzymuje się od 2013 roku. Podobne zjawisko dotyczy sołectw: Wierzbica, Terenin i Chylin z tym, że tendencja wzrostu salda migracji jest trochę niższa aniżeli w sołectwie Władysławów. Głównym kierunkiem migracji były miasta, zwłaszcza

miasto Włodawa, Chełm i Lublin, przy czym zameldowania w gminie mieszkańców pochodzących z miast były wyższe niż wymeldowania mieszkańców z gminy do miast. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej dane nie oddają realnej wartości określającej obecny ruch migracyjny. Nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę. Nie wszyscy z tych, którzy podjęli decyzję o wyjeździe decydują się na wymeldowanie, niektórzy wykonują pracę w tzw. trybie wahadłowym (część roku spędzają za granicą, część na obszarze zameldowania).

Rycina 12. Saldo migracji w sołectwach gminy Wierzbica na 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Wierzbica

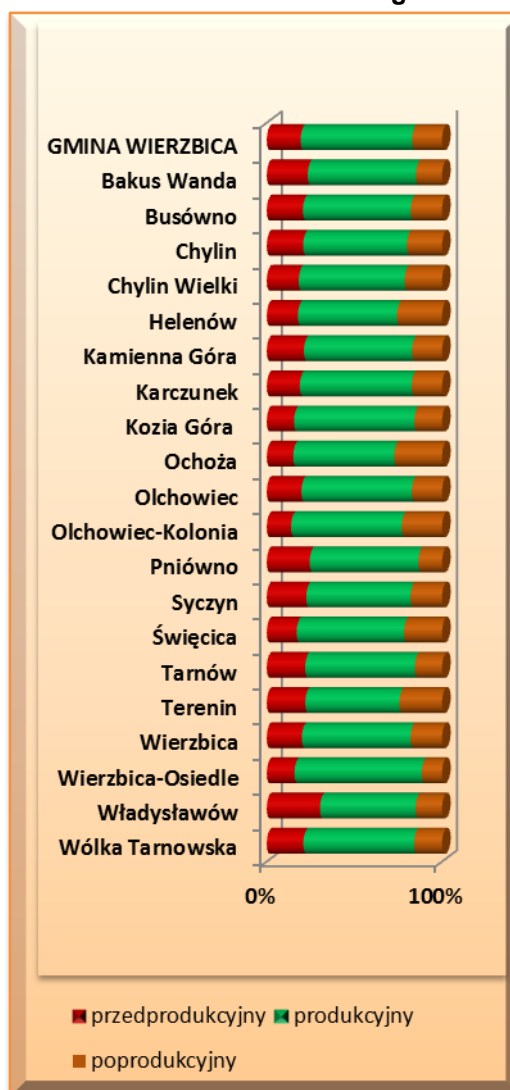
Struktura wieku mieszkańców

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrownikowy ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według biologicznych grup wieku to kategoria mająca szczególne znaczenie społeczne. Należy zwrócić uwagę na sygnały płynące ze struktury ludności według ekonomicznych grup wieku.

Ludność gminy charakteryzuje się niekorzystną strukturą demograficzną, a starzenie się społeczeństwa jest na nim wyraźnie zauważalne. Obserwuje się spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby ludności w wieku produkcyjnym. W 2015 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym stanowił 19,28% (1020 osób) ogółu mieszkańców gminy, co w porównaniu do 2013 roku oznacza spadek o 8,2% (o 91 osób). W sołectwach: Wierzbica – Osiedle, Świecica, Olchowiec – Kolonia, Karczunek, Kozia Góra,

Ochoża, Helenów i Chylin Wielki udział tej grupy wiekowej był dużo niższy niż średnia dla gminy. Od 2013 roku w sołectwie Chylin, Chylin Wielki, Ochoża, Olchowiec – Kolonia, Pniówno, Święcica i Terenin utrwała się niekorzystny spadkowy trend w liczbie ludności w wieku przedprodukcyjnym. Zaznaczył się także niewielki wzrost o 0,4% udziału mieszkańców w wieku produkcyjnym, co ma miejsce w sołectwie: Karczunek, Wierzbica – Osiedle i Kozia Góra. Udział tej grupy ekonomicznej w strukturze ludności gminy wynosił 63,64%. Niekorzystnym zjawiskiem jest wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział tej grupy wiekowej wzrósł z 15,98% w roku 2013 do 17,09% w 2015 roku. Biorąc pod uwagę najniższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym, można stwierdzić, że najbardziej zaawansowane starzenie społeczeństwa występuje w sołectwach: Helenów, Olchowiec – Kolonia, Ochoża, Chylin Wielki, Karczunek i Święcica. Natomiast rozpatrując tylko udział ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności ogółem to zjawisko najmocniej uwidacznia się w sołectwach: Terenin, Święcica, Olchowiec – Kolonia, Ochoża, Helenów, Chylin i Chylin Wielki, gdzie wartość wskaźnika przekracza 20%

Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach w gminie Wierzbica (%) - 2015 rok

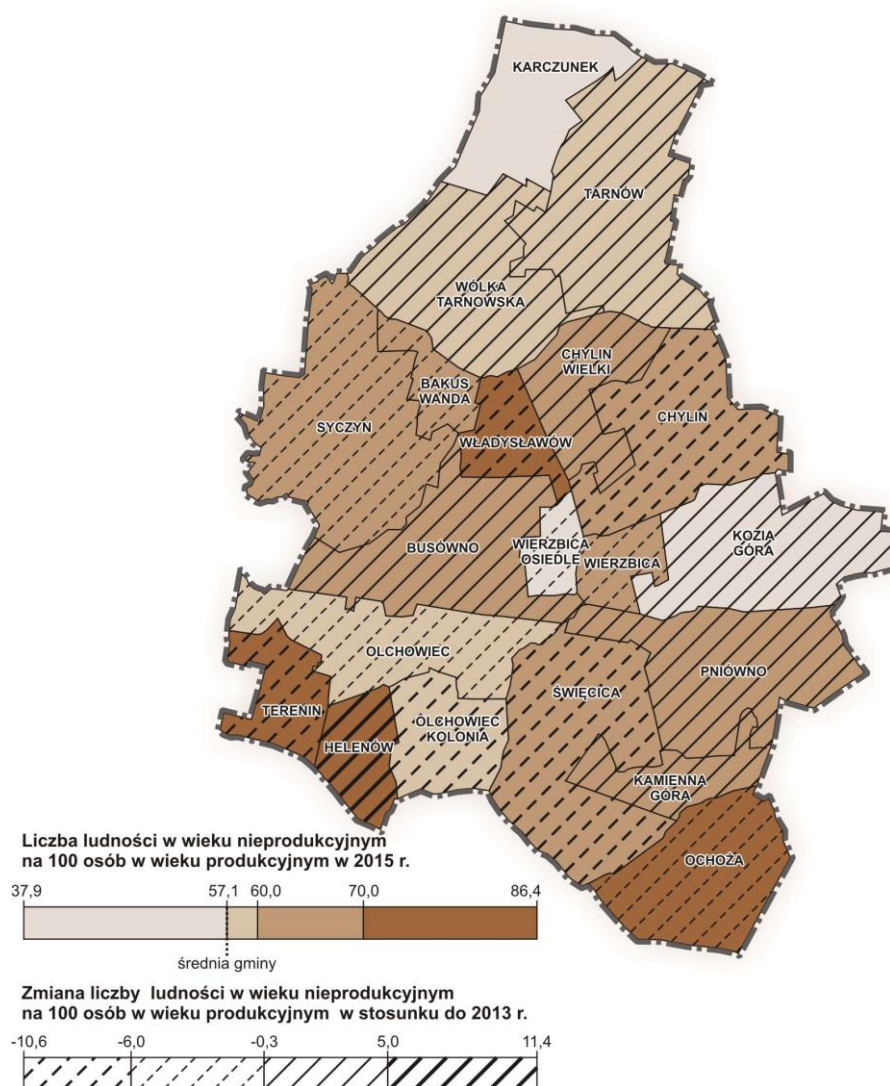

Źródło: Opracowanie własne wg danych z Urzędu Gminy Wierzbica

Zmiany w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym i wieku produkcyjnym mają swoje odzwierciedlenie w postaci wskaźnika obciążenia demograficznego. Wskaźnik ten wyraża

stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2015 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 57 osób w wieku nieprodukcyjnym. Rozpatrywany wskaźnik przybierał wartość niższą niż przeciętnie w powiecie chełmskim (58) i województwie (60). W sołectwach: Władysławów, Terenin, Helenów, Ochoża, Chylin i Syczyn wskaźnik wskazywał, że 100 osób w wieku produkcyjnych utrzymywało od 87 do 69 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Rycina 13. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw w gminie Wierzbica

Źródło: Opracowanie własne wg danych z Urzędu Gminy Wierzbica

Reasumując, należy stwierdzić, że na przestrzeni lat w gminie zachodziły znaczne zmiany zarówno w liczbie, jak też i w strukturze ludności, a głównymi czynnikami powodującymi te zmiany były: zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się roczników wyżowych przez kolejne grupy wieku oraz przedłużanie się przeciętnej długości trwania życia. Oznacza to, że w przyszłości przy zachowanej strukturze, sytuacja gminy pod tym względem będzie ulegać pogorszeniu, tzn. mniej osób będzie wchodzić w wiek produkcyjny, więcej natomiast zasilać

będzie grupę osób starszych. Oznacza to naruszenie równowagi pokoleniowej, ponieważ przy zachowaniu dotychczasowych trendów rozwoju będzie coraz mniej dzieci, a tym samym potencjalnych przyszłych pracowników, a coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym. Podkreślić należy, iż potencjał ludnościowy obszaru jest jednym z najważniejszych czynników rozwojowych. Młode i wykształcone osoby częściej zakładają nowe, innowacyjne przedsiębiorstwa i tworzą nowe miejsca pracy, co prowadzi do minimalizacji bezrobocia i rozwoju gospodarczego obszaru. W związku z tym bardzo ważne jest prowadzenie działań, przyciągających takie osoby do gminy i zmniejszenie liczby osób emigrujących. Konieczna jest również skuteczna polityka prorodzinna, mająca na celu zwiększenie przyrostu naturalnego oraz zapewnienie pomocy i wsparcia nowo zakładanym rodzinom.

Prognoza demograficzna

Prognozy demograficzne stanowią ważne dane wyjściowe, wpływające na planowanie rozwoju gminy. W odniesieniu do danych demograficznych, należy stwierdzić, iż w ostatnich 10 latach odnotowywano niekorzystne dla rozwoju gminy spadki liczby mieszkańców, które wynikały zarówno z ujemnego salda migracji, jak i ujemnego przyrostu naturalnego. Gmina Wierzbica jest umiarkowanie zaludnioną gminą w powiecie chełmskim, stanowiąc 6,61% ludności powiatu chełmskiego. Pod względem gęstości zaludnienia, gmina Wierzbica zajmuje 8 pozycję w powiecie chełmskim z wielkością kształtującą się na poziomie 36 os/km². Wyższym wskaźnikiem cechują się: gmina Ruda- Huta i Kamień (42os/km²), gmina Siedliszcze (45os/km²), gmina wiejska Rejowiec Fabryczny (50os/km²), gmina wiejska Rejowiec (62 os/km² – w 2017 r. utworzono m. Rejowiec – brak danych), gmina wiejska Chełm (65 os/km²) oraz miasto Rejowiec Fabryczny (311 os/km²). Biorąc pod uwagę strukturę wiekową społeczeństwa, w gminie Wierzbica dominują osoby w wieku produkcyjnym, w 2015 roku ich udział kształtował się na poziomie blisko 63,64% ludności gminy.

Prognozę demograficzną poddano analizie, rozpatrując ją w 3 wariantach:

- ❖ wariant I - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach, dane z Banku Danych Lokalnych;
- ❖ wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Gminy Wierzbica;
- ❖ wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

Wariant I - oszacowany na podstawie faktycznego przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach – Bank Danych Lokalnych.

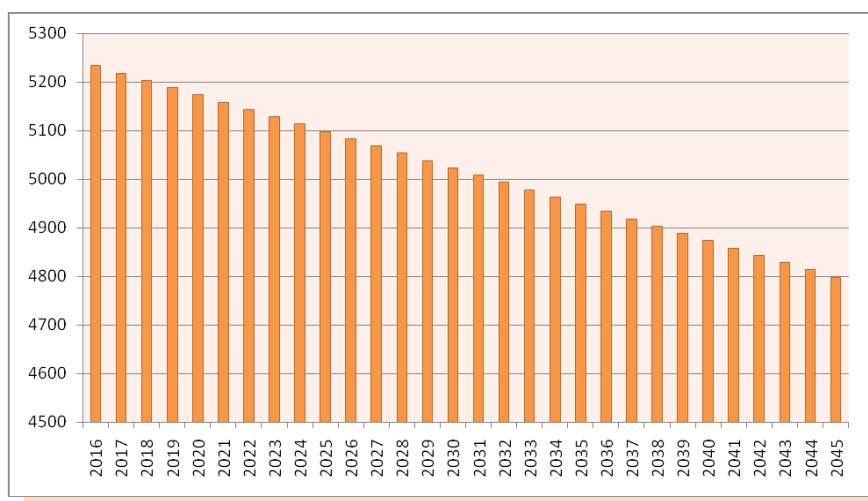
Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 10 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Wierzbica będzie sukcesywnie się zmniejszać, co odpowiada aktualnemu trendowi demograficznemu, co obrazuje tabela poniżej.

Tabela 6. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 – wariant I

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2005	5410		
2006	5354	-56	-1,05
2007	5333	-21	-0,39
2008	5304	-29	-0,55
2009	5316	12	0,23
2010	5455	139	2,55
2011	5428	-27	-0,50
2012	5388	-40	-0,74
2013	5344	-44	-0,82
2014	5316	-28	-0,53
2015	5250	-66	-1,26
średnio w ciągu ostatnich 10lat		-16	
przyrost 10 letni	-160		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba ludności zmniejszy się o ok. 435 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu dotychczasowego trendu, liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 4799. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Wierzbica w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Wierzbica na lata 2016 – 2045- wariant I

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Gminy Wierzbica.

Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 5 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Wierzbica również będzie sukcesywnie się zmniejszać.

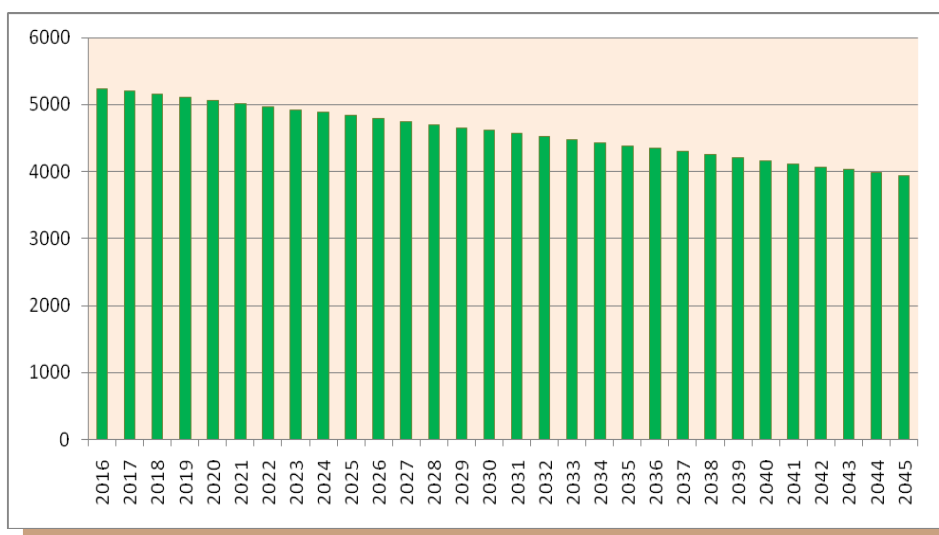
Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 – wariant II

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2010	5516		
2011	5487	-29	-0,53
2012	5445	-42	-0,77
2013	5414	-31	-0,57
2014	5358	-56	-1,05
2015	5291	-67	-1,27
średnio w ciągu ostatnich 5lat		-45	
przyrost 5 letni	-225		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Wierzbica

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba zmniejszy się o ok. 1305 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu istniejącego trendu, liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 3941. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Wierzbica w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy.

Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Wierzbica na lata 2016 – 2045 – wariant II

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Wierzbica

wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

„Prognoza ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”, opracowana przez Główny Urząd Statystyczny, jest spójna z obowiązującą od 1 października 2014 r. prognozą dla województw na lata 2014 – 2050. Zgodnie z „Prognozą...”, w latach 2015-2045 liczba ludności powiatu chełmskiego na przestrzeni lat będzie systematycznie maleć. Przyjęto, iż liczba ludności gminy Wierzbica stanowić będzie 6,61% ludności powiatu chełmskiego w poszczególnych prognozowanych latach.

Tabela 8. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu

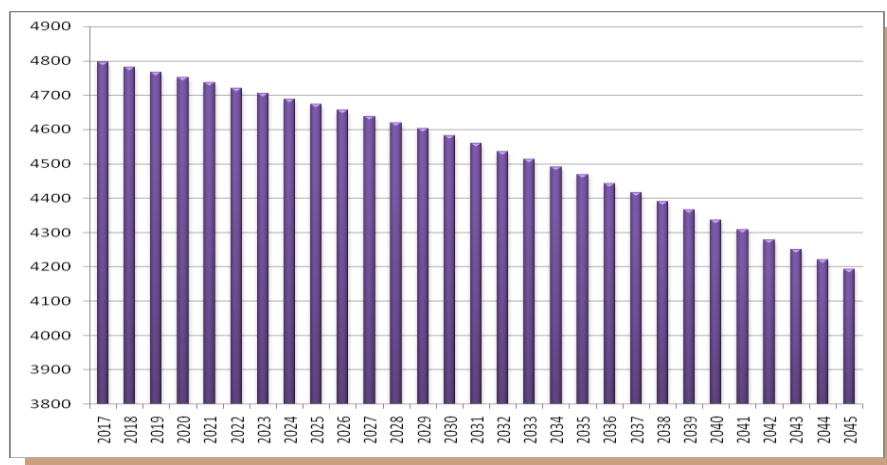
rok	liczba ludności		przyrost ludności		wskaźnik przyrostu rocznego	
	powiat chełmski	gmina Wierzbica	powiat chełmski	gmina Wierzbica	powiat chełmski	gmina Wierzbica
prognoza na rok 2016	78 866					
prognoza na rok 2017	78 624	4796	-242	-15	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2018	78 381	4781	-243	-15	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2019	78 140	4767	-241	-15	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2020	77 899	4752	-241	-15	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2025	76 618	4674	-256	-78	-0,33	-0,33
prognoza na rok 2030	75 107	4582	-302	-92	-0,4	-0,4
prognoza na rok 2035	73 263	4469	-368	-112	-0,5	-0,5
prognoza na rok 2040	71 096	4337	-433	-132	0,61	0,61
prognoza na rok 2045	68 712	4192	-477	-145	-0,69	-0,69
przyrost liczby ludności			- 10 154	-619		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Najwolniejszy spadek liczby mieszkańców prognozowany jest do roku 2020, gdzie rocznie liczba mieszkańców zmniejszać się będzie o ok. 0,31%. Najszybszy spadek prognozuje się od roku 2035, kiedy to corocznie liczba ludności zmniejszać się będzie o ponad 0,5%. W przeciągu analizowanych lat prognozuje się, iż liczba mieszkańców gminy zmniejszy się o około 604 osób w stosunku do roku 2016. Z prognozy demograficznej GUS można wywnioskować, iż do około 2020 roku nie będą widoczne istotne zmiany w strukturze wiekowej społeczeństwa. Z kolei po roku 2020 przewiduje się spadek liczby ludności zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Zjawisko to wskazuje na wzrost średniej wieku mieszkańców gminy, czyli starzenie się społeczeństwa. Należy podkreślić, iż prognoza demograficzna GUS została sporządzona dla powiatów, w tym

przypadku dla powiatu chełmskiego, w skład którego wchodzi 13 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie (Siedliszcze i Rejowiec) oraz 1 miasto, w związku z powyższym cechują się one różnymi uwarunkowaniami rozwojowymi i krajobrazowymi.

Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wariant I i wariant III bazują na danych uzyskanych z Banku Danych Lokalnych, które wskazują iż liczba ludności w gminie Wierzbica zmniejszy się odpowiednio o: wariant I – 435 osób, wariant III – o 604 osoby. Wyniki uzyskane w wariantach I i III mają charakter wyłącznie poglądowy. Wyniki uzyskane w wariacie II, określonym na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Wierzbica uwzględniają obecnie zachodzące trendy demograficzne. Liczba ludności według tego wariantu zmniejszy się znacząco, bo aż o ok. 1305 osób (największy spadek spośród analizowanych wariantów). Liczba ludności w 2045 roku, według tego wariantu, stanowić będzie zaledwie 3941 osób.

16.2.2. Źródła utrzymania ludności

Na składowe rynku pracy składają się: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie (z punktu widzenia grup wiekowych, wykształcenia, kategorii zdrowotnych), podział pracowników według pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej (wielkość zatrudnienia), a także wielkość i struktura bezrobocia. Głównymi czynnikami, uzależnionymi od siebie i jednocześnie warunkującymi rodzaj i charakter rynku pracy, są struktura gospodarcza oraz zasoby ludzkie. Według danych GUS BDL za rok 2010, na terenie gminy znajdowało się 1668 gospodarstw domowych. Z dochodów z działalności rolniczej utrzymywało się prawie 52% gospodarstw (855). Ze względu na fakt, iż dochody uzyskiwane w gospodarstwach rolnych są niskie, większość z nich utrzymuje się również z innych źródeł. Pod względem źródła pozyskiwania dochodów na drugim miejscu znajdowały się gospodarstwa utrzymujące się zarówno z pracy w gospodarstwie rolnym i z pracy najemnej – 19,9% (333), a pozostałe gospodarstwa domowe otrzymywało dochody z niezarobkowych źródeł (emerytury, renty, świadczenia z pomocy społecznej). Według danych GUS średnie wynagrodzenie w powiecie chełmskim w 2015 r. wynosiło 3251,54 zł brutto, w relacji do średniej krajowej wartość ta stanowiła 83,3%. Wartość wynagrodzenia od 2010 r. wzrosła o 619,40 zł brutto.

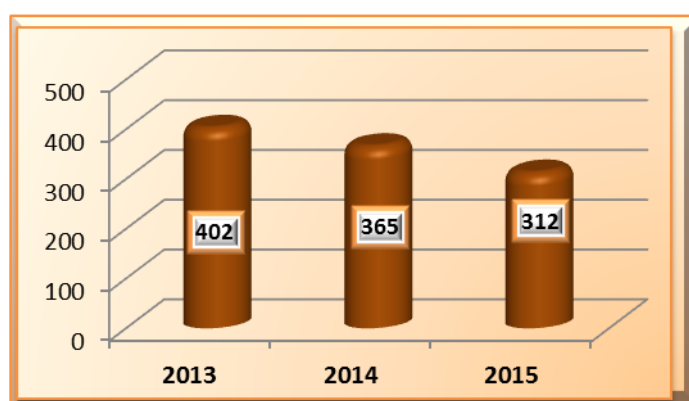
Bezrobocie

W gminie istnieje problem bezrobocia, w tym bezrobocia ukrytego, które cechuje się nadwyżką zatrudnionych w rolnictwie, co nie jest objęte oficjalną statystyką. Gospodarka rolna mimo licznych inwestycji oraz nowych technologii nie gwarantuje mieszkańcom gminy znaczących dochodów. Jednym z powodów wysokiego bezrobocia w gminie jest fakt, że rynek pracy gminy oraz w powiecie nie pokrywa zapotrzebowania lokalnej społeczności. Podmioty gospodarcze prowadzące działalność na terenie gminy, skoncentrowane w sektorze prywatnym w dużej części jednoosobowe i w szczególności rodzinne, nastawione na handel i usługi, nie generują nowych miejsc pracy. W związku z niskim rozwojem przedsiębiorczości w gminie należy zwrócić uwagę na fakt, iż największą liczbę miejsc pracy na terenie gminy zapewnia urząd gminy i jego jednostki organizacyjne, a także jednostki oświatowe. Niewielka liczba osób dojeżdża do pracy poza obszar gminy, najczęściej do Chełma lub znajduje zatrudnienie w odległej o 25km Kopalni Węgla Kamiennego w Bogdance.

Brak obowiązku publikowania danych dotyczących stopy bezrobocia na poziomie gmin skutkuje utrudnionym, a w niektórych przypadkach niemożliwym do nich dostępem. Za wskaźnik zastępczy można uznać odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym.

W latach 2013 - 2015 z roku na rok obserwowano tendencję spadkową liczby osób bezrobotnych. Pod koniec 2013r. w urzędzie pracy zarejestrowanych było 402 osoby, a udział bezrobotnych w liczbie osób wieku produkcyjnego wyniósł 11,69%. W 2014 roku liczba bezrobotnych wykazywała tendencję malejącą, natomiast już w 2015 roku zarejestrowanych było 312 osób, a udział bezrobotnych w liczbie ludności wieku produkcyjnego kształtował się na poziomie 10,66%.

Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Wierzbica w latach 2013– 2015

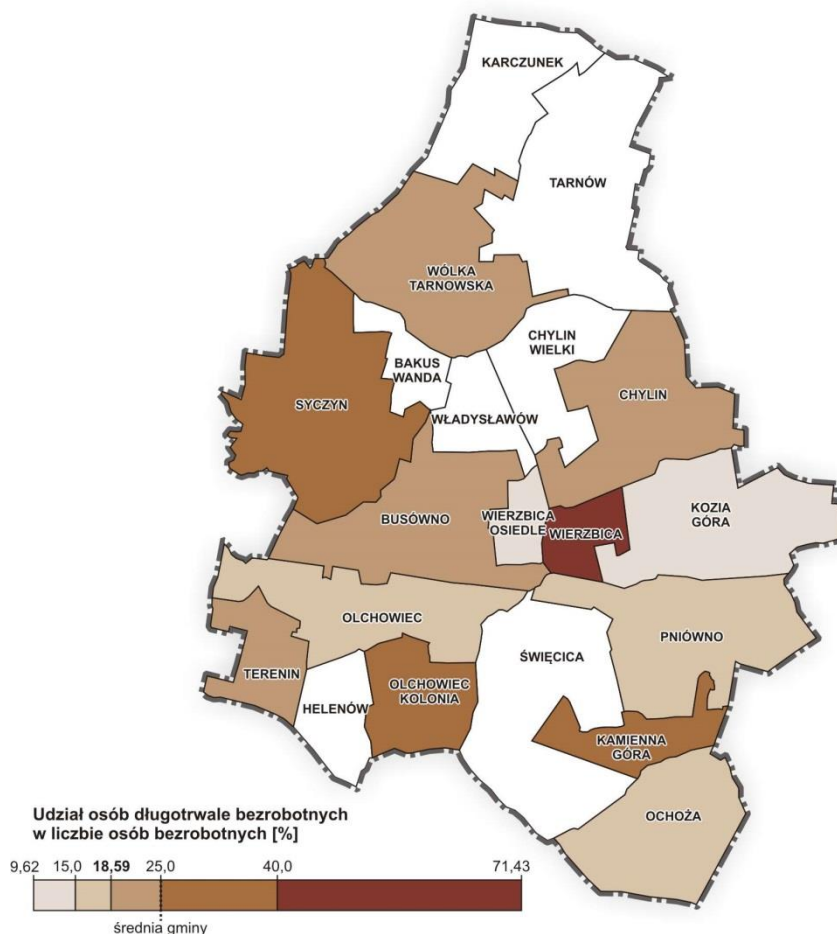

Źródło: Urząd Gminy Wierzbica

W gminie udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był wyższy od wskaźnika dla powiatu chełmskiego (10,4%) i zdecydowanie wyższy dla województwa lubelskiego (8,1%). Spośród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie, ponad 59,0% znajduje się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, są to osoby długotrwale bezrobotne, które są szczególnie narażone na marginalizację społeczną

i ekonomiczną. Tak wysoki poziom bezrobocia rejestrowanego w gminie jest jednym z największych jego społecznych problemów. Bez wątpienia ma na to wpływ sytuacja gospodarcza tzn. brak wzrostu gospodarczego, usytuowanie na peryferiach województwa lubelskiego. Gospodarka rolna mimo licznych inwestycji oraz nowych technologii nie gwarantuje mieszkańcom gminy znaczących dochodów.

Rycina 14. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach gminy Wierzbica w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Wierzbica

Struktura wieku osób bezrobotnych jest odwzorowaniem tendencji wojewódzkiej i krajowej. Największy udział osób bezrobotnych charakteryzuje grupę wiekową 25-34 lata. Znaczący i systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej uwidacznia się od 2013 roku. Ta grupa wiekowa jest również najliczniejsza wśród kobiet w trudnej sytuacji na rynku pracy. Jest to niepokojąca tendencja, gdyż może skłaniać młodych ludzi do migracji w celu poszukiwania pracy. Podobna sytuacja ma miejsce wśród osób powyżej 35 roku życia, ponieważ ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych jest wyższy niż w powiecie chełmskim i województwie lubelskim. W roku 2015 grupa ta była drugą co do liczebności, jest to zatem kolejna grupa wymagającej wsparcia. Najmniej liczny przedział wiekowy to osoby bezrobotne w wieku 55 lat i więcej, czyli osoby zbliżające się do wieku emerytalnego.

Kolejna istotna kwestia związana z bezrobociem to wykształcenie osób bezrobotnych. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych często świadczy o niedopasowaniu kompetencji do rynku pracy. W gminie Wierzbica większość osób zarejestrowanych jako bezrobotne, to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (36,3%) oraz policealnym i średnim (30,6%). Następną grupą osób bezrobotnych jest ludność w wykształceniu zasadniczym zawodowym (28,3%). Stosunkowo wysokie bezrobocie wśród osób z wykształceniem zawodowym może świadczyć o niedopasowaniu wykształcenia kierunkowego do rzeczywistych potrzeb lokalnego rynku pracy. Wśród osób bezrobotnych – 4,8% to osoby bezrobotne legitymujące się wykształceniem wyższym i osoby te w ostatnich latach odczuwają coraz większe problemy ze znalezieniem pracy.

Reasumując dane dotyczące problemu bezrobocia na terenie gminy Wierzbica warto pamiętać o kilku wrażliwych grupach, które mają problemy ze znalezieniem pracy, a więc o osobach o najniższym wykształceniu, osobach nie posiadających doświadczenia zawodowego, osobach niepełnosprawnych, kobietach oraz długotrwale bezrobotnych. Tu warto podkreślić, iż na terenie gminy większość bezrobotnych - to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

Z uwagi na niedostatecznie wykorzystany potencjał osób bezrobotnych, uważa się za niezbędne podejmowanie działań minimalizujących poziom zjawiska bezrobocia prowadzącego do wykluczenia społecznego. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Aktywizacja osób młodych na rynku pracy jest jednym z głównych wyzwań samorządu. Utworzenie nowych miejsc pracy oraz stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości to bardzo istotne działania, których podjęcie jest konieczne z punktu widzenia trwałego obniżenia bezrobocia oraz wzrostu gospodarczego tego obszaru.

16.2.3. Wykluczenie społeczne

Pomoc społeczna

Wraz z rozwojem życia społecznego zaistniały mechanizmy społeczne i kulturowe sprzyjające wykluczeniu jednostek, tj. stawianiem ich poza nawiasem życia społecznego. Zjawisko to ujawniło się w postaci marginalizacji, polaryzacji życia społecznego, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności. Proces wykluczenia zachodzi w sposób dynamiczny, a niekorzystne sytuacje, np. brak pracy, powodujący pierwotnie wykluczenie z rynku pracy, może stać się przyczyną kolejnych trudności i głębokiego wykluczenia społecznego. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

Z przeprowadzonych analiz⁶ za lata 2013 - 2015 wynika, że wśród przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa w gminie Wierzbica występowały przede wszystkim trudne sytuacje życiowe jak bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała i ciężka choroba. Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb społecznych związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej.

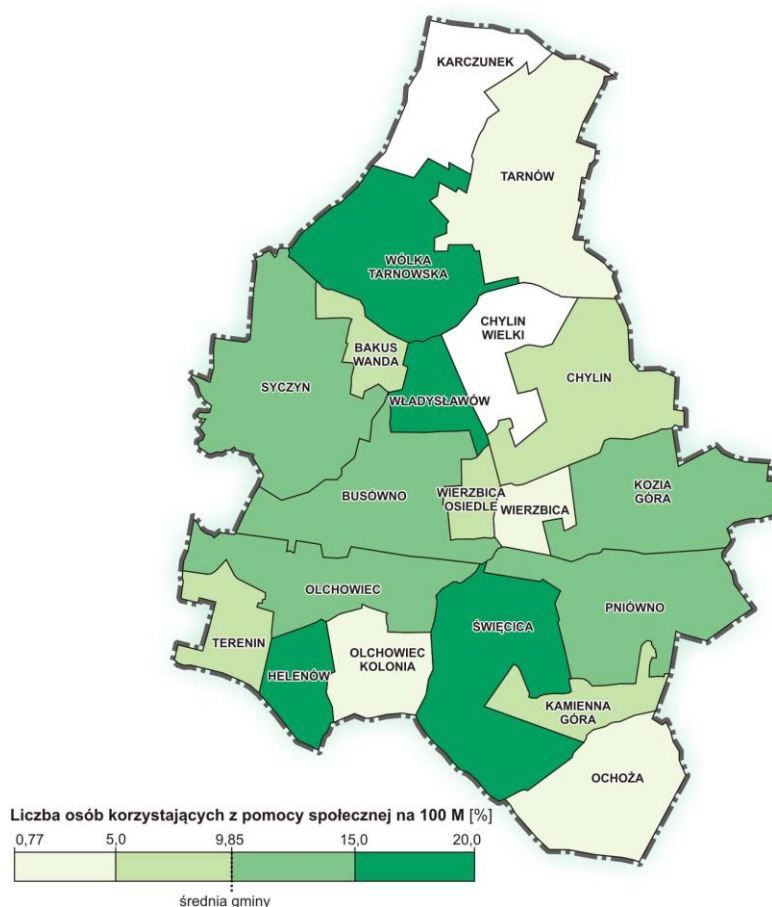
⁶

na podstawie sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wierzbicy

Z pomocy ośrodka w 2015 roku z zasiłków skorzystało 521 osób (179 rodzin) czyli 9,85% wszystkich zameldowanych mieszkańców gminy. Przeprowadzona analiza danych wskazuje na spadek zarówno liczby rodzin i osób korzystających z świadczeń finansowych pomocy społecznej w gminie. W liczbach bezwzględnych spadek ten wynosił odpowiednio o 4 rodziny i 91 osób. Oprócz zasiłków w formie pieniężnej, ludność korzystała również z innych form pomocy m.in. pomoc w naturze, ubezpieczenie, dożywianie bądź z pomocy opiekuna. Jednakże nie we wszystkich sołectwach w gminie odnotowano tendencje spadkowe dotyczące liczby rodzin i osób otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej. Od 2013 roku obserwuje się wzrost liczby ludności pobierających zarówno świadczenia w formie zasiłków pieniężnych i pomocy w naturze, ma to miejsce w sołectwach: Chylin, Helenów, Kozia Góra, Olchowiec, Władysławów.

Wskaźnik obrazujący potrzeby lokalnej społeczności w zakresie pomocy społecznej, o czym świadczy liczba ludności korzystająca w 2015 roku z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców jest zróżnicowany. Przy średniej wartości dla gminy stanowiącej 9,85os./100M, niekorzystna sytuacja (powyżej średniej dla gminy) ma miejsce w 9 sołectwach: Busówno, Helenów, Kozia Góra, Olchowiec, Pniówno, Syczyn, Święcica, Władysławów i Wólka Tarnowska.

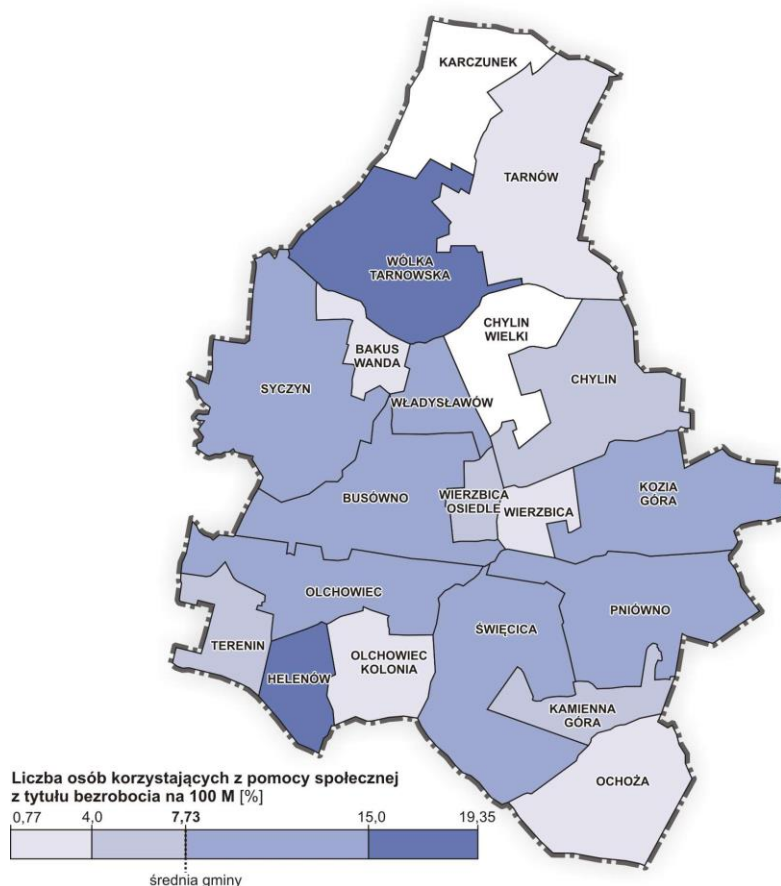
Rycina 15. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej Wierzbica

Wśród głównych przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa jest bezrobocie. Liczba osób bezrobotnych w gminie Wierzbica zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie na koniec 2015 roku wynosiła 312 osób. W tym czasie w gminie ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 409 osób z tytułu bezrobocia. W porównaniu do 2013 roku nastąpił niewielki spadek liczby osób bezrobotnych (o 3 osoby) korzystających z pomocy społecznej. Należy tu wyraźnie podkreślić, że oprócz zarejestrowanych osób funkcjonują osoby, które nie posiadają prawa do zasiłku, bądź z innych przyczyn nie zawsze zależnych od nich są osobami bezrobotnymi. Liczba osób pobierających świadczenie z tego powodu powyżej średniej dla gminy miała miejsce w sołectwach: Busówno, Helenów, Kozia Góra, Olchowiec, Pniówno, Syczyn, Święcica, Władysławów oraz Wólka Tarnowska

Rycina 16. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Wierzbica

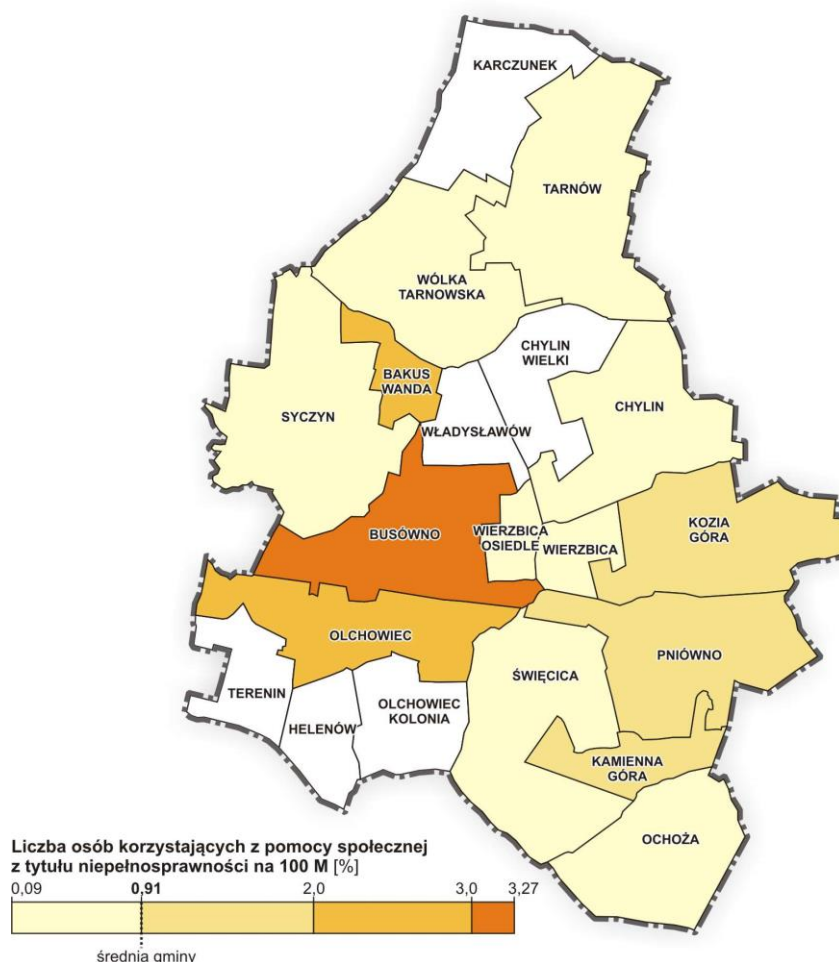

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej Wierzbica

Kolejną przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest niepełnosprawność. Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych w gminie Wierzbica obrazuje i jednocześnie wyostreza obraz negatywnych zjawisk w nich zachodzących: począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez bezrobocie, zwłaszcza długookresowe i dotyczące ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, aż do niskiego poziomu wykształcenia i trudności w odnalezieniu się na rynku pracy. Powyżej średniej dla gminy ze świadczeń z powodu

niepełnosprawności korzystała ludność w sołectwach tj.: Bakus Wanda, Busówno, Kozia Góra, Olchowiec i Pniówno.

Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej Wierzbica

Mieszkańcy gminy korzystają również ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Również w tym przypadku zmniejszyła się liczba osób pobierających tą pomoc prawie o 43%. Jedynie w sołectwie Olchowiec, Pniówno, Wierzbica, Chylin i Wierzbica – Osiedle zaobserwowano wzrost ludności pobierających świadczenie z tego tytułu.

Infrastruktura pomocy społecznej

Infrastruktura społeczna, rozumiana jest jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, min. są to placówki typu: Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy, zakłady aktywności zawodowej, schroniska i noclegownie, mieszkania chronione. Na terenie gminy funkcjonuje wyłącznie Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS) w Wierzbicy, który realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy. OPS jest instytucją zajmującą się zapobieganiem marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Dysponując wiedzą o sytuacji osób potrzebujących, udziela pomocy nie tylko

w formie świadczeń finansowych ale również o charakterze niepieniężnym, do której zaliczyć można pracę socjalną, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, sprawienie pogrzebu, zapewnienie schronienia, odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej, dożywianie dzieci czy gorący posiłek.

W gminie podejmowane są działania zmierzające do zminimalizowania skutków patologii społecznych. Rada Gminy przyjęła *Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015 – 2020*, gdzie zostały zdiagnozowane główne problemy w gminie. Wskazano pięć obszarów, które odpowiadają obszarom polityki społecznej i wymagają rozwiązania problemów dotyczących:

- pomocy społecznej (bariery architektoniczne, niewystarczające usługi opiekuńcze dla osób starszych, bezrobocie);
- edukacji (brak współpracy rodziców ze szkołą, szczególnie rodziców uczniów wymagających szczególnej troski, niska motywacja do nauki większości uczniów);
- kultury (zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców, integralności mieszkańców z miejscem ich zamieszkania, kultywowania tradycji lokalnych, stworzenie szans rozwoju talentów i zainteresowań dzieci i młodzieży);
- bezpieczeństwa (mała ilość monitoringu na terenie gminy, wymiana wozów bojowych Straży Pożarnej, brak zainteresowania młodzieży Strażą Pożarną);
- zdrowia (starzenie się społeczeństwa, brak dostępności do specjalistycznej opieki medycznej na terenie gminy, problemy zdrowotne mieszkańców).

Ponadto Rada Gminy przyjęła *Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2015-2017*. Wymieniony Program skierowany jest do mieszkańców gminy, do osób doświadczających przemocy w rodzinie tj.: współmałżonków, dzieci i młodzieży, grup zależnych (osób starszych i niepełnosprawnych), sprawców przemocy w rodzinie, a także do instytucji, podmiotów zajmujących się profesjonalnym udzielaniem wsparcia społecznego oraz świadków przemocy w rodzinie, a jego celem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie dostępności i skuteczności pomocy.

Problemem jest liczba zgłaszanych i wykrywanych przypadków przemocy domowej. Na terenie gminy Wierzbica przemoc w rodzinie najczęściej występuje w rodzinach najuboższych, jest powiązana z alkoholizmem, niskimi dochodami finansowymi na członka rodziny, niskim wykształceniem, małą świadomością społeczną. Przypadki znęcania najczęściej odbywają się w domach rodzinnych, w zamkniętym kręgu osób, gdzie świadkami są jedynie członkowie rodziny. Przemocy doświadczały kobiety w wieku od 18 do 60 lat, natomiast sprawcami przemocy byli mężczyźni, najczęściej z problemem alkoholowym. W celu przeciwdziałania i niesienia pomocy najsłabszym, w gminie utworzony został Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który współpracuje z Urzędem Gminy Wierzbica, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówkami oświatowymi i ochrony zdrowia, Komisariatem Policji w Sawinie, Gminną Biblioteką Publiczną w Wierzbicy, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Chełmie, Sądem w Chełmie, Kuratorami Sądowymi i organizacjami pozarządowymi.

Biorąc pod uwagę identyfikowane potrzeby, należy podkreślić potrzebę budowania infrastruktury pomocy społecznej. Niezbędne jest utworzenie m.in. świetlicy środowiskowej, świetlicy dla osób starszych (np. poprzez organizację Klubów Seniora bądź Dziennych Domów

Opieki), świetlicy dla potrzeb grup wsparcia m.in. dla rodzin doświadczających przemocy, rodzin alkoholików, czy też działalności Grupy AA. Bardzo ważną kwestią do rozwiązania jest poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych m.in. poprzez likwidację barier architektonicznych.

16.2.4. Bezpieczeństwo publiczne

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, natomiast przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Nadzór nad bezpieczeństwem publicznym na terenie gminy sprawuje Posterunek Policji w Sawinie. Na przestrzeni lat 2013 - 2015 w gminie Wierzbica odnotowano łącznie 67 przestępstw kryminalnych, z czego w 2013 r. odnotowano 109, w 2014r. – 84, a 2015r. – 67. Z przytoczonych danych wynika, że następuje spadek popełnianych przestępstw ogółem. W podziale na jednostki administracyjne najwięcej przestępstw odnotowano na terenie sołectwa Wierzbica – Osiedle, Syczyn i Busówno. Liczba popełnianych przestępstw zależy w dużej mierze od liczby mieszkańców w danym sołectwie oraz położenia w strukturze przestrzennej gminy.

Tabela 9. Liczba przestępstw popełnionych na terenie gminy Wierzbica w latach 2013-2015

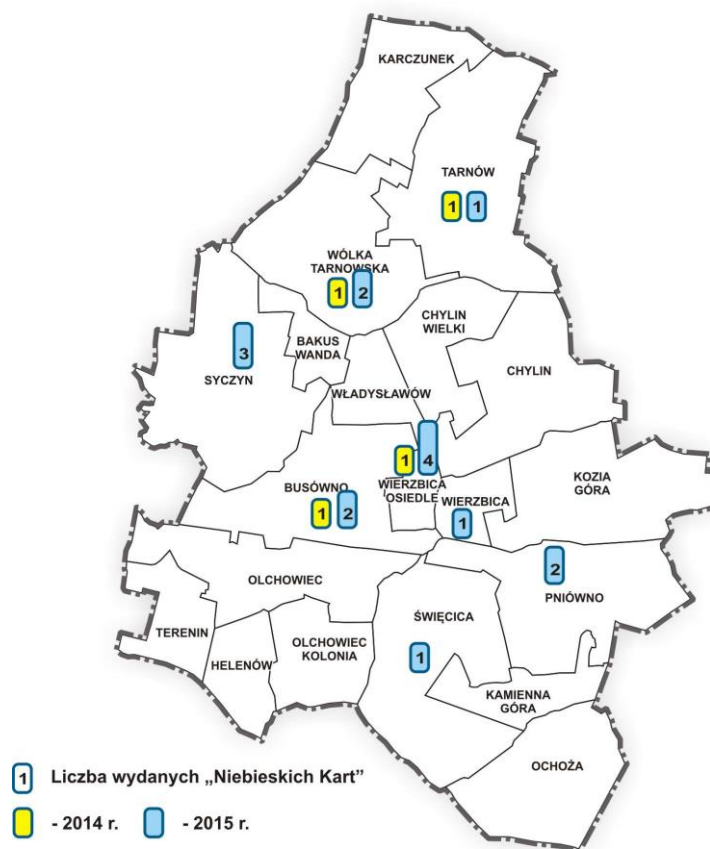
	Liczba przestępstw ogółem			Wykroczenia			Przestępstwa kryminalne			Liczba interwencji domowych na terenie sołectwa/			Czyny karalne osób nieletnich		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Bakus Wanda	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Busówno	10	8	10	8	7	12	0	2	2	1	6	7	1	0	1
Chylin	1	4	1	0	2	0	1	3	0	1	0	0	0	0	0
Chylin Wielki	0	2	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0
Helenów	1	2	0	0	0	0	1	2	0	0	1	1	0	0	0
Kamienna Góra	3	2	2	0	2	0	0	2	1	1	4	4	0	0	0
Karczunek	1	3	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Kozia Góra	5	1	2	2	0	3	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Ochoża	5	7	3	3	4	5	1	1	1	1	7	3	0	0	0
Olchowiec	5	3	1	0	2	1	0	2	0	3	6	0	0	0	0
Olchowiec-Kolonia	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2	0	0	0
Pniówno	10	5	6	1	3	6	4	0	0	2	3	5	0	0	0
Syczyn	8	12	12	6	7	6	0	4	2	3	8	10	0	0	0
Święcica	7	5	1	1	1	1	5	4	1	0	3	1	0	0	1
Tarnów	6	3	0	1	1	0	0	2	0	3	1	0	0	0	0
Terenin	6	1	3	1	0	0	3	3	1	0	0	0	0	0	0
Wierzbica	10	10	8	8	18	8	2	3	1	6	5	4	0	0	0
Wierzbica-Osiedle	22	13	14	12	8	3	4	1	3	9	17	14	4	0	0

Władysławów	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Wólka Tarnowska	7	2	3	6	6	7	2	0	2	9	13	9	0	0
Łącznie GMINA	109	84	67	50	61	54	25	29	14	41	78	62	5	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Posterunku w Sawinie

Policja czuwa również nad bezpieczeństwem rodzin w ich bezpośrednim miejscu zamieszkania. W razie zgłoszenia niebezpiecznego zdarzenia podejmuje interwencję domową, w celu udzielenia osobie/osobom potrzebującym niezbędnej pomocy. Na terenie gminy w 2015 r. podjęto 62 interwencje domowe, o 51% więcej w porównaniu do 2013 r. W uzasadnionych przypadkach sporządzano „Niebieskie Karty”⁷, co świadczyło o przemocy i mogło być wykorzystane do prowadzonych postępowań. O ile w 2013 roku nie została założona żadna karta, to w 2014r. było ich 7, zaś w 2015 roku było już ich 18. Najwięcej „Niebieskich Kart” wydano w sołectwie Wierzbica – Osiedle (4), Syczyn (3), Wólka Tarnowska, Pniówno, Ochoża i Busówno po 2 karty. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, iż w obszarze sołectwa Wierzbica – Osiedle, Wólka Tarnowska i Syczyn wzrasta liczba rodzin, w których występuje przemoc i nadal się utrwała. Niewątpliwie, wpływ na to bardzo niekorzystne zjawisko mają trudności ekonomiczne wielu rodzin i patologie społeczne, szczególnie alkoholizm, który jest w znacznej części przypadków czynnikiem powodującym znęcanie się nad rodziną i konfliktów rodzinnych.

Rycina 18. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw w gminie Wierzbica

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Wierzbicy i Komisariatu Policji w Sawinie

⁷ Niebieska Karta jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie;

W gminie nad bezpieczeństwem przeciwpożarowym czuwają Ochotnicze Straże Pożarne. Działają w oparciu o ustawę o ochronie przeciwpożarowej, prawo o stowarzyszeniach oraz statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej w myśl art. 32.1 ustawy o ochronie przeciwpożarowej ponosi gmina. Zgodnie z nazwą Ochotnicza Straż Pożarna to organizacja, w której uczestnictwo jest dobrowolne. Celem jej działania jest przede wszystkim zorganizowanie i wyszkolenie oddziału strażackiego. Na terenie gminy działa 8 zastępów Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) w: Wierzbicy, Busównie, Pniównie, Syczynie, Chylinie, Olchowcu, Koziej Górze i w Wólce Tarnowskiej. Jedynie OSP w Wierzbicy jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

Na terenie gminy nie występują szczególne uwarunkowania sprzyjające powstawaniu poważnych zagrożeń ludności i jej mienia. Jedynie skrawek gminy w północno-zachodniej części gminy jest zagrożony występowaniem suszy, stąd celowa jest przebudowa systemu melioracji szczegółowych w kierunku zwiększania funkcji nawadniających⁸.

16.2.5. Kapitał społeczny oraz aktywność obywatelska

Aktywność obywatelska mieszkańców

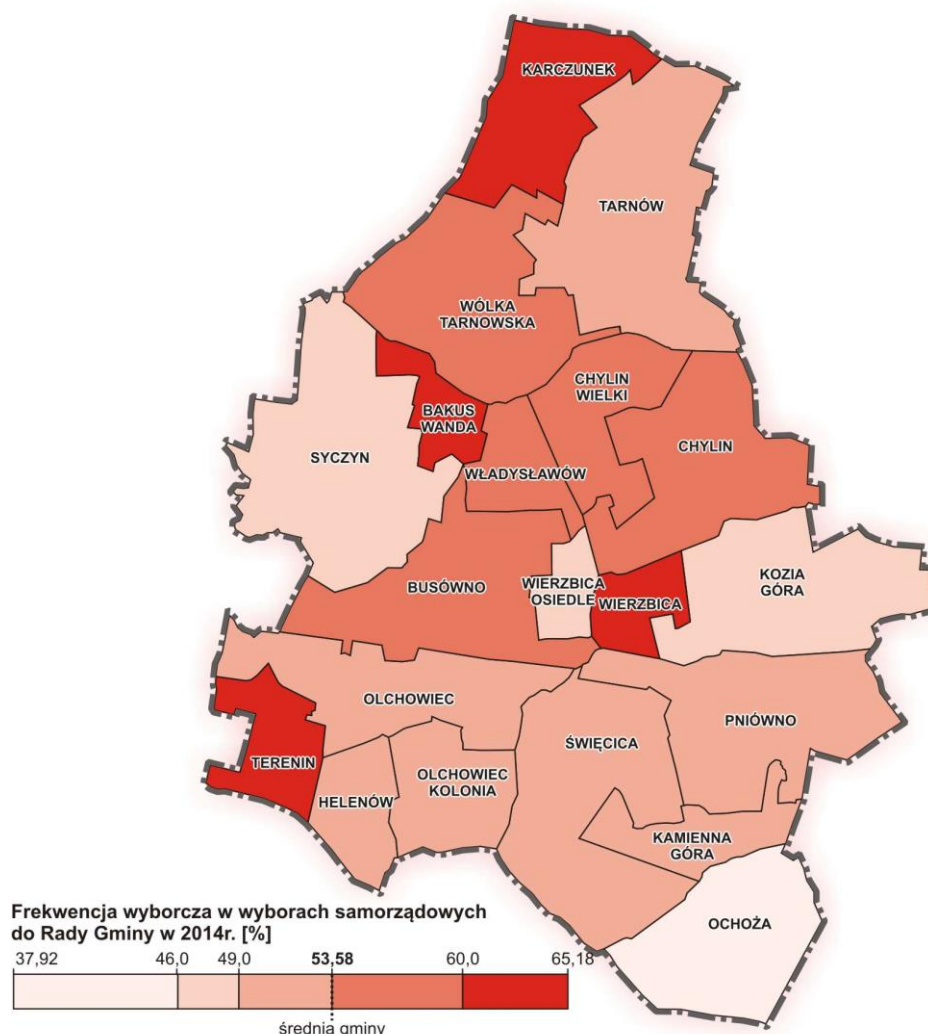
Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych.

W wyborach samorządowych w 2014 roku wzięło udział 2311 osób, co stanowiło 53,58% uprawnionych do głosowania (4313 osób). Najniższa frekwencja w wyborach samorządowych cechowała sołectwa: Ochoża (37,92% głosujących), Wierzbica – Osiedle (46,88%), Syczyn (47,37%) oraz Kozia Góra (47,44%).

Aktywność społeczną mieszkańców gminy w wyborach samorządowych należy ocenić jako wysoką – szczególnie na tle frekwencji osiągananej przez sąsiadujące gminy powiatu chełmskiego.

⁸ Wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Lublin 2015 r.

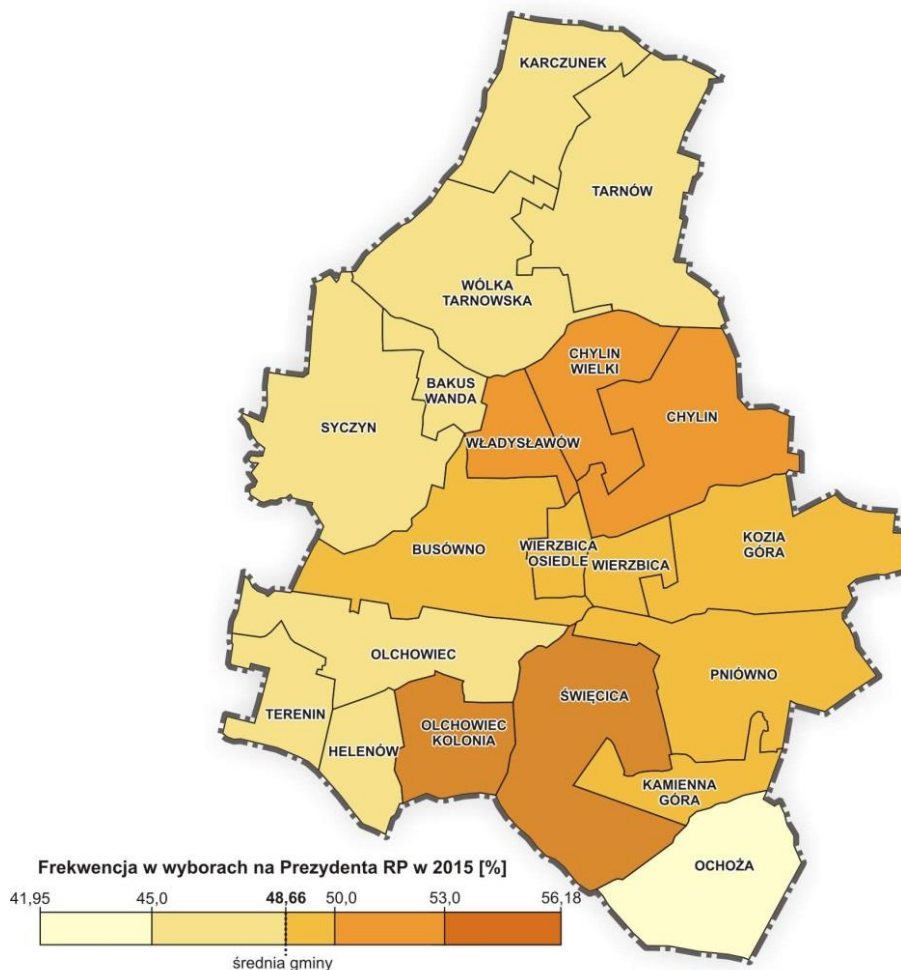
Rycina 19. Frekwencja w wyborach samorządowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzbica

W wyborach prezydenckich w 2015 r. wzięło udział mniej uprawnionych osób niż miało to miejsce w wyborach samorządowych. Wśród 4262 osób uprawnionych do głosowania w wyborach wzięło udział zaledwie 1680 osób, co stanowiło 48,66% uprawnionych do głosowania i była to wartość wyższa niż średnia uzyskana w powiecie chełmskim (45,07%), jednakże o wiele niższa niż w województwie (55,34%). Najniższym zainteresowaniem (45,80 %) wykazał się okręg wyborczy, do którego wchodziły miejscowości: Bakus Wanda, Karczunek, Tarnów, Wólka Tarnowska oraz Wygoda.

Rycina 20. Frekwencja w wyborach na Prezydenta RP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Z powyższych analiz wynika, że dużo większe zainteresowanie mieszkańców gminy jest wyborami samorządowymi, co świadczy dobrze o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, poczuciu więzi z lokalnymi władzami oraz realnym wpływie, jaki mają wybory samorządowe na codzienne problemy mieszkańców. Z drugiej strony należy podkreślić, że przeszło 40% mieszkańców nie bierze udziału w wyborach samorządowych, a ponad 50% w wyborach zarówno parlamentarnych jak i prezydenckich.

Organizacje społeczne

W roku 2015 funkcjonowało 18 podmiotów z sektora organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych, które realizują swoje działania na terenie gminy oraz w aktywny sposób współpracują z samorządem lokalnym⁹. Należy nadmienić, że wśród organizacji pozarządowych – 8 z nich to Stowarzyszenia Ochotniczych Straży Pożarnych. Najwięcej organizacji funkcjonuje w sołectwie: Wierzbica – Osiedle (4) oraz Wierzbica, Pniówno i Busówno (po 2), zaś w sołectwie Wólka Tarnowska

⁹

wg danych z UG Wierzbica

i Kozia Góra po 1. W pozostałych sołectwach brak jest organizacji tego typu. Oprócz wymienionych stowarzyszeń na terenie gminy prowadzą swoją działalność:

stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Wierzbica;
- Stowarzyszenie Integracji SALIX;
- Stowarzyszenie Aktywizacji Lokalnej "Naszym Domem - Wierzbica

kluby sportowe:

- Gminny Klub Sportowy „Ogniwo” w Wierzbicy ;
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Suples” Wierzbica
- *Ochotnicze straże pożarne (OSP):*
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wierzbicy ;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Syczynie ;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Busównie ;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Olchowcu ;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Koziej Górze;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Chylinie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Tarnowskiej;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Pniównie;

Koła Gospodyń Wiejskich:

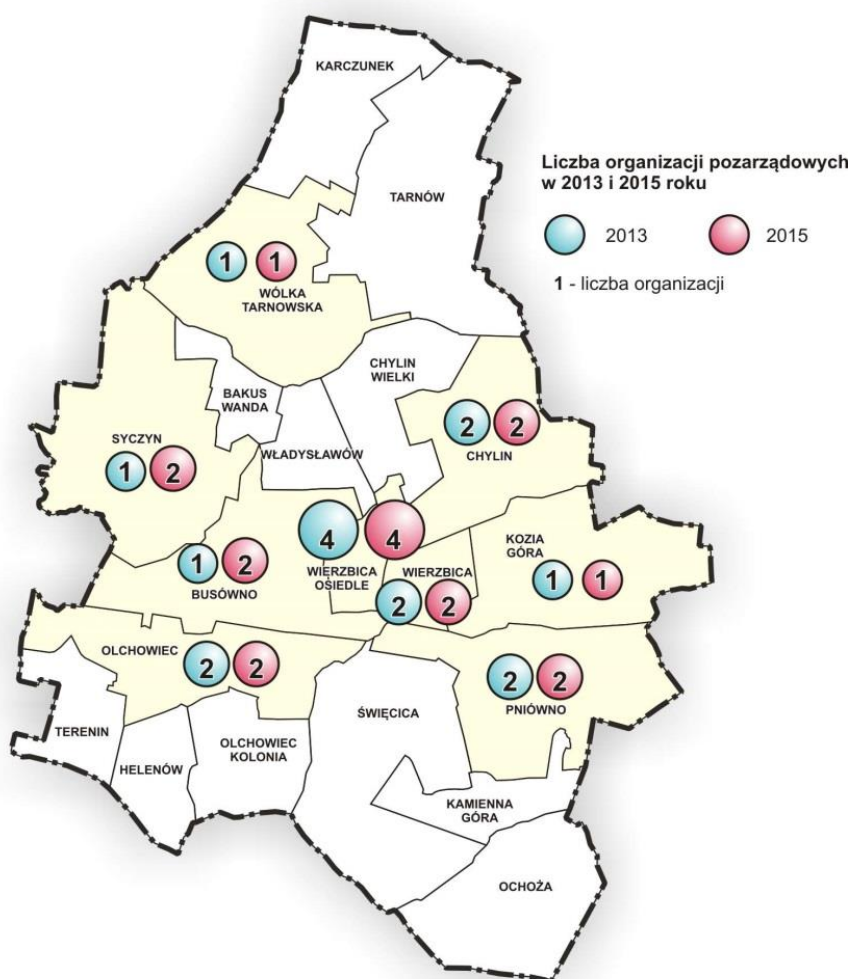
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wierzbicy;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Busównie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Syczynie ;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Pniównie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Chylinie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Olchowcu.

Głównym celem współpracy gminy Wierzbica z organizacjami społecznymi i innymi organizacjami prowadzącymi działalność pożytku publicznego jest realizowanie wspólnych zadań dotyczących poprawy jakości życia jej mieszkańców i zaspokojenia potrzeb lokalnych. Działalność ich obejmuje propagowanie sportu poprzez aktywny udział dzieci i młodzieży w treningach i zawodach piłkarskich różnego szczebla, organizacji szkolenia i udziału we współzawodnictwie sportowym młodzieży w sportach walki, wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, społeczności lokalnej oraz ochrony przeciwpożarowej.

Działalność każdej organizacji pozarządowej wiąże się z pewnymi kosztami stałymi. Organizacje (stowarzyszenia, fundacje) posiadają możliwość pozyskiwania środków na rzecz rozwoju i funkcjonowania z funduszy europejskich w ramach tzw. partnerstwa wspólnie z innymi podmiotami. Część środków skierowanych na utrzymanie może pochodzić z kapitału żelaznego (wieczystego). Są to środki gromadzone przez daną organizację, przeznaczone na realizację celów statutowych. Kapitał ten należy stale pomnażać poprzez inwestowanie, a jako środki przeznaczone na wykorzystywanie uznawać jedynie uzyskane z tego tytułu zyski. Inną formę zarobkową mogą stanowić tzw. dochody z majątku tzn. wynajmowanie lokali czy gruntów

należących do organizacji w celach zarobkowych. Duża część organizacji pobiera również składki członkowskie na rzecz organizacji, przeznaczone na jej działalność statutową. Istnieje także możliwość odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz fundacji oraz organizacji pożytku publicznego, a także różnego rodzaju wymiany barterowe realizowane pomiędzy organizacjami. Fundacje posiadają również szansę na uzyskanie dotacji w postaci darowizn uzyskanych od osób indywidualnych, firm, organizacji rządowych oraz samorządowych. W przypadku klubów sportowych zadania publiczne mogą być realizowane ze środków publicznych. Ustawa o sporcie umożliwia pozyskanie funduszy z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, przeznaczonych na wsparcie sportu, określając w uchwale cel publiczny w tym zakresie. Ponadto organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o środki finansowe na realizację zadań publicznych zleconych przez gminę. Co roku ogłaszane są otwarte konkursy ofert, w których zawarte są informacje o wybranych do realizacji obszarach tematycznych, obowiązujących zasadach i przeznaczonych na ten cel kwotach. Ponadto - organizacje pozarządowe mogą starać się o dotację w trybie art. 19 a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tzw. "małe granty").

Rycina 21. Organizacje pozarządowe w 2013 i 2015 roku w sołectwach gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Wierzbica

16.2.6. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze społecznej

Pogłębiona analiza kwestii społecznych, w oparciu o diagnozę, pozwoliła zidentyfikować wiele problemów w sferze społecznej, z którymi boryka się gmina Wierzbica. Należą do nich:

- ❖ spadek liczby ludności na obszarze gminy, który niekorzystnie wpływa na wszystkie procesy demograficzne;
- ❖ niski przyrost naturalny;
- ❖ ujemne saldo migracji;
- ❖ niekorzystne prognozy demograficzne, które w znaczny sposób wpłyną na kapitał ludzki obszaru;
- ❖ wysokie wskaźniki bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego;
- ❖ niski poziom kwalifikacji osób bezrobotnych;
- ❖ znaczna liczba osób korzystająca z pomocy społecznej, gdzie najczęstszymi powodami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, co świadczy o problemach zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych przez rodziny z obszaru gminy;
- ❖ brak infrastruktury pomocy społecznej;
- ❖ wzrost zagrożenia patologiami społecznymi (w szczególności przemocy domowej);
- ❖ niewystarczająca i niezadawalająca infrastruktura społeczna, w tym: miejsc spotkań i integracji społecznej lokalnej;
- ❖ duży odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania;
- ❖ brak placówek zapewniających opiekę dla dzieci w wieku do lat trzech;
- ❖ częściowo obszar gminy jest zagrożony suszą.

Na etapie analizy kwestii społecznych zidentyfikowano również potencjały obszaru gminy, którymi są:

- ❖ tendencja spadkowa przestępstw ogółem;
- ❖ wysoka aktywność społeczna mieszkańców gminy.

16.2.7. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej

Potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze społecznej to przede wszystkim aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i uzależnionych od zasiłków pomocy społecznej, integracja mieszkańców (w tym osób starszych i zagrożonych patologiami społecznymi), edukacja i podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, włączenie bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w prace pielęgnacyjne w rewitalizowanym obszarze na terenie gminy, budowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (co będzie przeciwdziałało emigracji z terenu gminy), włączenie społeczne mieszkańców w procesy ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym w zaplanowanie i realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

16.3. Sfera gospodarcza

16.3.1. Struktura gospodarcza gminy

Na strukturę gospodarczą gminy składają się główne sektory gospodarki, w szczególności sektor rolniczy oraz przedsiębiorczość pozarolnicza, w tym przemysł, budownictwo i usługi. Rolnictwo jest jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej, obszary wiejskie są miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku. Diagnozę gminy w zakresie gospodarczym dokonano pod kątem przedsiębiorczości pozarolniczej i rolnictwa. Gmina Wierzbica cechuje się stosunkowo niekorzystną strukturą gospodarczą, z dominującą pozycją sektora rolnego.

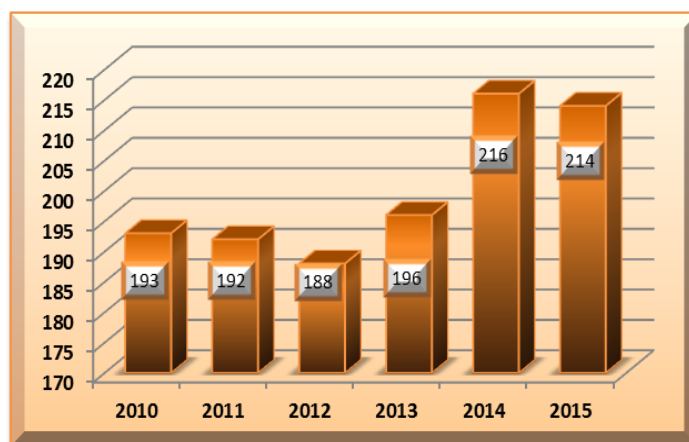
16.3.1.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza

Kondycja lokalnej gospodarki odgrywa istotną rolę w procesie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Należy podkreślić, iż znaczenie posiada nie tylko wielkość gospodarki, mierzona liczbą podmiotów prowadzących działalność ekonomiczną, lecz także ich struktura branżowa, wielkościowa oraz własnościowa. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej jest niezwykle ważny, prowadzi do tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem i do dywersyfikacji źródeł utrzymania ludności. Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno - ekonomicznego różnych jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym. Zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach.

Na terenie gminy Wierzbica w 2015 r., według danych GUS, funkcjonowało 214 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, o 10,8% (21 podmiotów) więcej w porównaniu do 2010 roku. W 2015 roku zarejestrowano 25 nowych podmiotów, z czego najwięcej w sołectwie Wierzbica – Osiedle – 8 podmiotów oraz Wierzbica, Pniówno i Wólka Tarnowska po 3 podmioty. Na przestrzeni lat liczba nowo rejestrowanych podmiotów wykazywała niewielką tendencję zwykłą z 21 podmiotów do 25 w roku 2015. W analogicznym okresie wyrejestrowano 29 podmiotów (2015 rok) przy 15 w 2010 roku. Najwięcej podmiotów ubyło w sołectwie Wierzbica – Osiedle (7), Wólka Tarnowska (6) oraz Busówno (4). Należy zwrócić uwagę w rozpatrywanych latach, na niską przeżywalność firm, gdzie liczba wyrejestrowywanych podmiotów znacznie przewyższała liczbę nowo powstających.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców, która mierzona jest wskaźnikiem przedsiębiorczości, tj. liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. W latach 2010 – 2015 dla obszaru gminy Wierzbica obserwuje się stopniowy wzrost analizowanego wskaźnika z wielkości 356/10 tys. ludności w 2010 roku do 408/10 tys. ludności w roku 2015, co świadczy o wzrastającej, aczkolwiek niewielkiej aktywności gospodarczej.

Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Wierzbica w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W podziale na sektory własnościowe podmioty działające w sektorze publicznym stanowią 4,21%, natomiast w sektorze prywatnym 95,79%. W sektorze prywatnym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (81,28%), a organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) zaledwie 6,9%.

Tabela10. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podmioty gospodarki narodowej						
ogółem	193	192	188	196	216	214
Sektor publiczny						
ogółem	9	9	9	9	9	9
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	9	9	9	9	9	9
Sektor prywatny						
ogółem	184	183	179	187	207	203
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	142	145	142	150	169	165
sektor prywatny - spółki handlowe	5	6	5	5	5	5
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	0	0	0	0
sektor prywatny - spółdzielnie	7	7	7	8	8	8
sektor prywatny - fundacje	0	0	0	0	0	1
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	13	13	13	13	13	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Największy odsetek podmiotów działa na terenie sołectwa Wierzbica - Osiedle (30,3%), Wierzbica (10,74%), Busówno (9,81%), Wólka Tarnowska (8,87%) oraz Kozia Góra (7,94%). W pozostałych sołectwach udział podmiotów gospodarczych wahał się w granicach od 6,07% w sołectwie Olchowice do 0,47% w sołectwie Władysławów. W sołectwie Karczunek nie prowadził działalności ani jeden podmiot gospodarczy. Rozwój przedsiębiorczości w gminie,

wynika ze wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w analizowanych latach, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela 11. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007¹⁰ w gminie Wierzbica w latach 2010-2015

Sekcja	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sekcja A	13	15	14	16	15	12
Sekcja B	0	0	0	0	1	1
Sekcja C	20	19	18	19	19	17
Sekcja E	1	1	1	0	0	0
Sekcja F	26	34	33	35	41	39
Sekcja G	56	54	52	52	55	53
Sekcja H	12	13	10	12	14	19
Sekcja I	5	4	2	4	3	3
Sekcja J	3	3	4	4	5	5
Sekcja K	9	7	6	5	6	7
Sekcja L	5	5	5	5	5	5
Sekcja M	2	2	3	4	9	9
Sekcja N	1	0	1	1	2	3
Sekcja O	9	9	9	9	9	9
Sekcja P	7	6	6	6	7	7
Sekcja Q	4	5	6	5	5	5
Sekcja R	6	5	5	5	5	5
Sekcja S i T	14	10	13	14	15	14

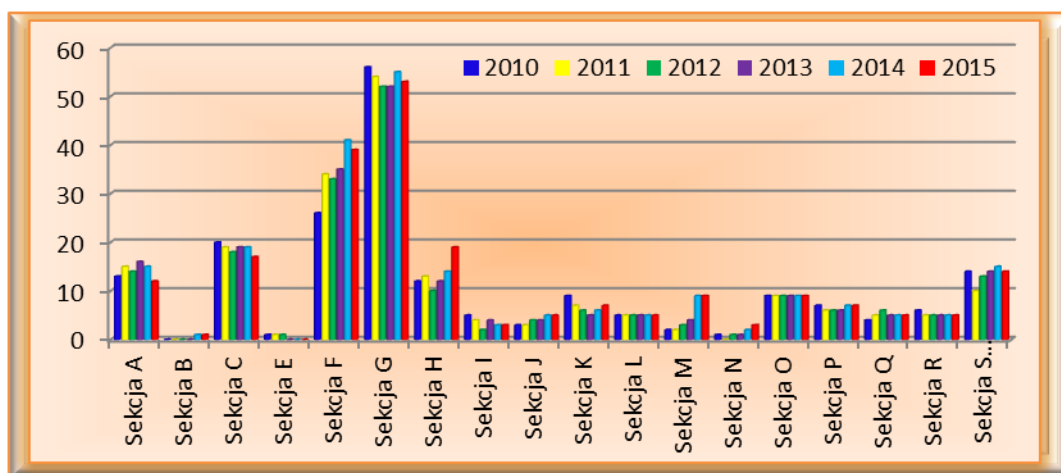
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Najliczniej reprezentowaną dziedziną jest działalności jest sekcja G (handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa sprzętu), w której działają 53 podmioty. W sekcji F (budownictwo) działa 39 jednostek, w sekcji H (Transport i gospodarka magazynowa) – 19 podmiotów, w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – 17 podmiotów, zaś w sekcji S i T (S - Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby) – 14 podmiotów. W sekcji A (rolnictwo) działa 12 podmiotów, zaś w sekcjach: M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) i O (administracja publiczna i obrona narodowa) po 9 podmiotów. Najmniej jednostek działa w sekcjach: I (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) i N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca) po 3 podmioty. Nie

¹⁰ Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

odnotowano działalności podmiotów w sekcji D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) i U (Organizacje i zespoły eksterytorialne).

Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych wg poszczególnych sekcji PKD 2007 w gminie Wierzbica w latach 2010 - 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Na terenie gminy Wierzbica, według klas wielkości podmiotów gospodarczych, działają jedynie mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Według danych GUS w 2015 r. największy odsetek stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób) – 96,73% (207 podmiotów gospodarczych). Ponadto na terenie gminy działało 6 małych przedsiębiorstw zatrudniających do 49 osób). Małe przedsiębiorstwa stanowiły zaledwie 2,8%, z czego 4 działały na terenie sołectwa Wierzbica - Osiedle i po 1 podmiocie w sołectwach: Święcica i Wierzbica. Na terenie gminy w 2015 roku znajdowało się 1 średnie przedsiębiorstwo w Wierzbicy – Osiedle (zatrudniające do 249 osób).

Tabela 12. Podmioty gospodarcze według klas wielkości

sołectwo	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa
OGÓŁEM	184	8	1	183	8	1	181	6	1	189	6	1	209	6	1	207	6	1
Bakus-Wanda	5	0	0	4	0	0	4	0	0	6	0	0	5	0	0	5	0	0
Busówno	16	0	0	18	0	0	19	0	0	21	0	0	24	0	0	21	0	0

Chylin	8	0	0	8	0	0	7	0	0	6	0	0	5	0	0	4	0	0
Kamienna Góra	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
Karczunek	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kozia Góra	13	1	0	15	1	0	15	0	0	15	0	0	17	0	0	17	0	0
Ochoża	10	0	0	8	0	0	8	0	0	9	0	0	12	0	0	10	0	0
Olchowiec	11	0	0	11	0	0	11	0	0	12	0	0	12	0	0	13	0	0
Pniówno	6	0	0	7	0	0	8	0	0	9	0	0	8	0	0	10	0	0
Syczyn	10	0	0	9	0	0	9	0	0	8	0	0	10	0	0	12	0	0
Święcica	6	1	0	5	1	0	4	1	0	3	1	0	4	1	0	5	1	0
Tarnów	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	3	0	0
Terenin	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	3	0	0	3	0	0
Wierzbica	20	1	0	21	1	0	20	1	0	21	1	0	24	1	0	22	1	0
Wierzbica-Osiedle	54	5	1	52	5	1	51	4	1	49	4	1	56	4	1	60	4	1
Władysławów	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Wólka Tarnowska	20	0	0	19	0	0	18	0	0	23	0	0	24	0	0	19	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wśród głównych pracodawców działających na terenie gminy wymienia się:

- ❖ Urząd Gminy Wierzbica;
- ❖ Zespół Szkół im. Kazimierza Górskiego w Wierzbicy;
- ❖ Przedsiębiorstwo Usługowo – Handlowe Bernarda Kaleta w Wólce Tarnowskiej;
- ❖ „SUPER OLA” Przedsiębiorstwo Usługowo – Handlowe Hanc Robert w Wierzbicy – Osiedle;
- ❖ Firma Usługowa Sylwia Grabowska w Wierzbicy;
- ❖ Piekarnia Wierzbica S.C. G. Cichosz A. Chołody, H. Kamiński w Wierzbicy – Osiedle;
- ❖ Przedsiębiorstwo „POMIX” Walerian Tywoniuk w Wierzbicy – Osiedle.

Należy nadmienić, iż na terenie gminy Siedliszcze graniczącej z gminą Wierzbica planowana jest budowa kopalni węgla kamiennego w sołectwie Kulik, która ma szansę zostać największym w tym rejonie przedsiębiorstwem oferującym znaczną ilość miejsc pracy, w tym także dla społeczności zamieszkałej w gminie Wierzbica.

Otoczenie biznesu

Instytucjami otoczenia biznesu są wszelkiego rodzaju podmioty publiczne i prywatne, które w sposób pośredni lub bezpośredni mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej na danym terenie. Gmina Wierzbica leży w sąsiedztwie miasta powiatowego Chełm, przez co znajduje się w zasięgu oddziaływania instytucji otoczenia biznesu znajdujących się na terenie Chełma, w grupie których wymienia się m.in.: Stowarzyszenie Rozwoju Aktywności Społecznej TRIADA, Filię Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny, Lubelską

Fundację Rozwoju - Agencja Rozwoju Regionalnego, Chełmskie Stowarzyszenie Rozwoju Społeczno – Gospodarczego CIVIS.

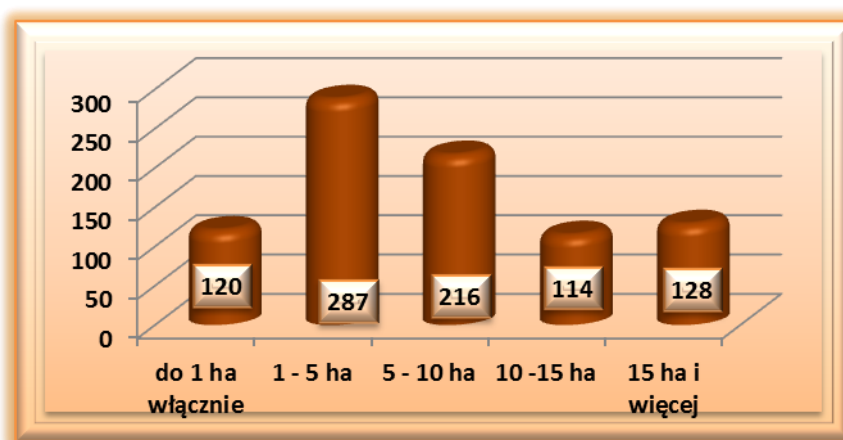
16.3.1.2. Sektor rolniczy

Znaczna część mieszkańców gminy Wierzbica utrzymuje się z rolnictwa. Indywidualne gospodarstwa rolne zajmują około 95% powierzchni użytków rolnych. Podstawą działalności rolniczej w gminie Wierzbica są korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Gmina na tle województwa lubelskiego znajduje się w grupie gmin, które charakteryzują się wskaźnikiem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej powyżej 70 pkt (wg skali IUNG w Puławach), co świadczy o bardzo korzystnych warunkach do rozwoju rolnictwa.

Użytki rolne w klasach I – III, podlegające ścisłej ochronie przed zmianą użytkowania, stanowią powierzchnię ok. 33% użytków rolnych. Ochroną objęte są również grunty gorszych klas bonitacyjnych pochodzenia organicznego (głównie na użytkach zielonych), stanowiące około 8,0% obszaru gleb rolniczych. Dominującymi typami gleb są występujące mozaikowo rędziny, gleby brunatne oraz gleby hydrogeniczne, co predestynuje ten obszar do wielokierunkowej produkcji rolnej.

Duży wpływ na poziom rolnictwa ma struktura wielkościowa gospodarstw. Im większe gospodarstwa, tym większe możliwości produkcyjne, a zatem i dochody, jakie można uzyskiwać. Duże gospodarstwa sprzyjają również specjalizacji, a te z kolei są na ogół bardziej wydajne. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na obszarze gminy Wierzbica znajdowało się 865 gospodarstw rolnych i prawie wszystkie były gospodarstwami indywidualnymi. Na terenie gminy przeważają gospodarstwa od 1ha do 5 ha, które stanowią 47,0% wszystkich gospodarstw rolnych (407 gospodarstw rolnych). Gospodarstwa od 5 ha do 10 ha stanowią niemal 25% (216 gospodarstw). Liczba gospodarstw o wielkości 10 – 15 ha oscyluje na poziomie 13,0% (114), zaś powyżej 15ha na poziomie 14,7% (127 gospodarstw)¹¹. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego na terenie gminy w 2015 roku kształtowała się na poziomie 4,2 ha. Głównymi kierunkami produkcji rolnej w gospodarstwach jest uprawa zbóż i roślin okopowych.

Wykres 9. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Wierzbica

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego

¹¹Na podstawie NSP 2011

Na terenie gminy Wierzbica funkcjonują duże gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha, w sołectwach: Wierzbica, Święcica, Busówno, Ochoża, Olchowiec – Kolonia, Syczyn, Pniówno, Tarnów, Wólka Tarnowska i Chylin. Dla tych gospodarstw jest niezbędne zaopatrzenie w nowoczesny sprzęt oraz dostęp do nowych rynków zbytu. Gospodarstwa w większości nie są powiązane z rynkiem. Według oceny większości użytkowników indywidualnych gospodarstw produkcja rolna uważana jest za nierozwojową i nieopłacalną.

W największych gospodarstwach rolnych dominuje gospodarka roślinna, gdzie uprawia się przede wszystkim zboża, uprawy przemysłowe (mieszanki zbożowe, buraki i kukurydzę) i rzepak. Na tle sąsiadujących gmin, pod względem hodowli zwierząt gmina Wierzbica wyróżnia się hodowlą bydła i trzody chlewnej.

Wykres 10. Rodzaje upraw na terenie gminy Wierzbica (powierzchnia zasiewu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego, 2010

16.3.2. Zatrudnienie oraz lokalny rynek pracy

Na terenie gminy Wierzbica w 2015 r. pracowało 329 osób¹². Od 2010 roku liczba pracujących zwiększyła się o 70 osób. W 2015 roku pracujący stanowili 9,77% ludności w wieku produkcyjnym i 6,21% ogółu ludności gminy. W układzie PKD 2007 liczbę zatrudnionych obrazuje poniższa tabela:

Tabela 13. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych

Sektory ekonomiczne wg sekcji PKD 2007	Pracujący	
	2010 rok	2015 rok
Sekcja A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	5	-
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie), sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe), Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) i sekcja F (Budownictwo)	45	-
sekcja G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa	11	83

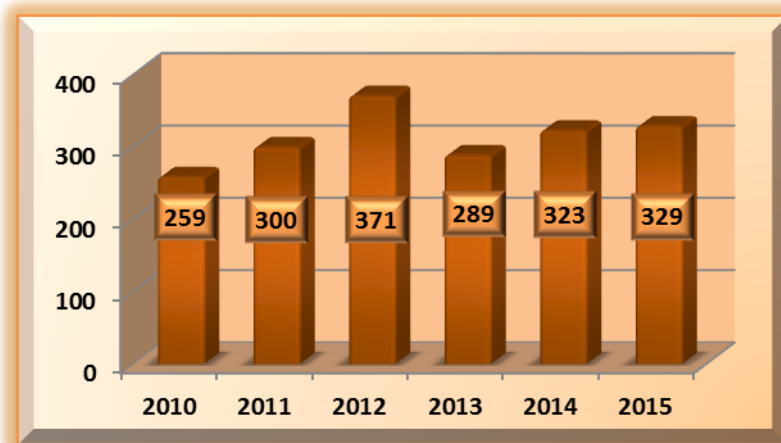
¹²Województwo Lubelskie. Podregiony. Powiaty. Gminy 2011 i 2016 rok WUS Lublin

pojazdów samochodowych), sekcja H (transport i gospodarka magazynowa), sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) i w sekcji J (informacja i komunikacja),		
sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa) i sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości),	8	brak danych dla tych sekcji w 2015r., które zostały przypisane do sekcji wymienionych poniżej
sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa), sekcja P (Edukacja), Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna), Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją), Sekcja S (Pozostała działalność usługowa)	190	189

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych

Wykres poniżej przedstawia zmianę liczby ludności na przestrzeni lat 2010 - 2015, z którego widać, iż najgorsza sytuacja, z uwagi na liczbę pracujących, miała miejsce w roku 2013 – 289 pracujących. Od tego czasu obserwuje się stały wzrost liczby ludności pracującej w gminie Wierzbica.

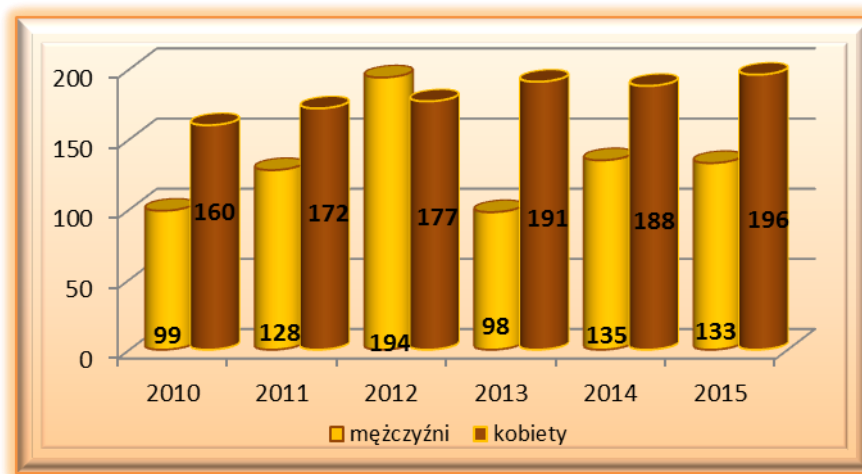
Wykres 11. Liczba pracujących w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wśród pracujących w analizowanych latach dominowały kobiety, których udział w ogólnej liczbie pracujących był najwyższy w 2010 roku (66,0%). W porównaniu do roku 2015 obserwuje się minimalną, lecz postępującą tendencję malejącą, jeśli chodzi o udział kobiet wśród pracujących.

Wykres 12. Pracujący wg płci w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

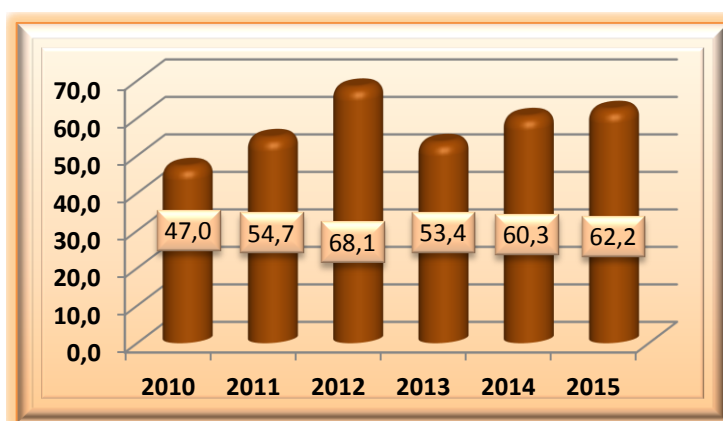

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Niska liczba pracujących w stosunku do ogółu ludności gminy spowodowana jest brakiem danych statystycznych obejmujących osoby pracujące w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Ponadto rozbieżności mogą wynikać również z niedopasowania kwalifikacji pracowników do nowych technologii i braku potrzebnych kompetencji przy otrzymaniu zatrudnienia.

Wskaźnik prezentujący liczbę pracujących na 1000 ludności gminy w 2015 r. wynosił 62,2 i od 2011 stale zwiększa się, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 13. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Wierzbica w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

16.3.3. Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Niezbędnym elementem stymulującym rozwój gospodarczy i podniesienie konkurencyjności, jest przygotowanie zorganizowanych terenów przeznaczonych pod lokalizację przemysłu i usług, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną i posiadających uregulowany stan prawny. Teren inwestycyjny powinien być wyposażony w infrastrukturę techniczną, posiadać odpowiednią dostępność komunikacyjną oraz system ulg dla inwestorów. Miejsce powinno odznaczać się najwyższymi walorami użytkowymi lokalizacji dla prowadzonej działalności.

W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, wyznaczone zostały tereny pod rozwój:

- ❖ funkcji produkcyjnych w zakresie przemysłu, drobnej wytwórczości, składów, budownictwa - w miejscowości gminnej Wierzbicy oraz w Wólce Tarnowskiej, Syczynie, Busównie, Pniównie, Kamiennej Górze i Święcicy;
- ❖ usług produkcyjnych i drobnego przemysłu rolno – spożywczego w Wierzbicy i Wólce Tarnowskiej przy wykorzystywaniu istniejących w tych branżach podmiotów gospodarczych i zakładów osób fizycznych;
- ❖ przemysłu, składów, baz i usług nieuciążliwych dla środowiska poprzez przekształcanie obiektów po byłych usługach rolniczych na cele przemysłu, składów, baz i usług nieuciążliwych dla środowiska. Do efektywniejszego wykorzystania dla potrzeb usług w gminie przeznacza się tereny i zainwestowanie bazy Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” i zakładu produkcyjnego POMIX w Wierzbicy (magazyny, obiekty handlowe, hale produkcyjne, kotłownie itp.). Tereny rozwoju funkcji przemysłowej i produkcyjnej winny stanowić strefy potencjalnej aktywności gospodarczej nieuciążliwej dla środowiska naturalnego.

Gmina, aby zachęcić potencjalnych inwestorów do inwestowania na jej terenie, planuje utworzenie strefy aktywności gospodarczej poprzez wyznaczenie terenów inwestycyjnych wyposażonych we wszystkie media i dobre powiązania komunikacyjne w miejscowościach: Pniówno i Pniówno RSP, Staszycy (sołectwo Kozia Góra), Wierzbica – Osiedle, Święcica RSP, Busówno SKR oraz Ochoża Wspólnota. Proponowany obszar łącznie będzie wynosić 20,33 ha, z czego 5,5 ha obejmuje teren w m. Staszycy oraz 5,33ha w Wierzbicy – Osiedlu.

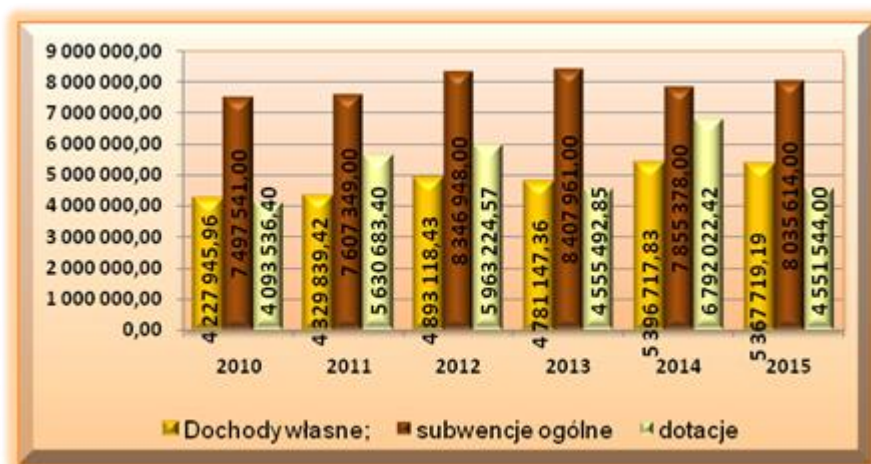
Sytuacja finansowa gminy Wierzbica

Zrównoważony rozwój stanowi ideę przyświecającą rozwojowi jednostek samorządowych na wszystkich poziomach sfery społeczno - gospodarczej. Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji. Jest uchwalany corocznie przez Radę Gminy i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową.

W latach 2010 – 2015 odnotowano wahania wysokości dochodów ogółem oraz ich strukturze, o czym świadczy wzrost dochodów o ok. 21%, zaś w roku 2013 nastąpił spadek dochodów a już w następnym roku ponownie wzrósł. W 2015 roku nastąpił spadek dochodów gminy o

około 10%. Według opublikowanych danych z wykonania budżetów¹³ dochód gminy wyniósł 18,0 mln zł, gdzie dochody były wyższe o ok. 13,5% niż w 2010 roku. Na strukturę dochodu ogółem składają się: dochody własne, subwencja ogólna i dotacje. Największy udział miały subwencje ogólne (44,75%), dochody własne (29,90%), a zdecydowanie mniej dotacje (25,35%).

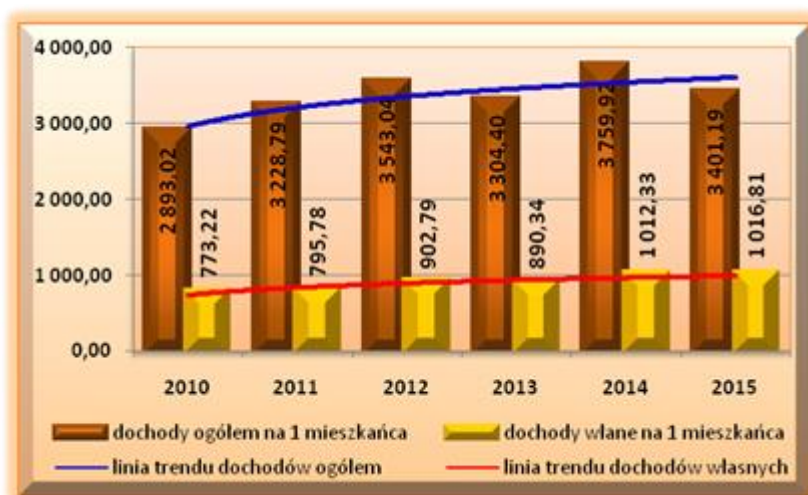
Wykres 14. Struktura dochodów gminy Wierzbica w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych GUS

Dotacje inwestycyjne stanowiły 6,5 % dotacji ogółem i zmalały o ok. 40% (w roku 2010 stanowiły 11,88 %). Średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 3 401,19 zł i wzrósł o 50,17 zł (17,57%). Podobne zjawisko odnotowano w przypadku dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które wzrosły o ponad 31,5% i wyniosły 1 016,81 zł (wzrost o 243,59 zł).

Wykres 15. Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych GUS

¹³ www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Tabela 14. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOCHODY						
Dochody ogółem	15819 023,36	17567 871,82	19203 291,00	17 744 601,21	20044 118,25	17954 877,19
Dochody własne;	4 227 945,96	4 329 839,42	4 893 118,43	4 781 147,36	5 396 717,83	5 367 719,19
subwencje ogólne	7 497 541,00	7 607 349,00	8 346 948,00	8 407 961,00	7 855 378,00	8 035 614,00
dotacje	4 093 536,40	5 630 683,40	5 963 224,57	4 555 492,85	6 792 022,42	4 551 544,00
dochody ogółem na 1 mieszkańca ogółem	2 893,02	3 228,79	3 543,04	3 304,40	3 759,92	3 401,19
Dochody własne na 1 mieszkańca ogółem	773,22	795,78	902,79	890,34	1 012,33	1 016,81
WYDATKI						
Wydatki ogółem	18 626 934,59	18 590 776,39	16 851 815,03	20 165 840,89	19 013 370,64	18 241 952,69
wydatki majątkowe	5 170 658,45	4 178 780,89	1 282 668,49	4 751 461,73	2 722 447,41	1 762 762,98
wydatki majątkowe inwestycyjne	5 170 658,45	4 178 780,89	1 282 668,49	4 751 461,73	2 722 447,41	1 762 762,98
wydatki bieżące ogółem	13 456 276,14	14 411 995,50	15 569 146,54	15 414 379,16	16 290 923,23	16 479 189,71
dotacje ogółem	224 454,00	195 000,00	217 827,96	239 543,62	273 057,33	446 890,00
świadczenia na rzecz osób fizycznych	3 199 967,39	3 262 481,02	3 409 738,13	3 390 713,77	3 655 593,54	3 402 712,06
Wydatki na 1 mieszkańca ogółem	3 406,54	3 416,79	3 109,19	3 755,28	3 566,57	3 455,57
Wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca	947,88	769,86	238,06	889,12	512,12	335,76

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Przeprowadzona analiza wydatków gminy, podobnie jak dochodów gminy wskazuje na wahania – spadek do 2012 roku, w 2013 wzrost, a w następnych latach ponowny spadek. Wydatki wyniosły 18,2 mln zł. W strukturze wydatków największy odsetek stanowiły wydatki bieżące - 90,3% wydatków ogółem. Wydatki majątkowe stanowiły jedynie 9,7% wydatków ogółem i były to wydatki majątkowe inwestycyjne. Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 3 455,57zł (o 1,4% więcej aniżeli w 2010 roku). Wartość wydatków majątkowych inwestycyjnych na jednego mieszkańca w 2015 r. wyniosła 335,76 zł (prawie 3-krotnie mniej niż w 2010 roku).

Tabela 15. Struktura wydatków gminy Wierzbica

		Wydatki ogółem	z tego przeznaczone na:						
			Wydatki bieżące	z tego:					Wydatki majątkowe
				wynagrodzenia i pochodne	dotacje	obsługę długu	poręczenia i gwarancje	pozostałe wydatki bieżące	
2010	planowa	19 280 515	14 070 236	7 173 039	224 455	153 550	0	6 519 192	5 210 279
	wykonan	18 626 935	13 456 276	6 772 872	224 454	137 852	0	6 321 098	5 170 658
2011	planowa	19 760 780	15 069 002	7 849 451	195 000	190 000	0	6 834 551	4 691 778

	wykonan	18 590 776	14 411 996	7 567 602	195 000	157 461	0	6 491 932	4 178 781
2012	planowa	17 459 742	16 117 964	8 237 089	217 828	330 000	0	7 333 047	1 341 778
	wykonan	16 851 815	15 569 147	7 953 350	217 828	327 913	0	7 070 056	1 282 668
2013	planowa	21 016 647	16 136 840	8 240 883	240 676	240 000	0	7 415 281	4 879 807
	wykonan	20 165 841	15 414 379	8 022 439	239 544	216 298	0	6 936 099	4 751 462
2014	planowa	19 756 908	17 016 063	8 506 993	281 099	255 000	0	7 972 972	2 740 845
	wykonan	19 013 371	16 290 923	8 292 839	273 057	241 576	0	7 483 450	2 722 447
2015	planowa	18 625 686	16 830 368	8 734 935	457 402	228 000	0	7 410 031	1 795 318
	wykonan	18 241 953	16 479 190	8 601 188	446 890	211 100	0	7 220 012	1 762 763

Źródło: www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Sytuacja finansowana gminy uzależniona jest od wyniku finansowego w poszczególnych latach. W analizowanym okresie można zaobserwować wahania zarówno w dochodach jak i wydatkach gminy, co skutkowało dodatnim lub ujemnym wynikiem finansowym w poszczególnych latach.

Tabela 16. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015

Rok	Dochody ogółem			Wydatki ogółem			Wynik budżetu		Relacja deficytu/nadwyżki do dochodów	
							(-) deficyt / (+) nadwyżka			
	plan	wykonanie	% wykonania	plan	wykonanie	% wykonania	plan	wykonanie	plan	wykonanie
2010	15 934 451	15 819 023	99,3	19 280 515	18 626 935	96,6	-3 346 064	-2 807 911	-21,0	-17,8
2011	17 943 763	17 567 872	97,9	19 760 780	18 590 776	94,1	-1 817 017	-1 022 905	-10,1	-5,8
2012	19 386 779	19 203 291	99,1	17 459 742	16 851 815	96,5	1 927 037	2 351 476	9,9	12,2
2013	18 124 323	17 744 601	97,9	21 016 647	20 165 841	96,0	-2 892 324	-2 421 240	-16,0	-13,6
2014	20 315 724	20 044 118	98,7	19 756 908	19 013 371	96,2	558 816	1 030 748	2,8	5,1
2015	18 229 004	17 954 877	98,5	18 625 686	18 241 953	97,9	-396 682	-287 076	-2,2	-1,6

Źródło: www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Według Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) w 2016 roku, wynik budżetowy miał wartość dodatnią. Kwota długu wynosiła 6 228 050,00 zł (o 325 580,70 zł mniej niż w roku 2015). Rocznie gmina przeznaczyła 1 465 580,00 zł tytułem rat kapitałowych, kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych. Wieloletnia Prognoza Finansowa przewiduje całkowitą spłatę zadłużenia w 2022 roku

Tabela 17. Dochody, wydatki i wynik budżetu

wyszczególnienie	dochody ogółem (dochody bieżące + dochody majątkowe)	wydatki ogółem (wydatki majątkowe + wydatki bieżące)	wydatki bieżące na obsługę długu	wynik budżetu	Przychody budżetu	z tego kredyty pożyczki, emisja papierów wartościowych	Rozchody budżetu	w tym spłaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz papierów wartościowych	Kwota długu
Wyk. 2014	20044118,25	19013370,64	253576,08	1030747,61	1400000,00	1400000,00	2294664,00	2244027,00	6483420,00
wyk. 2015	17954877,19	18241952,69	219599,57	-287075,50	1325000,00	1325000,00	1254790,00	1254790,00	6553630,70
2016	21242459,39	20423756,27	200000,00	818703,12	1140000,00	1140000,00	1465580,00	1465580,00	6228050,00
2017	25303232,31	26586632,31	200000,00	-1283400,00	200000,00	200000,00	1275400,00	1275400,00	6571450,00
2018	30445345,00	29007225,00	260000,00	1438120,00	2558800,00	2558800,00	1438120,00	1438120,00	5133330,00
2019	23283340,00	21903340,00	228000,00	1380000,00	0,00	0,00	1380000,00	1380000,00	3753330,00
2020	20900000,00	19593670,00	220000,00	1306330,00	0,00	0,00	1306330,00	1306330,00	2447000,00
2021	21200000,00	20075000,00	200000,00	1125000,00	0,00	0,00	1125000,00	1125000,00	1322000,00
2022	21200000,00	20285000,00	180000,00	915000,00	0,00	0,00	915 000,00	915 000,00	407 000,00
2023	21200000,00	20793000,00	160000,00	407000,00			407000,00	407 000,00	0,00

Źródło: Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXI-119/2016 Rady Gminy Wierzbica z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie zmian wieloletniej prognozy finansowej na lata 2016-2020.

W ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej został sporządzony wykaz przedsięwzięć z okresem realizacji do 2020 r., co określa poniższa tabela.

Tabela 18. Wykaz przedsięwzięć do 2020 roku

Nazwa i cel	Okres realizacji		łączne nakłady finansowe
	od	do	
Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Pniówno	2016	2019	3 029 400,00
Budowa kanalizacji sanitarnej w ramach Aglomeracji Wierzbica dla m. Busówno, Busówno Kolonia, Kozia Góra, Staszycy	2015	2018	5 075 446,00
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Wierzbica	2016	2017	1 449 200,00
Energia z paneli fotowoltaicznych w Gminie Wierzbica – ochrona środowiska	2016	2018	1 163 000,00
Energia paneli fotowoltaicznych w Gminie Wierzbica – ochrona środowiska	2016	2018	1 400 000,00
Kolektory słoneczne – czyste środowisko w Gminie Wierzbica – ochrona środowiska	2016	2018	3 869 000,00
Przebudowa drogi gminnej nr 104538L w m. Wólka Tarnowska	2015	2017	508 000,00
Przebudowa drogi gminnej nr 104538L w m. Wygoda	2015	2019	304 000,00

Przebudowa drogi gminnej nr 104545L w m. Olchowiec	2015	2017	509 000,00
Przebudowa drogi gminnej nr 104548L w m. Helenów	2015	2017	225 000,00
Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa lubelskiego	2016	2019	1 102 416,00
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim – edycja III – informatyzacja społeczeństwa wiejskiego	2014	2020	400 000,00
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w gminie Wierzbica poprzez budowę dróg gminnych w m. Wierzbica-Osiedle znajdujących się w ciągu komunikacyjnym z drogą wojewódzką Nr 841	2016	2017	1 771 000,00

Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XXI-119/2016 Rady Gminy Wierzbica z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie zmian wieloletniej prognozy finansowej na lata 2016-2020.

Pozyskiwanie funduszy krajowych i unijnych

Stosunkowo wysoka zdolność inwestycyjna gminy przekłada się na efektywność pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych, tj. głównie z Unii Europejskiej. Gmina Wierzbica w okresie programowania 2007-2013 pozyskała ze środków krajowych i unijnych 14,6 mln złotych. Najwięcej pozyskano ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – ponad 8 mln zł. oraz z RPO WL – 1,0 mln zł. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki gmina nie pozyskała żadnego wsparcia.

Lp.	Tytuł projektu	Dofinansowanie	Kwota dofinansowania	Wartość całkowita projektu w PLN
1.	Budowa integracyjnego centrum kulturalno - rekreacyjnego dla miejscowości Wierzbica - Osiedle	Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich działanie: 2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego	450 000,00	1 221 126,00
2	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Gminy Wierzbica	Mechanizm finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego	1 414 859,70	1 664 540,83
3	Budowa systemu poboru i dystrybucji wody na terenie Gminy Wierzbica	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Budżet Państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego	1 001 233,65	1 334 978,20
4	Zakup pojemników do zbiórki i segregacji odpadów komunalnych na terenie Gminy Wierzbica	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 321 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	130 051,00	211 550,44
5	Budowa boiska szkolnego o nawierzchni z trawy syntetycznej w m. Świącica	Ministerstwo Sportu	200 000,00	431 000,00
6	Budowa kompleksu sportowego w ramach programu "Moje boisko orlik 2012" przy zespole szkół im. Kazimierza Górskiego w Wierzbicy	Dofinansowanie z Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego Dofinansowanie z Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie	333 000,00 333 000,00	1 095 233,36

7	Budowa wiejskiego domu kultury z zapleczem rekreacyjnym dla sołectw Chylin i Chylin Wielki	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313,322,323 „Odnowa i rozwój wsi”	356 252,00	577 824,84
8	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej centrum miejscowości Wierzbica Osiedle poprzez przebudowę chodników wraz z budową oświetlenia ulicznego	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313 „Odnowa i rozwój wsi”	500 000,00	1 062 595,95
9	Budowa wiejskiego centrum kulturalno – rekreacyjnego sołectwa Olchowiec	Sektorowy Program Operacyjny	311.474,00	581 030,97
10	Rozbudowa świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej w miejscowości Wierzbica	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313,322,323 „Odnowa i rozwój wsi	406 694,00	747 326,14
11	Przebudowa świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej w miejscowości Pniówno	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313,322,323 „Odnowa i rozwój wsi	296 811,00	551 255,03
12	Budowa sieci wodociągowej w msc. Ochoża, Ochoża Pniaki, Święcica - Rowiska	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 321 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej		690 703,00
13	Budowa systemu poboru i dystrybucji wody na terenie Gminy Wierzbica Etap II, Etap III Etap II budowa sieci wodociągowej w m. Olchowiec, Olchowiec Kolonia, Święcica, Helenów, Terenin, Buza. Etap III budowa sieci wodociągowej w m. Bakus Wanda, Wólka Tarnowska, Wygoda, Tarnów, Karczunek	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 321 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	4 000 000,00	7 876 983,40
14	Przebudowa drogi gminnej Nr 104540L w m. Święcica na długości 1200 mb	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	262 450,66	524 901,00
15	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych Nr 104538L w Wólce Tarnowskiej Etap I	Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego	60 000,00	180 219,60
16	Rozbudowa oczyszczalni ścieków typu Ecolo - Chief o przepustowości Qśrd.=300m³/d w m. Busówno - Kolonia wraz z infrastrukturą techniczną	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 321 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	1 234 594,00	4 449 655,00
17	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez urządzenie placu zabaw w miejscowości	za pośrednictwem Lokalna Grupa Działania Polesie współfinansowanego ze	19 092,05	32 785,05

	Wólka Tarnowska	środków Unii Europejskiej w ramach osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013		
18	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w miejscowości Święcica. Województwa Lubelskiego	Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych Urzędu Marszałkowskiego	60 000,00	130 000,00
19	Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego na terenie gminy Wierzbica poprzez przebudowę drogi gminnej znajdującej się w ciągu komunikacyjnym z drogą wojewódzką nr 841 oraz drogą powiatową nr 1805L w miejscowości Pniówno	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	214 420,00	419 000,00
20	Budowa centrum rozwoju i promocji lokalnych produktów i usług w miejscowości Busówno	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313,322,323 „Odnowa i rozwój wsi”	500 000,00	1 045 125,00
21	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Ochoża znajdującej się w ciągu komunikacyjnym z drogą wojewódzką i drogą powiatową wraz z przebudową infrastruktury towarzyszącej	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	484409,00	950 000,00
22	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych Nr 104538L w Wólce Tarnowskiej Etap II	Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego	110 000,00	285 600,00
23	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Syczyn	Program oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” działanie 313,322,323 „Odnowa i rozwój wsi”	116 000,00	778,22

16.3.4. Analiza zasobów rekreacyjno-turystycznych gminy

Niezwykle istotną branżą gospodarki jest branża turystyczna. Turystyka ma szczególne znaczenie dla lokalnej gospodarki, gdyż aktywizuje oprócz podmiotów turystycznych, także wiele innych sektorów gospodarki takich jak: transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansową i ubezpieczeniową. Turystyka generuje dodatkowy strumień pieniądza, który zasila lokalną gospodarkę poprzez ponoszone przez turystów wydatki. Ponadto wpływa pozytywnie na rynek pracy oraz zadowolenie społeczeństwa. O atrakcyjności turystycznej świadczy zarówno siła przyciągania danego regionu, jak i popyt na oferowane usługi. Atrakcyjność turystyczna kształtowana jest pod wpływem wielu różnorodnych czynników. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić potencjał turystyczny (walory i stan jakościowy środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwo kulturowe) oraz infrastrukturę turystyczną, przede wszystkim bazę noclegową i gastronomiczną.

Potencjał turystyczny

Gmina Wierzbica posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. To obszar niezwykle atrakcyjny pod względem przyrodniczym. Bogactwo fauny i flory związane jest z dużą różnorodnością siedliskową. Turystyka przyrodnicza rozwijać się może na bazie unikalnych walorów krajobrazowych obszaru, urozmaiconej rzeźby terenu. Rzeźba terenu gminy jest urozmaicona. Północno-wschodnia część gminy leży w zasięgu Polesia Lubelskiego. Obszar ten ma charakter zakłęsłej kotliny, której częścią składową jest nieco wyższa strefa ciągnąca się na południe od rzeki Świnki. Środkowa i południowa część gminy znajduje się w zasięgu Pagórów Chełmskich. Przeważa tu falista i pagórkowata rzeźba terenu. Obszar wznosi się na wysokość około 50 metrów ponad otaczające tereny. Głównymi rzekami na terenie gminy są: rzeka Świnka, mająca swe źródła u podnóża Pagóra Chełmskiego o wysokości 200 m. n.p.m. w rejonie Święcicy i Kamiennej Góry, prawobrzeżny dopływ rzeki Wieprz oraz Lepitucha wpadająca do rzeki Uherki. Rzeki Świnka i Lepitucha tworzą rozległe obszary źródliskowe, utworzone w strefie obniżen i zagłębień terenowych położnych po obu stronach działu wodnego. Do omawianych rzek uchodzą liczne strumyki, rowy i kanały odwadniające przyległe tereny. Zważywszy na początkowy bieg Świnki i Lepituchy, charakteryzują się one wąskim korytem i niewielką głębokością, przybierając kształt uregulowanych rowów. W gminie Wierzbica są cztery jeziora: Tarnowskie, Syczyńskie, Pniewskie i Na Błocie. Źródła w Święcicy są nie małą atrakcją turystyczną - biją bowiem do góry unosząc niewielkie fontanny piasku kredowego. Poza tym występują stawy hodowlane w Święcicy oraz liczne torfianki wypełnione wodą.

W gminie Wierzbica istnieją dogodne warunki do prowadzenia łowiectwa. Rozwojowi turystyki łowieckiej sprzyja domek myśliwski zlokalizowany w sołectwie Chylin.

W sołectwie Święcica znajduje się kompleks stawów. Jeden z nich przystosowany jest do pełnienia funkcji łowiska wędkarskiego. Utrzymaniu atrakcyjności obszaru służyłaby budowa nowoczesnego łowiska wędkarskiego na bazie istniejących stawów wraz z niezbędnym zapleczem rekreacyjno – turystycznym, którego na dzień dzisiejszy brak.

W gminie Wierzbica, z uwagi na rzeźbę terenu, istnieją doskonałe warunki do uprawiania sportów zimowych. Brak infrastruktury uniemożliwia rozwój tej dziedziny sportu.

Gminę cechuje także potencjał do rozwoju turystyki kulturowej, ze względu na obiekty dziedzictwa kulturowego m.in. zespoły dworsko-parkowe oraz obiekty sakralne. Ważnym elementem infrastruktury turystycznej są również szlaki turystyczne. Jednym z większych atutów w gminie jest ścieżka rowerowa „Pętla Wierzbica” o długości 88 km. Trasa biegnie przez miejscowości: Wierzbica, Cyców i Chełm. Na odcinku Karczunek - Wojciechów trasa szlaku rowerowego pokrywa się z trasą Poleskiego Szlaku Konnego. Należy nadmienić, iż w miejscowości Karczunek znajduje się wieża widokowa. Uzupełnieniem oferty turystycznej jest twórczość ludowa. Na terenie gminy Wierzbica prężnie działają koła gospodyń wiejskich, które podtrzymują lokalne tradycje i zwyczaje.

Baza noclegowa i gastronomiczna

Na terenie gminy Wierzbica bazę noclegowo-turystyczną tworzą głównie kwatery agroturystyczne, są to obiekty całoroczne. Funkcjonujące obiekty noclegowe i agroturystyczne na terenie gminy położone są w sołectwach: Wólka Tarnowska, Tarnów, Chylin Wielki, Busówno (trzy obiekty) oraz po jednym obiekcie w sołectwach: Syczyn i Kozia Góra. Jedynym obiektem gastronomicznym dostępnym na terenie gminy jest Spółdzielnia Socjalna Miranna w sołectwie Wierzbica – Osiedle.

16.3.5. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze gospodarczej

Analiza sfery gospodarczej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
- ❖ gospodarka rolna mimo licznych inwestycji oraz nowych technologii nie gwarantuje mieszkańcom gminy znaczących dochodów;
- ❖ niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- ❖ brak zakładów oferujących miejsca pracy;
- ❖ słaba kondycja lokalnych firm przejawiająca się niskim wskaźnikiem opisującym ilość jednostek nowo zarejestrowanych;

- ❖ niski wskaźnik zatrudnienia;
- ❖ bardzo słabe zagospodarowanie zasobów wodnych (stawy, zbiorniki wodne) i terenów przyległych dla rozwoju rekreacji i turystyki (jezioro Syczyńskie);
- ❖ brak obiektów służących zajęciom sportowym i rekreacyjnym w okresie całorocznym – sporty zimowe;
- ❖ uboga oferta terenów inwestycyjnych.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze gospodarczej, którymi są:

- ❖ bezpośrednie sąsiedztwo z gminą Siedliszcze, w której planowana jest budowa kopalni węgla kamiennego;
- ❖ duży potencjał w zakresie hodowli zwierząt gospodarskich;
- ❖ zaplecze doskonałej jakości produktów rolnych, baza dla rozwoju produkcji i przetwórstwa żywnościowego, dobre gleby (szczególnie część południowa gminy), nieskażone środowisko przyrodnicze;
- ❖ specjalizacja gospodarstw rolnych w chowie i hodowli bydła oraz trzody chlewnej;
- ❖ duże możliwości dotyczące wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w szczególności z energii słonecznej;
- ❖ duży potencjał do rozwoju turystyki, rozwój m.in. turystyki aktywnej i pieszej;
- ❖ wysokie umiejętności w pozyskiwaniu środków finansowych z zewnętrznych źródeł;
- ❖ umiarkowana sytuacja finansowa gminy.

16.3.6. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze gospodarczej

W gminie występują liczne potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze gospodarczej. Jest to przede wszystkim: wspieranie podejmowania działalności gospodarczej m.in. przez osoby pracujące w rolnictwie (stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców); wspieranie rozwijania działalności gospodarczej.

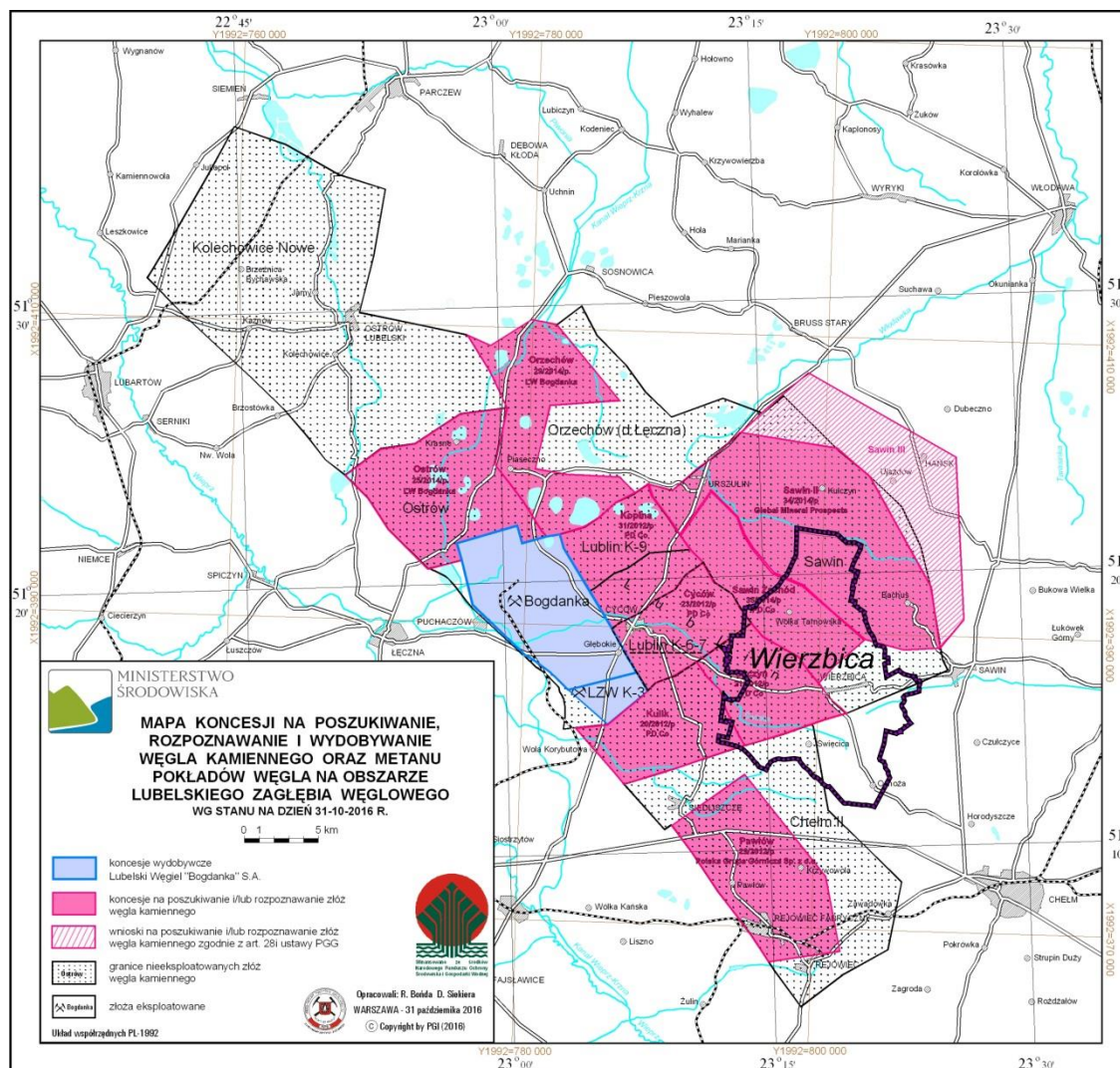
16.4. Sfera środowiskowa

16.4.1. Budowa geologiczna oraz udokumentowane złoża kopalin

Pod względem geologicznym gmina Wierzbica położona jest w obrębie zrębowego wyniesienia podlasko – lubelskiego platformy wschodnioeuropejskiej. Powierzchnię krystalicznej platformy pokrywają osady paleozoliczne, z których najważniejszą rolę w budowie geologicznej omawianego obszaru odgrywają węglonośne osady górnego karbonu. Kompleks paleozoiczny przykryty jest utworami jury i kredy. Utwory kredy występują powszechnie w podłożu omawianej gminy. Wykształcone są w postaci margli i opok oraz kredy piszącej. Miąższość utworów kredowych waha się w granicach 500 – 600 m, a ich strop występuje od powierzchni terenu lub na głębokości 18 – 32 m. Utwory trzeciorzędowe, reprezentowane są przez piaski i łyły (oligocenu i miocenu). Utwory czwartorzędowe zalegają od powierzchni terenu do głębokości 15 – 32 m na utworach kredy i trzeciorzędu. Osady holoceniowe wykształcone są głównie jako torfy, namuły organiczne oraz mułki i piaski. Największe obszary torfów występują w północnej części gminy. Na obszarze gminy Wierzbica występują w przewadze grunty nośne dla posadowienia budynków. Z zabudowy należy wykluczyć grunty organiczne (torfy, namuły). Są to grunty nienośne, często zawadnione.

Stopień rozpoznania złóż kopalin w gminie Wierzbica jest umiarkowany. Gmina należy do zasobnych w kopalin, z uwagi na występujące w granicach gminy udokumentowane złoża węgla kamiennego, w mniejszym stopniu torfów i kruszyw naturalnych. Strategiczne znaczenie przypisuje się zasobom węgla kamiennego, co wynika z faktu, iż gmina Wierzbica położona jest we wschodniej części Lubelskiego Zagłębia Węglowego (LZW). Na terenie gminy znajdują się złoża: Chełm II, Lublin, Lublin K-8, Lublin K-6 i K-7 oraz Sawin, co obrazuje rycina poniżej.

Rycina 22. Lubelskie Zagłębie Węglowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie Państwowego Instytutu Geologicznego, stan na 31.10.2016 r.

Sporzządzany corocznie przez Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie bilans zasobów kopalin informuje o aktualnie udokumentowanych (na dzień 31.12.2015) zasobach złóż i ich eksploatacji. W tabeli poniżej zestawiono złoża surowców zbilansowanych na terenie gminy Wierzbica.

Tabela 19. Udokumentowane złoża kopalin w gminie Wierzbica stan na 31.12.2015 rok

Nazwa złoża Miejscowość	Zasoby geologiczne bilansowe (w tys. ton)	Stan zagospodarowania
Kruszywo naturalne – piaski i żwiry		
Karczunek	28360	P -
Syczyn	126	E – złożo eksploatawane
Syczyn 2	11	E – złożo eksploatawane
torf		
Kozia Góra	20	R -

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.XII.2015r, PIB.PIB, Warszawa 2016;

W 2015 roku, na terenie gminy Wierzbica, 2 złoża piasków i żwirów: Syczyn i Syczyn 2 były eksploatawane. Wydobyte kształtowało się na poziomie 18 tys. ton. Złożo torfów Kozia Góra posiada zasoby przemysłowe, rzędu 20 tys. ton.

Spośród udokumentowanych złóż kopalin, złożo Syczyn posiada aktualny, wyznaczony obszar i teren górniczy (koncesja ważna do 26.08.2026).

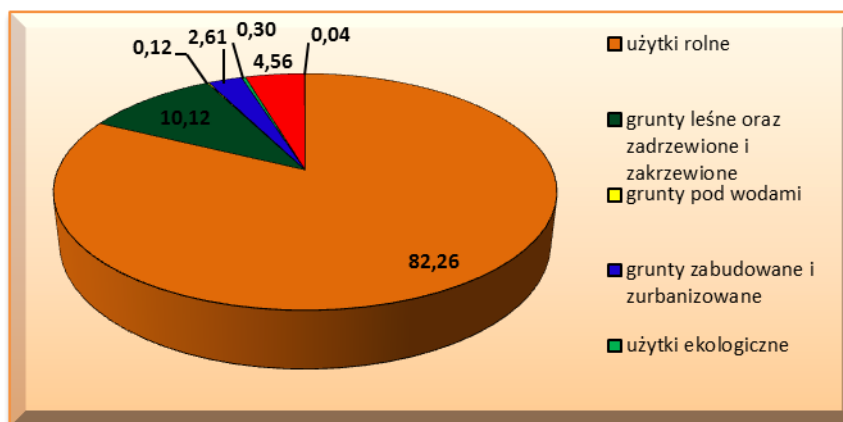
Na terenie gminy Wierzbica występują tereny predestynowane do występowania ruchów masowych ziemi. Występują one we wschodniej części gminy, koncentrując się wzdłuż doliny rzeki Lepietucha oraz w sołectwie Pniówno, gdzie występują ostańce kredowe o nachyleniach zboczy powyżej 10%. Zwiększone spadki są przyczyną wzmożonej erozji gleb oraz powstawania zjawisk typu „złazisk”.

Na terenie gminy występują umiarkowanie korzystne warunki fizjograficzne dla posadowienia nowych budynków. Ograniczenia występują na terenach o znacznych spadkach, dotyczy głównie wschodniej części gminy położonej w obrębie mezoregionu Pagóry Chełmskie, jak również z uwagi na występowanie słabonośnych gruntów organicznych położonych w obniżeniach terenu, a także z uwagi na obszary płytkiego występowania wód podziemnych. Ponadto, zalegające w podłożu skały kredowe, cechują się różną nośnością terenu, uzależnioną od stopnia skrasowienia skał. W związku z powyższym realizacja wszelkiej zabudowy wymaga zabezpieczenia tych skał przed działaniem wody, z uwagi na duże prawdopodobieństwo uaktywnienia się procesów erozyjnych, w tym krasowych.

16.4.2. Użytkowanie gruntów

Zgodnie z kierunkami wykorzystania powierzchni na ogólną powierzchnię gminy Wierzbica (2014 r. – 14 579 ha) składają się: użytki rolne stanowiące 82,3% powierzchni całkowitej obszaru (11 992 ha), grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 10,1% (1475 ha), grunty zabudowane i zurbanizowane stanowiące – 32,6% (380 ha), łąki trwałe – 15,93% (2 323 ha), pastwiska - 5,37% (783 ha) i nieużytki - 4,56% (665 ha). Najmniejszy obszar stanowią użytki ekologiczne – 0,30% (44 ha), grunty pod wodami i stawami – łącznie 0,9% (132 ha).

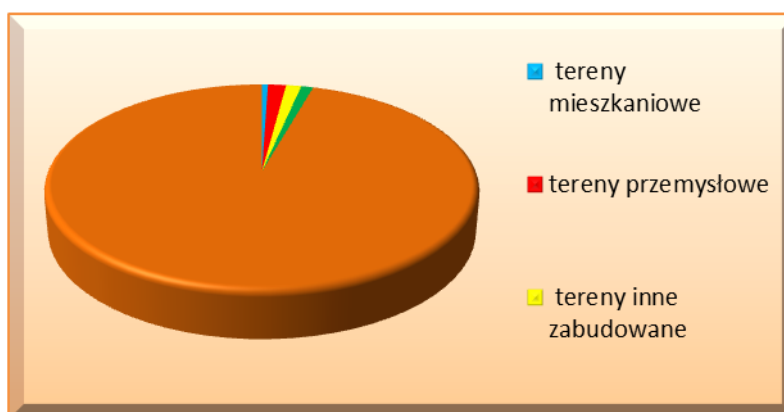
Wykres 16. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Wierzbica w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na terenie gminy Wierzbica wśród terenów zabudowanych i zurbanizowanych największą powierzchnię zajmują tereny komunikacyjne – drogi, które stanowią 95,5% ww. terenów. Tereny mieszkaniowe zajmują 0,52%, a inne tereny zabudowane 1,58%, zaś tereny rekreacji i wypoczynku stanowią 1,05%.

Wykres 17. Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych w gminie Wierzbica w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

16.4.3. Zasoby glebowe i ich jakość

Na terenie gminy Wierzbica przeważają gleby o dobrej i średniej jakości, należące do klasy bonitacyjnej IVa i IVb, stanowiąc ponad 50% gruntów ornych, występujące równomiernie na terenie całej gminy Wierzbica. Dużą powierzchnię zajmują gleby urodzajne, tj. o I – III klasie bonitacyjnej, które zajmują blisko 36%. Największą wartość rolniczą mają rędziny brunatne i czarnoziemne, wytworzone ze zwiaterziny skał kredowych oraz gleby brunatne, bielcowe i czarne ziemie wytworzone z pyłów, piasków gliniastych i glin zalegających na pyłach ilastych, glinach bądź piaskach gliniastych. Zwarte kompleksy gleb o najwyższych klasach bonitacyjnych (I – III) występują głównie w środkowej i południowej części gminy w rejonie wsi: Syczyn, Kol. Busówno, Chylin Mały, Wierzbica, Staszyce oraz Helenów, Olchowiec, Święcica, Ochoża

i Pniówno. W północnej części gminy rejon dobrych gleb to: okolice Tarnowa, Wólki Tarnowskiej i Wygody. W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby hydro morficzne glejowe, murszowo-mineralne, torfowe, murszowo – torfowe oraz mady rzeczne.

Gleby gminy Wierzbica, z uwagi na występowanie stromych zboczy ostańców denudacyjnych (środkowa i południowa część gminy) oraz zboczy wzgórz moreny członowej, są zagrożone erozją gleb w stopniu umiarkowanym.

Na terenie gminy Wierzbica, największe zagrożenie dla jakości gleb, stwarza nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Według badań IUNG w Puławach¹⁴ gleby cechują się umiarkowanym zakwaszeniem, na poziomie 41 – 60%. Wapnowania obecnie wymaga 18,1% gleb, a wskazane jest na dalszych 6,7% gleb. Silnie zakwaszenie gleby ogranicza możliwości produkcyjne, a także sprzyja uaktywnianiu się związków toksycznych. Gleby gminy wykazują także silne wyczerpanie ze składników mineralnych na poziomie: 41 - 60% fosfor, 21 - 40% potas i 61 - 80% magnez.

Drugim czynnikiem mającym wpływ na jakość gleb jest emisja zanieczyszczeń wynikająca z ruchu pojazdów i utrzymania drogi w okresie zimowym (zasolenie), zwłaszcza po drodze wojewódzkiej nr 841 relacji Cyców – Wierzbica - Staw.

16.4.4. Zasoby wodne oraz stan czystości hydrosfery

Zgodnie z podziałem hydrograficznym kraju, obszar gminy Wierzbica położony jest w regionie wodnym Wisły Środkowej, w zdecydowanej części w zlewni rzeki Wieprz. Do dorzecza rzeki Bug przynależy wschodnia część gminy.

Sieć wód powierzchniowych tworzą: rzeka Świnka – prawobrzeżny dopływ rzeki Wieprz, rzeka Lepitucha - lewobrzeżny dopływ Uherki. Sieć hydrograficzną uzupełniają rowy melioracyjne oraz drobne jeziora, koncentrację których obserwuje się w sołectwach: Syczyn, Pniówno i Tarnów, stawy hodowlane w sołectwie Święcica oraz liczne torfianki wypełnione wodą.

- ❖ Obszar Gminy Wierzbica znajduje się w zasięgu oddziaływania zlewni proponowanych do objęcia statusem obszaru ochronnego - zlewnia Garki. Gospodarowanie na terenie zlewni chronionej powinno uwzględniać:
- ❖ ochronę mokradeł, w tym dolin rzecznych oraz pozadolinnych podmokłości, bagien i torfowisk przed odwodnieniem,
- ❖ ochronę meandrujących odcinków rzek przed regulacją,
- ❖ konieczność uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej,
- ❖ eliminację ognisk zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych,
- ❖ wykluczenie lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko i przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, które mogą spowodować nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- ❖ racjonalne stosowanie nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin.

Zgodnie z nowym podziałem kraju na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) obszar opracowania znajduje się w obrębie JCWP, granice których pokrywają się z granicami naturalnymi cieków powierzchniowych. Są to:

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Zlewnia	Status JCWP	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Aktualny stan JCWP	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Typ odstępstwa	Uzasadnienie derogacji
PLRW2000232663469	Lepitucha	Zlewnia Bugu	natural na część wód	SŁABY	DOBRY	ZŁY	niezagrożona	brak	nie dotyczy
PLRW20001724569	Świnka bez dopływu spod Kobylki	Zlewnia Wieprza	natural na część wód	SŁABY	DOBRY	ZŁY	zagrożona	4(7)	Planowana inwestycja z zakresu energetyki, inwestycja spełnia potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego - Inwestycja polegająca na eksploatacji węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym, w obrębie udokumentowanych złóż węgla K-9, K-6-7, K-8 i K-4-5
PLRW2000232663449	Uherka od źródeł do Garki	Zlewnia Bugu	natural na część wód	UMIARKOWANY	DOBRY	ZŁY	zagrożona	brak	nie dotyczy
PLRW2000242663479	Uherka od Garki do Gdolanek	Zlewnia Bugu	sztuczna część wód	DOBRY I POWYŻEJ DOBREGO	DOBRY	ZŁY	niezagrożona	brak	nie dotyczy

PLRW20002326636499	Więzienny Rów a	Zlewnia Wieprza	natural na część wód	PONIŻEJ DOBREGO	DOBRY	ZŁY	zagrożona	brak	nie dotyczy
--------------------	-----------------	-----------------	----------------------	-----------------	-------	-----	-----------	------	-------------

Źródło: Projekt Aktualizacji Programu Gospodarki Wodnej dorzecza Wisły

Oceny jakości wód powierzchniowych w ramach monitoringu dokonuje się zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych*. Stan/potencjał ekologiczny JCWP klasyfikowany jest w pięciostopniowej skali, ustalonej wg wskaźników biologicznych, fizykochemicznych i hydromorfologicznych (klasa I - stan bardzo dobry, klasa II - stan dobry, klasa III - stan umiarkowany, klasa IV - stan słaby, klasa V - stan zły). Badania JCWP znajdujących się na terenie gminy Wierzbica przeprowadzono w latach 2015, 2013 i 2011, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20. Stan/Potencjał ekologiczny JCWP znajdujących się na terenie gminy Wierzbica

Nazwa JCWP	Punkt pomiarowo - kontrolny	klasa elementów fizykochemicznych	klasa elementów biologicznych	klasa elementów hydromorfologicznych	stan/potencjał ekologiczny	Aktualny stan
2015						
Świnka bez dopływu spod Kobyłki	Świnka - Łączna	PPD	IV	II	SŁABY	ZŁY
2013						
Uherka od źródeł do Garki	Uherka - Przysiółek Czułczyce	PPD	III	II	UMIARKOWANY	ZŁY
Uherka od Garki do Gdolanek	Uherka - Ruda Wieś	PPD	II	II	UMIARKOWANY	ZŁY
2011						
Lepietucha	Lepietucha - Sawin	II	III	II	UMIARKOWANY	ZŁY

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie Lubelskim w 2015 roku, w 2013 roku i 2011 roku

Stan/ potencjał ekologiczny JCWP jest umiarkowany i słaby. Wpływ na taki stan ma podwyższona koncentracja fosforanów i azotu ogólnego co wskazuje na zanieczyszczenia rzek. Związki fosforu i azotu są głównymi biogenami w ściekach. Powodują eutrofizację (użyźnianie) wód w rzekach i zbiornikach wodnych. Proces ten jest niekorzystny, ponieważ powoduje „zakwit” wód. Pojawiają się duże ilości mikroorganizmów, głównie sinic, które zużywają znaczne ilości tlenu uniemożliwiając oddychanie organizmów wyższych.

Pod względem hydrologicznym gmina Wierzbica położona jest na obszarze występowania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 406 Niecka Lubelska Chełm – Zamość, dla którego przewiduje się ustanowienie obszaru ochronnego. Stopień zagrożenia wód podziemnych, określany jako czas pionowej migracji zanieczyszczeń do GZWP we wschodniej, środkowej i południowej części gminy wynosi do 5 lat, co świadczy o dużym zagrożeniu tych wód zanieczyszczeniami. Występujące wody podziemne wzdłuż doliny rzeki Lepietucha, Świnka oraz w północnej części gminy, cechują się średnim stopniem zagrożenia na zanieczyszczenia. Czas pionowej migracji zanieczyszczeń wynosi 5-25 lat.¹⁵

Wody podziemne pierwszego poziomu na terenie gminy występują w utworach czwartorzędowych i szczelinowo – porowych skałach górnokredowych.

Gmina Wierzbica znajduje się w obrębie 2 JCWPd, a mianowicie: nr PLGW200091 (wschodnia część Gminy), nr PLGW200090 (zachodnia część Gminy) oraz nr PLGW200067 (północna część Gminy).

Ocena jakości wód podziemnych polega na ocenie stanu ekologicznego jednolitych części wód podziemnych. Oceniany jest stan chemiczny oraz stan ilościowy wód podziemnych. Ocena stanu chemicznego mówi o aktualnej jakości wód, w oparciu o zestaw wskaźników fizykochemicznych oraz chemicznych. Oceny stanu ilościowego oraz chemicznego dwóch JCWPd przeprowadzono w 2010 oraz w 2012 roku. Stan ilościowy oraz stan chemiczny, JCWPd nr 90 i 91, oceniono jak dobry. Natomiast dla JCWPd nr 67 jako słaby. JCWPd nr 91 i nr 67 są zagrożone pod względem utrzymania dobrego stanu ilościowego i chemicznego. Jedynie JCWPd nr 91 jest niezagrażona osiągnięciem celów środowiskowych.

16.4.5 Przyroda

Gmina Wierzbica zalicza się do obszarów o bardzo wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Łączna powierzchnia obszarów chronionych na terenie gminy wynosi 4028,48 ha (blisko 28% powierzchni całkowitej gminy), z czego ponad 75% zajmują obszary chronionego krajobrazu. Największymi walorami przyrodniczymi cechuje się północna część gminy, z uwagi na rangę występujących tu obszarów, a mianowicie: Park Narodowy i obszary NATURA 2000. W granicach gminy Wierzbica występują następujące formy ochrony przyrody, wyznaczone na podstawie *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*:

- ❖ Poleski Park Narodowy – część enklawy parku - Bagno Bubnów, zajmujące w granicach gminy powierzchnię 946,8 ha. Położony jest na obszarze sołectw tj.: Karczunek i Tarnów. Jest to kompleks torfowisk niskich – węglanowych Bagna Bubnów i Bagna Staw z wieloma rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin i fauny, w grupie której wymienia się: dzwonecznik wonny, kilka gatunków storczyków, goryczka wąskolistna, gnidosz królewski. Szczególnie bogata jest awifauna. Występuje tu jedno z najbogatszych w kraju i Europie stanowisk wodniczki (340 par). Dodatkowo występują takie gatunki jak: kulik wielki, dubelt, błotniak popielaty, żuraw, sowa błotna. Obszar wpisany został na listę ostoi ramiarskich. Poleski Park Narodowy został objęty ochroną jako ostoja ramiarska, na mocy *Konwencji o obszarach wodno - błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego*. Objęcie

¹⁵

Dokumentacja hydrologiczna dla ustanowienia stref ochronnych czwartorzędowego zbiornika obszaru wód podziemnych GZWP nr 406

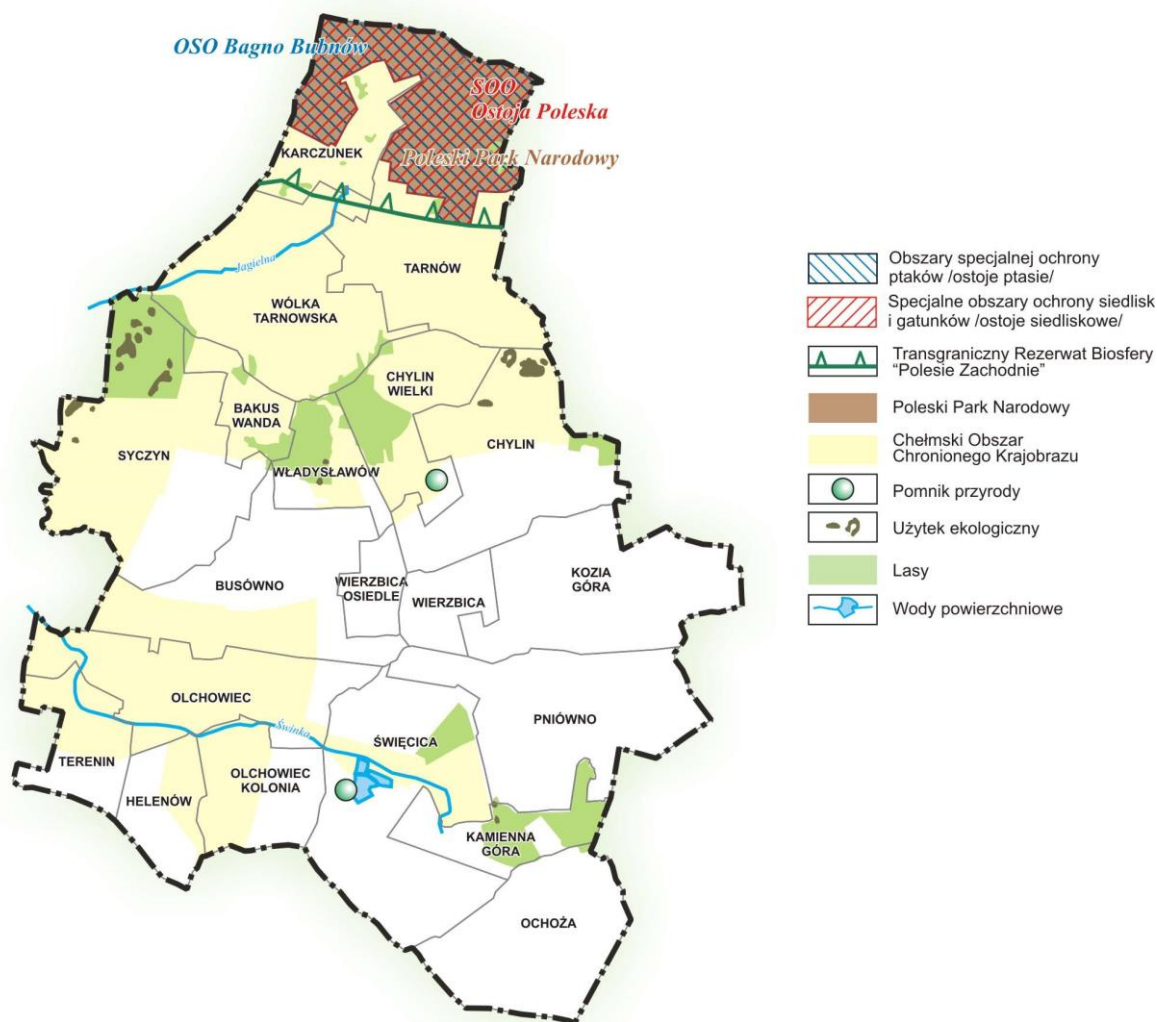
ochroną obszarów w ramach w/wym. Konwencji, ma na celu zapewnienie ochrony obszarom mokradłowym, głównie o znaczeniu międzynarodowym, poprzez wspieranie ich utrzymania, racjonalnego użytkowania oraz współpracę międzynarodową;

- ❖ Obszar Specjalnej Ochrony OSO „Bagno Bubnów” PLB060001 – ostoja ptasia o randze europejskiej E 66 o powierzchni 2187,6 ha, z czego na terenie gminy Wierzbica znajduje się ok. 946 ha (43,24%). Dominującymi zbiorowiskami roślinnymi są szuwały wielkoturzycowe. Przeważają tu torfowiska otwarte, miejscami porasta je rzadka trzcina; na obrzeżach występują zarośla wierzbowe. W części zachodniej ostoi znajduje się kilkanaście torfianek. W granicach ostoi występuje co najmniej 15 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. OSO stanowi bardzo ważną ostoję wodniczki.;
- ❖ Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk SOO „Ostoją Poleska” PLH060013 – ostoją siedliskowa, która w granicach Gminy Wierzbica obejmuje Bagno Bubnów – Bagno Staw o powierzchni ok. 1030 ha, stanowiąc ponad 10% całej ostoi siedliskowej. Ostoją, w granicach Gminy Wierzbica, obejmuje zespół 2 rozległych kompleksów bagienno-torfowiskowych tj.: Bagno Bubnów i Bagno Staw. Są to unikalne obszary torfowisk wysokich, przejściowych i niskich typu węglanowego o wyjątkowym bogactwie florystycznym. Oba kompleksy bagienne to także wyjątkowo cenna ostoją fauny, zwłaszcza owadów, płazów i ptaków. Stwierdzono tu m.in. występowanie ponad 340 gatunków motyli, co stanowi ponad 10% fauny krajowej, z tej liczby 3 gatunki odnaleziono jako jedyne ich miejsca występowania w Polsce. Wśród płazów na uwagę zasługują m.in. bogate populacje ropuch: zielonej i paskówki. Generalnie flora i fauna tego terenu są bardzo bogate; stwierdzono tu występowanie ponad 1400 gatunków roślin i ponad 200 gatunków kręgowców; 20 gatunków roślin i zwierząt wymienionych jest w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar ma również duże znaczenie dla ochrony ptaków, w związku z powyższym w znacznej części pokrywa się z ostoją ptasią Bagno Bubnów.
- ❖ Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, powołany w 1983 r. Uchwałą WRN w Chełmie Nr XVIII/89/83 z dnia 28 marca 1983 r., a następnie zmieniony Rozporządzeniem Nr 50 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 r. i Rozporządzeniem Nr 49 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2006 r. OChK swoim zasięgiem obejmuje tereny wielu gmin regionu, w tym północną i zachodnią część gminy Wierzbica, zajmując powierzchnię 3 038 ha. Obszar w granicach gminy obejmuje rozległe obszary źródliskowe dolin rzecznych: Świnki i Lepituchy z licznymi zespołami torfianek, stawy ok. Święcicy, drobne jeziora (Stawek, Syczyńskie, Tarnowskie) z przyległymi torfowiskami, kompleksy leśne położone w okolicach Syczyna, Władysławowa i Chylin Wielkiego oraz wzgórza morenowe i ostańcowe okolic: Tarnowa i Wólki Tarnowskiej.

Na terenie gminy znajdują się użytki ekologiczne, zajmujące powierzchnię 43,7 ha. Skoncentrowane są w sołectwach: Syczyn, Chylin oraz Kamienna Góra.

Ponadto, na terenie gminy Wierzbica znajdują się 3 pomniki przyrody, w postaci pojedynczych drzew, które znajdują się w zabytkowym parku podworskim w sołectwie Chylin Wielki w ilości 2 sztuk oraz modrzew w sołectwie Święcica w ilości 1 szt.

Rycina 22. Obszary chronione na terenie gminy Wierzbica

Źródło: opracowanie własne

Jak wcześniej wspomniano, najcenniejszym obszarem w granicach gminy, pod względem przyrodniczym, jest północna część gminy, współtworząca Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie. W 2002 r. Pojezierzu Łęczyńsko – Włodawskiemu nadano status rezerwatu biosfery UNESCO o nazwie „Polesie Zachodnie”, który w 2012 r. wszedł w skład trójpąństwowego Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Gmina Wierzbica, znajduje się także w granicach Transgranicznego Obszaru Chronionego „Polesie Zachodnie”, położonego na pograniczu polsko – ukraińsko – białoruskim. Przygraniczne położenie, jak również istniejące i potencjalne możliwości współpracy transgranicznej, stanowią jeden z kluczowych czynników mogących wpływać na przekształcenia w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Wierzbica.

Gmina Wierzbica cechuje się niskim stopniem lesistości, w 2015 roku wskaźnik kształtował się na poziomie 9,2% i w porównaniu do 2010 roku zwiększył się zaledwie o 0,3%. Największy kompleks leśny położony jest w sołectwie Syczyn, tzw. Las Syczyński, położony w zachodniej części gminy. W strukturze własności gruntów leśnych, zdecydowana większość to grunty leśne publiczne (79,41%), pozostałe stanowią własność prywatną.

16.4.5. Powiązania przyrodnicze

Sposób zagospodarowania przestrzennego gminy ma ogromne znaczenie dla funkcjonowania ekosystemów i różnorodności biologicznej środowiska przedmiotowego terenu. Na równowagę ekologiczną fizjocenozy, stabilizująco wpływa system ekologiczny. W systemie przyrodniczym gminy wyróżnia się podstawowe ogniwa systemu, którymi są: węzły, ciągi i korytarze ekologiczne. Istotne znaczenie przypisuje się węzłom ekologicznym, stanowiących skupienia potencjału ekologicznego. Za obszary węzłowe na terenie gminy uznaje się:

- ❖ (Bagno Bubnów) zaliczony do biocentrum Poleskiego Obszaru Węzłowego o kodzie 27M o znaczeniu międzynarodowym;
- ❖ uroczysko Wielkie Błota z kompleksem leśnym w sołectwie Syczyn o lokalnym znaczeniu.

Węzły te są skomunikowane ciągami, bądź korytarzami ekologicznymi. Za ciągi ekologiczne uznaje się „kanały przepływu materii, energii i informacji biologicznej w obrębie poszczególnych stref ekologicznych” (Chmielewski 1998). W obszarze analizy występują ciągi: rzeczno – łąkowe oraz leśne. W utrzymaniu stabilności środowiska kluczową rolę przypisuje się:

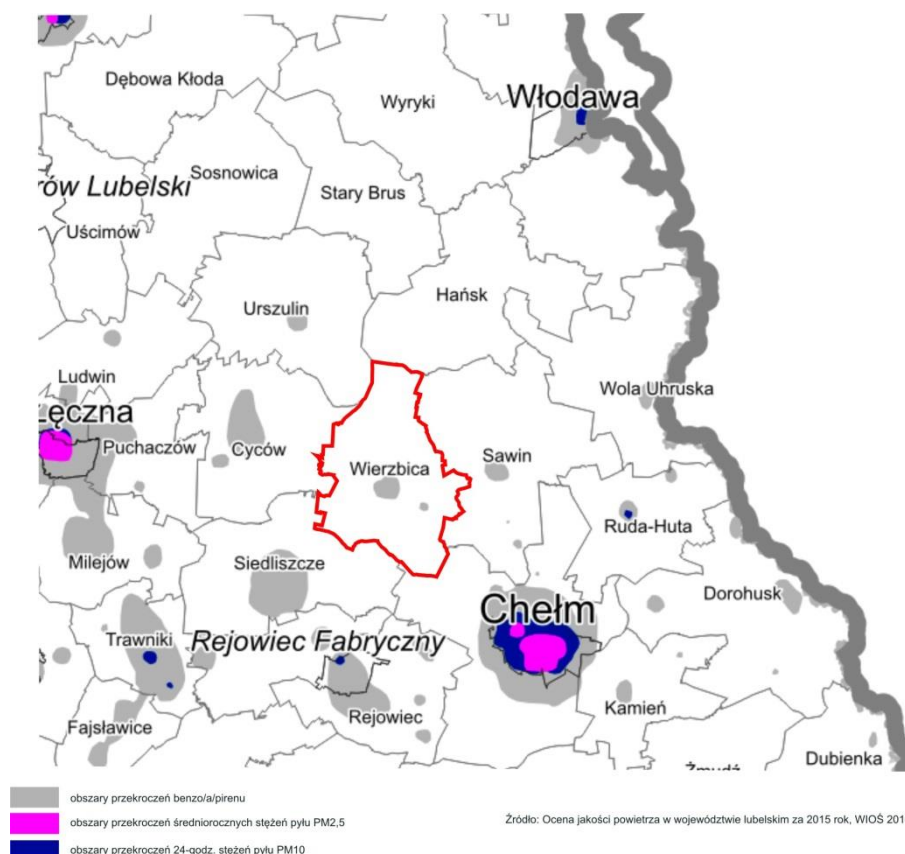
- ❖ dolinie rzeki Świnki z kompleksem stawów w sołectwie Święcica;
- ❖ dolinie rzeki Lepituchy
- ❖ dolinie ciekłu wypływającego z jeziora Tarnowskiego.

16.4.6. Powietrze atmosferyczne

W zakresie jakości powietrza oraz emitowanych do niego zanieczyszczeń nie ma możliwości dokładnego oszacowania danych dla poszczególnych sołectw m.in. ze względu na brak punktów monitoringowych jakości powietrza. W związku z tym analiza niniejszego obszaru została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie i zawarte w „Ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok” oraz badania i analizy przeprowadzone w ramach opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wierzbica”.

Jak wynika z danych WIOŚ w Lublinie, strefę lubelską, według kryterium ochrony zdrowia, zaliczono do klasy C z uwagi na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM₁₀, średniorocznych stężeń PM_{2,5} i benzo/a/pirenu w pyłe PM₁₀. Główną przyczyną wysokich stężeń tego rodzaju zanieczyszczeń jest emisja z procesów grzewczych opartych na węglu, w tym tzw. niska emisja z indywidualnego ogrzewania budynków. Drugą przyczyną są niekorzystne warunki klimatyczne, rozumiane jako wystąpienie szczególnie niekorzystnej sytuacji meteorologicznej z punktu widzenia zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowymi przyczynami są emisja z zakładów przemysłowych, ciepłowni oraz emisja komunikacyjna. W strefie lubelskiej istotny udział ma emisja z rolnictwa (uprawy).

Rycina 23. Obszary przekroczeń zanieczyszczeń powietrza w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok

Na obszarze gminy Wierzbica nie zanotowano przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. stężeń pyłu PM₁₀ oraz średniorocznych stężeń pyłu PM_{2,5}. Najbliżej zlokalizowanym w stosunku do terenu Gminy obszarem, gdzie w 2015 roku zanotowano przekroczenia dopuszczalnego poziomu 24-godz. stężeń pyłu PM₁₀ oraz średniorocznych stężeń pyłu PM_{2,5}, jest miasto Chełm. Znacznie gorzej sytuacja wygląda w zakresie benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. Przekroczenia tego rodzaju związków chemicznych zanotowano w dużej ilości miejsc na obszarze województwa lubelskiego, w tym także na obszarze gminy. Koncentracja emisji zanieczyszczeń występuje w centralnej części gminy obejmując sołectwa Wierzbica-Osiedle oraz Wierzbica.

Mieszkańcy gminy Wierzbica nie mają możliwości podłączenia się do sieci gazowej, z uwagi na brak gazociągu na terenie gminy. Niemniej jednak zakłada się doprowadzenie magistralnego gazociągu wysokiego ciśnienia wraz ze stacją redukcyjną gazu.

Łączna emisja CO₂ w sektorach gminy (publiczny, komunalny, mieszkalny, przemysł, transport, usługowo – handlowy) w roku 2013 wyniosła 24 533,20 t. Za bilans dwutlenku węgla odpowiedzialny jest przede wszystkim sektor mieszkalny (46,77%) oraz transport (46,18%). Najmniejszy udział wykazuje sektor oświetlenia ulic (0,20%). Wartość jednostkowa emisji w przeliczeniu na 1 mieszkańca w omawianym okresie wynosiła 4,59 t.

Struktura zużycia nośników energii cieplnej na terenie gminy uwarunkowana jest głównie względami finansowanymi oraz dostępnością danego nośnika. W strukturze rodzajowej nośników energii w roku bazowym dominuje węgiel kamienny, wykorzystywany do celów grzewczych i przygotowania ciepłej wody użytkowej. Węgiel kamienny, we wszystkich sektorach, stanowił 30,3%, Pozostałe rodzaje nośników energii kształtują się następująco: benzyna – 22,18%, olej napędowy – 21,7%, biomasa – 9,13%, LPG – 8,48%, energia elektryczna – 5,27% oraz olej opałowy – 2,94%.

Oprócz emisji pochodzących z sektora komunalno-bytowego, na jakość powietrza w Gminie Wierzbica wpływa również emisja liniowa będąca wynikiem spalania paliw płynnych w silnikach spalinowych pojazdów samochodowych oraz maszyn rolniczych. Charakteryzuje się ona koncentracją wzdłuż szlaków komunikacyjnych i nierównomiernością występowania w ciągu doby. Substancje emitowane z silników pojazdów mają wpływ na jakość powietrza szczególnie w najbliższym otoczeniu dróg. Największa emisja z tego rodzaju źródeł występuje w otoczeniu ważnych szlaków komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu, dotyczy głównie drogi wojewódzkiej Nr 841.

16.4.7. Hałas i fale elektromagnetyczne

Hałas stanowi uciążliwość środowiskową uznawaną za jeden z ważniejszych powodów pogarszania się standardów życia mieszkańców. Z uwagi na brak dużych zakładów przemysłowych, położenie z dala od większych skupisk osadniczych oraz rozproszoną sieć osadniczą, głównym źródłem hałasu w gminie jest droga wojewódzka i pozostałe. Na terenie gminy WIOŚ w Lublinie nie prowadzi pomiarów hałasu komunikacyjnego. Mniej istotny, praktycznie nieodczuwalny, jest hałas komunalny, związany z drobną działalnością usługową.

Najpowszechniejszymi sztucznymi źródłami pól elektromagnetycznych występującymi w środowisku są:

- linie i stacje elektroenergetyczne – źródła pól elektrycznych i magnetycznych o częstotliwości 50 Hz;
- instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne – urządzenia wytwarzające pola elektromagnetyczne o częstotliwości od ok. 0,1 MHz do ok. 100 GHz.

Gmina Wierzbica nie została objęta badaniami promieniowania elektromagnetycznego (PEM). Najbliżej zlokalizowanym punktem pomiarowo – kontrolnym, na którym dokonano pomiaru poziomu promieniowania elektromagnetycznego był punkt w gminie Sawin, dla którego dokonano pomiaru w 2015 roku. Średnia arytmetyczna zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego dla zakresu częstotliwości co najmniej od 3 MHz do 3 000 MHz uzyskanych dla punktu pomiarowego wyniosła 0,12 V/m i była zdecydowanie niższa od wartości dopuszczalnej wynoszącej 7 V/m.

16.4.8. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze środowiskowej

Analiza sfery środowiskowej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- zły stan wód powierzchniowych i pogarszający się stan wód powierzchniowych spowodowany zanieczyszczeniami bakteriologicznymi;

- degradacja jakościowa wód, zrzuty ścieków i wód o pogorszonych parametrach jakościowych niekorzystnie oddziałują na stan sanitarny cieków, zaś rolnicze i bytowe skażenia łatwo przedostają się do wód gruntowych;
- dotychczasowa gospodarka wodno-ściekowa w sposób decydujący wpływająca na niską jakość wód powierzchniowych i płytkich wód gruntowych;
- bardzo niski wskaźnik zaopatrzenia w sieć kanalizacyjną, braki w wyposażeniu w sieć wodociągową;
- gęsta sieć rowów melioracyjnych i kanałów, głównie o charakterze odwadniającym;
- występujące zjawisko suszy;
- nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin;
- tereny o niekorzystnych warunkach fizjograficznych do zabudowy;
- duża podatność na zanieczyszczenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 „Chełm – Zamość”;
- pogarszanie się standardów jakości powietrza na skutek stosowania węgla kamiennego do celów grzewczych (problem niskiej emisji);

Zidentyfikowano również potencjały w sferze środowiskowej, którymi są:

- wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, zwłaszcza północnej części gminy;
- atrakcyjne krajobrazowo obszary Pagórów Chełmskich;
- duży udział gleb o wysokich klasach bonitacyjnych, jako baza dla rozwoju produkcji rolniczej;
- bogate złoża węgla kamiennego;
- dolina rzeki Świnki i Lepituchy stwarzają niepowtarzalną przestrzeń wypoczynkowo-rekreacyjną.

16.4.9. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze środowiskowej

Potrzeby rewitalizacyjne w sferze środowiskowej w gminie koncentrują się wokół ograniczenia zanieczyszczenia i poprawy jakości środowiska przyrodniczego, w tym: wody i gleb oraz zapewnienia lepszego wykorzystania zasobów przyrodniczych. Działania, mogące przyczynić się do tego to m.in. wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, propagowanie rolnictwa ekologicznego, nie zanieczyszczającego środowiska.

16.5. Sfera przestrzenno – funkcjonalna

16.5.1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Układ funkcjonalny gminy kształtuje jej położenie względem ośrodków miejskich (Chełm, Włodawa, Lublin), tras komunikacyjnych, poszczególnych jednostek osadniczych względem siebie, ich nasycenie w usługi i pełnione funkcje. Przebiegająca przez teren gminy Wierzbica droga wojewódzka nr 841 relacji Cyców – Wierzbica – Staw z zachodu na południowy – wschód dzieli jej obszar na część północną i południową. Centralnie zlokalizowana jest większość jednostek osadniczych z miejscowością Wierzbica – Osiedle pełniącą funkcję ośrodka gminnego. Ośrodek gminny, mimo lokalizacji na swoim terenie podstawowych urzędów i obiektów obsługi mieszkańców gminy, nie jest dostatecznie ukształtowany.

Na terenie gminy obowiązuje „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica*” przyjęte przez Radę Gminy w Wierzbicy Uchwałą Nr III - 17 /02 z dnia 30 grudnia 2002 r. Dokument ten wyznacza kierunki rozwoju przestrzennego gminy. W „*Studium...*” założono, że głównymi elementami struktury funkcjonalno – przestrzennej będą:

- ośrodek gminny Wierzbica rozbudowywany i zmodernizowany, skoncentrowany ośrodek usługowy dla ludności i przemysłu, przetwórstwa płodów rolnych, produkcji materiałów budowlanych oraz gminne centrum usługowo - turystyczne. Na nowych terenach zakłada się możliwość lokalizacji obiektów handlowych i usługowych wymagających obsługi parkingowej, lokalizacji budownictwa mieszkaniowego oraz obiektów obsługi funkcji turystyki, które będą służyć zarówno mieszkańcom gminy, jak i przyjezdnym korzystającym z usług turystyki i agroturystyki;
- ośrodek pomocniczy w Wólce Tarnowskiej, gdzie przewiduje się w szczególności rozwój usługi turystyki, w tym także ośrodka turystyki kwalifikowanej – u wrót do Poleskiego Parku Narodowego;
- tereny i obiekty rekreacji wokół zbiorników wodnych w Syczynie, Olchowcu, Święcicy, Pniównie;
- produkcja żywności i usługi podstawowe oraz związane z rozwojem funkcji wypoczynku – agroturystyka, turystyka w pozostałych miejscowościach;
- tereny Poleskiego Parku Narodowego – Bagno Bubnów wraz z otuliną, Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu;
- zmodernizowany system komunikacyjny obejmujący: zmodernizowany układ drogowy (drogi wojewódzkie, obejście centrum Wierzbicy po stronie południowej, drogi powiatowe i gminne) układ ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych.

Wzajemne relacje i powiązania wymienionych wyżej elementów struktury funkcjonalnej gminy określają kierunki i kształt rozwoju przestrzennego gminy. Tereny usług ponadlokalnych w gminie to: Wierzbica, Wólka Tarnowska, Syczyn, Chylin, Pniówno, Ochoża, Święcica i Olchowiec.

Jako preferowane usługi wskazano:

- administracja samorządowa i gospodarcza, porządek i bezpieczeństwo publiczne, obsługa finansowa – lokalizacja w miejscowości gminnej Wierzbicy - Osiedle;
- kultura – lokalizacja w Wierzbicy, Wólce Tarnowskiej, Święcicy, Syczynie, Olchowcu i siedzibach sołectw (gminny dom kultury w Wierzbicy);
- edukacja – w Wierzbicy, Wólce Tarnowskiej, Syczynie, Chylinie, Pniównie, Ochoży i Święcicy (modernizacja obiektów szkolnych) – realizacja szkoły w Syczynie;
- zdrowia i pomocy społecznej w Wierzbicy;
- łączności, poczty – w miejscowościach: Wierzbica, Terenin i Wólka Tarnowska;
- usługi sportu i rekreacji: w Wierzbicy, Wólce Tarnowskiej, Busównie i Bakusie (rozbudowa bazy sportowej, modernizacja boisk i stadionów) w oparciu o tereny leśne, istniejące i projektowane zbiorniki wodne w Święcicy i Syczynie (rekreacja, agroturystyka i sport);

- usługi i obiekty Ochotniczych Straży Pożarnych w Wierzbicy, Wólce Tarnowskiej, Busównie, Syczynie, Chylinie Wielkim, Koziej Górze i Pniównie oraz w siedzibach sołectw, w zależności od potrzeb społeczności lokalnej, (doposażenie OSP w nowoczesny sprzęt i budowa zbiorników do celów przeciwpożarowych);
- usługi komercyjne podstawowe – w miejscowości gminnej i siedzibach sołectw – modernizacja i budowa targowiska gminnego. Dopuszcza się możliwość zmiany przeznaczenia i użytkowania obiektów i terenów na funkcje usług dla potrzeb społeczności lokalnej (wiejskiej) np. niewykorzystanych obiektów i usług rolniczych i likwidowanych usług oświaty – z wyłączeniem inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi.
- Istotne znaczenie w zagospodarowaniu przestrzennym mają powiązania przyrodnicze o znaczeniu regionalnym, wymagające kształtowania ciągłości korytarzy ekologicznych, zarówno dolinnych jak i leśnych¹⁶.

Gmina Wierzbica oprócz „*Studium...*” posiada dwa obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uchwalone 2004 roku, stąd też na chwilę obecną nie występuje konieczność wydawania decyzji o warunkach zabudowy i tym samym procesy rozwoju zabudowy są w miarę kontrolowane. Jedynie dopuszczone w planie miejscowym lokalizowanie zabudowy zagrodowej na terenach rolnych, bez wskazania zasięgu obszarów przeznaczonych do zabudowy, może powodować rozpraszanie zabudowy oraz konflikty przestrzenne.

16.5.2. Infrastruktura społeczna oraz jakość oferowanych usług

Wychowanie przedszkolne

Edukacja w gminie Wierzbica prowadzona jest poprzez placówki oświatowe na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym. W obszarze gminy brak jest placówek zapewniających opiekę dla dzieci w wieku do lat trzech. Na terenie gminy w wieku przedszkolnym tj. od 3-5 lat było 189 dzieci. Do samorządowego przedszkola obecnie uczęszcza 98 dzieci¹⁷ co oznacza, że opieką przedszkolną objętych jest niespełna 52% dzieci w wieku przedszkolnym. Dzieci z sołectw Helenów, Karczunek, Olchowiec – Kolonia, Tarnów i Terenin nie były objęte wychowaniem przedszkolnym. Oprócz samorządowego przedszkola funkcjonują 3 oddziały przedszkolne przy szkołach¹⁸. Można domniemywać, iż decyzje dotyczące posyłania dzieci do placówek wychowania przedszkolnego nie są wyłącznie determinowane jedynie dostępnością placówki przedszkolnej. Biorąc pod uwagę powyższe, planując działania ukierunkowane na upowszechnianie edukacji przedszkolnej, należy w szerszym zakresie uwzględniać politykę skierowaną na przełamywanie barier finansowych oraz społecznych związanych z posyłaniem dzieci do przedszkoli – akcentując przy tym korzyści dla rozwoju dziecka wynikające z objęcia go wychowaniem przedszkolnym.

¹⁶ Wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Lublin 2015 r.

¹⁷ Wg danych uzyskanych z UG Wierzbica

¹⁸ Wg danych GUS BDL

Oświata

Zagadnienie dostępu do szeroko rozumianej edukacji można rozpatrywać na poziomie systemu oświaty (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, policealne), a także szkolnictwa wyższego oraz kształcenia ustawicznego. Ogromne znaczenie dostępu do edukacji i jakości kształcenia wynika z bezpośredniego powiązania tych zagadnień z podstawowymi problemami społeczno-gospodarczymi, tj. ubóstwem, wykluczeniem społecznym, bezrobociem oraz problemem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb lokalnej gospodarki.

Na podstawie danych uzyskanych z UG Wierzbica w roku szkolnym 2015/216 sieć placówek oświatowych na terenie gminy tworzyły:

- Szkoła podstawowa w Świącicy;
- Szkoła Filialna w Wólce Tarnowskiej;
- Zespół Szkół w Wierzbicy obejmujący: szkołę podstawową i gimnazjum.

W roku szkolnym 2015/2016 do szkół podstawowych łącznie uczęszczało 348 uczniów. W analizowanym okresie (2013/2014-2015/2016) r. zaobserwowano spadek liczby uczniów o 19 osób (5,4%). Wskaźnikiem pozwalającym porównać liczbę uczniów do istniejącej infrastruktury jest wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych, który wynosił 15 i był najniższy w analizowanym okresie.

Biorąc pod uwagę infrastrukturę edukacyjną na poziomie gimnazjalnym na obszarze gminy funkcjonuje jedno gimnazjum do którego uczęszczało 163 uczniów, a wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w gimnazjum był niższy niż w latach poprzednich i wynosił 18 uczniów/1oddział.

Wszystkie szkoły posiadają pracownie komputerowe z minimum 20 stanowiskami do pracy. W szkolnych bibliotekach znajdują się Centra Multimedialne. Gimnazjum i szkoła podstawowa w Wierzbicy posiadają nowoczesne obiekty sportowe – halę oraz kompleks boisk „Orlik 2012”, a także boisko o nawierzchni naturalnej. W szkole podstawowej w Świącicy brak jest sali gimnastycznej

Działalność kulturalna i sport

Najważniejszą rolę w propagowaniu kultury na terenie gminy pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Wierzbicy-Osiedle wraz z trzema filiami bibliotecznymi (Ochoża, Świącica, Wólka Tarnowska). Należy tu nadmienić, iż punkt biblioteczny w Ochoży mieści się w budynku zlikwidowanej szkoły podstawowej. Oprócz punktu bibliotecznego w budynku zlokalizowana jest kaplica oraz niewielka świetlica. Obiekt ten został wybudowany około 1900 roku i jest w bardzo złym stanie technicznym, wymaga podjęcia jak najszybszych prac modernizacyjnych, a jego otoczenie prac porządkowych, by społeczność lokalna mogła się spotykać i integrować.

Gminna Biblioteka Publiczna w sołectwie
Wierzbica-Osiedle

Punkt biblioteczny w sołectwie Ochoża

Rolę ośrodków kultury pełnią również na terenie gminy Wiejskie Domy Kultury (Syczyn, Busówno, Wierzbica, Pniówno, Chylin), Wiejskie Centrum Kulturalno-Rekreacyjne Sołectwa Olchowiec, Integracyjne Centrum Kulturalno-Rekreacyjne w m. Wierzbica-Osiedle. W skład Centrum wchodzi¹⁹: plac zabaw, kort tenisowy, amfiteatr z widownią, boisko wielofunkcyjne, budynek socjalny i park. Dopełnieniem tego Centrum jest hala sportowa przy Zespole Szkół w Wierzbicy.

plac zabaw

amfiteatr z widownią

¹⁹www.polskaprowincja.pl

Boisko wielofunkcyjne

kort tenisowy

hala sportowa

W obiekcie tym kultywowana jest miejscowa tradycja i kultura ludowa. Rokrocznie odbywają się imprezy cykliczne m.in.: plener malarsko- rzeźbiarski, gdzie poprzez organizację tego typu plenerów, gmina chce promować własne tradycje. Jest to również dobra okazja do przypomnienia twórczości miejscowego malarza i rzeźbiarza Stanisława Dobrowolskiego. Na uwagę zasługują także Dni Gminy Wierzbica. Organizatorzy w miejscowym Centrum Kulturalno - Rekreacyjnym i na boiskach sportowych przygotowują wiele ciekawych konkurencji: turnieje sołectw i liczne konkursy. Imprezie towarzyszą występy zespołów muzycznych, jak również interaktywny blok imprez dla dzieci. Ponadto bardzo uroczyście obchodzone jest Gminne Święto Plonów. Podczas tych uroczystości na scenie występują zespoły folklorystyczne.

Biblioteka Publiczna realizuje zadania w zakresie zaspokajania potrzeb czytelniczych, informacyjnych, edukacyjnych i informacyjnych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i nauki. Realizowane są tu także konkursy dla dzieci, młodzieży, lekcje biblioteczne, spotkania okolicznościowe. W kilku sołectwach m.in. w remizach jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych organizowane są różne formy działalności kulturalnej, w której uczestniczą mieszkańcy poszczególnych miejscowości. Zajęcia odbywają się miejscowościach: Busówno, Syczyn, Wierzbica, Wólka Tarnowska.

Gmina dysponuje znacznym zapleczem rekreacyjno-sportowym, które daje możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu oraz wypoczynku mieszkańcom, wpływając na jakość ich

życia. Społeczność lokalna może korzystać z boisk wielofunkcyjnych, boisk, sali gimnastycznej i placów zabaw zlokalizowanych w sołectwach:

- Wierzbica – Osiedle (Integracyjne Centrum Kulturalno – Rekreacyjne – zespół boisk), boisko Orlik 2012, sala sportowa przy Zespole Szkół im. Kazimierza Górskiego, plac zabaw;
- Wólka Tarnowska (plac zabaw i boisko do piłki siatkowej);
- Olchowiec, Chylin i Kamienna Góra (plac zabaw);
- Pniówno (plac zabaw i boisko do piłki nożnej);
- Świącica (plac zabaw i wielofunkcyjne boisko).

Gmina oferuje również możliwość rozwoju w zakresie sportu dzięki członkostwu w Gminnym Klubie Sportowym – „OGNIWO”, prowadząc treningi w piłce nożnej w czterech grupach, w których uczestniczyło ponad 90 członków.

Ochrona zdrowia

Usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki medycznej stanowią bardzo istotny element usług o charakterze publicznym. Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie gminy funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ZDROVITA” s.c. oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej EURO-MED w Wierzbicy – Osiedle. Porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej kształtowały się na poziomie 4 porady²⁰ na 1 mieszkańca. Usługi stomatologiczne w gminie świadczone są przez indywidualną praktykę stomatologiczną w Wierzbicy - Osiedlu. W zakresie leczenia specjalistycznego i szpitalnego gmina obsługiwana jest przez przychodnie specjalistyczne i szpitale w Chełmie i Lublinie. Natomiast w zakresie pomocy doraźnej gmina korzysta z usług Stacji Ratownictwa Medycznego – Zakład Opieki Zdrowotnej w Chełmie. Na terenie gminy działają 2 prywatne apteki zlokalizowane w Wierzbicy - Osiedlu. Wskaźnik prezentujący dostępność mieszkańców do usług medycznych liczba osób przypadających zarówno na 1 przychodnię i aptekę wyniosła 2645 osób.

16.5.3. Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny

System komunikacji stanowi jeden z podstawowych elementów zagospodarowania układu przestrzennego gminy. Spełnia on funkcję usługową, która polega na zaspokojeniu podstawowych potrzeb w zakresie przewozu ludzi i towarów. Ponadto dostępność komunikacyjna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej gminy, będąc ważnym wyznacznikiem jakości życia jej mieszkańców.

Łączna długość infrastruktury drogowej na terenie gminy wynosi ok. 110km. Na tę wartość składa się długość dróg trzech kategorii: wojewódzka, powiatowe i gminne. Oprócz wymienionych dróg na terenie gminy Wierzbica znajduje się około 148km dróg dojazdowych do pól, lasów czy osiedli mieszkaniowych.

²⁰Wg danych GUS BDL 2016 r.

Główną oś transportową w gminie stanowi droga wojewódzka nr 841, która łączy drogę krajową o znaczeniu międzynarodowym S-12 (E373) biegnącą na południe od granic gminy z drogą krajową nr 82 z Lublina do Włodawy. W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego wojewódzka droga nr 841 została zaliczona do docelowego układu regionalnego podstawowych powiązań drogowych na obszarze województwa lubelskiego. Ze względu na pełnioną funkcję droga ta jest wskazana do dostosowania parametrów technicznych w klasie Z wraz z jej modernizacją. W obszarze gminy długość drogi wojewódzkiej wynosi 13,9km. Droga przebiega przez obszary intensywnie zabudowane. W ramach poprawy sprawności i bezpieczeństwa ruchu w obszarach zabudowanych rekomenduje się utrzymywanie rezerw terenowych w dokumentach planistycznych umożliwiających realizację obwodnicy Wierzbicy²¹.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej gminy pełnią drogi powiatowe o długości 58,3 km, które łączą gminę z terenami gmin sąsiednich. Lokalny układ komunikacyjny uzupełniają drogi gminne o łącznej długości około 37,50 km, obsługujące tereny istniejącej zabudowy.

Przez obszar gminy nie przebiegają linie kolejowe, a jedyny dostęp do kolei, w postaci linii kolejowej nr 7 (Warszawa – Lublin – Chełm – Dorohusk- Kijów) umożliwia stacja kolejowa znajdująca się w Chełmie.

Komunikacja zbiorowa

Komunikacja zbiorowa w gminie opiera się na usługach przewozowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Chełmie. Główną rolę w przewozach pasażerskich gminy Wierzbica odgrywa również komunikacja prywatna busowa. Operatorzy zapewniają powiązania w relacjach Chełm – Cyców - Chełm – Bogdanka oraz Chełm – Lublin. Brak jest bezpośrednich połączeń z Warszawą czy Białą Podlaską. W celu poprawy dostępności gminy, należy dążyć do rozwoju transportu zbiorowego, zarówno wewnątrz obszaru gminy, jak i w powiązaniu regionalnym i ponadregionalnym.

W granicach gminy jest zlokalizowany dworzec PKS w Wierzbicy – Osiedle, budynek dworca wymaga wykonania termomodernizacji, co sprzyjać będzie poprawie jakości powietrza oraz oszczędności zużywanej energii.

Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej

Na terenie gminy nieutwardzonych jest prawie 15km dróg²². Parametry techniczne i użytkowe większości dróg, w tym drogi wojewódzkiej, dróg powiatowych i gminnych nie odpowiadają standardom. Postępująca degradacja dróg, spowodowana m.in. zwiększonym ruchem pojazdów samochodowych wymaga przeprowadzenia na większości dróg dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności, która jest niezwykle ważnym parametrem przy obecnym wzroście ruchu pojazdów. Sieć drogowa na terenie gminy Wierzbica w zasadzie jest wystarczająca, jednak stan nawierzchni, zwłaszcza dróg powiatowych i gminnych jest niezadowolający i wymaga przeprowadzenia niezbędnych modernizacji. Wiele z nich wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy. W szczególności dotyczy to przebudowy

²¹Wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Lublin 2015 r.

²² Na podstawie danych z UG Wierzbica

dróg gminnych m.in. nr 104538L w Wólce Tarnowskiej i Helenowie, nr 104545L i nr 104547 w sołectwie Olchowiec, nr 104547 w m. Chylin oraz budowę dróg gminnych w Wierzbicy – Osiedlu znajdujących się w ciągu komunikacyjnym z drogą wojewódzką nr 841.

16.5.4. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców gminy Wierzbica oraz instytucji, zakładów i obiektów usługowo – produkcyjnych odbywa się w przeważającej części ze studni głębinowych poprzez zorganizowany system oraz częściowo ze studni kopanych. W gminie wody podziemne związane są z utworami górnej kredy, które występują pod powierzchnią terenu, przykryte niewielką warstwą gleby, bądź w obniżeniach, przykryte kilkumetrową warstwą czwartorzędowych piasków różnoziarnistych i pyłów. Gospodarka wodna na terenie gminy Wierzbica jest w znacznej części uregulowana. W ostatnich kilku latach władze gminy przeprowadziły rozbudowę sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej.

Na obszarze gminy działają dwa wodociągi:

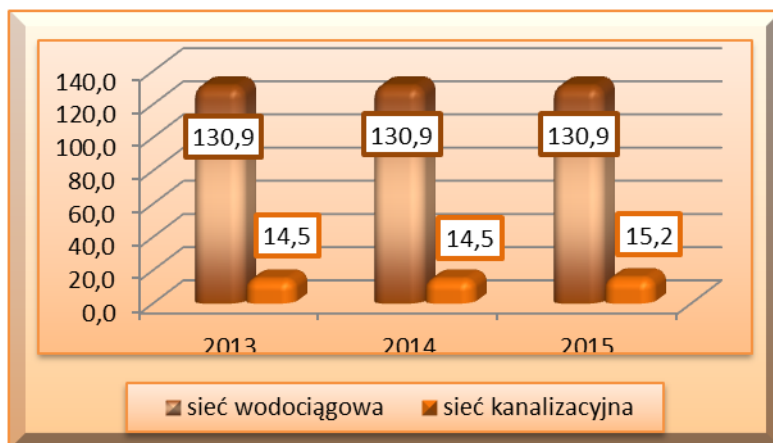
- wodociąg Wierzbica – obejmuje swoim zasięgiem miejscowości: Wierzbica, Wierzbica-Osiedle, Busówno, Busówno Kolonia, Staszyce, Kozia Góra, Pniówno, Ochoża, Ochoża Pniaki, Kamienna Góra, Świącica, Olchowiec, Olchowiec Kolonia, Helenów, Terenin, Syczyn, Werejce, Chylin Wielki, Chylin Mały, Chylin. Ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych, a stacja wodociągowa wyposażona jest w:
 - ✓ blok hydroforów BH 2 x 6,3 m³ o pojemności całkowitej 12,6 m³;
 - ✓ blok sprężarek BS1 3SW60;
 - ✓ 2 zbiorniki wyrównawcze o pojemności po 150 m³ każdy (żelbetowe);
- wodociąg Wólka Tarnowska – swoim zasięgiem obejmuje osiedle mieszkaniowe Wólka Tarnowska, m. Wólka Tarnowska, Bakus Wanda, Karczunek, Wygoda, Tarnów. Ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych, z tego tylko jedna eksploatowana. W studni zamontowana jest pompa typu G – 60 V z silnikiem 9,0 kW. Stacja wodociągowa wyposażona jest w:
 - ✓ odźlaziacz 1000 l;
 - ✓ zbiornik hydroforowy V – 2000 l;
 - ✓ aparat do instalacji sprężonego powietrza;
 - ✓ dwa zbiorniki wyrównawcze o pojemności po 50 m³.

Według danych na koniec 2015 r. sieć wodociągowa gminy stanowiła system o długości sieci rozdzielczej rzędu 130,9 km, pozwalający na doprowadzenie wody do 1133 punktów (przyłącza)²³. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w 2015 r. na jednego mieszkańca wyniosło 25,1m³, podobnie jak w powiecie chełmskim (21,5m³), zaś ilość wody dostarczonej gospodarstwu domowemu w 2015 roku wyniosła 132,6dam³. Z sieci wodociągowej korzystało około 85,0% ogólnej liczby mieszkańców gminy, co świadczy o korzystniejszej sytuacji aniżeli w powiecie chełmskim (78,7%). W gminie Wierzbica istnieje 175 budynków, które nie mają dostępu do sieci wodociągowej. Najwięcej budynków bez

²³Województwo lubelskie Podregiony, powiaty, gminy US Lublin 2016r.

dostępu do sieci wodociągowej cechuje sołectwa: Ochoża, Wierzbica – Osiedle, Busówno, Pniówno i Syczyn.²⁴

Wykres 18. Długość czynnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w km w latach: 2013, 2014 i 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sieć kanalizacyjna

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju oraz w zasadniczy sposób wpływających na ochronę środowiska jest sieć kanalizacyjna, która w gminie jest raczej niezadowolająca. Długość sieci kanalizacyjnej w 2015 roku na terenie gminy stanowiła 14 km, pozwalając na odprowadzanie ścieków z 228 przyłączy. Stopień skanalizowania gminy określony wskaźnikiem opisującym udział korzystających z instalacji kanalizacyjnej kształtuje się na poziomie 28,6%, co jest wartością przewyższającą średnią dla powiatu chełmskiego (25,4%), ale zdecydowanie niższą od średniej dla województwa lubelskiego (51,5%).

W gminie funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków:

- oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w miejscowości Busówno Kolonia o przepustowości $Q = 300 \text{ m}^3/\text{d}$, która składa się z następujących obiektów:
 - ✓ komora krat;
 - ✓ piaskownik poziomy;
 - ✓ przepompownia ścieków typ Eco-Chief;
- oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna Wólka Tarnowska o przepustowości $Q = 300 \text{ m}^3/\text{d}$, która składa się z następujących obiektów:
 - ✓ przepompownia ścieków z kratą;
 - ✓ zblokowana oczyszczalnia ścieków typu BIOBLOK 2 x MU 50a (krata łukowa z rusztem o prześwicie 10 mm i mechanicznym usuwaniem, komora oczyszczanie o poj. 25 m^3 , osadnik wtórny, pionowy, układ sterowniczy);
 - ✓ komora pomiarowa ilości odprowadzonych ścieków z trójkątem Thomsona;
 - ✓ poletka do suszenia osadu szt. 3 o pow. $F=23$.

²⁴ Na podstawie danych uzyskanych z UG Wierzbica

Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków to 1 556 osób. Na terenie gminy bez dostępu do sieci kanalizacyjnej są 1093 budynki. Najgorsza sytuacja w tym zakresie jest w sołectwach: Busówno, Syczyn, Ochoża, Święcica i Kozia Góra. W związku z tym niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do budowy kanalizacji sanitarnej w ramach aglomeracji Wierzbica w miejscowościach: Busówno, Busówno Kolonia, Kozia Góra, Staszycze, gdzie zakłada się podłączenie do sieci kanalizacyjnej około 156 posesji oraz w m. Wierzbica – Osiedle i Pniówno (podłączenie 116 gospodarstw domowych do sieci). Ponadto zamierza się budowę 101 przydomowych oczyszczalni ścieków, co zapewni dostęp do korzystania z ulepszanego oczyszczania ścieków około 490 mieszkańcom.

Ścieki z gospodarstw domowych, które nie są podłączone do sieci kanalizacyjnej gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach przydomowych i sukcesywnie wywożone wozami asenizacyjnymi do punktów zlewnych i oczyszczalni ścieków. W obszarach rozproszonej zabudowy, wobec braku kanalizacji oraz ekonomicznego uzasadnienia jej budowy, stosowane są zbiorniki bezodpływowe oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków, które są uzupełnieniem istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej. W gminie Wierzbica, w 2015 roku znajdowało się 845 zbiorników bezodpływowych oraz 65 oczyszczalni przydomowych. Na terenie gminy nie funkcjonuje kanalizacja deszczowa. Wody opadowe i roztopowe są odprowadzane do gruntu, a wody z dróg, głównie wojewódzkiej, do rowów odwadniających znajdujących się wzdłuż pasa jezdni.

Energetyka i ciepłownictwo

Dystrybucją energii elektrycznej dla odbiorców indywidualnych i instytucjonalnych na terenie gminy Wierzbica zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Zamość. Jednostka ta funkcjonuje na obszarze 15 283 km² obejmując swym zasięgiem wschodnią część województwa lubelskiego oraz północno-wschodnią część województwa podkarpackiego (łącznie 434 tys. odbiorców). Gmina Wierzbica znajduje się w granicach Rejonu Energetycznego Chełm obsługującego ponad 105 tys. odbiorców, dostarczając 160 tys. MWh energii elektrycznej. Rejon ten zajmuje się obsługą: 3462,9 km linii SN, 34395,9 km linii nN oraz 2 287 stacji transformatorowych. Układ zasilania gminy Wierzbica oparty jest na 3 liniach wysokiego napięcia ze stacji 110/15kV Macoszyn, 110/15kV Chełm Południe, 110/30/15kV Rejowca i linii średniego napięcia 30/15 kV Cyców. Poniżej przedstawiony jest wykaz GPZ i linii 15 kV zasilających gminę Wierzbica:

- GPZ 110/15 kV Macoszyn, Linia 15 kV Macoszyn – Aleksandrówka;
- GPZ 110/15 kV Macoszyn, Linia 15 kV Macoszyn – Sawin;
- GPZ 110/15 kV Chełm Południe, Linia 15 kV Chełm Południe – Chełm 4;
- GPZ 110/15 kV Rejowiec, Linia 15 kV Rejowiec – Bezek;
- GPZ 110/15 kV Rejowiec, Linia 15 kV Rejowiec – Cyców;
- GPZ 30/15 kV Cyców, Linia 15 kV Cyców – Wierzbica.

Łącznie na potrzeby transformacji omawianego obszaru funkcjonuje 60 słupowych stacji transformatorowych i 5 stacji wewnętrznych sN/nN o łącznej mocy 5760 kVA. W zakresie energetyki zakłada się sukcesywną rozbudowę sieci elektroenergetycznych wszystkich napięć

w zależności od potrzeb. Przez teren gminy przebiegać będzie dwutorowa linia 400 kV Chełm – Lublin Systemowa²⁵.

Gospodarka ciepła w gminie, opiera się na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.

Sieć gazowa

Na terenie gminy brak jest sieci gazowej. Zakłada się doprowadzenie magistralnego gazociągu wysokiego ciśnienia wraz ze stacją redukcyjną gazu..

Gospodarka niskoemisyjna²⁶

Gmina posiada uchwalony *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN)*, który jest jednym ze strategicznych dokumentów gminy zawierającym działania inwestycyjne i nie inwestycyjne realizowane na terenie gminy w latach 2015-2020. Uwzględnienie w *PGN* przedsięwzięć zwiększy szanse władz gminnych, mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie gminy na uzyskanie dofinansowania w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020, w tym m.in. na:

- termomodernizację budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej;
- produkcję energii elektrycznej na połaciach budynków użyteczności publicznej;
- produkcję energii elektrycznej przy energochłonnej infrastrukturze wodno – kanalizacyjnej;
- modernizację infrastruktury wodno – kanalizacyjnej;
- modernizację oświetlenia ulic;
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń powstających w wyniku produkcji energii cieplnej;
- zmniejszenie zapotrzebowania na energię m.in. poprzez budowę farm fotowoltaicznych;
- produkcję energii elektrycznej w instalacjach prosumenckich.
- niskoemisyjny transport, w modernizacja i przebudowa dróg oraz budowa ścieżek i szlaków rowerowych;
- wymianę urządzeń na energooszczędne;
- modernizacja budynków w kierunku energooszczędnym;
- budowę infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii (OZE).

W ostatnich latach samorząd lokalny przeprowadził szereg działań wpływających na ograniczenie zużycia energii. Do głównych działań należały prace termomodernizacyjne, które zostały przeprowadzone w budynkach użyteczności publicznej, będących w gestii gminy. Przeprowadzono także częściową wymianę oświetlenia w gminie. W przyszłych planach inwestycyjnych samorząd terytorialny planuje liczne działania proekologiczne, w grupie których wymienia się m.in.

- ❖ termomodernizację budynków użyteczności publicznej ze szczególnym uwzględnieniem obiektów: Gminnego Przedszkola w Wierzbicy-Osiedle, Ochoży, Remizy: w Wólce

²⁵ Inwestycja celu publicznego umieszczona w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

²⁶ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Wierzbica, przyjętego Uchwałą Nr VIII-35/2015 Rady Gminy Wierzbica z dnia 28 sierpnia 2015 r. opracowanej przez firmę Eurocompass Sp. z o.o.

- Tarnowskiej, Koziej Górze, Dworca Autobusowego i Poczty w Wierzbicy oraz w budynkach parafialnych;
- ❖ montaż instalacji fotowoltaicznych na/przy obiektach budynków użyteczności publicznej ze szczególnym uwzględnieniem budynku: Zespołu Szkół w Wierzbicy, Gminnego Przedszkola w Wierzbicy-Osiedle, Świetlicy wiejskiej w Busównie i Wierzbicy, Amfiteatru w Wierzbicy-Osiedle;
 - ❖ montaż instalacji fotowoltaicznych na/przy energochłonnej infrastrukturze wodno-kanalizacyjnej tj.: gminnego ujęcia wody w m. Pniówno i w Wólce Tarnowskiej, gminnej oczyszczalni ścieków w m. Busówno-Kolonia, oczyszczalni Ścieków w m. Wólka Tarnowska, przepompowni ścieków P-1 i P-2, przepompowni wody w Święcicy i w Olchowcu;
 - ❖ wymianę lamp wraz ze słupami (warunkowo) we wszystkich obwodach w gminie Wierzbica.

Odnawialne źródła energii

Zgodnie z Krajowym Planem Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych krajowy cel na 2020 rok oraz przewidywany kurs dotyczący wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych zakłada:

- ❖ produkcję łączną energii z OZE w roku 2020 – 15,5%;
- ❖ produkcję ciepła z OZE – 17,05%;
- ❖ produkcję energii elektrycznej z OZE – 19,13%;
- ❖ produkcję zielonej energii w transporcie – 10,14%.

Jedną z możliwości pozyskania energii ze źródeł odnawialnych na terenie gminy jest energia słoneczna. Ze względu na potencjalną energię użyteczną, gmina znajduje się w rejonie, gdzie roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się na poziomie 950-1020 kWh/m². Jest w obszar o najkorzystniejszych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej oraz o wysokim rocznym promieniowaniu całkowitym powyżej 3800 MJ/m². Energia promieniowania słonecznego może być wykorzystywana w dwojaki sposób: do ogrzewania wody lub innej cieczy z zastosowaniem kolektorów słonecznych i do przetwarzania jej na energię elektryczną w ogniwach fotowoltaicznych. Instalacje słoneczne należą do rozwiązań energooszczędnych, ekonomicznych oraz ekologicznych. Zastosowanie 1 m² powierzchni kolektora słonecznego pozwala na zaniechanie spalania 250 kg węgla w ciągu roku, a tym samym na ograniczenie emisji pyłów o 2,5 kg, dwutlenku siarki o 6 kg i tlenków azotu o 2 kg.

Szczególne predyspozycje obszaru do wykorzystania energii słonecznej potwierdzają jego dodatkową funkcję w zakresie produkcji energii elektrycznej bądź cieplnej ze źródeł odnawialnych. Kompleksowe i realizowane w partnerstwie pomiędzy samorządami działania w oparciu o plany niskoemisyjne powinny przynieść wymierną korzyść zarówno ekonomiczną, jak i podnoszącą świadomość nie tylko mieszkańców, ale także szczególnie wśród turystów o czystym środowisku obszaru.

Gospodarka odpadami

Gmina Wierzbica jest członkiem Związku Komunalnego Gmin Regionu Lubelskiego (w skład porozumienia wchodzi: Miasto Rejowiec Fabryczny, Gmina Białopole, Gmina Dorohusk, Gmina

Dubienka, Gmina Horodło, Gmina Hrubieszów, Gmina Kamień, Gmina Leśniowice, Gmina Rejowiec, Gmina Rejowiec Fabryczny, Gmina Ruda – Huta, Gmina Sawin, Gmina Siedliszcze, Gmina Uchanie, Gmina Wierzbica, Gmina Włodawa, Gmina Wojsławice, Gmina Wola Uhruska, Gmina Żmudź. Celem statutowym Związku jest opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu gospodarki odpadami.

Od 1 lipca 2013 r., na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, która ustanowiła nowe zasady gospodarowania odpadami, odpowiedzialność za odbiór i właściwe zagospodarowanie odpadów została przekazana gminom. Podstawą nowego systemu gospodarki odpadami w gminie jest segregacja. Działanie w zakresie wywozu śmieci polega na odbiorze przesortowanych odpadów od mieszkańców sprzed posesji. Odbiorem odpadów z terenu gminy Wierzbica zajmuje się Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Chełmie. Deponowane są one na składowisku odpadów w Srebrzyszczu, którego powierzchnia wynosi 2,6 ha a całkowita pojemność 270 617m³. Śmieci na terenie gminy gromadzone są w ramach selektywnej zbiórki. Zbiórka dla mieszkańców w zabudowie zagrodowej jednorodzinnej odbywa się za pomocą pojemników, a w zabudowie wielorodzinnej za pomocą kontenerów. Dodatkowo kontenerami objęci są przedsiębiorcy.

Na terenie gminy Wierzbica największymi producentami odpadów w sektorze gospodarczym są następujące zakłady:

- Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe „SUPER OLA”;
- „PAM” Pozyskiwanie Drewna i Pokrewna Działalność Usługowa Bożena Buch;
- Zakład Produkcji Drzewnej Domański Dariusz;
- Stacja benzynowa „Jula”.

Według danych GUS na terenie gminy Wierzbica powstało 368,76 Mg zmieszanych odpadów komunalnych, z czego większość, bo 354,78Mg stanowiły odpady z gospodarstw domowych. Na 1 mieszkańca gminy przypadło średnio 68,7 kg wytworzonych odpadów, a ilość odpadów z gospodarstw domowych przypadająca na 1 mieszkańca wynosiła 66,1kg. Ilość odpadów przypadająca na jedną osobę w analizowanym okresie zwiększyła się prawie dwukrotnie.

Według Planu gospodarki odpadami (PGO) dla województwa lubelskiego 2017, gmina Wierzbica została zaliczona do Regionu Chełm. Odpady wytworzone na terenie gminy wywożone są do Zakładu Przetwarzania Odpadów Komunalnych Regionu Chełmskiego w Srebrzyszczu (gm. Chełm). Na terenie gminy brak jest Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów, stąd też niezbędne jest uporządkowanie gospodarki odpadami poprzez jego urządzenie w sołectwie Wierzbica – Osiedle.

Telekomunikacja i Internet

Gmina Wierzbica objęta jest zasięgiem telefonii stacjonarnej i komórkowej. Szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru ma cyfryzacja rozumiana, jako powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu zgodnie z założeniami strategii „Europa 2020” (a zwłaszcza inicjatywy Europejska Agenda Cyfrowa), w tym wolny dostęp do Internetu w przestrzeni publicznej.

Danych dotyczących dostępu do Internetu na terenie gminy dostarcza analiza studium wykonalności dla projektu pt. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie”.

Sieć szerokopasmowa składa się z dwóch warstw: szkieletowej i dystrybucyjnej. Warstwę szkieletową tworzą węzły szkieletowe i połączenia między nimi. Warstwa szkieletowa budowana jest w topologii pierścienia lub połączonych pierścieni. W warstwie dystrybucyjnej, zakończenia sieci stanowią punkty dystrybucyjne, na bazie których możliwa jest w dalszej kolejności budowa sieci dostępowych. Warstwa dystrybucyjna budowana jest w topologii drzewa. Sieć jest projektowana w jednolitej technologii optycznej.

Obszar województwa został podzielony na obszary białe, szare i czarne odrębnie dla tradycyjnej infrastruktury szerokopasmowej (obszary tradycyjne) i dla sieci szerokopasmowej nowej generacji (obszary NGA).

Obszary tradycyjne:

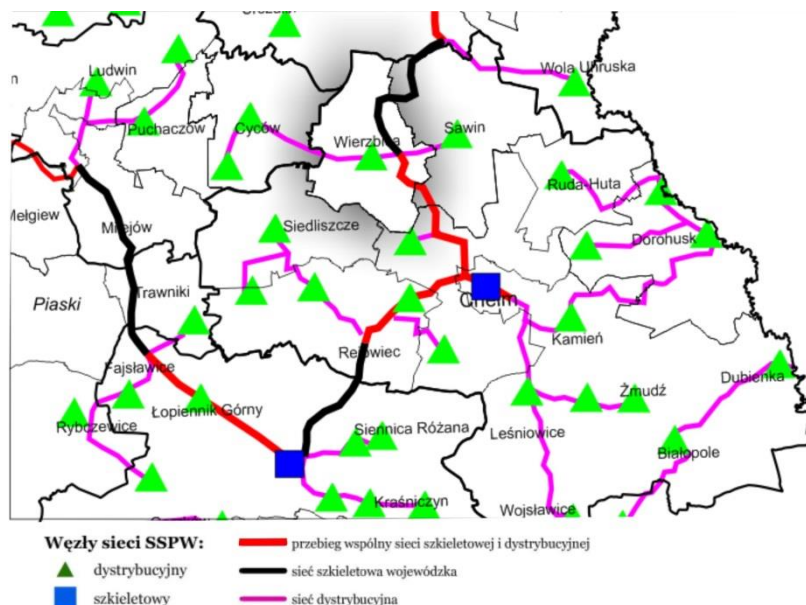
- ❖ biały – obszar, na którym nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- ❖ szary – obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa lub co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny jednej infrastruktury w najbliższych 3 latach,
- ❖ czarny – obszar, na którym istnieją dwie lub więcej odpowiednie infrastruktury szerokopasmowe lub ich budowa jest objęta wiarygodnymi planami inwestycyjnymi w okresie najbliższych 3 lat.

Sieci NGA to przewodowe sieci dostępowe, składające się w całości lub częściowo z elementów optycznych, które mogą zapewnić świadczenie usług szerokopasmowych o wyższej przepustowości w porównaniu z usługami świadczonymi przy pomocy przewodów miedzianych. Obszary NGA również możemy podzielić na:

- ❖ białe – obszar, na którym nie istnieje sieć NGA i nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- ❖ szare – obszar, na którym istnieje jedna sieć NGA albo według wiarygodnych planów inwestycyjnych powstanie w okresie najbliższych 3 lat,
- ❖ czarne – obszar, na którym według wiarygodnych planów inwestycyjnych obecnie lub w okresie najbliższych 3 lat powstaną co najmniej 2 sieci NGA.

Obszar NGA jest jednocześnie białym, szarym lub czarnym obszarem tradycyjnym.

Rycina 24. Sieć szerokopasmowego Internetu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium Wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie

W gminie zlokalizowany jest 1 węzeł dystrybucyjny w miejscowości Wierzbica. Przez węzeł przebiega sieć dystrybucyjna. Najbliższy węzeł szkieletowy zlokalizowany jest w Chełmie. W gminie wszystkie miejscowości zostały zakwalifikowane jako obszary tradycyjne białe, na których nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat.

16.5.5. Identyfikacja najważniejszych problemów i potencjałów w sferze funkcjonalno – przestrzennej

Analiza sfery funkcjonalno-przestrzennej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ niski wskaźnik zaopatrzenia w sieć kanalizacyjną;
- ❖ brak sieci gazowej;
- ❖ zły stan techniczny dróg wszystkich kategorii, znacząca długość dróg nieutwardzonych, brak wydzielonych specjalnych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów;
- ❖ zdegradowane tereny i obiekty, niezadawalający stan zagospodarowania przestrzennego przestrzeni publicznych obszarów gminy;
- ❖ zła jakość przestrzeni publicznych ograniczająca jakość świadczonych w gminie usług społecznych;
- ❖ brak Gminnego Ośrodka Kultury;
- ❖ brak reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, stanowiących wizytówkę gminy.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze funkcjonalno – przestrzennej, którymi są:

- ❖ zadowalający stan infrastruktury elektroenergetycznej;
- ❖ szerokopasmowa sieć dystrybucyjna wraz z węzłem dystrybucyjnym zlokalizowanym w Wierzbicy;

- ❖ korzystne warunki do rozwoju OZE, zwłaszcza z energetyki słonecznej;
- ❖ wzrost zainteresowania budową oczyszczalni przydomowych;
- ❖ prężnie działająca Biblioteka Publiczna Gminy;
- ❖ zadawalający stan infrastruktury edukacyjnej, w tym Centra Multimedialne;
- ❖ znacząca infrastruktura sportowa.

16.5.6. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Potrzebą gminy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest ożywienie i atrakcyjne zagospodarowanie przestrzeni publicznych. W tym celu niezbędne jest podjęcie prac nad koncepcją funkcjonalno-przestrzenną zagospodarowania wybranego obszaru rewitalizacji, w której zaprojektowane zostaną funkcjonalne i estetyczne przestrzenie publiczne. Koncepcja będzie miała na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej miejscowości oraz podwyższenie jakości życia jej mieszkańców poprzez poprawę walorów przestrzeni publicznej.

16.6. Sfera techniczna

16.6.1. Mieszkalnictwo

Układ komunikacyjny wpływa na kształtowanie pasmowo-liniowego charakteru osadnictwa, skupiającego się głównie wzdłuż dróg znajdujących się na obszarze gminy Wierzbica. Istniejący układ przestrzenny gminy Wierzbica charakteryzują zwarte i rozproszone formy zabudowy. Wykształconą formą przestrzenną w gminie jest ośrodek gminny Wierzbica – Osiedle jako siedziba władz samorządowych oraz głównych usług publicznych i komercyjnych. Pozostałe miejscowości posiadają typową sieć o układzie liniowym – ulicznym. Zabudowę mieszkaniową w poszczególnych sołectwach gminy stanowi głównie zabudowa zagrodowa (około 60%), jednorodzinna (około 20%) i około 20% zabudowa wielorodzinna²⁷.

Zabudowa wielorodzinna znajduje się w sołectwach:

- Busówno, Pniówno, Święcica – po jednym bloku mieszkalnym wielorodzinnym;
- Kozia Góra – 2 bloki mieszkalne wielorodzinne;
- Wierzbica – Osiedle – 13 bloków mieszkalnych wielorodzinnych;
- Wólka Tarnowska – 13 bloków mieszkalnych wielorodzinnych.

Funkcjonujące dwie spółdzielnie mieszkaniowe „Promyk” i „Wierzbica” zarządzają mieszkaniami w zabudowie wielorodzinnej.

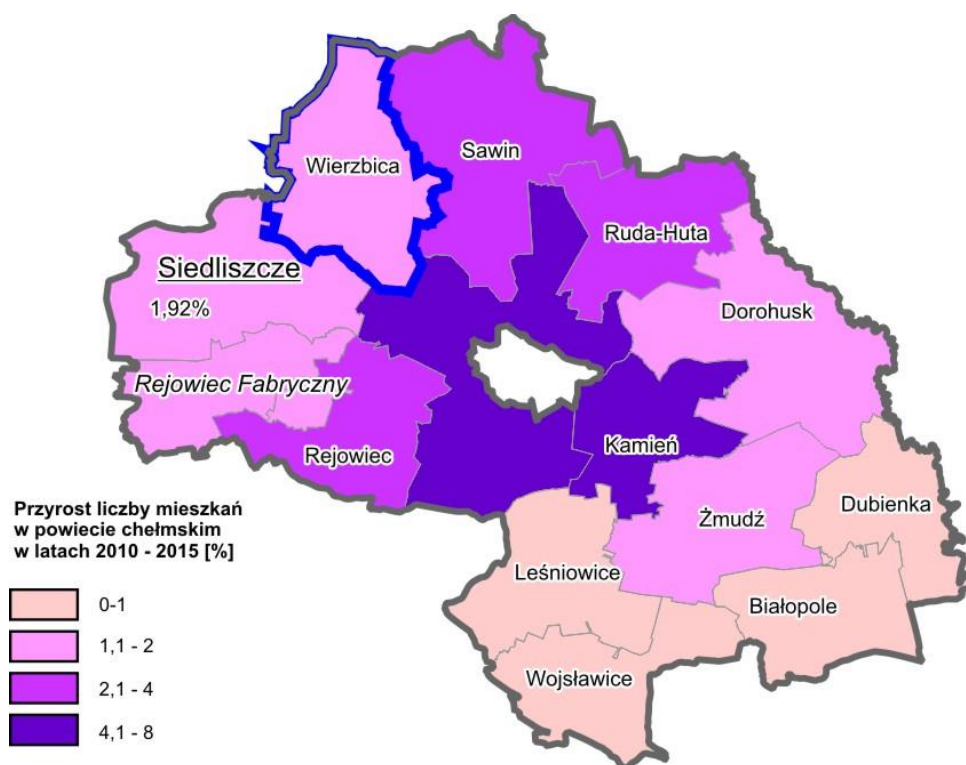
Na koniec 2015 r. na terenie gminy znajdowało się 1695²⁸ mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 129,9 tys.m². Liczba mieszkań w latach 2010-2015 wzrosła zaledwie o 2,71% (46 mieszkań), natomiast powierzchnia użytkowa o 3,84%. W 2015 roku oddano do użytkowania 9 mieszkań, tj. o 5 więcej aniżeli w 2010 roku. Wszystkie mieszkania, które powstały zalicza się do sektora mieszkalnictwa indywidualnego. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w roku 2015 wyniosła 76,6m² i wzrosła bardzo nieznacznie w odniesieniu do 2010 roku o 0,9m²/mieszkanie. Struktura wiekowa mieszkań gminy Wierzbica

²⁷Wg Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica

²⁸Podregiony, powiaty, gminy Rocznik statystyczny Województwo Lubelskie 2011r i 2016r. WUS Lublin

charakteryzuje się wysokim udziałem mieszkań powstałych w latach 1945 – 1978 (783 mieszkania). W latach 1918 - 1944 wybudowanych zostało 209 mieszkań, 201 mieszkań w latach 1989 – 2002, zaś pozostałe 502 mieszkania powstały po 2002 roku. Technologia stosowana w latach 1945 – 1978 nie zapewnia należytej efektywności wykorzystania energii cieplnej, jednakże dzięki termomodernizacji orientacyjne potrzeby grzewcze tych mieszkań są sukcesywnie poprawiane. Termomodernizacji wymagają budynki mieszkalne wielorodzinne należące do Spółdzielni Mieszkaniowej "Promyk" i większość obiektów należących do Spółdzielni Mieszkaniowej w Wierzbicy.

Rycina 25. Zasoby mieszkaniowe powiatu chełmskiego – przyrost liczby mieszkań w stosunku do 2010 roku

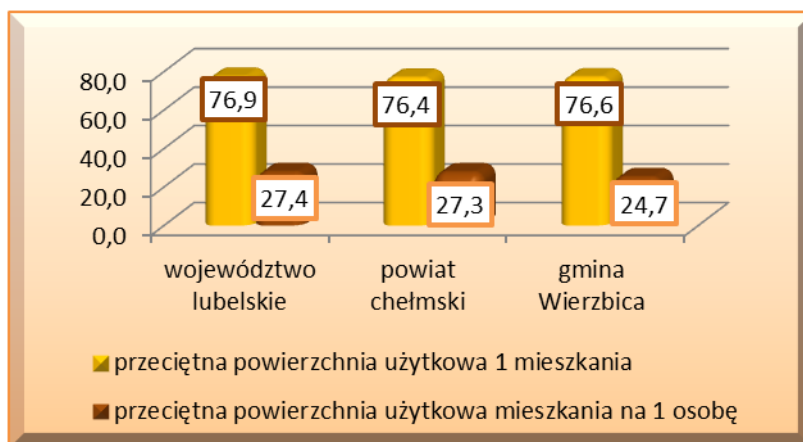
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Tabela 21. Zasoby mieszkaniowe gminy Wierzbica w latach 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mieszkania [szt.]	1 673	1 678	1 680	1 686	1 688	1 695
Izby [szt.]	6 140	6 170	6 180	6 210	6 221	6 254
Mieszkania na 1000 mieszkańców	306,7	309,1	311,8	315,5	317,5	322,9
Powierzchnia użytkowa mieszkań [tys.m ²]	126,9	127,7	128,0	128,8	129,1	129,9
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	75,8	76,1	76,2	76,4	76,5	76,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wykres 19. Wskaźniki opisujące zasoby mieszkaniowe w gminie Wierzbica oraz powiatu chełmskiego i województwa lubelskiego w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Mieszkania w gminie Wierzbica są dość dobrze wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne: do wodociągów przyłączonych jest 85% mieszkań, natomiast centralne ogrzewanie posiada 56,81% mieszkań. Dużym problemem jest brak dostępu do sieci gazowej.

W wyniku działań inwestycyjnych samorządu zwiększyła się zarówno dostępność mieszkańców do sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej. Jedynie w sołectwach: Ochoża, Wierzbica – Osiedle, Busówno, Pniówno i Syczyn część budynków nie ma dostępu do sieci wodociągowej. Stan ten wymaga wyposażenia w sieć wodociągową. Niskie wskaźniki wyposażenia mieszkań w sieć kanalizacyjną na terenie sołectw: Busówno, Syczyn, Ochoża, Święcica i Kozia Góra wskazują na bardzo pilną potrzebę wdrożenia kompleksowych rozwiązań w powyższym zakresie.

Tabela 22. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 – 2015 w gminie Wierzbica

wodociąg					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1317	1322	1324	1330	1332	1339
78,72%	78,78%	78,81%	78,88%	78,91%	84,9%
ustęp splukiwany					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1165	1170	1172	1178	1180	1187
69,64%	69,73%	69,76%	69,87%	69,91%	70,03%
łazienka					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1123	1128	1130	1136	1138	1145
67,12%	67,22%	67,26%	67,38%	67,42%	67,55%
centralne ogrzewanie					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
941	946	948	954	956	963
56,25%	56,38%	56,43%	56,58%	56,64%	56,81%
gaz sieciowy					
2010	2011	2012	2013	2014	2015

0	0	0	0	0	0
---	---	---	---	---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Jednym z problemów na terenie gminy są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na terenie gminy znajduje się 1172 budynki, które korzystają z węglowych kotłów ciepła – średnio na jedno sołectwo 59. Na terenie poszczególnych sołectw najczęściej ww. budynków odnotowano na terenie sołectwa Wierzbica – Osiedle, Busówno, Syczyn, Ochoża, Pniówno. W porównaniu do roku 2013, nie zaobserwowano żadnych zmian dotyczących liczby budynków korzystających z węglowych kotłów ciepła.

Bardzo istotną kwestią do rozwiązania jest usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków mieszkalnych. Na terenie gminy zostało zidentyfikowanych 2 845 obiektów budowlanych, z czego ponad 22,5% to budynki mieszkalne (642 budynki mieszkalne oraz 6 budynków o funkcji mieszkalno – gospodarczej) wymagają usunięcia płyt azbestowo - cementowych jako pokrycia dachowego obiektów²⁹. Najwięcej płyt azbestowo-cementowych znajduje się w sołectwie: Pniówno, Syczyn i Busówno. Najmniej wyrobów azbestowych zostało zinwentaryzowanych na terenie sołectw: Terenin (obręb Buza), Syczyn (obręb Werejce) oraz Tarnów (obręb Wygoda).

16.6.2. Obiekty i granice stref ochrony konserwatorskiej

Na terenie gminy Wierzbica występują różne obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, które składają się na dziedzictwo kulturowe tego terenu. Niektóre z tych obiektów i obszarów objęte są ochroną prawną w postaci wpisu do rejestru zabytków, zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Jest to:

²⁹Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Wierzbica

Kościół rzymskokatolicki pw. św. Małgorzaty w Olchowcu, z 1788-1791 r. - nr rejestru zabytków - A/83 Obiekt drewniany, chroniony wraz z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem - w granicach cmentarza kościelnego. Kościół usytuowany po wschodniej stronie drogi prowadzącej przez wieś. Rozległy krajobraz zapewnia obiektowi dobrą ekspozycję.

Zespół dworsko - parkowy w Chylinie Wielkim, z 1904 r. - nr rejestru zabytków - CH A/110/16 Chroniony w granicach historycznych. Park o powierzchni 3,15 ha stanowi kompleks z miejscowym pałacem.

Grodzisko w Kolonii Busówno - nr rejestru zabytków - CH A/105/11 Chronione w granicach historycznych, na działkach nr 388, 389/1, 389/2, 389/3, 390, 391, 392, 394, 461

Grodzisko zw. „Wały” w Tarnowie - nr rejestru zabytków - CH A/106/12 Chronione w granicach historycznych na działce 6/1. Usytuowane na niewielkim pagórku w centrum kompleksu bagien o nazwie „Staw Tarnowski”

Wpis do rejestru zabytków zapewnia chronionym obiektom ochronę prawną. W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich we wszystkich działaniach planistycznych, projektowych i realizacyjnych. Zasady kształtowania przestrzennego i prowadzenia wszelkich inwestycji winny być podporządkowane wnioskowi i decyzjom konserwatorskim. Dotyczy to również zmiany sposobu zagospodarowania terenu, zmiany sposobu użytkowania obiektów oraz wtórnych podziałów historycznych założeń. Wszelka działalność inwestycyjna prowadzona przy tych obiektach i w obszarze objętym ochroną konserwatorską wymaga uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

Wokół zespołów zabytkowych objętych ochroną prawną proponuje się wyznaczyć strefy ochrony ekspozycji widokowej. Strefa powinna obejmować otwarte widoki na zabytkowy zespół od strony przyległych dróg komunikacyjnych. Celem utworzenia strefy jest objęcie ochroną planistyczną widoku na obiekt zabytkowy. Strefy ochrony ekspozycji winny być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które mogą je odpowiednio do skali opracowania skorygować. Wszelkie prace prowadzone w wyznaczonej bezpośredniej strefie ochrony konserwatorskiej, wymagają uzyskania warunków oraz pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Oprócz obiektów ujętych w rejestrze zabytków, na terenie gminy istnieje wiele zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków na terenie gminy Wierzbica. Najciekawsze z nich:

Miejscowo-sołectwo	Obiekt
Święcica	- pozostałości parku dworskiego XIX w.
Olchowiec	- dzwonnica murowana - plebania drewniana z 1936r. szkoła z 1937 r.,
Syczyn	- ewangelicki dom modlitwy z k. XIX w., - drewniany, obecnie dom mieszkalny wł. Józef Siwek
Tarnów	kaplica drewniana z 1976 r.
Pniówno, Syczyn, Święcica, Tarnów	szkoła z pocz. XX w., drewniana
Ochoża	szkoła z ok. 1900 r., murowana

Na terenie gminy występują również stanowiska archeologiczne (nieruchome zabytki archeologiczne) zarejestrowane podczas badań archeologicznych przeprowadzonych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), które są wpisane do rejestru zabytków tj.: Grodzisko w Kolonii Busówno oraz Grodzisko zw. „Wały” w Tarnowie. Podczas realizacji inwestycji na wskazanych obszarach, inwestor zobowiązany jest do powiadomienia Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Chełmie.

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy są liczne kapliczki i krzyże przydrożne, upamiętniające wydarzenia religijne lub historyczne. Są to kapliczki i krzyże przydrożne m.in. Staszyce- kapliczka z k. XIX w. murowana oraz krzyże w: Chylinie, Ochoży, Wólce Tarnowskiej, Karczunek – drewniane z ok. 1907 r.

kapliczka Staszycy

znaki wiary w okolicach Chylina

Kościół w Syczynie

drewniana kaplica w Tarnowie

Kolejnym i elementem środowiska kulturowego gminy są liczne miejsca pamięci. Na terenie gminy jest 12 miejsc pamięci (cmentarze i mogiły), które są wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Znajdują się w następujących sołectwach:

- ❖ Bakus-Wanda - cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w.;
- ❖ Busówno - 2 cmentarze prawosławne: - z 2 poł. XIX w. (1 poł. XIX w.); przycerkiewny z 2 poł. XIX w.;
- ❖ Helenów - cmentarz prawosławny, 2 poł. XIX w.;
- ❖ Olchowiec - 2 cmentarze: - greckokatolicki, prawosławny, 1 poł. XIX w.; rzymskokatolicki, 1904 r.;
- ❖ Pniówno - cmentarz prawosławny, 2 poł. XIX w.;
- ❖ Syczyn - 3 cmentarze: - ewangelicki, 2 poł. XIX w.; prawosławny, 2 poł. XIX w.; parafialny rzymskokatolicki, lata 20 XX w.;
- ❖ Tarnów - cmentarz prawosławny, 2 poł. XIX w.;
- ❖ Władysławów - cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w.

Na szczególną uwagę zasługują:

- ❖ obiekty budownictwo przemysłowego:
 - Chylin Wielki - kuźnia z 1940 r., drewniana w zagrodzie nr 42, wł. Zenon Komczyński;
 - Ochoża - studnia z ok. 1910 r., z opoki wł. wspólnota wiejska;

- Syczyn - młyn z ok. 1930 r., drewniany wł. Kazimierz Urbańczyk.

Na terenie gminy zachowały się liczne dawne zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie, drewniane wybudowane nawet sprzed 1900r. mające wyraźne cechy architektury regionalnej. Wiele budynków i obiektów, nie będących zabytkami, szczególnie: liczne kapliczki i krzyże, zachowane dawne zabudowania mieszkalne i gospodarskie, zwłaszcza drewniane, współtworzy charakterystyczny, tradycyjny, krajobraz kulturowy gminy. W przypadku budynków o wartościach historycznych nie zachodzi szczególna konieczność obejmowania ich ochroną konserwatorską, ale wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

16.6.3. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze technicznej

Analiza sfery technicznej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ zdegradowana tkanka mieszkaniowa, zwłaszcza zabudowa wielorodzinna wymaga remontu, w tym termomodernizacji;
- ❖ problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych;
- ❖ gospodarka ciepła oparta na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia;
- ❖ mało efektywne i wysokoemisyjne źródła ciepła;
- ❖ duże straty energii spowodowane brakiem ocieplenia budynków;
- ❖ niezadawalający stan większości zabytków (w szczególności tych, które są w rękach prywatnych i są wykorzystywane jako obiekty zamieszkania oraz nie są ogólnodostępne);
- ❖ zły stan obiektów zabytkowych ograniczający rozwój funkcji turystycznej;

Zidentyfikowano również potencjały w sferze technicznej, którymi są:

- ❖ liczne krzyże przydrożne, kapliczki i miejsca pamięci;
- ❖ rezerwy niezainwestowanych terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod funkcje mieszkaniowe;
- ❖ dogodne warunki komunikacyjne;
- ❖ występowanie ciekawych obiektów dziedzictwa kulturowego, które w wyniku odnowienia i udostępnienia będą ciekawą atrakcją rekreacyjno-turystyczną.

16.6.4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze technicznej

W gminie istnieją potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych w sferze technicznej: poprawa jakości zabudowy (w tym wspieranie likwidacji eternitu jako pokrycia dachowego), likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych, odnowa zabytków.

16.7. Charakterystyka przestrzeni publicznych w gminie Wierzbica

Przestrzeń publiczna winna pełnić trzy podstawowe funkcje: przede wszystkim powinna być obszarem szeroko rozumianej rekreacji mieszkańców, na równi z placami zabaw, stanowić strategiczny czynnik wyposażenia gminy w ogólnodostępne obszary oraz umożliwiać nawiązywanie prywatnych kontaktów międzyludzkich. Stąd też nieodzowne jest utworzenie nowych i przywrócenie zaniedbanym i zdegradowanym przestrzeniom publicznym ich funkcji. Przestrzeń publiczna powinna pełnić funkcję reprezentacyjną i stanowić jej wizytówkę. Jakość ich zagospodarowania, sposób utrzymania oraz ukształtowane w ich obrębie funkcje stanowią wyznacznik do oceny jakości i sposobu zarządzania budżetem przez władze lokalne. Prawidłowe funkcjonowanie przestrzeni publicznych oddziałuje na jakość życia mieszkańców oraz zwiększa zainteresowanie wśród potencjalnych inwestorów i turystów.

Za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców. Obszarami przestrzeni publicznych są m.in. place, tereny zieleni, stanowiące urządzone enklawy zieleni towarzyszącej terenom zurbanizowanym, tereny cmentarzy, drogi publiczne oraz ścieżki rowerowe, jak również stale dostępne budowle i budynki stanowiące własność publiczną. Do obszarów przestrzeni publicznych należą również tereny lokalizacji obiektów użyteczności publicznej: obiekty zdrowia – przychodnia zdrowia, prywatne gabinety lekarskie, obiekty kultu religijnego – kościoły, plebanie, itp., obiekty sportowe, tereny sportu i rekreacji, tereny usług, obiekty kultury, obiekty administracji lokalnej, obiekty przedszkoli, szkół. Przestrzeniami publicznymi są też formy krajobrazu przyrodniczego stanowiące własność państwową (np. park narodowy) lub prywatną. Zabezpieczenie istniejących zasobów otwartej przestrzeni urbanistycznej oraz zapewnienie nowych obszarów w odpowiedzi na wymagania związane z rozwojem cywilizacyjnym, pozostają istotną częścią strategicznego podejścia do przestrzeni urbanistycznej.

Wizualny stan przestrzeni publicznej określa m.in. stan budynków, które się na niej znajdują. Brak wyodrębnionych i zadbanych przestrzeni dotyczy w szczególności ośrodka gminnego Wierzbica – Osiedle, w granicach którego obszary pełniące funkcję przestrzeni publicznych są silnie zdegradowane i zdewastowane. Na obszarze gminy Wierzbica znajduje się 20 budynków zdegradowanych, zaburzających ład przestrzenny, przewidywanych do rozbiórki w ciągu najbliższych 8 lat. Negatywnym tego przykładem jest budynek 4- kondygnacyjny wybudowany w 1993 roku, w którym mieści się większość obiektów użyteczności publicznej: Gminna Biblioteka Publiczna, przystanek autobusowy, urząd pocztowy, sklep spożywczy, punkt stomatologiczny oraz szereg innych pomieszczeń. Zarówno ten budynek, jak i wielorodzinne budynki mieszkalne Spółdzielni Mieszkaniowej winny być poddane termomodernizacji. Otaczająca przestrzeń biurowca nie jest zagospodarowana w sposób reprezentacyjny, choć powinna stanowić jej wizytówkę.

Jak wcześniej podkreślono, do przestrzeni publicznych należą również licznie występujące zadrzewienia, parki podworskie, zieleń wokół obiektów sakralnych oraz zieleń cmentarna. Na terenie gminy istnieje 13 cmentarzy różnych wyznań, w tym dwa czynne – rzymsko – katolickie w Olchowcu, Syczynie oraz cmentarz komunalny we Władysławowie. Niektóre z nich są

zdewastowane, zakrzaczone i wymagają uporządkowania oraz przywrócenia pierwotnego wyglądu.

Zamieszczone poniżej zdjęcia doskonale odzwierciedlają zdewastowane i zaniedbane przestrzenie w gminie Wierzbica, dotyczy to w szczególności budynków użyteczności publicznej i najbliższego sąsiedztwa. Nieodzwonne są działania dotyczące prawidłowego zagospodarowania przestrzeni publicznej Zespołu Szkół w Wierzbicy – Osiedlu wraz z przebudową dróg osiedlowych. W sołectwie Ochoża wskazana jest rewitalizacja terenów przy świetlicy wiejskiej.

Zdewastowany budynek użyteczności publicznej w Wierzbicy – Osiedlu

Zdewastowana przestrzeń wokół biurowca w Wierzbicy - Osiedlu

Świetlica wiejska w Ochoży wymagająca remontu i zagospodarowania otaczającego terenu

17. POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 jest spójny z najważniejszymi krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi, a także z obowiązującymi dokumentami gminy.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020 postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku:

- 1) wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”);
- 2) budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);
- 3) tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Wyznaczone cele rewitalizacji LPR dla Gminy Wierzbica wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej opartej na rozwijających się specjalizacjach, przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobów. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do planowania rozwoju gminy oraz współpraca samorządów pozwoli na uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w LPR.

Cele rewitalizacji wpisują się w założenia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, zarówno w wymiarze obszarów wiejskich uwzględniają aspekty:

- wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego;
- wykorzystanie dla rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy licznych obszarów chronionych;
- tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych;
- wspieranie powstawania przedsiębiorczości pozarolniczej;
- rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, w tym działań rewitalizacyjnych;
- restrukturyzację społeczną, gospodarczą i przestrzenną zapóźnionych obszarów wiejskich;
- poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości;
- zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług;
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna.

Tabela 23. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	Cel strategiczny podobszaru Wierzbica - Osiedle <i>Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.</i>	Cel strategiczny podobszaru Ochoża <i>Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji</i>
Cel 1. Konkurencyjność	X	X
Cel 2. Spójność	X	X
Cel 3. Sprawność	X	X

Źródło: opracowanie własne

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica wpisuje się w cel strategiczny 2 KPZK: *poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów*, w tym w szczególności w ramach kierunku działań: Wspomaganie spójności w układzie krajowym poprzez wspomaganie restrukturyzacji obszarów wiejskich. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wierzbica wpisuje się w cel strategiczny KPZK: efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie: rolnictwa i przetwórstwa bazującego na posiadanych zasobach oraz turystyki. Jednocześnie w określonych celach rewitalizacji uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do polepszenia warunków życia.

Tabela 14. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Cele Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	Cel strategiczny podobszaru Wierzbica - Osiedle <i>Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.</i>	Cel strategiczny podobszaru Ochoża <i>Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji</i>
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie	X	X

integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów		
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	X	X
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	X	X
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	X	X
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	X	X

Źródło: opracowanie własne

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica zakłada kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji integrując działania przestrzenno-środowiskowe, społeczne i gospodarcze, w związku z czym wpisuje się w główne założenia Narodowego Planu Rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica jest spójny pod względem przewidzianych celów i działań z wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI):

- Obszary Przygraniczne (strefa oddziaływania) ;
- Obszary Potencjalnej Eksploatacji Złóż Kopaliny;
- Obszary Gospodarczego Wykorzystania Walorów Przyrodniczych i Kulturowych;
- Obszary Potencjalnej Eksploatacji Złóż Kopaliny;
- Obszary Ochrony i Kształtowania Zasobów Wodnych.

Cele rewitalizacji wpisują się w przewidziane dla tego obszaru rodzaje interwencji, tj.: podejmowanie działań zmierzających do:

1. wykorzystania potencjału obszaru przygranicznego i budowania funkcji obsługujących UE dla tworzenia warunków rozwoju społecznego – gospodarczego;

2. wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej; aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody oraz rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych;
3. budowy niezbędnej infrastruktury technicznej, w tym transportowej i przygotowania terenów inwestycyjnych w obszarze górniczo-energetycznym, a także budowę obiektów i urządzeń służących do przesyłu energii do krajowego systemu energetycznego, działania na rzecz rekultywacji terenów poeksploatacyjnych na funkcje o znaczeniu regionalnym (gospodarka wodna, turystyka, sport i rekreacja) oraz działania mające na celu minimalizację negatywnych skutków eksploatacji złóż kopalin;
4. poprawy bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych, rozwiązania problemów konfliktowych, które wynikają z degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników retencyjnych oraz niedoinwestowania gospodarki komunalnej.

W horyzoncie 2020 r. strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu,
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu,
4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica wyznacza do realizacji działania, przyczyniające się do kompleksowej rewitalizacji wyznaczonego obszaru poprzez:

1. Poprawę atrakcyjności przestrzeni i czystości środowiska przyrodniczego,
2. Zaktywizowanie mieszkańców i zintegrowanie społeczności lokalnej,
3. Lepiej funkcjonującą lokalną gospodarkę.

Poprzez powyższe interwencje LPR przyczynia się do osiągnięcia zamierzeń w poszczególnych celach strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 (PZPWL)

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą NR XI/162/2015 w dniu 30.10.2015 r. i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego w dniu 29.12.2015r. (poz.5441).PZPWL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Jest to dokument komplementarny i spójny ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030 r.).

W PZPWL zostały wyznaczone obszary funkcjonalne (OF), jako tereny wskazane do integrowania działań przestrzennych zapewniających ich właściwe funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju w dłuższej perspektywie. Gmina Wierzbica wpisuje się w:

Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym:

- **wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**- celem rozwojowym jest wzmocnienie powiązań funkcjonalnych z lokalnymi ośrodkami rozwoju oraz stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystywaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce;
- **przygraniczny obszar funkcjonalny** – celem rozwojowym jest wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich i tworzenie warunków wzrostu społeczno – gospodarczego. Należy nadmienić, iż gmina Wierzbica położona jest w strefie zewnętrznej przygranicznego obszaru funkcjonalnego.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym:

- obszar funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz – Krzna (KWK) – jako priorytet rozwojowy wskazuje się aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego. Jako wiodące kierunki zagospodarowania przyjęto:
 1. modernizację (remeliorację) KWK;
 2. rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
 3. rozwój bazy przetwórstwa rolno – spożywczego;
 4. rozwój energetyki odnawialnej;
- Łęczyńsko – chełmski okręg górniczo – energetyczny – jako priorytet rozwojowy wskazano – rozwój energetyki w oparciu o miejscowe zasoby surowcowe (zapewnienie przestrzennych warunków rozwoju i zagospodarowania regionu przemysłowego opartego na zasobach węgla kamiennego). Wśród wiodących kierunków zagospodarowania przyjęto:
 1. rozwój infrastruktury kopalni węgla kamiennego oraz transportowej dla potrzeb dystrybucji surowca;
 2. rozwój zaplecza badawczo-wdrożeniowego kopalni.

Modyfikacja przestrzeni i zadania rewitalizacji zawarte w dokumencie Lokalnego Programu Rewitalizacji, są zgodne z ustaleniami zawartymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

Tabela 25. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Priorytety rozwoju przestrzennego	Cel strategiczny podobszaru Wierzbica - Osiedle <i>Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.</i>	Cel strategiczny podobszaru Ochoża <i>Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji</i>
1. Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym	X	X
2. Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia	X	X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014 - 2021

Gmina Wierzbica administracyjnie przynależy do powiatu chełmskiego, stąd też cele rewitalizacji LPR powinny być zgodne z celami strategicznymi i celami operacyjnymi wyznaczonymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego:

Cele strategiczne:

1. Wspieranie i rozwój systemu pieczy zastępczej;
2. Rozwój systemu wsparcia osób starszych, długotrwale lub ciężko chorych;
3. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych;
4. Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w powiecie chełmskim;
5. Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz dotkniętych różnymi uzależnieniami;
6. Udoskonalenie funkcjonowania instytucji pomocy społecznej powiatu oraz promowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Cele polityki społecznej określonej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pokrywają się z celami Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie podnoszenia jakości i poziomu życia mieszkańców dzięki sprawnie działającemu systemowi wsparcia społecznego, ukierunkowanego na integrację i aktywizację społeczną, ograniczenie bezrobocia

i przeciwdziałanie jego skutkom, wyrównanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 26. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014-2021 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Cele strategiczne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014-2021	Cel strategiczny podobszaru Wierzbica – Osiedle <i>Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców</i>	Cel strategiczny podobszaru Ochoża <i>Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji</i>
Wspieranie i rozwój systemu pieczy zastępczej	X	X
Rozwój systemu wsparcia osób starszych, długotrwale lub ciężko chorych	X	X
Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych	X	X
Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w Powiecie Chełmskim	X	X
Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz dotkniętych różnymi uzależnieniami	X	X
Udoskonalenie funkcjonowania instytucji pomocy społecznej powiatu oraz promowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	X	

Źródło: opracowanie własne

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008 – 2015 (z perspektywą do roku 2020)

Wizją rozwoju powiatu chełmskiego jest „Podniesienie poziomu życia mieszkańców Powiatu Chełmskiego”. Z wizji wynikają cele strategiczne (priorytety):

- Priorytet 1. Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego;
- Priorytet 2. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki;
- Priorytet 3. Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu;
- Priorytet 4. Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego.

Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica przyczynią się do spełnienia wizji ujętej w Strategii Rozwoju, a zatem powiatu spójnego społecznie, wykorzystania istniejących zasobów dla rozwoju społecznego i przedsiębiorczości, poszanowaniu środowiska i dorobku dziedzictwa kulturowego.

Tabela 27. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Priorytety Aktualizacji Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020)	Cel strategiczny podobszaru Wierzbica – Osiedle <i>Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń centrum Wierzbica – Osiedle tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.</i>	Cel strategiczny podobszaru Ochoża <i>Aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji</i>
Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego	X	
Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki	X	
Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu	X	X
Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego		X

18. ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI

Ważnym etapem przy sporządzeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023 były przeprowadzone konsultacje społeczne w postaci zarówno bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, jak i badań ankietowych. Głównym celem konsultacji było przedstawienie społeczności lokalnej oraz władzom postępów związanych z procesem tworzenia dokumentu, a także uzyskanie ich opinii w zakresie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, a także celów rewitalizacji i planowanych projektów rewitalizacyjnych.

SPOTKANIA KONSULTACYJNE

Pierwsza konferencja rozpoczynająca opracowanie Lokalnego programu rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023 odbyła się w dniu lutego 2017 roku w siedzibie Urzędu Gminy

w Wierzbicy, podczas której omówione zostały główne przesłanki opracowania LPR oraz zarysowany został proces prac nad dokumentem. Poza tym, przedstawiono wstępne wyniki diagnozy rozwoju gminy w sferze społecznej, gospodarczej, funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej, zaprezentowano metodykę delimitacji obszarów przeznaczonych do rewitalizacji za pomocą zestawu wskaźników wraz z delimitacją obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji.

Druga część spotkania miała formę warsztatów. Uczestnicy wspólnie z moderatorem wypracowali cele rewitalizacji najbardziej odpowiadające ich potrzebom. Następnie zaprezentowane zostały eksperckie propozycje celów, które skonfrontowano z sugestiami mieszkańców. W większości cele wypracowane podczas spotkania i cele eksperckie pokryły się. Spotkanie zakończyła dyskusja w ramach warsztatów „Democs” nt. kierunków zagospodarowania obszarów rewitalizacji sołectwa Wierzbica-Osiedle oraz Ochoża

Kolejne spotkanie odbyło się w dniu 24 marca 2017 roku i było zorganizowane w Urzędzie Gminy Wierzbica, w obszarze rewitalizacji Wierzbica-Osiedle. Spotkanie miało charakter warsztatowy, z wykorzystaniem elementów metody burzy mózgów i dyskusji nad zidentyfikowanymi pomysłami. Efektem finalnym spotkania było ustalenie najważniejszych typów projektów, jakie będzie można realizować w ramach LPR-u z zaangażowaniem społeczności.

Przeprowadzone spotkania skierowane były do mieszkańców gminy Wierzbica, przedstawicieli samorządu lokalnego, sołtysów, radnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych itp. Na

stronie internetowej gminy zamieszczone były zaproszenia, co pozwoliło na szeroki udział mieszkańców oraz innych osób zainteresowanych.

Spotkania konsultacyjne dały możliwość włączenia się społeczności lokalnej w opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji tj. identyfikację obszarów wymagających przeprowadzenia procesu rewitalizacji oraz wyznaczenie celów i kierunków rewitalizacji i zaplanowanie konkretnych projektów rewitalizacyjnych.

ANKIETYZACJA

Zmiany jakie zostaną wprowadzone w ramach procesu rewitalizacji pomogą rozwiązać problemy społeczne i gospodarcze koncentrujące się na określonym terenie. Istotne jest, aby te zmiany odpowiadały na określone potrzeby mieszkańców. Dlatego też przeprowadzone zostało badanie opinii na temat obecnego stanu gminy. Dzięki temu możliwe było wytyczenie obszarów, na których skoncentrowane są najpoważniejsze problemy. Kształt kwestionariuszy użytych do badania ankietowego i problematyka zawarta w poszczególnych formularzach wychodzi naprzeciw problemom istotnym z punktu rozwoju Gminy. Celem ankiety skierowanej do mieszkańca było przede wszystkim zebranie informacji o problemach, potrzebach i jakości życia w gminie. Było to badanie ukierunkowane na zgromadzenie danych o subiektywnych odczuciach mieszkańców, z tym, że nie w znaczeniu indywidualnych potrzeb, a w formie opinii społeczeństwa jako całości. Ankieta miała charakter anonimowy, co pozwoliło na nieskrępowane wyrażanie opinii respondentów nt. rewitalizacji.

Ankieta identyfikująca obszary i kierunki działań rewitalizacyjnych w gminie Wierzbica w latach 2017-2023

W początkowym etapie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji przeprowadzona została ankieta dotycząca m.in. potrzeby sporządzenia dokumentu, zakresu przestrzennego planowanych działań rewitalizacyjnych, określenia problemów w sferze ekonomicznej, społecznej oraz związanych z dostępem do infrastruktury technicznej i jakością przestrzeni publicznych, które należałoby ograniczyć, bądź całkowicie rozwiązać w procesie rewitalizacji, a także wyznaczenia przedsięwzięć, na które w pierwszej kolejności warto wydatkować środki publiczne. Ankietę wypełniło 108 mieszkańców gminy Wierzbica, z czego największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy sołectw: Ochoża, Wierzbica-Osiedle i Busówno. Mieszkańcy 9 sołectw (Kamienna Góra, Karczunek, Olchowiec – Kolonia, Syczyn, Święcica, Tarnów, Terenin i Władysławów) nie wypełnili żadnej ankiety, zaś z 3 sołectw (Chylin Wielki, Olchowiec i Pniówno) wpłynęło tylko po 1 ankiecie.

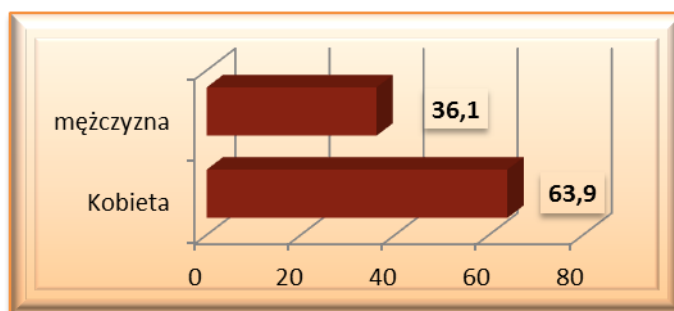
Do dyspozycji respondentów oddano ankietę, która zawierała 17 pytań związanych z sytuacją społeczno-gospodarczą na terenie Gminy Wierzbica, z których 12 było zamkniętych oraz 2 otwarte. W wybranych pytaniach o charakterze zamkniętym uwzględniono odpowiedź „inne”, z możliwością podania informacji, która nie znalazła się w zaproponowanym przez autorów badania katalogu. Dodatkowo w celu identyfikacji grupy respondentów formularze zawierały metryczkę z 6 zagadnieniami. Zadano pytania m.in. o sytuację na rynku pracy, problemu w sferze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie oraz sołectwa charakteryzujące się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji. Szczegółowe pytania dotyczyły problemów technicznych oraz gospodarczo-społecznych na obszarze wymagającym rewitalizacji. W trakcie badań uzyskano

108 wypełnionych kwestionariuszy. Dane pozyskane z badań po wprowadzeniu do arkusza kalkulacyjnego, zostały przeanalizowane. Analiza danych ilustrowana jest wykresami graficznymi, które zamieszczane są poniżej analizowanego zagadnienia. Dane przedstawione są najczęściej w postaci procentowej. Zostały one poddane analizie statystycznej i merytorycznej

Charakterystyka badanych respondentów

Bardzo ważne jest przedstawienie krótkiej charakterystyki grupy poddanej ankietyzacji. Aby tego dokonać konieczna jest analiza metryczki, która zawiera odpowiedź na pytania o przedział wiekowy, miejsce zamieszkania, wykształcenie oraz zatrudnienie mieszkańców biorących udział w ankiecie. W badaniu wzięło udział 108 osób, z czego 69 respondentów stanowiły kobiety, a 39 mężczyźni. Wyraźnie zaznacza się duża różnica, co świadczy o dużo wyższej aktywności obywatelskiej i zaangażowaniu kobiet w sprawy gminy.

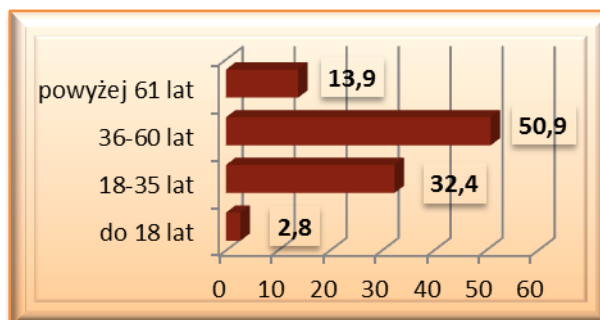
Wykres 20. Struktura płci respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Spośród respondentów uczestniczących w badaniu, największa ich liczba to osoby plasujące się w przedziale wiekowym od 36 do 60 lat (55 osób). Kolejną pod względem liczności grupą były osoby w wieku od 18 do 35 lat - 34 ankietowanych. Najmniej zaangażowani okazali się być badani do lat 18-stu (3 ankiety) oraz powyżej 61 lat (15 ankiet). Jest to niezwykle istotne ze względu na konieczność aktywizacji tych grup społecznych i zwiększenia ich zaangażowania w życie gminy. Niewielka aktywność tych właśnie grup wiekowych jest trendem charakterystycznym nie tylko dla gminy, lecz również dla całego kraju. Badania prowadzone przez Instytut Spraw Publicznych na temat społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego wykazały, że grupy wiekowe poniżej 25 oraz powyżej 61 lat charakteryzują się najmniejszym zaangażowaniem w sprawy otaczającego ich środowiska. W związku z tym istotnym celem działań rewitalizacyjnych winna być aktywizacja społeczna ww. grup. Niezwykle ważne jest wsparcie społeczeństwa obywatelskiego polegające na wzmocnieniu przekonania o wartości i znaczeniu samorządności obywatelskiej, jak również rzeczywistej możliwości zaangażowania w procesy współdecydowania o losach gminy.

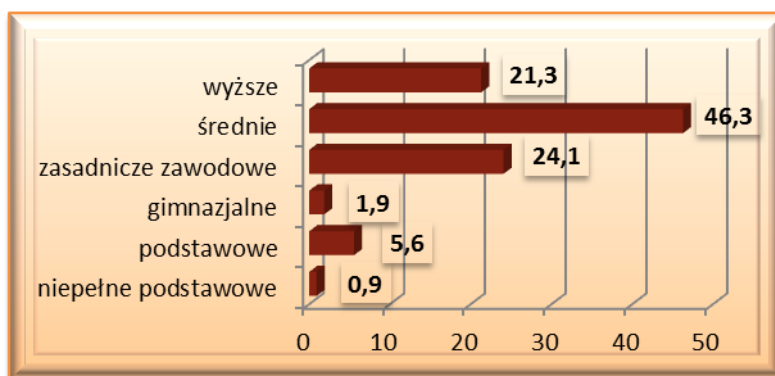
Wykres 21. Struktura wieku respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Najwięcej, bo blisko 1/2 wszystkich ankietowanych deklaruowało posiadanie wykształcenia średniego – 50 osób. Silnie reprezentowana była także grupa osób z zasadniczym zawodowym – 26 osób oraz z wykształceniem wyższym – 23 osoby. Ze struktury wykształcenia wynika, że niewielki udział w badaniu stanowili mieszkańcy z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym.

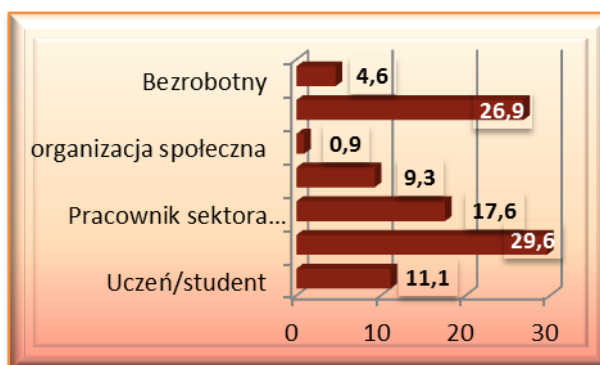
Wykres 22. Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Trzy najliczniejsze grupy wśród ankietowanych to osoby pracujące – 61 osób, uczniowie i studenci - 12 oraz emeryci i renciści – 29 osób. Najmniej ankietowanych odpowiedziało zaznaczając odpowiedzi organizacja społeczna - 1 osoba oraz bezrobotny – 5 osób.

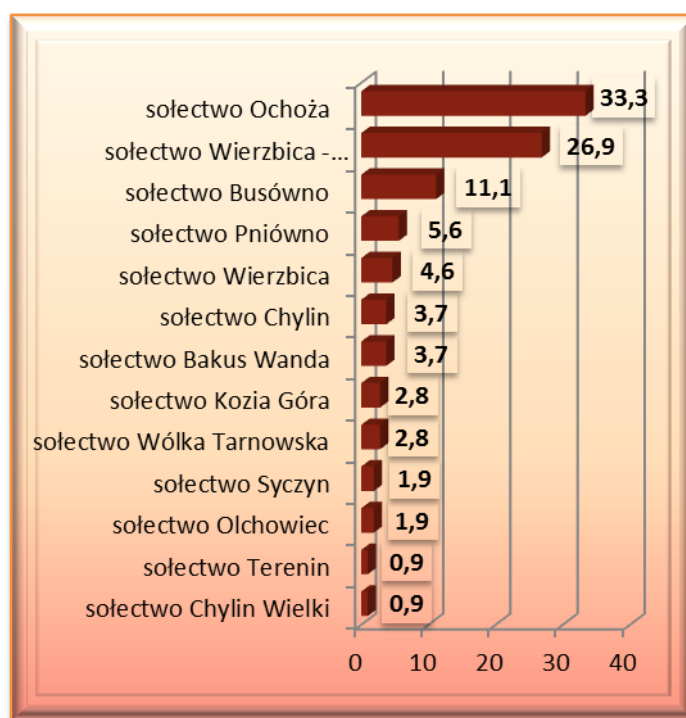
Wykres 23. Struktura zatrudnienia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ostatnim w ramach sekcji „Metryczka” było pytanie o miejsce zamieszkania. Największa liczba respondentów (stanowiąca ponad 33%) pochodziła z sołectwa Ochoża, Wierzbica-Osiedle (prawie 29%) oraz Busówno (11,1). Pozostałe sołectwa charakteryzują się wyrównanym poziomem zaangażowanych osób, a liczebność kształtowała się od oscyluje w granicach od 1 do 12 osób biorących udział w ankietyzacji.

Wykres 24. Miejsce zamieszkania respondentów

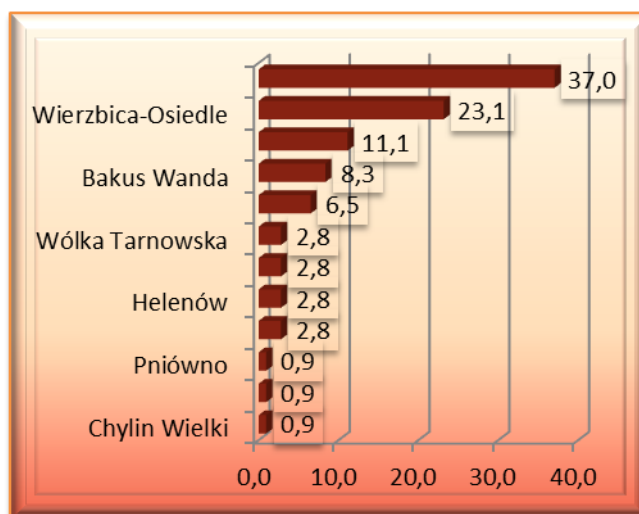
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wyniki badania ankietowego

Autorzy badania uznali za zasadne poznanie opinii respondentów w kwestii potrzeby podjęcia na obszarze Gminy Wierzbica kompleksowych i skoordynowanych działań rewitalizacyjnych. W celu przybliżenia tematyki rewitalizacyjnej społeczności lokalnej, na stronie internetowej gminy, zamieszczono prezentację rozpoczynającą cały proces opracowania Lokalnego programu rewitalizacji, w której zaprezentowano informacje na temat podstawowych pojęć związanych z tematyką rewitalizacyjną.

Dla prawidłowości oraz rzetelności sporządzenia programu, a także późniejszej jego skutecznej realizacji, niezwykle ważny jest aspekt jego akceptacji przez społeczeństwo. Stąd istotnym jest zbadanie na samym wstępie, jakie jest podejście do tego tematu mieszkańców, a także czy występuje wśród nich i jaka jest ewentualna skala sprzeciwu wobec tego zagadnienia. Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że respondenci opowiadają się za koniecznością przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Wierzbica.

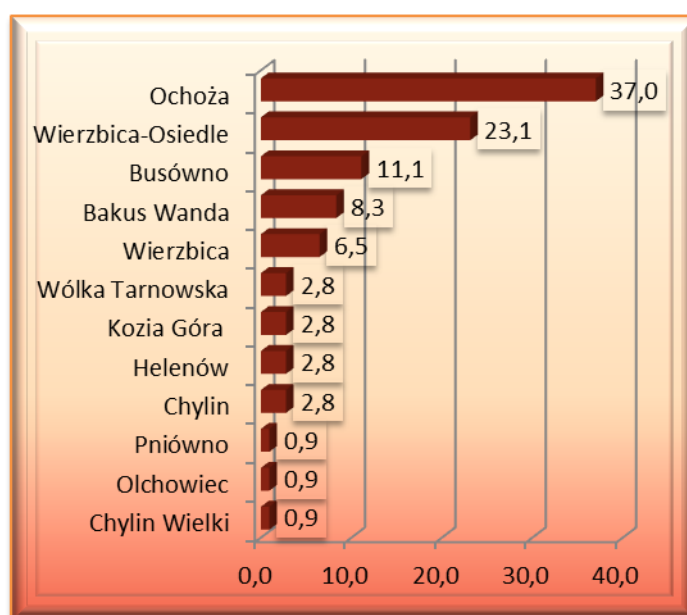
Wykres 25. Pytanie 1. Czy Pani/Pana zdaniem Gminie Wierzbica potrzebny jest program ożywienia społecznego, gospodarczego i przestrzenno-środowiskowego w postaci Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wierzbica, który będzie realizowany w latach 2017-2023?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Kolejne pytania (od 2 do 7) miały na celu pomóc w zidentyfikowaniu obszarów, w których następuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzenno-technicznych oraz ich rodzaju i skali natężenia. W ramach pytania 2 należało wskazać sołectwo cechujące się największą koncentracją problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Największa liczba respondentów opowiedziało się za koniecznością rewitalizacji obrębów tworzących obszar sołectwa Ochoża, Wierzbica-Osiedle i Busówno.

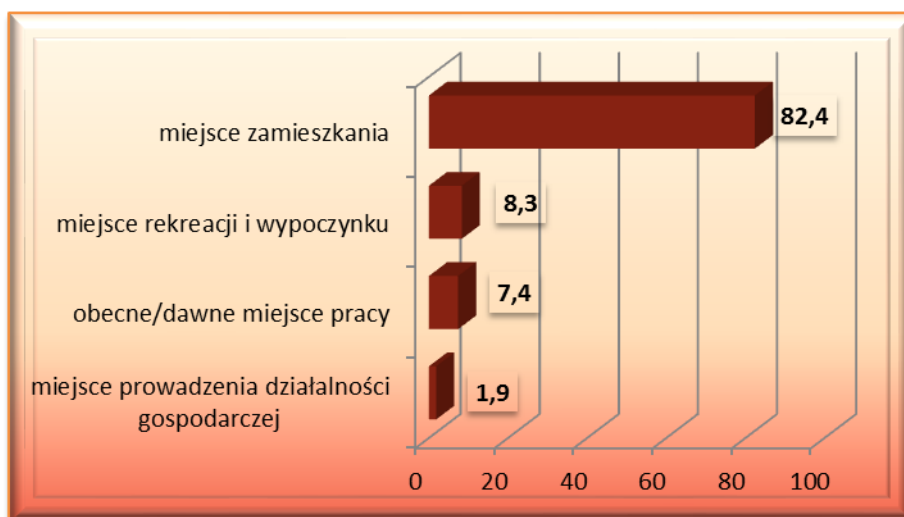
Wykres 26. Pytanie 2. Które sołectwa/obręby Gminy Wierzbica stanowią obszar zdegradowany – w których sołectwach/obrębach Pani/Pana zdaniem jest najwięcej problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych i środowiskowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W ramach pytania 3 należało podać związek z obszarem wskazanym jako zdegradowany. W zdecydowanej większości obszar ten stanowi miejsce zamieszkania. Wskazało tak ponad 82% respondentów biorących udział w ankietyzacji.

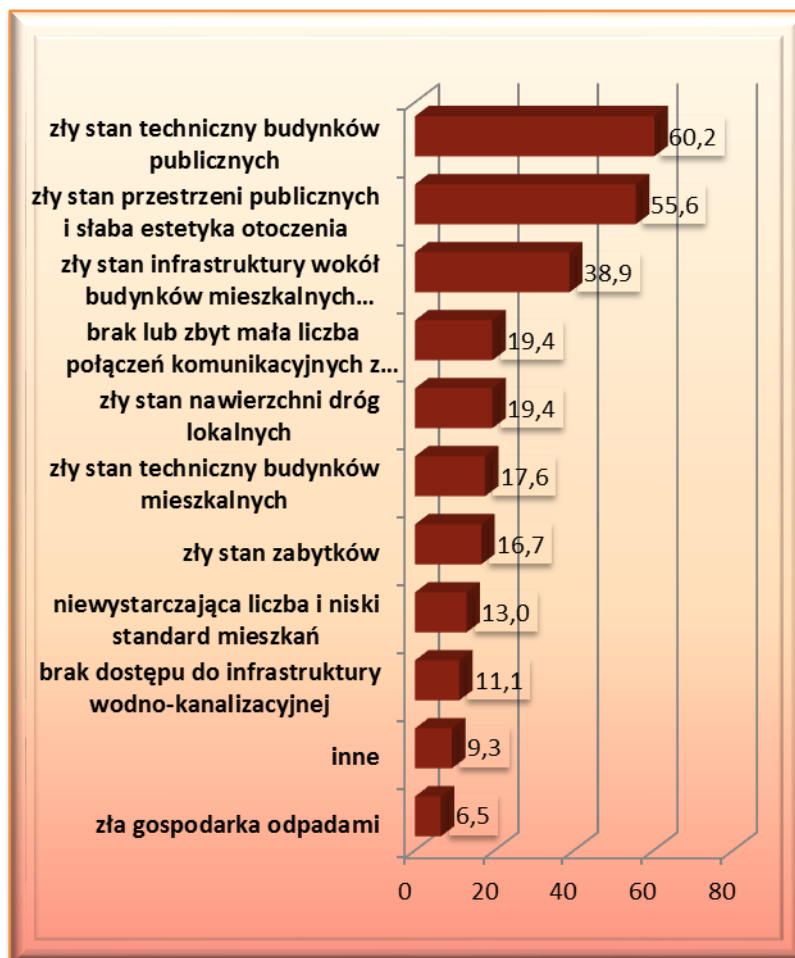
Wykres 27. Pytanie 3. Jaki jest Pani/Pana związek z wyżej wymienionym terenem?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Pytanie 4 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery przestrzennej i infrastrukturalnej na wybranym przez respondentów obszarze. Do najważniejszych problemów występujących na terenie gminy wskazano: zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej (60,2%), zły stan przestrzeni publicznych oraz słaba estetyka otoczenia (55 %), zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych (39%) oraz brak lub zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych (prawie 20%).

Wykres 28. Pytanie 4. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej występują na obszarze wskazanych sołectw/obróbów?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Uczestnicy badania ankietowego zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie 5 efektów, jakie według nich zostaną osiągnięte w procesie podjętych działań rewitalizacyjnych. Największa liczba respondentów jest zdania, że proces wpłynie na poprawienie jakości i estetyki otoczenia, podjęcia działań w celu zatrzymania w gminie ludzi młodych i wykształconych, dostosowanie infrastruktury technicznej i społecznej do potrzeb mieszkańców, w tym osób niepełnosprawnych. Ponad 24% udzielonych odpowiedzi dotyczyło oraz podniesienia poziomu integracji społecznej i wykształcenia mieszkańców, a ponad 22% przeciwdziałaniu bezrobociu i walka z ubóstwem. Ponad 11% odpowiedzi dotyczyło polepszenia komunikacji na terenie gminy, stworzenie bazy turystycznej (9%),. Prawie 28% respondentów wskazała na potrzebę poprawy bezpieczeństwa na ulicach, ograniczenie patologii i rozwoju elektronicznych usług publicznych.

Wykres 29. Jakie kierunki działań należy podjąć, aby wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego?

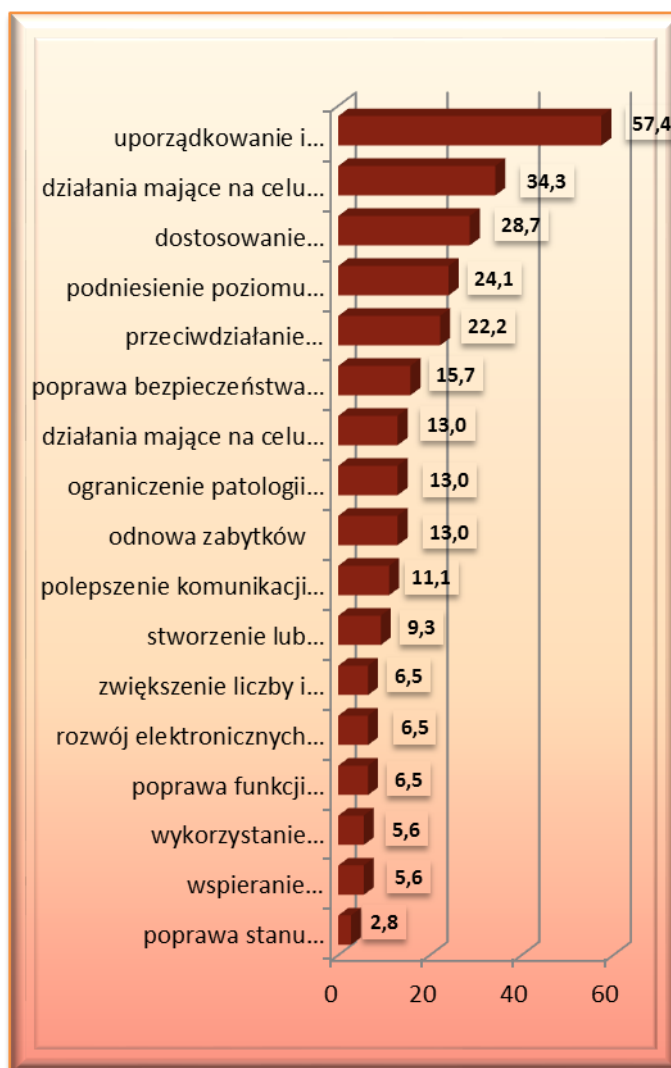

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W kolejnym pytaniu respondenci zostali zapytani na jakie przedsięwzięcia w pierwszej kolejności, warto ich zdaniem wydatkować środki publiczne w ramach wdrażanego programu rewitalizacji. Zdecydowana większość uczestników badania ankietowego uważa, że środki publiczne powinny zostać skierowane na uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (52%), termomodernizację obiektów użyteczności publicznej (35%) oraz modernizację obiektów kultury (33%). W dalszej kolejności respondenci wskazywali na podjęcie działań skierowanych na poprawę stanu technicznego dróg,

oświetlenie, budowę chodników oraz rozwój terenów zielonych. Nieco mniejsza liczba ankietowanych jest zdania, że fundusze powinny być wydatkowane na aktywizację zawodową oraz budowę lub modernizację budynków użyteczności publicznej z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego. Najmniejszy procent osób badanych udzielił odpowiedzi wskazującej na wydatkowanie środków publicznych w pierwszej kolejności na wsparcie usług społecznych, kształcenie ogólne.

Wykres 30. Jakie kierunki działań należy podjąć aby wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Reasumując, przeważająca większość ankietowanych wskazuje na niezbędność podjęcia na obszarze Gminy Wierzbica działań rewitalizacyjnych służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

Jako obszary o kumulacji zjawisk niepożądanych i wymagających podjęcia interwencji wskazano głównie jednostki analityczne tworzących sołectwo Wierzbica-Osiedle i sołectwo Ochoża.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery społecznej należy zaliczyć: słabą aktywność społeczną mieszkańców, migrację osób młodych, w tym o wysokich kwalifikacjach, a także słabą aktywność ośrodków kulturalno – rekreacyjnych i sportowych.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery gospodarczej należy zaliczyć: brak miejsc pracy, słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno-wypoczynkowa oraz wysokie bezrobocie.

Wśród problemów przestrzennych i infrastrukturalnych wymienia się: brak lub zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych, zły stan nawierzchni dróg, zły stan przestrzeni publicznych i słaba estetyka otoczenia, a także zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych.

Ankietowani podkreślają konieczność poniesienia nakładów na infrastrukturę komunikacyjną, zwiększenie oferty spędzania wolnego czasu poprzez rozwój terenów zielonych oraz budowę, rozbudowę, adaptację, remont i wyposażenie infrastruktury usług społecznych, a także aktywizację zawodową mieszkańców, w tym także organizację terenów inwestycyjnych przyczyniających się do zwiększenia przedsiębiorczości w gminie Wierzbica.

SPIS RYCIN

- Rycina 1. Położenie gminy Wierzbica w powiecie chełmskim i województwie lubelskim
- Rycina 2. Podział administracyjny gminy Wierzbica
- Rycina 3. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej
- Rycina 4. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej
- Rycina 5. Obszary zdegradowane na terenie gminy Wierzbica
- Rycina 6. Obszary rewitalizacji na terenie gminy Wierzbica
- Rycina 7. Schemat partycypacji społecznej
- Rycina 8. Schemat Struktura zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Wierzbica
- Rycina 9. Zmiana liczby ludności w latach 2010– 2015 w poszczególnych sołectwach gminy Wierzbica
- Rycina 10. Gęstość zaludnienia w sołectwach gminy Wierzbica
- Rycina 11. Przyrost naturalny w latach 2013 - 2015 w gminie Wierzbica
- Rycina 12. Saldo migracji w sołectwach gminy Wierzbica na 2015 r.
- Rycina 13. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw w gminie Wierzbica
- Rycina 14. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach gminy Wierzbica w 2015 roku
- Rycina 15. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Wierzbica
- Rycina 16. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Wierzbica
- Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności
- Rycina 18. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw w gminie Wierzbica
- Rycina 19. Frekwencja w wyborach samorządowych
- Rycina 20. Frekwencja w wyborach na Prezydenta RP
- Rycina 21. Organizacje pozarządowe w 2013 i 2015 roku w sołectwach gminy Wierzbica
- Rycina 22. Lubelskie Zagłębie Węglowe
- Rycina 22. Obszary chronione na terenie gminy Wierzbica
- Rycina 23. Obszary przekroczeń zanieczyszczeń powietrza w 2015 roku
- Rycina 24. Sieć szerokopasmowego Internetu

Rycina 25. Zasoby mieszkaniowe powiatu chełmskiego – przyrost liczby mieszkań w stosunku do 2010 roku

SPIS TABEL

Tabela 1. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna

Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna

Tabela 3. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej

Tabela 4. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Wierzbica

Tabela 5. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego

Tabela 6. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 – wariant I

Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 – wariant II

Tabela 8. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu

Tabela 9. Liczba przestępstw popełnionych na terenie gminy Wierzbica w latach 2013-2015

Tabela 10. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

Tabela 11. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007 w gminie Wierzbica w latach 2010-2015

Tabela 12. Podmioty gospodarcze według klas wielkości

Tabela 13. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych

Tabela 14. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010-2015

Tabela 15. Struktura wydatków gminy Wierzbica

Tabela 16. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015

Tabela 17. Dochody, wydatki i wynik budżetu

Tabela 18. Wykaz przedsięwzięć do 2020 roku

Tabela 19. Udokumentowane złoża kopalin w gminie Wierzbica stan na 31.12.2015 rok

Tabela 20. Stan/Potencjał ekologiczny JCWP znajdujących się na terenie gminy Wierzbica

Tabela 21. Zasoby mieszkaniowe gminy Wierzbica w latach 2010 – 2015

Tabela 22. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 – 2015 w gminie Wierzbica

Tabela 23. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Tabela 24. Zestawienie powiązań pomiędzy celami koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju a celami lokalnego programu rewitalizacji dla gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Tabela 25. Zestawienie powiązań pomiędzy celami planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego do roku 2030 a celami lokalnego programu rewitalizacji gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Tabela 26. Zestawienie powiązań pomiędzy celami strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu chełmskiego na lata 2014-2021 a celami lokalnego programu rewitalizacji dla gminy Wierzbica na lata 2017-2023

Tabela 27. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w aktualizacji strategii rozwoju powiatu chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami lokalnego programu rewitalizacji gminy Wierzbica na lata 2017-2023

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015

Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach w gminie Wierzbica (%) - 2015 rok

Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Wierzbica na lata 2016 – 2045- wariant I

Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Wierzbica na lata 2016 – 2045 – wariant II

Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”

Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Wierzbica w latach 2013– 2015

Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Wierzbica w latach 2010-2015

Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych wg poszczególnych sekcji PKD 2007 w gminie Wierzbica w latach 2010 - 2015

Wykres 9. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Wierzbica

Wykres 10. Rodzaje upraw na terenie gminy Wierzbica (powierzchnia zasiewu)

Wykres 11. Liczba pracujących w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

Wykres 12. Pracujący wg płci w gminie Wierzbica w latach 2010 – 2015

Wykres 13. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Wierzbica w latach 2010-2015

Wykres 14. Struktura dochodów gminy Wierzbica w latach 2010-2015

Wykres 15. Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca w latach 2010-2015

Wykres 16. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Wierzbica w 2014 roku

Wykres 17. Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych w gminie Wierzbica w 2014 r.

Wykres 18. Długość czynnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w km w latach: 2013, 2014 i 2015

Wykres 19. Wskaźniki opisujące zasoby mieszkaniowe w gminie Wierzbica oraz powiatu chełmskiego i województwa lubelskiego w 2015 roku

Wykres 20 – 24. Charakterystyka badań respondentów

Wykres 25 – 30. Wyniki badania ankietowego